Рік І. Львів, 1. цвітня 1921. Ч. 4.

МЕҐАЛЯ АИТЕЙТЕ ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

стор.

В. Я. Тернистий шлях 65
Д-р Й. Маркевич: Студентські організації в середних школах . 65
Д-р Я. Гординський: Роля мови у творчости поета . . . 68
Д-р Т. Гамартенко: З фільософійних проблемів 70
Лелію я у серці 73
Не лаймо їх 73
О. С. Мердін: Сила волі і щастя 74
О. Горбатий: Враження з побуту на великій Україні . . . 76
В. Лімниченко: З весною 79
З наших організацій 80
Додаток: „Наш Прапор“
Весняна ніч 83
Й. С.: Значіння й вартість молодости 83
В. М.: Історія мойого цвікера 86
В. Лімниченко: Вже чую легіт 88

Ціна числа 20 Мп.

ПЕРЕДПЛАТА
студентського вісника „Поступ“
за цвітень і май 1921.

Галичина . . .	50 м. п.	Нім. Австрія . . .	60 кор.
Приднінр. Укр. . .	800 грив.	Німеччина . . .	20 м. н.
Чехо-Словаччина .	25 с. к.	Швайцарія . . .	10 фр.
Америка . . .	0·50 дол.		

Для присилаючих двомісячну передплату на більшу кількість примірників на одну адресу дається опуст:

за	25 прим.	950 м. п.
„	50 „	1.900 „
„	100 „	3.850 „

Ціни оголошень:

1 стор.	500 м. п.	1/4 стор.	200 м. п.
1/2 стор.	300 м. п.	1/8 стор.	150 м. п.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, ул. Содова ч. 4, партер.

Від Адміністрації.

2. й 3 число вже вичерпане. Можемо висилати лише з резерви але разом із першим. Ціна всіх 3 чисел виносить 45 марок. — Всіх П. Т. Добродіїв(-йок), що беруть ласкаво часопис у комісі, чемно прохаємо висилати нам дотичну належитість до 15-го. — Грошеві посилки прохаємо адресувати: М. Мох, додаючи до цього назвиско під споду: (для Адміністрації „Поступу“) це тому, що дехто з нечемних почтовців робить непотрібні трудности при відборі грошей. — Адміністрація набула кількадесять примірників студентського календарця „Ідея“ в видані для „Вкраїнців-інтеліґентів“. Ціна 12 М., на посилку звич. 1 м., пор. 3 м

Поширенням „Поступу“ занялися:

(кромі поданих у 2—3числі:)

А. Стасюк ст. ун., В. Ганчак ст. ун., Г. Лужницький ґімн., І. Монцібович ґімн.. Д. Кордюк ґімн., Львів. — Кружок „Відродження“, Долина. — О. проф. Д. Стек. Д-р І. Латишевський, Станиславів. — Ст. Решетило, П. Яцишинівна Перемишль. — К. Стебельский канд. сем., В. Рабій ст. ун. Самбір. — М. Бачинська ґімн., Львів — Усім складає Ред. щиру подяку.

На пресовий фонд „Поступу“ зложили:

Ірена Собчук, Дрогобич 10мп. і кличе на цю ціль Галю Турин, Стрий. — Олена Собчук, Дрогобич 10 мп. і кличе Стефу Окань Стрий — Богдан Собчук Дрогобич 10 мп. і кличе Ніну Гречак і Костка Оканя Стрий.— О. проф Д. Стек 50 мп. — ОО. Редемтористи, Станиславів 35 мп. — о. М. Галянт 55. — Н. Н. Бучач 20 мп. — І. Піджарко ст. бог. 1000 мп — о. Ігумен Ст. Решетило 495 мп. — Бр. Хр. Люб., Львів 100 мп. — Ю. Малий ст. ун. 500 мп — Т. Севьківський 400 мп. П. Філяс 1500 мп. — о. С. Соколовський 100 мп. — о. І. Л. 300 мп. — Й. М. 10 мп. — о. Дир. Ю. Дзерович 270 мп. — Неназваний 1000 мп.—Д-р В. Охримович 100 мп. — М. Дзерович 19 мп. — о. О. Гадзевич 100 мп. — Олекс. Стрільбицька 500 мп. о. Д. Паневник 100. мп. — Ст. Добрянський ст. ун. 100 мп. — М. Т. М. Львів 1000 мп. — Учні ґімн. зі Станіславова на руки о Д-р І. Фіґоля 300 мп. — о. Д-р І. Фіґоль 100 мп. — Д-р Ол. Надраґа 872 мп. — Разом 9056 мп. — Усім жертводавцям щире: Спасибіг!

В. Я.

Тернистий шлях розлягся перед нами
І ним іти рішила нам судьба
Та терня стерти нашими стопами
Веліла нам незмінними словами:
„Один лиш вибір — Терня й Боротьба!“

Так ми й ідемо цим шляхом терпіння
Та радо зносимо пекучий біль
І ноги ранимо об терня і каміння,
Бо нам сіяє мов надземське видіння
Одна, Свята, Могуча Наша Ціль!

Др. Й. Маркевич.

Студентські організації в середних школах.

Студентські організації в усіх вищих школах мають уже за собою давну й цікаву історію. В цих стрічках однак бажаю звернуть увагу на практичну сторону організацій, які при доцільнім уладнанні мусять статись могутним чинником ріжнородного поступу й ріжнородних дібр.

В середних школах (а подібно й у найвищих) стрічаємо в нас і в культурному світі ріжні організації. Многі моменти є спільні всім організаціям, ріжняться натомісць головно своїми ц і л я м и, а в части також о р у д н и к а м и, яких до осягнення ціли вживають. І так одні товариства ставляють собі ціллю в и р о б и т и с ь у с е с т о р о н н о на знаменитих членів свойого народа та всієї людської суспільности. В тім випадку їх завдання покривається з загальним завданням виховання й самовиховання. До цього рода організацій належать в українських середних школах м. і. „Марійське Товариство“, „Ліґа вкраїнських студентів“, „Пласт“, „Відродження“. З цих декотрі (прим. М. Т.) узгляднюють старанно побіч інчих моменти й орудники реліґійні; другі (прим. Л. у. с) послугуються всіми орудниками, інші врешті не мають у програмі реліґійних орудників, хоч їх також не виключають („Пласт“, „Відродження“)[1].

Ще частіше стрічаємо в наших школах ріжні „К р у ж к и с а м о о с в і т и“, які виступають під ріжнородними назвами: „научний кружок“, „просвітний кружок“, „кружок самообразования“ і т. і.

[1] Маю на думці програму „Пласту“ й „Відродження“ в нас — бо в інчих народів (прим. навіть у Поляків) Пласт уводить у свою програму також реліґійні орудники.

Притім бере собі кружок імя якого визначного письменника чи взагалі визначної історичної одиниці, особливо з минувшини. Завдання таких кружків є вже менче загальне й обмежуєсь головно до розширення й поглиблення своєї освіти.

Ще більше обмеженим є завдання кружків спортових, кружків самопомочі і т. і. Їх стремління звернене головно й безпосередно до здобуття матеріяльного добра.

Побіч цих трьох родів організацій вступували нерідко в середних школах більш або менш „нелеґальні“ кружки, що не могли, або й не сміли показатись на світло дня. Нелеґальними в повному значінні слова були вони тоді, коли ніяк не можна було погодити приналежности до кружка з голосом совісти.

Колиб поспитати про вартість цих ріжнородних організацій, то ясна річ, що найвище з погляду педаґоґії треба поставить організації першого рода (з загальними цілями), хоча впрочім усі явні (й декотрі неявні) представляють чималу педаґоґічну вартість. Згадані на першому місці організації завдають найбільше праці своїм провідникам, гуртують у своїх рядах лиш ідейнішу або й найідейнішу молодь — та зате успіхи праць таких організацій найвеличавіші.

Приглянемось тепер декотрим користям, що їх приносить шкільній молоді приналежність до організації.

1. В організації молодь лекше й успішніше поглиблює науку. Інакше забирається молода людина до добровільно вибраної праці, чим до обовязкової [1]), охотніше й уважніше слухає відчитів та викладів у кружку, пильніше читає потрібні для кружкової праці книжки й т. д. Все те видається молоді своїм, власним, не накиненим „із гори“.

2. В організації виховується шкільна молодіж більше, як деінде суспільно. Сама організація те приносить зі собою, що працюється для загального, спільного добра, що дбається про славу кружка, що в суспільнім добрі кружка бачиться своє власне добро, що для нього жертвується нераз свої особисті інтереси, та бодай свою вигоду. Кромі цього, що так скажу, мимовільного суспільного впливу кружка на одиницю грає важну ролю також кружкова дисципліна. Кружок ставить домагання, пригадує суспільні обовязки й так приневолює членів підпорядкувати особисте, приватне загальному й суспільному. Без особлившої трудности вироблюється послух, карність, точність, дух саможертви — прикмети так важні й необхідні в громадянському житті.

3. В організації впливає молодь на себе — як кажемо, додатньо. Звичайно лиш ідейніші приступають до кружка — й так одиниця дістається в ліпше окруження й благороднішу атмосферу — атмосферу праці й вищих стремлінь. Кромі цього більша тут, як приміром у школі увага, більше заінтересування, тож і більше та скорше добачує одиниця й наслідує додатні прикмети других. Врешті легко будиться в душі благородна ривалізація.

4. В організації реалізується так голосна у свойому часі автономія молоді, яка безперечно приносить визначні додатні успіхи, коли тільки розумно її примінити. Сам (αὐτός) учень чи учениця зголошується до кружка, сам приймає добровільно зобовязання, сам вибирає собі старшину, сам рішає майже всі справи кружка, сам впливає на долю, чи недолю цілої кружкової суспільности. Те зму-

[1]) Хоч це впрочім не дуже похвальне — та проте правдиве.

шує молодого „кружковця“ поважно думати й по змозі зріло дивитись на справи. А так в організації зрівноважується молода легкодушність, а затим оминається неодні лиха, що йдуть слідами легкодушности. Загальні етичні принципи й норми, по яким доводиться молодому студентові судити про ріжні справи, входять цим робом щораз глибше в душу та стають нормою поступування й у приватному житті.

5. Ще інчим добром великим, що приходить одиниці в організації, то г л и б о к е п е р е н я т т я і д е є ю, якій служить організація. Ясна річ, що досить трудно (якщо взагалі можливо) говорити про ідею в організаціях спортових та інчих цього рода, що лиш матеріяльне добро мають на ціли. Натомісць більше чи менше ясна ідея присвічує всім організаціям із загальними цілями. В цьому випадкові на поглиблення ідеї впливає й само приступлення до організації й мимовільне пригадування ipso facto з кожними сходинами, й теми та дискусії, що їх сходини підіймаються й відзнаки, які товариство носить і врешті вся молода суспільність своєю „масою“. Інакше відчувається — так сказатиб — ідею самому, осібняком — а інакше, коли „маси“ до неї признаються. В морі й мала каплина почуває себе морем. І чим вища ідея присвічує організації, тим глибше вона входить у душу. Найглибше переймають людську душу ідеї реліґійні, які попри природні високі добра ставляють перед оком духа найвищі, божеські ідеали. — І так з високими ідеалами виростає молодь на „великих людей“ — „es wächst der Mensch mit seinen hohen Zielen“ [1]).

Організації причинюються врешті до 6-го великого добра, що є ціллю виховання й самовиховання, а тим добром є с а м о с т і й н і с т ь. Все в добрій молодечій організації стремить до самостійности, це є до доброго поступування власними силами і самостійне зголошення до організації, самостійна праця, самостійні промови в дискусіях і т. і. Очивидно, як організація не владнана розумно, або не має розумного проводу, то тоді шкодити може самостійности.

Наведені добра йдучі для студентства з благородних й добре ведених організацій, то ще не всі, які можнаб навести. Подумаймо лише, скільки вищих думок піддати може молодій душі організація, скільки благородних стремлінь розбудити, скільки небезпек недопустати, скільки молодої енерґії розвинути й до здобуття вищих дібр скермувати! Доказом цього історія студентських організацій і щоденний досвід. І ці добра й діяльність організації переносять студенти й поза студентські круги. Просто гідною подиву буває студентська енерґія, студентська ідейність і студентська підприємчивість.

Та зробім деякі висновки зі сказаного. По мойому пересвідченню: *а*) Старша суспільність, родичі, професори й усі приятелі молоді повинні з великою зичливістю відноситись до студентських організацій і їм усяким способом помагати.

б) Кожний студент і студентка повинні належати хоч до одної організації, що має загальну, високу ціль.

Що все вище сказане відноситься майже однаково й до студентів університету, те ясне.

(Кінець буде).

[1]) Kerer, Gebt mir grosse Gedanken.

Др. Ярослав Гординський.

Роля мови у творчости поета.

Недавно помер широко відомий фільософ професор Вільгельм Вундт[1]) у глубокій старости. Голосним відгомоном відбилася його смерть в ученому світі. І в нас присвятив покійному цікаву статю у львівському „Життю і Мистецтві“ др. Степан Балей, де виказав його заслуги для фільософії.

В сих стрічках хочу звернути увагу на значіння Вільгельма Вундта в іншій области наук — в історико-літературних розслідах. Із сього боку вплив німецького вченого справді великий. Можна сказати, що він витворив цілу школу істориків літератури й потягнув за собою дослідників світової слави. Вже у своїй „Льоґіці“ (W. Wundt, Logik. 3. Bd. 2 Aufl. 1893—1895) подав Вундт такий поділ наук, що визначає окреме й докладно відмежоване місце історії літератури в ряді ріжних дисциплін. Його „Етика“ (Ethik 3 Aufl 1903) вказала дальше шлях розвитку історико-літературних студій, відділяючи літературні (поетичні) прояви від інших душевних прояв. Тут сказано, що хоч етичні й естетичні прояви (а естетичні прояви, себто прояви з виразною признакою почувань, передовсім характеризують літературні твори й творять найвизначнійшу ріжницю супроти інших писань) — є тільки двома сторонами одної й тої самої душевної функції, то все таки їх належить відділить у дві вповні окремі области, яких не можна брати в суміш.

Окрім згаданих творів порушив Вундт ще історико літературні питання й у дрібніших статях, як пр. у розвідці про Лессінґа (Lessing und die kritische Methode), у полемічній брошурі про мораль у літературній критиці (Zur Moral der literarischen Kritik. Eine moral-philosophische Streitschrift, 1887) й ін.

Та найбільше прислужився Вундт для історико-літературних розслідів своєю кількатомовою працею про психольоґію народів (Völkerpsychologie. Eine Untersuchung der Entwickelungsgesetze von Sprache, Mythus und Sitte. Leipzig, 1900 і д.). Тут у другім томі дав він дуже основну психольоґічну аналізу фантазії й історію розвитку штуки, а в першім томі (дві частини, кожда по більше як 600 сторін) розвинув величавий образ психольоґії мови.

І власне ся психольоґія мови має першорядне значіння для історико-літературних розслідів і веде сучасну історію літератури на зовсім нові шляхи, що позволяють нам заглянути глибше в єство літературного твору, зрозуміти докладнійше гадки автора й пізнати процес творчости. Сучасна історія літератури виходить із зовсім простої та справедливої засади, що свої гадки виражає поет при помочі мови й мова є тим середником, що передає нам се, що нази-

[1]) Wilhelm Wundt, нім. психольоґ і фільософ, ур. 16/8 1832 Neckerau (Вел. кн. Баден), помер у Ляйпціґу 31/8 1920. Викладав на університ. в Гайдельберґу, Цюріху в Ляйпціґу. Є систематизатором досвідної психольоґії й основником першої на світі лябораторії для тоїж дисципліни. Написав дуже много творів, головно з обсягу досвідної психоль. Знаменним є твір: Grundzüge der physiologischen Psychologie (6 вид. I—III. 1908–11). Що до напрямку раціональної фільософії Вундт є неокантистом, отже субєктивістом (волюнтаристом) і в цьому напрямі, як слушно каже др. Балей — не приносить властиво нічого нового — а старається привернути повалені ідеалістичні системи Шелінґа, Геґля й др. (*Ред.*)

ваємо поезією, й остаточно через посередництво мови викликує автор у нас враження. Тому розслід мови письменика повинен заняти перше місце в оцінці письменицького твору — вимога так дуже занедбана в українській науці. А тимчасом уже сам розгляд будови речень письменика може довести до дуже несподіваних вислідів. Возьмім пр. хочби оповідання Федьковича. До 1867 р., коли ще його творчість була свіжа, будує він речення у своїх оповіданнях взірцево, по майстерськи, а в оповіданнях, писаних у 1885—1887 рр. речення в оповіданнях Федьковича нераз тяжкі, збудовані незручно, а то й недоладно — знак, що душевні сили автора вже сильно підупали. І справді життепис Федьковича, написаний д-ром О. Маковеєм, вповні потверджує сей вислід аналізи мови Федьковича. З того бачимо, що таким поступованням можна нераз доповнити й біоґрафію й психольоґію творчости автора. А до яких вислідів довелоби прослідження поетичних зворотів і реторичних фіґур даного письменика (пр. перевага порівнань і рідше вживання метафори вказує на працю більше ума як фантазії й т. д.). До того мова письменика є не тільки мовою його окруження, але й його власною й чим більше вносить він у неї свойого власного, тим сильніша його оригінальна індивідуальність. Словом, вже з тих кількох примірів бачимо, що мова відограє таку важну ролю в творчости письменика, що просто не можна належно оцінити літературного твору, не оцінивши докладно його мови. Естетична вартість літературного твору, його вартість для наших почувань може виступити що йно після розглянення мови твору.

Тому не дивно, що йдучи слідами Вундта, поставив Ернст Ельстер у своїх знаменитих основах літературних розслідів (Prinzipien der Litteraturwissenschaft. Halle A. S., 2 тт. 1897 і д.) розслід мови літературного твору як найважнішу частину літературних студій і присвятив сему питанню цілий другий том своєї книжки. Опираючись у значній мірі також на Вундті, пішов іще дальше в розслідах мови великий граматик Карло Бруґман (Karl Brugmann), що останніми часами дав невеличку книжечку про вплив основних душевних прояв на ріжнородну будову речення (Verschiedenheiten der Satzgestaltung nach Massgabe der seelischen Grundfunktionen in den indogermanischen Sprachen. Leipzig, 1918), підпомагаючи тим способом також історико літературні студії. Зрештою на становищі важности пізнання мови письменика для оцінки його творів стоїть не тільки німецька наука; так думають також і Французи, певно не без взаїмного впливу на себе. Адже не даром назвав Пті де Жільвіль свою відому історію французької літератури також історією французької мови (Histoire de la Langue et de Littérature française), а Лянсон у праці про метод в історії літератури вважає мову письменика й критику тексту його творів першим завданням дослідника (Lanson. La méthode de l'histoire littéraire, 1910).

Др. Т. Гамартенко.

З фільософійних проблємів.

Правда. — Її роди. — Її прикмети.

III.

Що це правда.

З цим питанням увіходимо в область однієї части фільософії, що називається критикою. Критика (від *κρίνειν* — судити) це часть фільософії (льоґіки) обговорююча правдивість людського пізнавання. Ця фільософійна дисципліна має також назви: ноетика, критеріольоґія, ідіольоґія, теорія пізнавання (Erkenntnistheorie). Назву принято від голосного твору Kant'a: Kritik der reinen Vernunft 1781, — в якому він розсліджує здібність розуму до пізнання правди. Ширше критику можна здефініювати в цей спосіб: критика, це часть фільософії, яка розсліджує можливість і вєствованння правдивого й певного пізнання, його джерела, критерії та межі.

Питання, чим є правда — то не лише перше питання критики, але взагалі одно з найважніших питань фільософії. Це питання — то проблєм, якого розвязка кладе найглибшу основу під будову світогляду. В усіх століттях це питання вирнало, а минуле (XIX) й наше зробило його ще актуальнішим.

Що це отже правда? Найбільші думці, а кромі них незагладне переконання цілого людського роду заявляються рішуче за тим, що правда (в пізнаванні) це схожість пізнаючого розуму з пізнаваною речею (з пізнаним предметом), — die Übereinstimmung der Erkenntnis mit der erkannte Sache). Правдивим є отже пізнання, коли воно відповідає дійсности, коли представляє річ, так як вона є сама в собі, поза розумом.

Візьмім деякі приміри: суджу (= пізнаю) що Наполєон ішов походом на Москву. Чому це пізнання правдиве? Тому правдиве, бо в дійсности так було. Суджу, що ціліть більша від своєї части, що сніг білий, що Австралія вствує. Ці суди правдиві. Чому правдиві? Бо вони схожі з дійсністю, бо в дійсности (в речі) так є, як пізнаю й суджу. Моє пізнання є тут схоже з річею.

Візьміть однак противний випадок Суджу (й евентуально висказую), що Наполєон ішов походом на Chicago, що часть є більша від цілости, що Австралії нема на земній кулі. Чому ці суди, це пізнання й такі вискази є ложні (falsch)? Тому ложні, бо ці суди не відповідають дійсности, бо вони не схожі з річею, а що більше: вони приписують річам те, що в них нема (похід Наполєона на Chicago).

Здавалосяб, що те все занадто ясно, що не треба аж фільософії, щоби те сконстатувала, що вистане здоровий розум. Так, хто лише йде за здоровим розумом, хто не впереджений пересудами, хто не викривив чи пак звихнув свойого духа, — цей тільки так може думати, цей радо й непохитно заявить, що правда, то **схожість, згода пізнання з дійсністю поза пізнанням.**

На жаль однак найшлися в історії й находяться нині одиниці, — фільософами їх називають і фільософами вони себе вважають, — находяться одиниці, що на подану дефініцію правди не годяться, що дають зівсім інчу її дефініцію. Послухаємо їх пізніше. Тепер іще пригляньмося на хвилю поданій дефініції та примірам, що її пояснюють. Це позволить нам глибше вглянути в природу правди.

а) „Австралія єствує", „сніг є білий" — оба ці викази (й попереджуючі їх у розумі суди) є правдиві. Що ту зайшло в розумі? Чи наш розум утворив Австралію й кинув її на води океану, — чи твій або мій розум витворив біленьке чисте покривало й простягнув його на поля й левади? Хиба ніхто здоровий духом так не скаже, винявши, як хотівби жартувати. Як розум не витворив ні Австралії, ні білого снігу, ні Наполєона з його армією — то щож сталось із розумом, що він так судить? Мусиш відповісти, що твій розум примінився до речей, до дійсности, яка була передше твойого розуму (Наполєон, Австралія) й яка осталаб незміненою, хочби твій розум її не пізнав ніколи. Так отже в кожній правді розум примінюється, уподібнюється до дійсности, до речі, або речей, що находяться поза ним.

І не ходить у тім приміненні й уподібленні о тожсамість (хтож із нас уважатиме себе ідентичним із Наполєоном, отже Наполєоном із його геніом, його славою та його катастрофою?)

Не заходить також у правді випадок, що річ малаби ціла ввійти в розум. (Якже ввійде у твій розум Австралія?)

Не потребує також розум вийти поза себе [1]) (це неможливе), щоби стрінутись із річею (прим. із Австралією). Щож отже діється з розумом, коли він ані не перекидується в Наполєона, ані не бере в себе цілої Австралії, ані не робить подорожі, щоби стрінутись із нею? Розум творить духову картину (geistiges Bild) речі пізнаваної. (Як те діється, то обговорює психольогія тож на цьому місці ніяково про те говорити). Якщо ся картина схожа з річею, себто вірно предмет зображує, тоді наше пізнання є правдивим.

б) Як однак зветься функція (чинність) розуму, що має місце в правдивому пізнанні? Ся чинність розуму, то суд (осуд, Urteil, iudiciunn) [2]) якого зверхнім знаком є речення, (підмет, злучка, присудок). Творячи суди, розум бере два поняття („сніг" і „білий"), порівнує їх зі собою, а видячи, що одно поняття є в другому, лучить їх у себе до купи злучкою „є", так як вони в дійсности, поза розумом є злучені. Правда саме находиться в цій функції лучення або розлучування понять речей, котрі (речі) поза розумом є вкупі (згл. є розлучені). Коротко кажемо: правда находиться в суді (im Urteil). Всі суди складаються льоґічно з підмету, присудка й злучки в теперішному часі (praesens). Хоча форма граматична звучить інакше, то льоґічно дасть перемінитися на praesens. (Наполєон побіждав = Н. є [в минулому] побіжджаючим).

Іще одно треба завважити, що впрочім ясне само собою, — що правдивим буде суд і вірною духова картина речі, хоч вони не вискажуть і не зобразять усього, що є в речі. Ходить лиш о те, щоби це, що суд розуму приписує речі, дійсно в ній находилось. Так прим. суд: „сніг є білий" є правдивим, ц. є посідає правду, і схожість із річею, хоч цей суд не говорить кільки є снігу, як висока верства, як цей сніг студений і т. і., — хоч суд не подав усіх познак (Merkmale) речі.

Як зі сказаного видно, в правді треба розріжнити 3 елєменти: розум, котрий пізнає, річ, яку пізнає і схожість (подібність) між розумом а річею, згл. між пізнанням а дійсністю. Напрям фільософський, що основує ся на такім понятті правди, називається (критичним) реалізмом. Є реалізмом, бо приймає єствования речей (res) поза розумом; — є критичним реалізмом, бо (як побачимо)

[1]) Такого виходу домагається Ed. v. Hartmann, Das Grundproblem der Erkenntnisstheorie (1890) I. 2 c.

[2]) Многі фільософи заявляються за цим, що правда находиться вже у звичайному понятті (einfache Auffassung) речі. Одні з них заявляються, що правда в понятті є вже ціла, а другі що вона є лиш зародочно.

є свідомий причин, задля котрих є певний про єствования речей поза розумом.

Та як згадали ми вище, є частина фільософів, що не приймають поданої дефініції правди і через те не приймають єствования речей поза пізнаючим підметом. Їх головною тезою є це: „нема інших єств кромі думаючих, й тому все, що пізнаємо, то лиш зображення думаючих, котрим то зображенням не відповідають у дійсности ніякі предмети".[1])

Цим чином по думці згаданих фільософів нема нічого поза думкою: думка все в собі витворює. Нема дійсности, не світить дійсно сонце й місяць на небозводі, не кружляють зорі у всемірному просторі, нема людства з його історією; прастарі єгипетські династії й величні піраміди, всесвітна римська імперія й переселення народів, усі здобутки новітньої техніки й кровава драма всесвітньої війни — те все не єствує (цього нема) в дійсности поза думкою, те все твір твоєї думки. Читачі, не обзнакомлені з фільософією, ледви чи схотять повірити, що хтось так може говорити. Та, це дійсно так говорили й говорять деякі фільософи. Kant'a ми вже чули. Schopenhauer каже[2]): „Die Welt ist meine Vorstellung... Keine Wahrheit ist gwisser .. Після Schuppa [3]) „Der Gedanke eines ausserhalb des Bewusstseins existierenden Gegenstandes (предмет поза свідомістю, отже поза думанням) ist ein Ungedanke..." Подібно інчі, а особливо Hegel, що станув найвище в цім дивнім напрямі.

Цілий цей напрям зі своїми відтінками називається критеріологійним ідеалізмом. Його відмінами є: субєктивізм, автономізм, психольоґізм, кантизм, феноменалізм, позитивізм. Само собою ясно, що не приймаючи дійсности поза думкою, мусять усі фільософи наведених напрямів (ідеалісти) поставити іншу дефініцію правди. Якже назвати правду схожістю з дійсністю, коли цеї дійсности не має?

Відповідно до цього напряму виходять також дефініції правди. В Kant'a правда є: „схожість з законами думання", або також „схожість усіх думок межи собою", (Uebereinstimmung aller Gedanken untereinander). У W. Wundt'a: „Wahr ist was mit den Gesetzen Des Denkens übereinstimmt".[3]) У Hodgson'a правда є тоді, коли розум є схожий сам зі собою (не з дійсністю), „... The agreement of though with itself [4]). І подібно в інчих ідеалістів.

Врешті ще один напрям треба згадати, який ще інакше понимає правду, іменно: праґматизм. В праґматизмі: правдивим є те, що є пожиточним, а ложним є те, що є шкідливим. „Wahr und falsch bedeutet urspringlich gar nichts anderes, als nützlich oder schädlich in biologischem Sinne".[5]) Така дефініція правди — є справді гідна фільософа з країни business'a[6]) — перемінює зовсім поняття правди й її ложність занадто ясна. Колиб правдивим було лиш те, що є пожиточним, то правда булаб змінна, як пожиточність або непожиточність речей. Тимчасом всяка правда є незмінною, це значить, що раз є правдивим, то правдивим остане на завсігди, без огляду на те чи воно є кому пожиточним, чи шкідливим.

Приміром: похід Наполеона на Москву — неволя Ірляндців — дорожнеча в нас по всесвітній війні — правди математичні і т. д. — все те факти правдиві, й правдива дійсність і правдиве її пізнання, хоч вони не всі й не всім є пожиточні.

Крім цього деколи заходить випадок, що неправда є комусь пожиточною. В такім випадку неправда була би правдою, що є ясним абсурдом. Та що те все занадто ясне, то зайва річ близче займатись на цьому місці праґматизмом.

---

[1]) Kant, Prolegomena §. 13. II. Anmerk.
[2]) У творі: Die Welt als Wille und Vorstellung I. §. 1. 2.
[3]) Sinnliche u. Uebersinnliche Welt, (1914) 269.
[4]) Pfilosophy of Reflektion (1878) II 213.
[5]) Jerusalem, Kritischer Idealismus (1905) 162.
[6]) Праґматизм видумали фільософи анґльо-американські. До цього напрямку признаються: W. James, Ch. Peirce, F. C. Schiller. J. Dewey, Nietzsche, E Mach, Vaihinger і і.

Питання котра дефініція правди правдива, реалістична чи ідеалістична дасть легко звестись до питання: чи нашому пізнанню відповідає дійсність поза ним, чи противно: не відповідає (= нема дійсности), а лиш наше пізнання її в собі творить. На це питання дає відповідь критичний реалізм тезою:

нашому пізнанню відповідає дійсність, і цеї дійсности думка не творить, — (лиш до неї примінюється).

Натомість ідеалізм відповідає: нашому пізнанню не відповідає дійсність поза думкою, а сама думка її витворює.

Так маємо дві протиречні тези (відповідає — не відповідає: творить — не творить) і на цих тезах основані протиречні дефініції правди — й дальше; дві протиречні фільософії й наконечно два протиречні світогляди. Лиш одна з цих двох тез може бути правдивою — за тим буде правдою лиш одна дефініція правди, одна з цих двох фільософій, і оден з цих двох світоглядів. Про це ніхто не сумнівається та навіть ніхто сумніватись не в силі Доказуючи, що одна з цих тез ложна, доказуємо тим самим, що противна теза правдива. Котра отже теза ложна (falsch), а котра правдива?

(Дальше буде).

* * *

Лелію я у серці мому
Немов ніжний, чудовий цвіт,
Мов найдорожчий скарб, якому
Рівні немає на весь світ —
Мою ніжну любов дитини
До Неньки рідної, Вкраїни!

* * *

...Не лаймо їх за це, що йшли
Розбіжними стежками;
Не легко й ми самі знайшли
Спільну всім путь, — між нами!

У темряві страшній ми всі;
Та правий шлях нам вкаже
Вогонь, що в нас пала в душі
Й любить нам Неньку каже!

Орізон С. Мердін

СИЛА ВОЛІ І ЩАСТЯ.

Корнелій Вандербілт бачив у пароплавстві широке поле для своєї діяльности. На превелике здивування приятелів покинув він своє корисне заняття й обняв за тисяч долярів річної плати провід першого парового судна. В тім часі держали Лівінґстон і Фультон монополь парової плавби по нюйорських водах. Вандербілт уважав цей привілей противним конституції й так довго проти нього боровся, доки його не знесено. Тодішнє правительство давало великі суми на перевіз европейських вантажів.

Що став уже тоді власником парового судна, згодився перевозити ці оклунки без усякої допомоги правительства й то далеко скоріше, як його попередники. Пропозицію принято. Невдовзі панував уже на суднах Вандербілта оживлений товаровий і пасажирський рух. Передбачаючи великий розвиток залізниць у Сполучених Державах, віддався Вандербілт з цілою загарливістю залізничим підприємствам і так дав почин теперішній „сіти Вандербілта".

Молодий Пилип Армор пристав до великої валки, що йшла на Захід і разом із нею переїхав велику американську пустиню. Тяжка праця й заощаджений у копальнях гріш дали йому змогу стати в шість літ опісля спільником великого збіжевого підприємства. В девять літ опісля було вже в нього пів міліона долярів.

Коли Ґрент видав приказ: „Вперед на Річмонд", спостеріг Армор, що вже надійшла хвиля пригідна великому замірові. Одної днини явився у свойого спільника, торговця мясом Пленкістона.

„Найблищим поїздом їду до Нью-Йорку продавати солонину" — сказав Армор. „Ґрентові й Шерменові досить уже цеї домашньої війни, а з кінцем її спаде ціна солонини до 12 долярів за бочку".

Як сказав, так зробив. Почав випродувати солонину по 40 долярів за бочку. Скоро всю солонину розхоплено. Хитруни спекулянти сміялися з недовидного (на їх гадку) торговця із Заходу й говорили, що війна нескоро ще покінчиться й ціна бочки солонини дійде ще до вартости 60 дол. Але Армор не зважав на їх балачку й робив своє. Міжтим посувався Ґрент усе вперед. Город Річмонд піддався, а ціна солонини впала до 12 дол. за бочку. Армор заробив 2 міліони долярів.

Джон Д. Рокфелер узявся ділянки нафтового промислу. Освітлення Америки було дуже лихе, а потреба велика. Нафти було що правда доволі, та процес її очищування був дуже примітивний. Продукт виходив злий і небезпечний у вживанні.

И у тім доглянув Рокфелер добру нагоду для себе. Принявши до спілки Самуїла Ендрюса, воротаря складу машин, де оба працювали, заложив у 1870 році малу дестилярню. До очищування нафти примінив спосіб, котрий винайшов Ендрюс і так пустив у світ першу бочку нафти нової дестиляції. Спільники заробляли знаменито й доставляли нафту в щораз лучшому ґатункові. Принялн невдовзі й третього спільника Флеґлера; а проте Ендрюс був з усього того невдоволеним і забажав виступити зі спілки.

„Кілько хочеш за свій уділ?" — спитав його Рокфелер.

Цей написав недбало на шматку паперу „міліон долярів". Протягом 24 годин вручив йому Рокфелер цю суму зі словами: „Міліон у всякім випадку менше, як десять міліонів". По двацяти роках мала рафінерія, (якої вартість при заложенні не переходила й титячки долярів), перемінилася на величезний „Standard Oil Trust". Капітал цього підприняття творило 90 міл. долярів, а його акції дійшли до курсу 170 за 100 й мали вартість 150 міл. долярів.

Оце приклади, що доказують як доробитися майна. На щастя існує кромі цих міліонерів іще цілий ряд техників, інжинірів, ученых, артистів і поетів, що находять так само потрібні пригідности осягнення благороднїших цілей, як саме лише багатство. Багатство не є ще вершком усього, до чого нам треба стреміти, а лиш орудником до вищих цілей: творення добра ближнім і собі.

Єлисавета Фрай із секти Квакрів узяла собі за місце ділання англійські вязниці. До 1813 р. стало глотилося кількасот пів голих жінок в одній салі тюрми New Gate у Льондоні, дожидаючи суду. Вони не мали ні ліжок, ані постелі, а спали без ріжниці віку серед сміття на долівці. Ніхто не дбав про них, а правительство давало їм лише тільки страви от, мовляв, щоби не погинули. Пані Фрай знайшла доступ до цеї тюрми, заснокоїла ревучу юрбу й заповіла, що бажає заложити школу для молодих жінок, хай отже виберуть одну з поміж себе на вчительку. Надивувавшися доволі, вибрали проступницї вчительку молоду жінку, увязнену за крадіж годинника. Три місяці опісля ці „дикі бестії" (як їх прозивано) стали на диво лагідні й добрі. Реформа п. Фрай ширилася чим раз більше, аж вкінці затвердило її правительство. Проминуло 80 літ і систему п. Фрай приняв увесь культурний світ.

Якось переїхав у Анґлії трамвай одного хлопчину; з перетятої бючки била кров, а не було поміж людьми нікого, хто-б цьому зарадив, аж явився хлопець, Астлє Купер, що підвязав рану хустиною й так спинив кров. Похвали, котрі його за це діло стрінули, заохотили його посвятитися медицині. Пізніше став він одним із найкращих хірурґів свойого часу.

Отворені очі завсіди знайдуть нагоду. Отверті вуха завсіди почують зазив помогти цим, які потребують помочі. Отверті серця завсіди знайдуть таких, що серця потребуть. Готові руки завсіди знайдуть благородне діло до сповнення.

Немає чоловіка, який не бачивби, що вода підноситься, коли до посудини, в якій є вода, вкинути якусь річ. Одначе ніхто перед Архімедом не дійшов до того, що вода, витиснена якимось предметом, має такий сам обєм як і це тіло. Архімед перший потвердив те і дав людям науку до означування обєму предметів без огляду на їх форму.

Не було в Европі моряка, який не був би застановився над тим, що за океаном може бути суша. Однак щойно Колюмб пустився на незнані води й одкрив новий світ.

Безліч яблук спадало на землю і нераз ударювало в голову недумаючих людей, неначе бажаючи змусити їх до думання. Але щойно Ньютон перший ствердив, що яблука підпорядковані під той сам закон, який приказує планетам начеркувати свої дороги в просторі і перепинює частинки повернути в безладдя.

Блискавиця осліплювала а грім лякав чоловіка з давен-давна, надармо змагаючись навести людську думку на слід тої великої сили, якою є електричність. Грім наповнював людей лише страхом аж до часу, коли Френклін[1]) не доказав простим досвідом, що грім це лише простий обяв непогамованої, але підлягаючої обчисленню сили, так у природі розповсюдненої, як вода або воздух.

Людей цих уважається великими лише для того, що вони знали вихісновувати нагоди, приступні впрочім для кожного. З життєпису кожного з великих людей пливе наука, яку два тисячі літ тому виголосив Соломон: „Бачите цього чоловіка, як він обізнаний у своїому званні — він стане перед лицем царів". Ці слова потверджуються в житті Френкліна, який був у пятьох королів, а двох принимало його як гостя.

Хто вихісновує нагоду, цей сіє зерно, яке принесе буйний овоч для нього самого тай для другмх. Здібний і відважний механік чи загально образований молодець, склеповий помічник чи хлопець до посилок — усі знайдуть сьогодня більше шляхів до щастя, ніж могли їх знайти давніше. Давніше було три або чотирі звання, сьогодня є їх десятки. Де давно була одна робільня, там сьогодня рахуємо їх до сотки.

Нагода має волосся на чолі, та з заду вона лиса — говорив один римський письменник. Зловивши її з переду, так задержиш її в руках; але як вона вихопиться, то навіть і сам Юпітер не задержить її.

---

[1]) Венямин Френклін, найвизначніший змериканський політик та письменник, уродився 1706 р. в Бостоні як шіснацята з ряду дитина одного миляра. Батько призначив був його зразу до духовного стану, але що не мав звідки посилати хлопця до латянських шкіл, то в девятому році відібрав його зі школи й мав намір учити його свого звання. Але Венямин не мав до того охоти; отже батько віддав його на науку друкарства до свого родича. Малий Венямин не гайнував ані хвилини, але образувався читаючи пожиточні книжки. А небавом узявся писати книжки. Зачерез непорозуміння з родичем приневолений був покинути Бостон і перенісся до Філядельфії, де губернатор Віліям Кейт приобіцяв йому підмогу на поїздку до Лондону, щоб закупити там потрібні прибори до друкарства. В Лондоні понехав ту думку і вступив як помічник до першорядної печатні Тут познакомився з многими визначними людьми, від яких багато дечого навчився. А що пенсильванський книгар Денгам зєднав його для себе, то в жовтні 1726 р. покинув Лондон і вернув до Америки. Цей книгар небавом помер і Френклін став знова до друкарства. Пробував сам виливати собі черенки і створив справді деякі уліпшення при печатанні сталеритів. У 1728 р. отворив свою власну печатню, яка небавом гарно розвинулась. Опісля відчинив книгарню і торгівлю паперу і заснував товариство для вишколу торговлі і ремесла. При тім сам учився нових і старих мов. Від 1736 р. був секретарем кольоніяльного пенсильванського парляменту, а в 1737 р. іменовано його начальником почт. урядів у Пенсильванії. Тепер став іще більш як передтим працювати для суспільности. Причинився до заведення міліції, утворення рятункового пожарного товариства, академії для виховування пенсильванської молоді і т. і. В 1743 р. поручено йому начеркнути плян фільософічного заведення для Америки, в якім опісля став головою і був ним аж до смерти. Винайшов спосіб стягання дротом блискавки та грому (громозвід). Цей його винахід не найшов з початку відгуку, щойно як Біфон, французький природник, переклав на французьку мову його твір: „New experiments and observations on electrinity" (Нові досліди та

спостереження в електриці), чим причинився до поширення його по цілій Европі, тоді щойно королівське товариство в Лондоні іменувало його своїм членом. Від 1757—1762 рр. заступав американські справи в Лондоні. Опісля вернув до Філядельфії, де вибрано його членом конґресу. Тут брав він величезну участь у проголошенні 4. липня 1776 р. независимости. Опісля вислано його до Франції, де принято його з великими почестями. А по підписанні союза Америки з Францією 1778 р. іменовано його уповновласненим міністром 13 злучених провінцій (стейтів). Коли опісля вернув до Америки, нарід привитав його вистрілами з гармат та дзвонами. Трьома наворотами вибирано його губернатором Пенсильванії. Був великим приклонником та ширителем свободи. Ще перед смертю, як голова противневільничого товариства, підписав пропамятне письмо до конґресу за знесенням невільництва. Один французький поет написав у його честь вірш, в якім каже: „Він вирвав небу блискавку і тиранству скіптр". Помер 1790 р. Конґрес з великої пошани для найбільше заслуженого горожанина запорядив народну жалобу на цілий місяць. Місто Бостон виставило йому величавий памятник.

Осип Горбатий канд. уч. сем.

Враження з побуту на Великій Україні.

(Докінчення).

Успокоївши хлопця, дідусь розпочав з нами розмову, в якій брав участь і його син та сусіди, що саме надійшли. Розмовляли ми про відносини в нашому війську, про большевиків та про це, чи наша армія зможе опертися большевицькій навалі.

Це останне питання грозою проймало їхні душі, бо большевики чимало накоїли були лиха нашому народові в тих сторонах. Вже тоді большевицькі теорії находили попертя лиш у тих, що не вміли відріжнити гарних слів од діл, котрі не знали, що від теорії до практики дорога важка, а може й неможлива. Вони не знали, що перше й головне правило у большевиків звучить: „Що твоє, то моє, а що моє, то до цього тобі засі!" Та люди, що власною шкурою відчули односторонність їх гарних кличів — в розчаруванні сокотились їхньої облуди і ждали на хвилю пімсти

Тому то й на Вкраїні воєнна завірюха не втихне, доки усі чужосторонні зайди не помандрують на свої попередні місця, доки по широких просторах буйної країни вкраїнського люду не прогомонить рідна пісня вольного народа.

Та під той час не всі ще знали про це лихо, лише лівобережні Вкраїнці закоштували цеї їхньої „свободи".

Тому нема дивоти, що тамошні селяне з переляком гляділи на закрату книгу своєї будущини та страхались, щоб ми не лишили їх на поталу „товаришам". Ми втихомирювали їх, кажучи, що хоч тепер нас небагато, то невдовзі надійде підмога з Київа і з її поміччу відкинемо большевиків на давні становища. А що наша частина складалася виключно з добровольців, котрі перед переважаючими силами ворога уступали лише з конечности—ми мали повну надію на перемогу.

З ворожої сторони заслугувала на вагу жорстокість Китайців, що ніколи не бачили боєвої лінії. Ці „герої" запілля знущалися над нашими раненими та полоненими. Зачерез це можна сміло твердити, що кожний стрілець котрий боровся на тому фронті, це справжній герой, гідний наслідник своїх предків-козаків!

В особливому поважанні були тут Галичане, переважно з бригади У. С. С., які по випадкові царату творили тут окрему бойву формацію, знану під назвою „К. С. С." Їхні ряди побільшили значно київські студенти, реміснича молодь та селяне. Ці селяне на зріст високі, плечисті, зі здоровими, інколи сонцем обгорілими лицями. Як усі селяне й інших країв, привязані вони до своєї рідної землі, що її над усе люблять і за кокру готові віддати й життя. Для приятелів, здається, й серця не пожалували б, та зате ворогам заподіяної кривди ніколи не подарують, особливо тоді, коли це ходить о землю та волю! О тім переконалися свойого часу Німці, Денікінці та інші заволоки, що гурмою надтягали на Вкраїну, а розбитими гуртками опісля втікали.

Наддніпрянські селяне хитріші, завзятіші за наших і в тому саме являються справжніми потомками буйного козацтва! Їх життя просте, але все таки у всі мясні дні побачиш у них на столі ковбасу тай солонину. Вони не вдоволяться пісною бульбою та кулешею нашого галицького мужика. У товаристві вони веселі та свобідні, хоч у приватному житті слідний у них вплив 300-літньої неволі.

В Полтавщині сліди московської неволі мало що замітні, бо між полтавськими селянами національна свідомість велика. Ту переховались усі давні звичаї та обичаї. Тут можна стрінути найкращі народні строї по наших гуцульських. Вишивана сорочка в них, з високим ковніром, а широкі шаравари, придержувані невузким поясом, запинаються з боків. Шапки носять високі. На ноги обувають постоли. Та в новіших часах замість постолів щораз більше вживають чобіт. Дівчата й молодиці носять теж вишивані сорочки з широкими рукавами, а з верха рівнож вишиваний сердак без рукавів. Шия й груди в них окриті густим намистом. Дівчата вплітають у косу ріжнобарвні стрічки. На собі мають по кілька спідниць, дуже накрохмалених, щоби сильно шелестіли. На ногах носять високі черевики, або чоботя, звичайно жовтої чи червоної краски.

З їх уст пісня ніколи й не сходить. До забав і танців (танцюють по мистецьки) дуже охочі. В тихі, погідні вечорі при звуках музики парубки з дівчатами заводять такую гульню, що й не опамятаєшся, де єси, чи на весіллі, чи на вулиці... Хоч потомлені цілоденною працею, вечером витинають гопака, аж земля гуде! Гей, гей! — Нема то на світі нічого кращого над літа молоді! — І старий дідуган, дивлячись на веселії забави молодого парубоцтва, нічне й собі підтупувати, споминаючи буйність своєї минулої юности. А нераз неоден крадькома й заплаче... В Галичині таких вечірних забав не побачиш, а й галицькі танці куди то не дорівнують танцям Наддніпрянців! Сказано: наша хата з краю...

Милий відпочинок перервали грізні вісти про наступ большевиків. Сумно нам було покидати веселе й гарне село, щирі вкраїнські серця.. Та невмолима доля, що загнала нас з однієї сторони Вкраїни в другу, вела нас наперед в обіймі незнаної будущини...

Молодії душі одначе не довго журбі піддаються. Попращавшися, ми відїхали в Харків, а відсіль ще й дальше й по дорозі загріті надією кращої долі й забули про наше страждання.

Переважаючі большевицькі сили й повстання харківських робітників-Москалів, що сприяли большевикам, приневолили нас до відвороту. По трьох днях ми опинилися знова біля того села, в якому так гарно жилося! Та тепер всі сиділи в вагонах на залізничому пристанкові, готові на приказ. Лиш моя сотня виїхала на полеву сторожу на козачі могили, звідкіля розтягався далекий вид. Могили находилися побіля будки залізнодорожника, при якій наш поїзд задержався. В тій поганій, невеликій будці ми й заквартирувалися.

Хлопці розложили вогонь і грілися при ньому, оповідаючи собі притім усілякі веселі й сумні епізоди військового життя. Мені призначено третю стійку о півночі й останню ранком. Оповідаючи всячину ми й не счулися, що вже надходить пора змінити товаришів, котрі десь порядно померзли. Зібравшися пішли ми на означені місця, а змінені товариші вернули до вогня. По двох годинах ми знова вже були при вогні й обгорнувшися шинелею заснули, мов дома на мягкому ложі під теплою периною. В шестій годині ранком нас розбудили й ми мовчки подалися на вершок могили. Цим разом зі мною був оден Галичанин, земляк, що походив з одного підгольвівського села.

На дворі царювала ще ніч, але ясна, погідна.. Блідолиций блестів на синьому небі й блідими промінняими цілував біле лоно снігів на широкому полі. Як далеко оком глянеш, усюди біла рівнина, лиш за нами темнєє село, а з боку, гей чорний вуж вється залізничий шлях.

Опершись на кріси, ми балакали про цю частину Вкраїни, в котрій нас мати на світ привела. Важко було її згадувати, бо й у ній багром блестіла кров, бо й там тихим шамотанням умучених крилець зривався невольний Орел до вольного лету в погідні блакити, — та хмари дорогу заступали... Наші думки линули в цю сторону, де пробували наші любенькі. Чи живуть они ще? Чи не позбавила їх життя ворожа куля? Чи здобули вже галицькі орлята город князя Льва?

Оттякі то важкі питання роїлись у нашій уяві й не було кому на їх відповісти. І ми тяжко задумалися... Тимчасом на небі почало зоріти. Сонне марево темної ночі помалу зникало, аж докіль на обрію не показалося сонце. Рівночасно побачили ми на овиді дим, що виходив із якоїсь чорної маси, що помалу, та що-раз блище посувалася в нашу сторону.

З трівожним серцем слідили ми большевицький поїзд, бож це вже не підлягало найменшому сумнівові, що проти нас їхала передня сторожа большевиків. На наш алярм ціла сотня зірвалася готова до бою. Всі стояли на своїх місцях, не знаючи, що принесе найблища хвилина. На привитання перші обізвалися

большевики. На щастя їхні ґранати минались з їх ціллю й нікому з нас не шко дили. В тім часі над'їхали й другі частини нашого куріня.

За першим большевицьким поїздом над'їхав другий і третій. Большевики висипалися з возів, як пчоли з улля, тай із криком підходили до нас. Рівночасно ще дуже загомоніла їхня артилерія. Їх ґранати зі свистом перелітали понад нашими становищами й падали побіля залізничого шляху. До нас прилучилися ще й другі сотні і ми спільними силами почали наступати на ворогів.

Під градом наших куль метушилися „червоні" сіромахи, гей галушки в окропі; одні клонилися тихо до землі, щоб на віки спочити, а другі кричали, бігали, стріляли. Починало вже ставати горячо. Большевицькі стрільна находили вже й жертви. Крикам та зойкам не було кінця, а санітетам спочинку. Та декому стрільцеві не ставало часу й на останній крик життя! Лягав, гей колос, серпом підтятий, без гомону, тихо, самітно. И ніхто не займався ним тоді, щоб улекшити біль смерти! Не клонила над ним свою голову старенька матуся, не припадала любая дружина!..

Тимчасом большевики щораз бліще! Серце в груди бється, гей увязнена птичка в клітці, та це не зі страху. Бо свист стрілен та крісових куль і крик ранених перестають ділати на нерви. Не з розвагою живої, розумної людини, а махінально набивав я кріс, прикладав до рамени, потягав за язичок та знова набивав..

Та оце в одній хвилі ми набіраємо отухи. Кулі ще свищуть, та большевики потиху відступають. У наших серцях родиться завзяття. На даний приказ вискакуємо зі своїх криївок та біжимо вперед...

Тепер відзиваються й большовицькі скорострільи, та це не здержує нашого нестримного походу. По короткому часі надігнали ми „червоне" лицарство й грімко закричали: „гурра!", а в відповідь почули тривожні оклики „товаришів": „здаюсь — помилуй!" Борня на укінченні; большевицьких полонених умістили ми до ешелону й відставили в запілля Другі два большевицькі поїзди щезли, як камфора.

Оглядаємось навкруги себе й числимося. Три четверті нашої сотні в той день лягло спочивати, а лиш одна четвертина остала між живими, щоби кріваві слідами своїх убитих товаришів прямувати у країну незнаного майбуття. Чогось сумно стало на душі, якесь невгомонне чувство жалю почало душу гнітати... Дивимось оден на одного й мимоволі на вії сльози виступають! Нічого й казати: цеж Смерть! Наша тогоднішня перемога коштувала чимало крови, бо з куріня остала ледві сотня, та волю кровю здобувається!

На борзі побіля козачих могил викопали ми свіжу могилу повим героям, помолились за їхні душі, трошки посумували тай дальше до праці! На даний приказ посідали ми до поїзду й від'їхали...

Місце нашого постою заняв Запоріжський курінь, а ми справились їхати в Київ. У Київі можна було відчути деякий неспокій з приводу большевицької грози. Та мимо цього місто приготовлялося до величавого свята, про яке вже давно говорилося. Дня 22. січня по святочнім богослуженні в Софійському Соборі відбулася торжественна вимінa грамот між представниками урядів обох українських держав. По богослуженні всі члени Директорії й представники Західньої Вкраїни при звуках українського гимну вийшли з церкви. Перед церквою й на площі сотні С. С. держали шпалір. По відспіванні гимну і по врочистій об'яві грамот голова Директорії В. Винниченко відчитав Київлянам універзал, в якому оголошено злуку всіх частей української землі в одну Соборну Вкраїну. На цю вістку присутний народ захлилював, мов розбурхане море, а окликам: „Слава, слава Директорії, слава Україні!" — не було й кінця.

В серцях присутних Українців запалилось багаття радощів. Здавалось у той мент, що й на Вкраїні зійшло вже сонце щастя та долі! Визначні укр. діячі та речники оден по другім забірали голос і вказували користь об'єднання обох українських держав.

А за кожною їхньою мовою гремiли оклики піднесеного на дусі, загрітого надією народа. Часто можна було почути голоси: „не пустимо большевиків, не віддамо рідної землі на поталу непрошеним зайдам!"

І здавалося тоді, що ніяка сила не зможе відобрати тим людям рідну землю, рідні загони... Незнані собі люде, що себе ніколи не бачили, взаїмно обіймались і стискалися, а з їхніх очей плили сльози, горячі сльози радости! Мимо кількократних накликувань люде не хотіли розходитися. Щойно тоді, як холодні вітри дещо остудили великий запал учасників цього торжественного свята, на площі щораз менш оставало людей. На приказ Верховної військової власти цей день урочисто святкували всі частини наддніпрянської і наддністрянської армії на фронті та в запіллі.

Тимчасом большевики скорим кроком прямували на Київ. З великого запалу Київлян і сліду не стало. Мимо гарячих зазивів ставати з крісом в ряди

борців за волю Вкраїни, — вони остали дома, поховались у темних закутинах великого міста.

Моя частина, доповнена новобранцями, оставала в Київі до останньої хвилини. По невдачній обороні під Київом — ми відступали на Хвастів. Тоді то почалася сумна довга мандрівка потомлених військ у безпастанних боротьбах зі зміннім щастям, у боротьбах, що їх треба було зводити не тільки із зовнішнім ворогом, але частенько й з унутрішнім..

У тій то безустанній мандрівці я разом із моєю частиною блукав по широких полях Поділля аж до хвилі, в якій Галичане віднесли знаменну побіду над большевиками під залізничою станцією Сарни. В цій побіді довелось і мені брать участь і з неї вивезли мене мої товариші без памяти. На два тижні після цього я прийшов до себе вже в Камянці подільському в лічниці.

По виздоровленні обізвалась у мене туга за рідним містом та за любими сторонами тої Країни, де я виріс і де проживала моя рідня. Користаючи з відїзду одного транспорту в Галичину, я приїхав із ним до Золочева. Саме в той час одходила звідсіля походова сотня піді Львів, до якої прилучився і я — та від того часу ділив долю й недолю Галицької армії.

В. Лімниченко.

З ВЕСНОЮ...

Проломились леди на ріці, поплили каламутнії води... Тихий легіт тепла ходить блудом з вітрами по полі й над шумною рікою тремтить сяйвом проміння, що в ясную днину кладеться на тафлі спокійного плеса... В широких просторах залунав вольний гомін життя... Затремтіла безлиста тополя в городі, а самотня смерека коруною шепче вітрам тиху мову про вольнії співи, про чар, про новеє життя!

Розковані думи буйної душі молодої летом вольних орлів линуть у погідні блакити, де барвами дуги міниться сяйво незнаного неба... Пречисті бажання хвилюють в розбурханім серці, що радеб пізнати ті хороми щастя, краси й раювання, де болю й горя не має... Розбиті надії вертають на лоно душі, в якій займається багаття любови та віри.

Хочеться йти в обійми незнаної долі, що рокотом громів вітала нас недавніми часами. Хочеться привітати життя вольною душею, хочеться жити, страждати, до дна пити чашу терпінь і до дна пити з чаші того раювання, що зацвіте на зарінках із польними квітками, захвилює в літі золотом колосся, що дрімає в тіни гордої смереки, миготить у барвах зоряного неба, що криється в храмі Великого Бога...

Хочеться жити правдивим життям!..

* * *

Чи чуєш — друже — легіт весняних вітрів? Чи чуєш рокіт бурливих каламутних вод, що понесуть у розбурхане море все, що лишила по собі непривітна зіма? А пусте сумовите поле покрив зелений килим зі шовкових трав, мережаний барвними цвітками, пахучим зіллям тканий. У городі астри забіліють, рожі розівються, зацвітуть лілеї. Їхні аромати дістануться вікном і у твою хатину разом зі щебетанням соловейка, що в погідні ночі в саді залящить, защебече... І твоє серце живіше забється, в душі обізветься хіть радіти щастям німої природи, вдовіллям нерозумної пташини! Бо між людьми в теперішню пору не чуєш слів щастя, щиру мову правдивих радощів... не порадієш красою чистих душ, їх не легко найти!

І вийдеш у садочок весну зустрічати! Вийдеш привітати рай на землі, уготований Богом для тебе! Співці весни проснуться в діброві, розімкнуть уста похилені цвіти, щоб тебе привітати!..

...Вечірній туман лягатиме на стомлені села, а задумане небо замерехтить ясними зірками...

А ти глянеш на зоряне небо, повите таємним сяйвом світів й оманами незнаного щастя, глянеш на срібні зірки, що шляхами небес верстують невідому путь у безвість всесвіта — й у твоїй молодій душі залебедить тихе квиління туги... Ти затужиш за красою чарівних хоромів Великого Бога, за щастям, за Правдою... Бо на нашій кривавій землі Правдою торгують, немитими руками сягають по жемчуг туземного й вічного щастя, грішною душею Правду вбивають!

Твоя молодесенька душа слабкими крильцями розбиватьсся по теремах життя цілого людства й даремно шукає Правди! Правдою в світі торгують! Красою міняються, добро призабули!..

Тиж Правдою збіраєшся жити!

Друже!

Чи на розісвіті твоєї душі сіяє ще зоря? Чи не примеркла надія? Чи рожевіє ще заграва сподівання?

Кріпися духом — друже! Розпали у своїому серці вогонь любови до всіх безталанних цього світа, розігрій молодесеньку грудь теплом віри на кращую долю!

Бо Правда не загине!

Чиж не чуєш, що в блакитах зоряного неба гомонить величава пісня Херувимів, що сяєвом зірок пливе на покрівавлену землю? Чиж не чуєш вечірньої години тихі співи чудових, чарівливих зір, що маревом задуми кладуться на розлогі поля? Чиж не чуєш скорбної акорди далеких, невловимих слів, що своєю силою розбудили життя у всесвіті?

Цеж гомін величавої пісні споконвічної Правди — Великого Бога!

... Вийди — друже — на роздоріжжя, де хрести на могилах видніють, де в темній ночі вітають духи забутих героїв, що лягли головами в борні за волю Вкраїни, — а почуєш пімсе зітхання гробів, в яких гниють людські тіла, трупіпіють кости.. І відчуєш у той мент огненний біль душі, несамовите страждання зродиться у твоїому серці, бо зрозумієш життєве завдання цьогосвітне, відгадаєш Твою долю туземну...

І розкриються очі твоєї душі! Повстанеш до нового життя, воскреснеш духом! І підеш тернистими шляхами цьогосвітної мандрівки, попрямуєш скалистими стежками на... цвинтарище!

Але не охлялими ногами, не стомленим духом!.. Ти летом свобідного вірла полинеш на зустріч позагробовому життю!

Бо вірою на кращу долю твоїого народа оживши дрімливу душу геройськими ділами самопосвяти, бо в стражданні й терпінні для ближніх найдеш тую міць, що кріпила колись у муках перших христіян.

І не поклонишся пустій мамоні, не зігнеш коліно перед золотим тельцем, не переймешся самими радощами цього життя, не порадієш марною славою — як це діється в нинішному світі.

Ти поклонишся лиш одному Богові! Бо ніхто інший не розвіє чорні думи твоїого народа, не прояснить хмарне небо туземного життя, не поведе тебе простими шляхами...

Без Нього не знатимеш — хто ти й де ти?

Без Нього не знатимеш — пощо тебе мати на світ, на недолю привела?

Без Нього Правди на світі не найдеш, краси не зрозумієш, добра не відчуєш!..

Лиш Він оден Весну твоїого життя крилатим духом оживить, святим завзяттям запалить, обмие з пороків гнилі, невинністю оздобить!

І без Нього в веснянії ночі не розвинуться крила Твоєї душі до зоряного неба, не зашевелять у далеких просторах всесвіта, не вознесуться понад землю туманом повиту, не ворухнуть під бликитом пречистії хмари...

Без Нього Весни не зазнаєш, не відчуєш велич краси в чарівній природі!..

З наших організацій.

Укр. народна секція „DOMAGOJ" Загреб. — Редакція „Поступу" одержала слідуюче письмо:

Ч. 40 — 1921. Загреб, 4 березня 1921.

Хвальна редакціе!

Вістка в „Ниві" про часопис „Поступ" дуже нас утішила. Його потребу можемо якраз відчувати ми, Вкраїнці в Югославії, зорганізовані в „Укр. народній секції" при Jugoslavensko katolićko akademsko druzstvo[1]) „Domagoj" в Загребі. Це товариство стоїть на моральних і етичних принціпах христіянської віри, а гаслом його є: „Omnia instaurare in Christo".[1]) Воно є тільки одним членом YKDL (Jugoslavenska katolička d'aćka Liga)[2]) — центра численних цього рода організацій академіків й учеників середних шкіл хорватського та словінського народа. Тому поздоровляємо вісник „Поступ" і бажаємо найліпшого успіху — а надіємося, що праця перенесеться й на організацію, (— в чім можемо багато помочи —), котрої основа вже покладена на недавнім конґресі „Кирило-Методійської унії" в Празі.

[1]) Югославянське католицьке академічне товариство.

[1]) „Всьо відновити в Христі".

[2]) Югославянська католицька студентська ліґа. — В Югославії є три славянські народи: Серби, Хорвати й Словінці. Серби визнають православну віру, а Хорвати й Словінці католицьку.

(Ред.)

Подрібніше про тутешні організації пізніше, а таксамо й про цілі та працю секції, — а тепер спішимося поздоровити „Поступ“ і просимо висилати нам по два примірники всіх чисел, а ми будемо висилати Вам у заміну орган „IKDL“ (в котрім і самі дописуємо про вкраїнські справи).

Гр. Шевчик, студ. мед.
голова

Ілько Крайцар студ. прав.
секретар.

Адреса: Ilko Krajcar, iur.
Zagreb, Pejacevicev trg 15/I.
Jugoslavija.

„Ліґа українських студентів“ Львів. „Завязалася заходами ідейних студентів в початках 1920. р. й перед ферія-ми числила 176 членів. Сходини (окремі для старших і молодших членів) одбувалися кожного тижня. Їх предметом були відчити, реферати й дискусії, звязані з цілями й діяльністю Ліґи. — До свойого вжитку мала Ліґа добірну бібліотеку, що числить около 1.500 томів всестороннього змісту. — Забавова секція Ліґи владила кілька прогульок.

§ 1. Ліґа є ґрупою всесвітнього товариства „Apostolat de la priere“ [1]) (з осідком у Тулюзі) і підлягає законодавству вселенської Церкви.

§ 4. **Завданням** Ліґи є: спільними силами причинитися до поширення Правди, Добра й їх цвіту: Краси — як поміж собою, так по змозі в як найдальших кругах, головно молоді. Цим робом бажає Ліґа причинитися до скорого, всестороннього поступу вкраїнського народа.

§ 5. Зокрема старається Ліґа: 1) плекати поміж собою благородну приязнь і товариські прикмети; 2) усунути в себе поверховність у думанні й науковій праці, висвободитись із неволі фраз, виробити критичний змисл, поширити й поглибити своє знання: 3) запізнатися по змозі докладно з основними для добра народів питаннями релиґійними, фільософічними й суспільними; 4) працювати успішними орудниками над виробленням сильного та постійного характеру; 5) згуртувать ідейних товаришів до щирої праці над поширенням вищих правд і над всесторонним поступом та добром народа.

§ 6. Найважнішими **орудниками** вважає Ліґа: 1) теоретичне і практичне поглиблення релиґійности по нормам вселенської Церкви; 2) запізнання себе й дальших кругів із емпірійно-ідейною фільософією; 3) відповідну приватну лектуру: 4) сходини загальні хоч раз у місяць і кружкові (приватні) принайменше що другий тиждень з рефератами, лектурою й дискусією; 5) приватну працю членів, про яку орієнтує звітовий листок „добрих діл“.[1])

Діяльність, особливож приватна, не устає підчас ферій.

Організація. § 7. Всі частини в краю й загранцею творять одну цілість, задержуючи в прочому автономію.

§ 15. Нема приналежности до Ліґи без злуки із львівським осередком.

§ 11. **Членами** Ліґи стають усі українські студенти, що приймуть на себе „основні обовязки“.

§ 16. Членом-**прихильником** Ліґи вважається кожна інтеліґентна людина, що прийметься хоч одного з основних обовязків.

§ 18. **Основні обовязки.** Кожний дійсний член Ліґи:

1. придержується принципів вселенської Церкви й визнає їх рішуче, якщо цього вимагає потреба;

2. присвячує кожного тижня хоч пів години на релиґійно-етичну лектуру:

3. бережеться небезпек для свойого духа й характеру, злих і безвартних театральних і кінових видовищ і злої лектури;

4. словом, приміром тай іншими способами перепинює зло й поширює правду та добро;

5. сам (або спільно) передплачує й читає орґан Ліґи;

6. хоч двічі в рік (перед 15/II. і 15/VII.) віддає згл. висилає звітовий листок з діяльности без свойого підпису“. [2])

Адреса (часова) Ліґи:

Львів, ул. Коперника ч. 36.

* * *

Як довідуємось із приватних інформацій, Ліґа числить піл хвилю у своїх рядах біля 140 студентів унів. й понад 500 учеників середних шкіл. Окремі частини, кружки, або поодинокі члени находяться (поза Львовом) у Станиславові, Коломиї, Чорткові, Бучачи, Снятині, Жовкві, Н. Санчі, Перемишлі, Кракові й і. м. До Ліґи приступають що ідейніші й поважно думаючі одиниці зі студентського світа. (*Реф. П. Ток.*)

Кружок самообразования ім. Бориса Грінченка при державних, українських, коедукаційних курсах у Львові

[1]) „Це товариство поширене по цілому світі числить 25 мілионів членів. Має також назву: „Ligue de la priere et de zele“. Приналежність Ліґи до нього з неодкого погляду є вказаною й під хвилю конечною“.

[1]) Бльочки звіт. листків можна набути в книгарні Ставроп. Інст. ві Львові й у складівні Ліґи; ціна 6 м. (поштове: 1 м.)

[2]) Відомість узято зі „Студентського календарця „Ідея“ на р. 1921 Львів, виданого заходами Л. У. С.

засновано за почином Вир. о. Директора Юліяна Дзеровича дня 14. грудня 1919 року. Дня 19. грудня 1919. відбулися перші загальні збори, на яких вибрано слідуючий виділ: Тов. Володислав Полянський голова, тов-а Володимира Дудрик заступниця голови, тов. Осип Баланчук писар, тов-а Ольга Ломаґа бібліотекарка, тов-а Константина Шанковська снарбничка. До виділу кромі них увійшли: Голояд Іванна, Турянська Марія, Ґерчук Іван, Вінчура Олена і Мельник Ольга.

Виділ „проявив вельми оживлену діяльність. Його заходами відбулося 12 відчитів, на слідуючі теми:

14. І. 1920. тов. Осип Баланчук: „Звідки взяли ся назви: „Русь і Вкраїна".

17. І. 1920. тов-а Володимира Дудрик: „Про красу вкраїнської мови".

26. І. 1920. тов-а Стефанія Дудрик: „Про значіння й діяльність Лесі Українки".

1. ІІ. 1920. тов-а Софія Чучман: „Про значіння й діяльність Бориса Грінченка".

8. ІІ. 1920. тов. Степан Кліщ: „Про літаки".

4. ІІІ. 1920. тов-а Марія Павенцка: „Україна з ґеоґрафічної точки погляду".

15 ІІІ. 1920. тов-а Юлія Крива: „Що таке антропольоґія?"

18. ІV. 1920. тов-а Іванна Голояд: „Про примінення кар у вихованні".

25. ІV. 1920. тов. Володислав Полянський: „Що думає семінарист про коедукацію".

3. V. 1920. тов-а Іванна Петрівська: „Світ перед чоловіком".

Кромі цих відчитів, виголошених ученицями (-ками) семінара були так добрі виголосити дуже гарні відчити слідуючі Вп. Панове:

18. V. 1920. Радник двору Др. Олександер Барвінський: „Шевченко як педаґоґ".

6. VI. 1920. Дир. „Націон. Музея" Др. Іларіон Свенціцький: „Про музейні збірки".

На кожнім відчиті був присутний о. Дир. Дзерович, а кромі него займався кружком в тім шкільнім році Др. Роман Цегельський. Оба забирали дуже часто голос у загальній дискусії, яка велась по виголошенім відчиті. З засідань виділу, відчитів і дискусій провадився дуже точний і подрібний протокол, який обняла по виїзді тов. Баланчука до Ужгорода товаришка Соня Сабатівна.

При кружку була заснована також каса „Самопомочі", яка підпомагала нераз у скрутну хвилю потребуючих членів, а яка обертала за рік 1919/20 капіталом 1056 марок.

Рівнож була при кружку й бібліотека, котра зібрала зараз у першім році понад 400 томів добірної здорової лектурн.

З кружка самообразования вийшов також почин відсвяткувати память ґенія Вкраїни Тараса Шевченка музикально-вокальним концертом, який відбувся в битком набитій салі музичного товариства ім. Лисенка. Вступину промову виголосила прегарно тов-а Софія Сабат, а деклямацію „Розрита Могила" тов. Волод. Дудрик. Професор Амврозій de Андрохович закінчив свято промовою до молоді, ставлячи їй Шевченка як взір до наслідування.

На шкільний рік 1920/21 вибрано слідуючий виділ: тов-а Антоніна Пастернак голова; тов. Володимир Мурський заст. голови; тов-а Юлія Крива секретарка; тов-а Конст. Шанковська скарбничка; тов. Осип Горбатий бібліотекар; тов. Салик Степан голова ревізійної комісії.

И у тім році шкільнім відбулося багато інтересних відчитів, а саме:

10. Х. 1920. Антоніна Пастернак: „Будова зоряного світа".

1. ХІ. 1920. Юлія Крива: „Глибока північ—батьківщина людства".

7. ХІ. 1920. Дарія Гриневич: „Дитячі доми Д-ра Марії Монтессорі".

30. ХІ. 1920. Волод Мурський: „Тіла небесні і їх оборот", з демонстраціями при скіоптиконі.

15. ХІІ. 1920. Наталія Тузяк: „Про воздух".

23. І. 1921. Марія Павенцка: „Про еманципацію".

24. І. 1921. Ірена Сабат: „Як виробляється характер".

2. ІІ. 1921. Марія Стебельська: „Як повстала старинна поезія".

Кромі сих відчитів товаришок, виголосив дня 14. ХІ. 1920 з питомою собі красорічивістю відчит запрошений П. Директор Др. Михайло Галущинський: „Чи і як можна приложити засади виховання Пестальоццїя до нинішного часу", а Др. Роман Цегельський мав 7. Х. 1920. незвичайно інтересний виклад про „Сонце, його природу й тіла небесні".

Кружком сього року займається попри О. Директора і Дра Р. Цегельського також Др. Микола Чубатий.

Одним словом: кружок живе, розвивається і дуже хосенно впливає на доповнення шкільної освіти, а також на вироблення характерів і гарту духа — серед сих злиднів, які приходиться нам переживати. *(Реф. член кружка).*

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ [1]).

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Василь Л.

ВЕСНЯНА НІЧ.

Лягла темінь на світ... В самоті
Я клонився зіркам у блакиті
І снував в душі сни молоді,
Збірав сльози пролиті...

Впала срібна роса на траву...
Я приляг до землі пригасити
Жар розкутий палкої душі,
Що рванулася жити...

Зазоріло... Рухнулось життя,
Ніся гомін поранного гимну —
Я ж у серці відчув міць життя
Невгомонну, нестримну!

Й. С.

Значіння й вартість молодости.

Називають молодість весною життя. Але, на жаль, нам дітям 20. віку цей оспівуваний молодечий вік не видається якоюсь соняшною, райською країною молодої радости, бож бачимо, що ця веснонька життя у многих загрожена. Незлічені тисячі не проводять цього золотого часу радо й весело, инші знова тисячі гинуть — марнуються. Жахом переймає, якщо зачнеться переходити статистику молодечих промахів. Всі сьогочасні круги займаються велитенським зростом скарг, що напливають із усіх усюдів на тему здичіння й занедбання молоді.

Лишім однак ці сумні картини. Маємо пречінь і другі, кращі та веселіщі. Розгляньмо й провірмо як одні так і другі бож ми привикли в усім питати за вартістю. Чи знаєте, що ви варта, що ви потрафите, чи старанно провірили ви свою здатність, снагу, хист, свій наклін, спосібність, талан?

Отсе якраз бажаємо поговорити про значіння й варість молодости та молоді.

Що ж це таке молодь, чим є кожен із вас?

Молодь це підпора й надія майбутности. Весь народ, батьківщина, громада, ваші родичі дивляться на вас з великими очікуваннями, покладають на вас красні надії. За 10, 20, 30 літ уступлять мужі, що в силі віку заходяться нині біля відбудови національного,

[1]) Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студенству й молоді виділових шкіл. Рік І. Ч. 4.

господарського й політичного життя держави й громади. Їхнє місце й праці з конечности перейдуть на нинішню молодь. Батько й мати теж по 10, 20 літах зложать свої обовязки на вас. Молода надіє, памятай на задачі й відповідальність, якими дарить тебе невеличкий тривок часу. Памятай на надії, які вже сьогодня мають на тебе батько, мати. Не вноси ніякого розчарования, бо воно моглоб нанести загладу народові, моглоб передчасно зломати батьківське чи материне серце! Тебе, молоде, чекають великі задачі й тяжкі обовязки. Будьжеж свідомою своєї вартости, цінности!

А тепер переходжу до дальшого питання: Що є вашим майном? Не шукаю при вас ні дому, ні двора, ні поля ні ліса, ні злота ні срібла Однак ви багатші за неодного, якому отся земленька не поскупила в цих земських багатствах. Маєте пять здорових змислів, ясний розум у голові, серце в тілі, силу в членах, зручність у пальцях. Це оборотний капітал, вихіснуйте його а придбаєте доволі всего, чого вам потреба до життєвого щастя для себе й других. Ваша вартість, це вартість нешліфованих діямантів, що не ясніють ні не вилискують, що позістають незавважаними.

Ваш талан, ваша здатність дрімають іще й замкнені як кільчик у зерні, або теж вони цими силами природи, яких ніхто не використовує. Яка користь із земних скарбів, із золота чи срібла, заліза й вугля, коли віхто не спуститься в нутро землі й їх не добуде? Який хосен із переможних водяних сил, коли ми їх не впрягаємо до роботи, аби ними гнати млини та машини? Ніякий. А щож дасть вам ця ріжнородна ваша здатність, ці коштовні ваші талани, як ви їх не виробляєте, не видосконалюєте й не вихісновуєте? Теж ніщо.

Ніякий рокіт не розбудить ваших дрімучих спосібностей, ніяка сила світа не пірве кайданів, що вяжуть вашу здатність і хист, ніякий учитель і ніяка школа не розвине вашого талану й наклонів, якщо ви самі не приложите руки до діла. Ваш оборотний капітал зложений у вас самих. Тільки сильна, незломна воля й непохитна витревалість можуть розвинути ваші дані й ваші спосібности.

Але не обманюйте себе. Ніякий мистець не сходить із неба. Ваша велич і придатність не витрисне як вода зі жерела, ні не поплине як дощ із хмари. Віра на легке жниво й на дешеві вінці побідні, це молодеча мрія. В кождому молодому серці дрімають високолетні надії й пляни. Зі знамям майбутньої величі на чолі й зі світляним огнем одушевлення в очах молодець глядить у будучість, його манить чарівний промінь надії...

Нумо назад із царства мрій до холодної, шорсткої дійсности! Міліони молодих рук сягали по рожі, але зранили себе на тернях. Ідіть до великих, до могутніх, ідіть і спитайте, як вони добилися на верхи науки й слави. Всі вони оповідати муть вам про численні труди, зусилля й недостачі.

Славний мистець тонів, Джярдіні, дав знамениту відповідь одному молодцеві, що питав його, як довго потребувати ме часу, щоби стати скрипарем-мистцем. „Учися, одказав він, кожного дня 12 годин і то через 20 літ, а діпнеш своєї цілі". Відповідь славного віоліниста відноситься не лише до учеників штуки й науки, вона доброю й для цих, що займаються ремеслом, господарством, вона доброю для всіх праць і для всіх станів.

Попрацювати кожного дня 12 годин протягом 20 літ, то очивидячки набереться знання в голові, сили в руках, зручности в пальцях, очивидячки розбудиться приспаний наклін і талан і придбається запасного капіталу, що родить щастя й внутрішне вдоволення.

Радісна праця, охота працювати й сила до праці скріпляє тілесні й духові сили, приносить похвалу й шляхоцтво молодому й старому. Пильність і працьовитість це одні з кращих чеснот, які повинні ціхувати всяку молодь. Бо тільки працьовита молодь дає повну запоруку за свою будучість. Якраз входите в боротьбу о єствування. Та ніхто не проходить крізь життя осібняком, самітно. Родина й громадянство впливають на біг життя кожного з окрема, і для многих цей вплив приносить благословенство, а для многих знова руїну, загибіль.

Мусите жити в світі й з людьми приставати. А світ великий і на причуд гарний, але чейже не розкішний рай. Подає вам скарбів доволі, але має він теж пропасти і пустарі, а густо-часто напоює вас із пишних пугарів смертоносною отрує.

А люде? Вони говорять вам красні й гіркі слова, вони люблять і ненавидять вас, вони творять вам добре й зле. Вони ревно піклуються вами й направляють вас на тверду дорогу чесноти, але між ними доволі є без совісти і чести, що спокійненько випихають вас на шлях промахів та злочинів, а там лишають вас самих на поталу душевних мук, терпіння. Тому пильно глядіть на своє оточення, на товариство. Стороніть від ледащих одиниць, лучіться з добрими й совісними, бо інакше зійдете на манівці, зачнете блудити й ваша велична ціль зникне вам із перед очей! Майте отворені очи й ухо, але не йдіть за кожним, що вас кличе! Наша доба повна кличів і фраз: театр і кіно, книжки, часописи й образи схлібляють вашим наклонам; ложні пророки звіщають вам догідне, але в основах ложне евангеліє; приятелі й забавові місця накликують вас кинутися в обійми розкішного вживання й гріха. А в цих маркантно віддаваних кличах і фразах, в т. зв. „легкій“ літературі, й у многих звичаєвих розривках криється отрута, що хоч поволі, але мало що не з математичною точністю робить своє.

Бачите, молоді приятелі, що світ і люде грають у ваших очах двояку роль, показують перед вами своє дволичча. Стоїте отже на розпутті. Дороги діляться й перехрещуються. Одна йде на право, а друга на ліво. Ця що на право, це дорога обовязку. Вона вузка й самітна, стрімка й прикра, терне й будяче по обох її боках. Серед праці, труду, холоду й голоду мандрує нею кожний, хто вибрав її. Але чим близче мети, тим відрадніше на серцю й веселіше на лиці. А як дійдеться до ціли, то вдоволення й щасте захоплюють душу й дають їй зажити правдивим життям.

Гляньте також на дорогу, що веде на ліво. Вона широка й рівна, вигідна, хороша й роскішна, а веде прямісенько до пишного городу. Тут найдете гурток веселих, що танці виводять, там знова побачите велитень-стяг золотої свободи. Проворний дух часу відразу кине вам перед очі золотом мережану свою програму: Більше права, менче обовязків, уживання до схочу світа й безмежна свобода. Карти й кругольня прохають хвильку відпочати, музика й жаріючі очка манять до танцю, забавові місця всякого роду й крою накидуються зі своїми веселощами та забавами. Цілий рік — свято, цілий рік — святкується. Хто входить, не находить відтам виходу. Що раз то нове вживання показується йому, як у скіоптиконі все міняється й тягне від одного вчинку до другого, від одних любощів кидає в другі. На ошоломлення змислів тратиться дні, цілі тижні, найкращі літа молодости. З розстроєним серцем, порожною кишенею йдеться так самітно далі, тратячи чим раз більше свідомість своїх змислів і вчинків.

Показав я вам обі розбіжні дороги. Не моє діло ввести вас на цю, що йде на право, і не мені здержати вас, щоб не йшли цею, що тягнеться на ліво. Ви самі вибираєте. Кожен бо сам кує своє щастя і свою недолю.

Ваша дорога далека й небезпечна, а вашому цілому багатству, вашому доброму ймённі, вашій славі й чести, вашим ідеалам, творчій силі грозять нахабні вороги. Тому візьміть собі підпору, розгляньтесь за керманичем!

Як трівожно шумить буря, як миготять у повітрі лискавки, як заливом грозить вода — шукаємо безпечного місця-прибіжища, тікаємо від небезпеки. Так теж як серцю грозить небезпека — відзивається в нашому нутрі благальний, остерігаючий голос, голос совісти. Миттю несеться по нашій голові десятинне „не будеш! — будеш!..“ Отсей то голос совісти, голос заповідей, що його не в силі придавити хоч як мінливий дух часу й дух моди, що його не може знести ніякий народ, ніякий парлямент, ніякий параґраф, це та доконечна підпора, якої ніколи не вільно вам випускати з рук. Тримайтесь отже кріпко, будьте все сильної, рішучої волі, будьте вірні обовязкові, а чисті в ділянні, бо так маєте підпори, що їх ні буря не зломить, ні ворог не вирве Вони вирятують вас зі всякої небезпеки, що грозить вам на дорозі життя. З ними ви готові до дороги, готові до борні, якої годі омминути.

В. М.

Історія мойого цвікера.

Роскажу Вам малу подію мойого студентського життя. Склалася вона тоді, коли я був ще ґімназистом VII-ої кляси філії акад. ґімн. у Львові. — Гей, гей — недавні це часи, а якіж вони привабливі та любі! Бувало заложиш шапку „на бакир“, защіпнеш пасовану блюзу з трьома золотими пасками на ковнірі — та як підеш крутими вулицями Львова, то аж тротуари дріжать.. І кожен, кого стрінеш, малий чи великий, молодий чи старий, бідний чи багатий, належно тебе вшанує, інколи ще й з дороги вступиться. Та й не диво! Цеж золотії паски знаменують твою ґідність та достоїнство.

А тепер ідеш вулицею — й сам себе стидаєшся. Глянеш на кельнера з ресторану, чи на субєкта, чи на якого там іншого писарчука — всякий із них елєгантно прибраний, а в тебе подерті лікті в плащі, обглодані штани при самому споді, а бриль зі спущеними крисами давно вже вийшов з моди!

Гей, гей — добре було жити за студентських часів! Тинявся чоловік — що правда — по тих станціях, що місяця мандрував з одної на другу, що місяця господиня робила екзекуцію на мої студентські манатки — та всеж таки тоді чогось відрадніше було жити. Прийде — бувало — субота, зійдуться до тебе товариші, поговориш із ними, засмієшся, заспіваєш... Як затягнемо бувало — „Розвивайся, ой ти старий дубе!..“, як утнемо „.. а ми тую червону калину підійдемо!..“, то аж плакати хочеться! Так чогось сумно тобі стане на серці, так гірко зробиться в душі, що ледві стримаєш у горлі сльози! Народе мій, брате мій бездольний, темний — квиліло серце в той мент — проллю свою кров до останньої краплі, життя своє зложу у твоїх стіп — лиш розвийся, піднесися, встань! І без вагань, без дрібки жалю був би зложив тоді життя за Правду, за щастя моїх ближніх.

Тепер же боюся, чи життєві турботи не придусять у мені це почуття Правди й добра..

Боюся, бо у світі йти їхніми шляхами треба одинцем, самотою. Бо на дорозі до Правди багато путників не найдеш...

Бувало прийде до мене стурбована мати, приголубить, пригорне мою головку до грудей, як це робила й тоді, коли я ще був малим хлопятком, погладить буйні кучері та й пожалує, поплаче над моєю молодою долею, мережаною

злиднями. А потім поблагословить твердими, мозольними руками на дальшую путь.., тай від'їде.

Минули тії хвилі...

Тепер уже самотою шукаю щастя на світі: А світ широкий, великий.., чи найду в ньому долю, чи зазнаю радощів правдивого щастя?

Гей, гей! — як би вернули ще хвилі мойого студентства, як воскреслоби моє молоде життя, проведене на шкільній лавці, — я найшовби те, чого шукаю! Я роздобувби з нетрів мойого духа силу, таку силу, що ніщо її не зломалоб! Бо знавби якими стежками повести молоду душу, на які шляхи пустити буйне життя!

Та --- минулося!

А оце хоч споминами хай відтворю в душі картину тієї безжурної юности, що цвіла колись і під небом мойого життя, та вже зівяла, на віки зівяла...

* * *

Ще змалку мав я слабії очі й часто радили мені знайомі придбати собі окуляри. Слово по слові і врадив я з моїм Дмитруєм (з ним мешкав я на одній станції) купити собі цвікер. Тягла мене до нього не так хіть зарадити слабості очей, як радше ця обставина, що чоловік тоді --- рахувати --- споважніє.

Давайже --- думаюа --- піду спершу на клініку по „рецепку", а там десь і грошей роздобуду на сам цвікер. Розпитав я де та клініка, тай одної зімової днини рушив у дорогу. Прийшов я на відділ очних недуг, труся, мнуся попід сірі стіни, а лікаря все ще немає. А мій плащ --- мовляв --- вітром підшитий! Памятаю, як нині, що коштував усього дванацять шісток. Його купив мені батько „на зріст" ще в четвертій клясі. Промерз я, зголоднів, ледві з трудом прибився на обід до дому. Та в кишені була вже „рецепка".

Читаємо її вкупі з Дмитрунем, а там якісь мінуси та плюси пописані. Міркуємо, що воно малоби значити, аж ту вбігає до нас товариш Блоха:

— Знаєте що --- браття! В мене були нині батьки й лишили дещо грошенят, можеб ми...

— Знаменито! — перебиваю йому — мені саме треба їх на цвікер! Позич — будь ласка — яж невдовзі з процентом оддам!

Нічого було йому робити! Рад не рад витягнув він карман та позичив мені вісім шісток на цвікер. У два дні опісля під вечір я приніс у червоній коробочці цвікер од оптика до дому.

Накладаю його перед зеркалом на ніс, оглядаюсь через нього по кімнаті — а в ній усе стає до гори ногами Тарілка з „ґальопкою", що її господиня принесла на вечеру, видається якоюсь перекривленою й так малою, що не дай Господи з такої їсти, а то вскорі присохлаб утроба до кости, гей шкварок. Нещасливий підручник математики, котрий лежав на столі, видався мені таким малим та тонким, що я мало не заплакав із радости. Мій Дмитруньо, що стояв під вікном, виглядав на ліліпута з покривленими ногами!

Передімною розкрився цілком інший світ... Пересидів я вже до самої ночі зо цвікером на носі та з журбою на серці. І пригадалась мені в той час наша народня пословиця: „не мала баба клопоту й купила собі теля". Чиж це не біда? За вісім шісток купив собі чоловік клопіт на здорову голову! Всі речі довкола мене якісь покривлені, покручені та малі... Еге — думаю собі --- не даром то на рецепті були якісь мінуси!

Другого дня рано пішов я до школи. Ходжу з цвікером по клясі, дивлюсь на моїх товаришів, а вони всі гей карлики попри землю бігають... Ігі, --- думаю --- та цеж воно й не таке велике лихо! Ходитиму по клясі безпешно, ніхто не чіпатиме (а то за моїх часів любили хлопці дещо й попобитися). Та бо не минуло хвилини, а вже присунув до мене найдужчий з товаришів, Слон, і давай зачіпатись. Дивлюся на нього, а то з давнього слона зробилось таке мале слонятко, як заяць. Ні --- говорю до себе - - дам йому ще нині спокій, а то як попавби в злість, то одною рукою задавивби...

Задзвонив дзвінок. Почалась година греки. На моє нещастя питає мене старенький, любий професор першого. Отвираю Плятона й намагаюся читати. Дивлюся на букви, а вони, мов мурашки, по книжці бігають. Приглядаюся ближче й уже розпізнаю деякі слова, та наголосів не втну! „Акут" перекидується в „ґравіса", то знов в „акута", а „ціркумфлекс", гей переломаний цвячок скаче по самих омеґах. Скинувби цвікер, та якось ніяково, бо професор на мене глядить, а ту час не жде... Почав я читати, а радше „шлябізувати" поодинокі слова, а мойого професора на кріслі аж підносить... Нічого дивного, що тої години обірвав я двійку, а професор мало не вигнав мене з кляси...

Щоб забути студентське горе, вибрався я на третій довгій павзі на двір --- закурити. (Курення --- це оден із головних приводів мойого студентського го-

рювання. Зачерез нього був я що року чотири рази поданий з математики, бо нікотина одурманювала мою голову, а її запах уводив професора в лихий настрій. Через курення відсидів я в ґімназії кругло дві доби карцеру, а три рази мав відповідне поведення на свідоцтві. Курення --- це найбільший ворог мойого студентського щастя).

За моїх часів „курительним місцем“ ґімназистів із філії була Скарбківська вулиця, напроти молочарні під фірмою „Цьоця“. Там то молодшим курцям (пятакам і шестакам) збиралося часто на рвоти, а старшим нераз перевертався світ у голові. А щоби забезпечитись перед орлиним зором професорів --- з обох сторін назначувано по черзі варту, себто одного з на . Саме в той день довелося мені бути таким вартівником.

Станувши на означеному місці, закурив я папіроску з золотою обвідкою. (Гей, гей --- минули ті часи, коли чоловік покурював папіроси з золотими обвідками! Тепер і в газеті куривби, та тютюну немає... А інколи як притисне, той й під ліжком шукає недогарків). Стою я на тій варті, стою --- аж ту --- даруйте за слово --- якийсь маленький панок суне просто на мене (я аж по голосі пізнав, що це мій професор математики, бо через цвікер і на два кроки не міг розпізнати обличча) тай мене за потилицю й у школу...

Слідуючого дня господар кляси призначив мені пять годин карцеру, які я в найближу неділю мав одсидіти. Зате старенький професор греки дивувався мойому вмінню лекції (цього дня я прийшов до школи без цвікера) й по годині з добродушним усміхом сказав мені ось-що:

--- „Знаєш Василько, ти без окулярів у десятеро кращий, ніж з ними. А це тому, що вони поганили твою душу гордими думками, а людина лише тоді у світі варта доброго слова, коли в неї душа чиста а серце невинне ..“

На моїх очах заблисли сльози, а коли я підвів голову, щоб подякувати дорогому вчителеві за цінну увагу, його вже в клясі не було.

Тогож таки дня я вложив цвікер у червону коробочку й поніс до оптика продати коли не цвікер, то хоч цю коробочку, бо --- бачите --- хотів я позбутися цього клопоту, а вдруге: забракло мамони! Від нього ж довідався я, що він чимало клопотав собі голову з моїм цвікером, бо минулого разу через помилку вручив мені цвікер якогось панка, що мав цілком відмінний тип очей.

У неділю рано сидячи в карцері --- почав я дещо глибше вдумуватись у слова мойого доброго вчителя, а тишина самотности леліяла мої нові думи сумом та печаллю. Я ввійшов у себе й пізнав, що я --- „побілений гріб“, що я зверхніми ознаками вкривав плиткість і пустку моєї душі. Я пізнав сам себе.

А на тому пізнанні виросла пахуча цвітка нового життя, в якому покинув я моїх давніх товаришів, з яких більша частина проганяла день у безділлі, а вечорі в темних закутинах міста, --- а прихилився до тих, що одинцем ходять, що ніколи їх у клясі не чутно, що по сутеринах коротають своє молоде життя в праці над людськими дітьми --- та проте алмазним сяйвом любови й Правди повивають всяке діло, до якого беруться...

В. Лімпиченко.

ВЖЕ ЧУЮ ЛЕГІТ...

Вже чую легіт весняних вітрів
І перших цвітів аромати...
Весно, весно! Спини чудовий спів,
Скажи твоїм цвітям вмірати!

Най з лона твоїх всецілючих сил
На світ мороз і холод війне,
Бо аж тоді піде у край могил
Моя тоска: скорбот знамя незгійне.

Бо аж тоді мої чудові сни
Поринуть в край могил на віки,
Як мрії, що ростуть в часах весни,
У собі втоплять бистрі ріки!

Тодіж сказавби до життя: засни! —
Сказавби легко, без жалю, без муки...
А так не зможу призабути сни
Весняних днів... й ридатиму з розпуки!

Кожний ідейний студент і студентка повинні передплачувати свій студентський часопис „Поступ“.

Видає: **Редакційний Комітет.** За редакцію відповідає: **Д-р Ол. Надрага**

Печатня Ставропиґійського Інститута під управою Ю. Сидорака.

ТРИ ПРЕМІЇ:

1000, 500, 250 Мп.

Жертвувала тутешня Ліга у. с. редакції „Поступу“ за три найліпші змістом і формою дописи на слідуючу тему: Як ідейний студент (-ка) найкраще переведе ферії.

Подаючи це до відома Товаришів і Товаришок, додаємо від себе деякі пояснення і умовини. Найкраще перевести ферії не значить лише найприємніше, але також і дещо іншого. Речинець присилання дописей: 15/5 ц. р. — Величина дописей = приблизно 8—15 сторінок IV-ки (зошита), хоч не хочемо впрочім вязати дописувачів. — Дописувати можуть учени и (-ці) гімн.; кандидати (-тки) вчит. сем.; студенти (-тки) унів. й техн., що не записані на . . . . унів. Дописуючі підписують праці криптонімом, а в окремій коверті запечатаній подають своє імя etc.; також заведення й адресу; студ. унів. подають виділ і число індексу. — Про вартість праць рішатиме комісія, запрошена редакцією. Найгарніші праці (преміовані й непрем.) помістимо в „Поступі“.

Редакція.

Переписка Редакції.

Товаришам згуртованим в Українській Нар. Секції „Domagoj“ Загреб (Югославія). Щиро дякуємо за теплий привіт і бажання. Хай Ваш побут і Ваші праці на госгинній землі Югославії вінчаються як найкращими успіхами й для Вас і для Неньки-Вкраїни. Передайте від нас привіт товаришам і товаришкам у Празі, Ліберці, Відні, Римі, Швайцарії й деінде по широкому світі. Часописи і листи до Вас вислано. Прохаємо відомостей із Вашого життя, як теж відомостей з інчих місць побуту нашого студентства. — Всім Товаришам і Товаришкам, що надіслали до Редакції свої праці. Будьте терпеливі. Ми вповні розуміємо Ваше бажання чимскорше побачити випечатаним свій перший твір. І в нас те бажання ворушиться в груди. Та те не все можливо, хоч надіслана праця добра. Раз тому, що часопис мусить бути редагований із раціональним, певним пляном. Кромі цього буває, що кілька надісланих праць є того самого змісту. Сподіємося, що нас зрозумієте.

Тов. гімназистам Самбір. Писано нам про ідейні стремління многих із Вас. Щиро радіємо й бажаємо як найкращих успіхів у праці. — Тов. гімназистам Станиславів. Ви незабаром перевисшите рухливістю всі наші середні школи й усім станете взором Одна-друга сер. школа в нашім краю (nomina odiosa), здається, ще дрімає, а нам усім не пора на дрімку. Гаразд! — К. Р. Перемишль. Відповідь на анкету (ч. 1, стр. 16) можна висилати до 15. квітня. — Цікавий, Станиславів. Ваше питання про початки вкраїнського народа передали м і одному вченому й писменникові в нашім городі. Відповідь у 5. числі. І. М-пій, Тернопіль. Чому боятись, чи там стидатись відповісти на анкету? Чиж каже Вам хто підписуватись повним назвиском? Отже до діла! Анкета випаде цікаво й повчаючо, лиш не спускатись оден на одного, як тії жиди, що складаючи рабінові гостинець із вина, наливали кожнай від себе до бочки мірку самої води. — Американські доляри (й інші заграничні гроші). Хто їх одержав од кревних і не обертав на яке корисне передприємство, най дасть до наших щадниць, особливо до „Дністра“. Вельми небезпечно переховувати їх денебудь або носити зі собою. Тесаме треба радити громадянам на селах. Близші пояснення дасть радо й безплатно адміністрація „Поступу“ листовно. — К. Т., Коломия. „Вісник“ чи „Вістник“ ? Заки дали ми робити клішу, радилися знавців. Має бути „вісник“, хоч у 2-му відм. є „вісти“ — подібно, як „злісник“, „чесний“, „корисний“, „незвісний“ — хоча є: злости, чести ітд. А чи знаєте птицю з над Чорного моря, що „буревісником“ (не „буревістником“) зветься, хоч бурю звіщає? — Тов. гімназіястам, Перемишль. Чому не пишете: на що ждати? Гаразд! — Любомир Г., Станиславів. Одна точка ошибочно відгадана. Дякуємо сердечно за зичливі слова. — Р. Ж., Чортків. Бажаєте короткої відповіди що до статейки Віппера, яку Ви читали. На цю тему одержала ред. від поважного вченого, образованого на кількох університетах слідуючу відповідь: „1. Погляди Віппера не є новими, але противно перестарілими, закиненими вже на заході. 2. Дотична статейка не є ні обективною, ні научною. Це лише збірка фраз без ніяких доказів, обчислена хиба на безкритичних читачів. 3 На панвавилонські теми є велика література. Цікавим можна поручити особливо Kugler'a Im Bannkreis Basels (XX+165 ст.) Verl. Aschendorff, Münster. Автор знаний у вченому світі зі своїх основних праць із

обсягу Вавилонської астрономії, метеорольогії, хронольогії й астральної мітольогії, подає много подрібного матеріялу й освітлює критично численні культурно-історичні й релігійно-історичні факти. Кромі цього узглядняє відносини не лише вавилонські та ассирийські, але теж хінські, индийські, египетські, грецькі, римські, старогерманські й старо-мексиканські". Кромі Kuglera поручаємо Вам од себе, як у Вас є охота студіювати, також і ці твори: Dr Paul Karge, Babylonisches im Neuen Testament (Münster, 1913), Dr. J. Nikel, Der Ursprung des Alttestamentlichen Gottesglaubens (ibid), Dr. E. Krebs, Das religionsgeschichtliche Problem d. Urchristentums (ibid.), A. Kirchner, Die babylonische Kosmogonie u. der bibl. Schöpfungsbericht (ibid.), F. Vigouroux, La Bible et les decouvertes modernes (I—IV. Paris). Із наведених праць побачите, що значить критично обговорювать якесь питання. Здоровимо щиро.

За цю часть Редакція не відповідає.

ВИДАВНИЦТВО
„ДОБРА КНИЖКА"

поручає такі новини:

1.	Сміх, дотепи й жарти . .	20 Мп
2.	Другий Міх Сміху	20 „
3.	З. Ляґерлеф: Різдвяна ніч	10 „
4.	К Май: Проклятий . . .	30 „
5.	В. Лімниченко: З війни . .	20 „
6.	Правила нового правопису	3 „
7.	Полянський: Дядько Тарас	15 „

Ладиться до друку:
В. Лімниченко: Хуртовина
К. Май: Воскресення й інші твори.

Замовлення просимо слати на адресу:

М. МОХ. Львів, ул. Содова 4.

На посилку від книжки 4 мп.

Подані ціни можуть бути змінені.

„Світ Дитини"

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЧАСОПИС

ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІЖІ

виходить

у Львові 1. і 15. кождого місяця.

Місячна передплата . . 40 Мп.

Поодиноке число . . . 20 Мп.

Для Америки й Канади 1 доляр на рік.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ"

Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

КНИГАРНЯ
Ставропиґійського Інституту
ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 3.

Має на складі: всякі церковні книги; друки церк, поодиноко і оправлені; великий вибір молитьевників власного видання й ОО. Василіян; образці; книжки до народ. шкіл. На замовлення висилається відворотно за посліплатою.

ПАПЕРИ всякого рода, ПРИБОРИ шкільні і канцелярійні, ВИДІВКИ власного і чужого накладу, ГУЦУЛЬСЬКІ ВИРОБИ з вовни, дерева і майоліки

продає найдешевіше найбільший у Галичині Український Гуртівний Склад Паперу

СОЮЗНИЙ БАЗАР

у Львові, вул. Руська ч. 20.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу"!
Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як найкраще розвивався.

Рік І. Львів, 1. мая 1921. Ч. 5.

МЕҐАЛЯ АЙТЕЙТЕ! ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

стор.

П. Ісаїв: Гуртуймось 89
* * * Наші недомагання (Анкета) 90
Й. Скрут: Жіноче питання 94
Д-р Й. Маркевич: Студентські організації в середних школах . 97
В. Лімниченко: Молодий герой 100
О. С. Мердін: Сила волі і щастя 101
Бібліоґрафія 103
Додаток: „Наш Прапор“
В. Я: Весна на чужині 105
о. Он. Гадзевич: На могилі Тараса 106
Марійка Я.: Весна йде... 110
І. Пархацький: Добрі діти родичам вінець 110
Франко Романюк: Поворот Стрільця 111
В-ко: У сумерку осінної ночі 111
В. Я.: Моїй неньці 112

Ціна числа 25 Мп.

ПЕРЕДПЛАТА
студентського вісника „Поступ“
за червень і липень 1921.

Галичина . . .	50 м. п.	Нім. Австрія . . .	60 кор.
Придніпр. Укр. .	800 грив.	Німеччина . . .	20 м. н.
Чехо-Словаччина .	25 с. k.	Швайцарія . . .	10 фр.
Югославія . . .	25 к.	Америка	0·50 дол.

Для присилаючих двомісячну передплату на більшу кількість примірників на одну адресу дається опуст:

за	25 прим.	950 м. п.
„	50 „	1.900 „
„	100 „	3.850 „

Ціни оголошень:

1 стор.	700 м. п.	1/4 стор.	300 м. п.
1/2 стор.	500 м. п.	1/8 стор.	200 м. п.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, ул. Содова ч. 4, партер.

Від Адміністрації.

Наших П. Т. Передплатників просимо вирівнати негайно довг за всі дотеперішні примірники. Слідуюче число вишлемо лиш тим, що пришлють передплату й тим, з котрими маємо окреме порозуміння. Точність у сплаті є знамям вищої культури й тому також для неї, не згадуючи вже за адміністраційні труднощі, мусимо бути вимагаючими. — П. Т. Добродіїв(-йок), що беруть ласкаво часопис у комісі, прохаємо дати нам знати, скільки примірників посилати й окрім цього до 15-го кожного місяця висилати нам дотичну належитість на наш кошт. Це в інтересі адміністраційного ладу й посередньо в інтересі доброї справи якій служимо. — 2. й 3. число вже вичерпане й тому не можемо його нікому окремо вислати. Висилаємо лише всі дотеперішні числа „Поступу“, але разом всі числа. Ціна всіх чисел (від 1—5 включно) виносить 105 марок. — Грошеві посилки прохаємо адресувати: М. Мох, додаючи під споднм: (для Адміністрації „Поступу“). Повідомляємо всіх інтересованих П. Т. Передплатників, що ми висилаємо точно кожного місяця замовлені примірники і нічого не в змозі ми зробити, щоби вони не пропадали.

Поширенням „Поступу“ занялися:

Впр. о. Дир. Ю. Дзерович, Львів. — М. Ю. Кутівна, Стрий. — Д-р І. Цегельський, Городок Ягайл. — В. Мельник, Небилів. — о. Он. Гадзевич, Новий Санч. — М. Тисовська, Калуш. — о. ректор І. Бучко, Львів. — Р. Барановський, Бучач. — о. В. Ладика, Edmonton (Canada). — о. Др. М. Конрад, Тернопіль. — І. Крайцар, Загреб. — о. дек. Ст. Мохнацький, Теребовля. — о. проф. М. Лада, Долина. — о. проф. Д. Паневняк, Чортків. — о. Ю. Фіцалович, Липаця. — Др. В. Левицький, Бережани. — Бр. Древно, Перемишль. — Т. Сеньківська, Тернопіль. — О. Вислоцька, Перемишль. — Всім П. Т. Приятелям молоді наша щира подяка.

На пресовий фонд „Поступу“ зложили:

Броніслава „Древно 50 мп. — ОО. Редемптористи зі Збоїськ 5 мп. о. В. Курилас 100 мп. — И. М. Львів 20 мп. — о. І. Лихицький 75. мп. — К. Шевчик 15 мп. — о. Д-р Горникевич 20 мп. — о. О. Горчинський 200 мп. — о. Гнатів 200 мп. — Ф. Романюк 30 мп. — о. Сов. А. Добрянський 200 мп. — о. С. Решетило 704 мп. — о. І. Баґан 200 мп. — о. Ігумен А. П. 1000 мп. — М. Середницька 5 мп. — о. Т. Реслер 10 мп. — Ю. Редко 5 мп. — Неназваний 4000 мп. — Р. Барановський 20 мп. — Моцак Д. 10 мп. — Білінський 10 мп. — М. Ю. Кутівна 100 мп. — Чабан Н. 10 мп. — Кижевська 5 мп. — Ількіна О. 10 мп. — Клебович С. 5 мп. — Рубльовська А. 10 мп. — Укр. Секція „Domagoj“, Загреб 10 динарів. — Разом 7019 мп. і 10 динарів. — Усім П. Т. Жертводавцям щире: Спасибі!

П. Ісаїв.

Гуртуймось!

(Присвячується Студ. Вісникові „Поступ").

Ми молодь юная, ніжна,
Великого народа діти,
Прибиті тьмою лихоліть,
Без сонця вяли наче цвіти.

Розсіяні мов мак в степу,
У пітьмі світової ночі,
Не знали як до Правди йти,
Куди звертати свої очі.

Аж тут у тьмі нам засіяв
Наш „Поступ" наче ясне сонце,
Благим нас сяйвом привітав
Кріз тьмою вкритеє віконце.

І приєднав теплом всіх нас;
Просвітлює нам всім дорогу,
Щоб ми на ній, як прийде час,
Братам здобули перемогу.

І вказує як стати нам
Неустрашимими борцями
За щастя-долю всіх братів,
Під Правди ясними стягами.

Велить нам нести Правду цю
Від Дону, аж по Сян, Карпати,
Щоб і найменший всіх нас брат
Знав чий він син, хто його мати.

Лиш ми гуртуймось під його
Могутні, сильні крила!
— Жадає в нас не слова він, —
А рук — героїв діла!

Зачнімо працю братя всі
Найперш од себе, від самого,
А як поборемо себе,
Берімо труд народа свого!

Наші недомагання.

Анкета „Поступу“.

1.

Зачинаючи печатанне анкети, зробимо від себе деяку заввагу. Ми свідомі, що подібні як ми, а то й більші недомагання терпить студентство неодних инших народів. Та це ніяка потіха. Нам доконче стреміти до ідеалу. Немногі літа минуться, а ми станемо на чолі нашого народа. Куди поведемо наш великий народ, як самі будемо невидючими? Як зможемо виховати народ, як ми самі без викінченого характеру? Як потрапимо вляти в народ силу, коли самі будемо безсильними? Це ясне. А кромі цього не одні недомагання загрожують нашому власному щастю. Не вилічим їх, то пропаща твоя доля, радість і щастя в житті. Врешті ми, Галичане, від віків духовим „Піємонтом“ для цілої Вкраїни й ним останемо а бодай остати можемо. А як так, то від нас, майбутньої галицької інтеліґенції, зависить у великій части доля й недоля цілої Вкраїни. Досить рацій, щоби рішучою ходою зближатись до висоти ідеального студента і студентки.

Анкети не печатаємо на разі цілої — а також рішилися ще її не замикати. Тож дописи на цю тему („Поступ“ ч. 1. стор. 16.) можна посилати дальше. Очевидно виключена на тепер полеміка з оголошеними поглядами. Полишаємо впрочім дописуючим їх погляд звичайно без наших завваг. Свій погляд викажемо при кінці.

При цій нагоді прохаємо з'окрема П. Т. старших громадян, які бажають нашого поступу, висказати также свої погляди. Ми певні, що загал наших товаришів і товаришок буде за це щиро вдячним. *РЕДАКЦІЯ.*

Прошу ласкаво помістити слідуючу статейку, якщо вона годиться в нашому часописові. Візьміть також під увагу це, що пише її студент невеличкої освіти, отже годі вимагати від неї якоїсь учености. Відповідаючи на анкету маю на увазі лише львівське студентство, головно ґімназійну молодь.

Передовсім застерігаюся, щоби хто не прикладав моїх слів до ц і л о г о студентства. Не хочу також нікого образити, а коли може і скажу за гаряче слово, то це буде від молодого, щирого серця, якому багато прощається. Не боюся розкрити наших хиб, хоч це, як кажуть деякі, використають наші вороги. Ворог знає наші хиби, миж мало над їми застановляємося, натомість зі смішною меґальоманією стаємо до критики старших громадян. — Коли образ вийде може чорно, то прошу також не кидати камінням на статтю: я не пишу про д о б р і і з л і боки студентства, а виключно про його злі сторони. Впрочім тямте на слова Rückerta: „Dein wahrer Freund ist der, der dich die Flecken zu sähen und zu tilgen hilft, eh Feinde sie entdecken!“

I. Недомагає наше студентство щодо освіти у двох напрямках: 1) не вміє як слід а) самостійно, б) критично думати; 2) не має потрібної освіти у сфері а) фільософійного, б) соціяльного, в) реліґійного знання.

1) Приміри цього нераз просто клясичні. а) Задачі до матури, а то й шкільні, пишуть учні не самі, а дуже часто відписують один од другого, чи дають собі вироблювати (головно товаришки). Читати письменні задачі нераз просто сором; немає в них ні льоґіки, ні ерудиції, ні поезії. Кружки не розвиваються як слід, якщо не візьме в них ініціятиви котрий з професорів. Шкільні відповіді разять нераз неуцтвом і т. д. і т. д. б) Брак усякої критики в думанні це друга хиба. Iurare in verba magistri правило, хоч ті verba бувають нераз не дуже то критичні, або за критичні. Не читавши чогось, видається вже осуд на нього, бо так сказав тов. М., голова Х. чи У. Мені трапилося, що один з тов. дався так „узяти на бас“ професо-

рові, що повторив за ним буцім то Гуса вкинули в діл з негашеним вапном! Або клясичні слова з викладу тов. Ф. про астрономію: „Але Ґалілео Ґалілеї на кострі кричав іще: „а все таки земля крутиться“ (всякий знає, що Ґ. Ґ. ніколи на кострі не був!). Відміною такого „критичного“ думання є гіперкритицизм. Є товариші, що вважають соціялізм дурницею, бо читали про це 16 сторінок у якімсь календарі. Другі знова женуть геть реліґію, бо (як говорила мені одна товаришка) іще в III-тій ліцеї читала по німецьки Канта (!) і переконалася, що Бога нема.

2) Погляди, світогляд (якщо такий є) сучасного студента переважно дуже заскорузлі. Школа не дає потрібного йому до життя, до світогляду знання фільософії, реліґії й соціольоґії. Коли в сучасної молоді Заходу повстав живий рух у напрямі самоосвіти в цих ділянках, то в нас його тепер не слідно. Здавши матуру, опинюється учень гейби в зачарованому крузі: скрізь галасують про соціялізм, про Маркса, історію папів, монізм, модернізм, про теперішних провідників Х. і У., про меркантильний систем. Що це все за „дива“? Чує їх у перше. Він знає, хто був Алькібіяд, та не знає, хто такий О'Коннель, Ґарсія Морено; знає що таке секта Альбіґенсів, та не знає, що це модернізм. Знає, що атео належить до І. конюґації, але що таке большевизм, оскільки він добрий, оскільки злий — де він мав усього того навчитися? І от береться він до „освіти“: купує кілька аркушевих брошірок і „просвічується“. За два місяці він уже певний, що Бога нема, що большевизм єдиноспасаємий, що в ньому „свобода“ і т. д., — або, що всяке поліпшення долі трудового люду непотрібне, що всякий поступ дурниця і т. д. І або спонуканий провокаторами йде до вязниці, або стає на сторону блазнів, що дбають лише про вечерки, котиліони і т. і., а на суспільність... начхать їм. Або переходить до „політиканів“, що беруть усяку справу поверховно, матеріялістично, і деклямує дурним філістрам про зелені надії з Відня, Варшави, чи Харкова.

II. Оце булиб ті хиби освіти. Головна їх причина в а) теперішній школі, яку одначе вже в дечім реформується. Школа повинна рішучо більше давати практичного знання, головнож із цеї ділянки, що торкається світогляду; повинна стоять у звязи з сучасним життям і лучити його вміло з історією. Замість 13 год. клясичних мов краще булоб присвятити частину їх на фільософію, соціольогію й реліґію. (Може не булоб тоді нарікань на „смаркачів атеїстів“. Кожному ясне, що 2 год. рел. тижнево не може дати глибшої реліґійної освіти, а тим менче зробити людину реліґійною).

Дальшою причиною недостачі освіти укр. студ. є брак відповідних бібліотек та хоробливе читання белетристики, яке не дає часу на научну лектуру. Треба також згадати про майже нінке знання чужих мов, що при вбогости укр. научної літератури є рішучою перепоною справді научної праці.

б) Внутрішними причинами, що їх може само студентство усунути, є вкраїнська байдужість та лінивство. Коли праця над собою піде в нас дальше так, як іде, то можемо сподіватися України на Марсі. Берім собі за приклад ірляндську, німецьку та фінляндську молодь. Що зробила вона? Піднесла народ з упадку не критикою старих, а працею і критикою себе самих, молоді. Не поваленням дряхлого, а будовою нового йде світ вперед.

III. Як зарадити? Відповідь проста, коли вглянемо в хиби: усунути причини злого. Лиха сучасної школи не рухаймо, це річ „старих“.

1) Учімося самостійного думання: пишім задачі самі; пишім реферати з книжок, а так попробуймо робити й відчити; не критикуймо нічого, не пізнавши його як слід: вправляймося в дискусіях по кружках, учімося льоґіки, уладжуймо за приміром наших націй дискусийні сходини і т. д.

2) Стараймося доповнити своє знання в ділянці фільософії, соціольоґії й реліґії, читаючи відповідні до того книжки [1]).

3) Закладаймо бібліотеки, зглядно користаймо з уже істнуючих. Кожний гріш ощадім: купимо за нього книжку; так допоможемо собі й незрячим братам. Хто не курить, хай не малпує старших і не вчиться курити та пити!

4) Записуймося до кружків, головно до кружків із загальними цілями Л. У. С. і Пласту: вони збільшають самоосвіту, дають їй спромогу розвинутися.

5) Вироблюймо характер! Без його неможлива жадна праця над самоосвітою, без його людина не-чоловік.

6) Загально поставмо собі кличем: жаден день без одногодинної поважної лектури. Дурних горожан Україні не треба! Покиньмо вже раз дряхле рутенське ледарство; підім за словами Франка: „лиш в праці варто і для праці жить!“

О. Миколин,
уч. VIII. кл., приватист.

* * *

НАШЕ СТУДЕНТСТВО.

2.

Отсе на сторінках цього органу бажаю поговорити про одну з найголовнійших наших справ, про справу студентства середніх шкіл. Бо кожний хиба знає, що маючи добре зорґанізоване студентство маємо добру інтеліґенцію, а маючи її можемо бути певні своєї будучини.

* * *

Ґімназія це інституція, що приготовляє суспільности провідників, котрі могливби попровадити її ясними шляхами до мети. Отже це неначе міст, через котрий мусить перейти всякий, хто хоче ввійти в суспільність як провідник, як піонір її майбутности. На мості розставлено вісім сторожей, перед котрими він мусить виказатися, що є відповідно приготованим до завдання, яке йому призначено.

Інституція ця ділиться на два степені: низший і вищий. На низшім, коли ученик звичайно ще нездібний до самостійного думання, повинен він як найбільше набувати відомостей, бо це неначе насичування рілі, на котрій засіватиметься зерно науки, що в свій час дасть овоч суспільности. Вправді і на пісній рілі можна засіяти зерно, але воно як зійде буде марне й при несприяючих обставинах загине, не принесе плоду. Отже ученик, як не попрацює й не збере як найбільше основного знання на низшім степені, коли прийде вищий і нічне самостійно думати й розумувати, не знайде підкладу, на котрім опертиб йому свої розумування.

[1]) Спис літератури з цих ділянок подаватимемо в „Поступі“ (прим. Редакції).

На вищім степені не досить, щоб ученик тілько вчився. Він повинен старатися передовсім про пластичність думання, кожну найменшу відчитану думку повинен аналізувати й вичитати з неї всі можливі висновки. Повинен пізнати життя, котрого й сам є учасником, а пізнати його може найскорше з книжок. Отже повинен читати як найбільше; та не читати їх от так для збуття часу, а застановлятись над найменшою гадкою й примінювати її до свойого життя.

Пізнавши хоч троха життя, повинен найти в ньому ціль. Бо чоловік без ціли не много ріжниться від звіряти, котре руководиться своїм інстинктом і жие з дня на день. Ціль ученика повинна бути висока, знесла; до неї повинен доступати правими дорогами й не подаватись навіть перед найбільшими перепонами. Так само ученик повинен читати поезію, бо вона виніжнює душу й робить її чутливою на людську недолю.

От як пізнає уже життя й вибере в ньому для себе дорогу, є він приготований до іспиту зрілости й після нього входить у життя і своїм набутим знанням готовий приносити користь суспільности. Якжеж увійде в нього недозрілий, небавком побачить свій промах, та вернутись уже буде пізно. Та на жаль у нас дуже мало людей виходить із ґімназії приготованих до самостійного життя. Більшість виходить неприготованих до нього і хто знає, чи це не одна з причин нашого національного нещастя. А першою й найбільшою причиною, за котрою поступають усякі менші, є незрозуміння завдань ґімназії. Більшість уважає її неначе вісімлітною неволею, котру треба перебути, щоби пізніше можна заняти якесь становище. І тут — так як у житті, коли хто що робить для себе й із власної понуки, то старається виконати як найкраще, якжеж примушений щось зробити, то робить от, щоби тільки зробити й не турбується як воно випаде. Як отже ученик розуміє, що він учиться для власного добра, тоді він запалиться великою жадобою знання, а щоб його добути, не страшні йому будуть ніякі противности. Навпаки, коли він бачить лише конечність, примус, то з тої науки не много винесе. Той запал, ту жадобу знання треба збудити в ученику на самім початку, що залежить од професорів. Ученикові, котрий щойно прийде до школи, треба відкрити скарби науки в відповідній формі, обходитись з ним не строго, а по батьківськи, то він мимо волі буде нею захоплений, а через захоплення до науки прийде жадоба пізнати її. Як пізнасть її вагу, буде вглиблюватися в ній чим раз дальше.

Отсе буде перший і найголовніший спосіб зарадити нашим студентським недомогам. Недостаток любови до науки, то одна з найважніших причин лиха, а за нею йдуть інчі. Усунути цю першу, може бути досить на низшу ґімназію, але на вищу цього за мало. Коли ученик піде в гору, коли зачне поважно думати, йому за мало лиш хотіти та вміти вчитись, йому треба зачинати на підставі набутих наук самому щось творити, а принайменче вправлятись в уживанні набутих наук. До цього потрібно товариств, де могливи сходитись, спорити і розбирати всякі точки науки Вправді у нас є ті товариства, та тільки всього що є, а роботи майже не слідно ніде. Отже засновувати як найбільше товариств, на провідників товариства вибирати людей енергічних і відповідних до цього завдання.

Дальше у многих разить якось, мовляв, аристократичне почування й погорда до селян, робітників і т. д. Це не ворожить нічого доброго, бо такий чоловік як дістанеться на якесь становище, більше пошкодить як поможе. Тимто такі людці повинні взяти собі під

розвагу, що тамтой також чоловік, не гірший сього й що тамтого робота не менче вартна, як і його.

Ще много дрібніших недомагань між нами, та усунувши головні, усунемо менчі. Тож не буду на цьому місці про них зокрема говорити. Згадаю лише, що не пора нам опускати руки й думати, що вже запізно, хай молодші так поступають. Ні — ще не пізно, тілько візьмімось енергічно до праці, з повним запалом, а лихо минеться. З повною молодечою силою йдім до мети — стремімо до ідеальности. А ідеальне студентство дасть своїому народові запоруку на краще завтра.

Станиславів, дня 25. III. 21. **Homo.**

Й. Скрут.

Жіноче питання.

(Продовження).

Дальшою другорядною причиною, а властиво безсумнівною нагодою, що викликала жіночий рух і зродила жіноче питання, це научно-освітний поступ нашої доби.

Вже минули ті примітивні часи, в яких школа, наука й образування належали до привілейованих одиниць. Рівнож і середновічні типи „шкіл низших“ і „шкіл висших“ зі своїми „зверхніми“ та „внутрішніми клясами“ належать сьогодня до історії. Постепенно наступала зміна, бо постепенно кожного дня збільшалась міра людського знання. А це знання треба було немов розкладати на части, розчленовувати, щоби так загал людей не то що не тратив дещо з придбаного, але навпаки його поглиблював і видосковалював. Потворились отже ці ріжноманітні нормальні, виділові, семинарийні, середні, університетські школи, а за ними з конечности зродилася ця дробинна клясифікація наук зі своїми, в подробиці йдучими, плянами, на яку глядимо своїми очима. Загальне образування людства зросло, а научно-просвітний рух став приспішатись нестримною ходою. Вроджене вже змагання людини поширити й розвивати свої духові власти святкує сьогодня свою побіду й у господарстві й у науці й у мистецтві й у техніці.

Зі зростом загального научного уровеня мусіла й жінка забажати достроїтись до инчих, такихже людей як і вона. Кажу „мусіла забажати“, бо чейже й у неї озвався питомий всім людям наклін активувати духові сили, котрі процінь дані людині на ділання. І хочаб матеріяльні потреби чи там инчі зверхні обставини не заставляли поступати все вперед, то він, цей всерухливий людський дух, дрімати не буде, тільки ділати.

Однак треба признати, що таки зверхні обставини на научно-освітнім полі, були теж сильною нагодою, котра разом із инчими започаткувала жіночий рух. Скажу більше! Нині ціле майже жіноче питання це *κατ' ἐξοχήν* питання про освіту й науку жіноцтва [1]).

[1]) Цими словами не кажу, що жіночий рух в инших напрямках устав, або що жіноче питання є тільки питанням їхньої науки й освіти, та що жінка менче пристрасно побивається за свої соціяльні чи там політичні права, але на це лише звертаю увагу, що сьогодня найбільше актуальною й пекучою справою жіночого питання являється їхня освіта, а передусім їхне академічне образування.

Нечуваний переворот економічно-суспільний, що витягнув її з домового затишша, змусив її також подбати про зовсім инчу освіту й науку від цьої, що вона мала до тепер. Якщо до найменчої технічної зручности вимагається точно означеного научного вишколення, то щож мала вона робити, як не просвічуватись, як не вчитись, щоби заховати життя собі й другим? Якщо нинішня супруга бажає на все прикувати до себе свойого нинішнього академічно образованого співсупруга й посісти повсегдашну любов і пошану його серця, щож має передтим робити, як не просвітитись, як не вчитись? Щож має робити ця нинішна мати, котра хоче бути й повинна бути певним і вповні гідним прибіжищем для нинішних своїх синів і доньок як не просвічуватись і вчитись? А навіть і тоді, колиб не мала вона нинішних співсупругів і нинішних дітей, чиж не краще і щасливіше булоб життя, чиж не частіше перещіплюваноб у душу дитини шляхотні, повні полету й ідеалу зародки, якби так сама душа жінки й матери була дозріла через науку до духової творчости?

Колиж обставини примусили жінку вчитися, то очевидно примусили її також записуватись і ходити до школи. І як переворот економічно-суспільний вложив в руки жінки ріжнородне заняття й примусив її посвячуватись висшим званевим фахам, так і цей научно-освітний впровадив її з конечности до всіх досі ествуючих научних заведень, а навіть сотворив для неї окремі огнища науки. Дійшло до цього, що сьогодня построюються не лише жіночі семинарії та ґімназії, ба навіть ествують жіночі університети. Так отже отворилась жінці університетська брама, і жадні науки й знання ващадки цариці Саби, що тужила за соломоновими мудрощами, кинулися до науки, так що не найдеться факультету, деб їх не було.

Треба однак зазначити, що по це золоте руно науки вибираються не юрби жінок, але вибранці природи й долі. Рішається на цей крок тільки мала частина правдиво спосібних, сильних і здорових дівчат, що не граються з наукою й що поклали метою свойого життя не животіти, але працювати й ділати. Теж нема обави, що жіночі студії стануть масовими, або що докторський капелюх, чи перстень стане колись між жіноцтвом модою.

Третю нагоду, що стала приводом до жіночого питання, назвав я духовою або ідеольоґійною. Називається вона духовою або ідеольоґійною тому, що починається ідеєю-думкою в умі, що злучена або розділена від инчої творить конкретне поняття, а ціла низка понять дає людині світогляд. Ним людина руководиться, в його світлі видає нові суди, на нім оперта розумує, словом світогляд не то що впливає на діло, але його робить добрим або злим, рішає про вартість зробленого. І на який лад цей світогляд утвориться, то про це становить закраска основних ідей і понять. Якщо вони годяться з правдою, то і світогляд буде правдивий, якжеж відбігають від неї то й світогляд буде розбіжний із правдою.

От і причина чому жіноче питання вирнуло з такою небувалою силою на денне світло і то в так ріжноманітних видах. Кажу отже, що духова анархія,[1]) яка захопила широкі верстви, розхвилювала ці филі, що дали нам жіночий рух. Духова анархія світоглядів фільософійних і духова анархія світоглядів реліґійних, це два поіменні конкретні джерела, з котрих пливуть струї, що вдаряють об жінку, її права й обовязки.

[1]) Так називає сучасні світогляди фільософ R. Eucken.

Духова анархія світоглядів фільософійних! Так, вона єствує, вона спричинила, вона й підтримує анормальний жіночий рух.

Подайте двох людей нинішнього вченого світа, що руководилисяб цими самими засновками, що виводалиби з тих самих передсланок те саме заключення. Поперечитуйте твори нинішних князів науки, а зчудуєтеся. Кожен з них „построїв" собі свою мораль, свою реліґію, свою фільософію, свій світогляд; кожен з них готов це всьо „перестроїти", якщо „навчиться" иншого „переконання". Творять собі, сердешні, цих „правд" тільки, що й Плятон своїх окремих ідей та ідейок і торгують правдою, як їм гумор скаже. Нема одноцільного, правдивого фільософійного світогляду, анархія й хаос увійшли в область духової продукції, а відси перенеслись до науки [1]).

Щож дивного, що підчас такого стану виринають „нові" погляди, нові кличі й нові домагання й для жінки. Щож дивного, що „ориґінальні світогляди" поставили для жінки „ориґінальні теорії". Ясних і правдивих понять про свободу, рівноправність і рівність вони не набрались, чули лише про щось подібне і — нумо голосити про розвязку жіночого питання. А новість усіх манить, усіх тягне, всіх навіть бавить. І так починається цей жіночий круговорот, і так підсичується його все новими „спробами", „домаганнями", й так тягнеться він раз сільніше то знов слабше, а кінцевої розвязки не має.

Ще яркійше ділає на жіноче питання духова анархія світоглядів реліґійних.

Не знаю, чи це належить до новітної моди, чи так вже люде, захоплені ненастанним поступом на всіх полях, рвуться всюди, де тільки вдасться, аби поступати, хочби й на сліпо, досить, що на полі реліґійнім, більше як деінодї, панує горячковий поступ. Переглядаючи літерацькі появи наших днів зустрічаємо тільки нових реліґій, що можнаби з них майже окремий словар утворити. А кожна з них — якаж сороката! Яка дивовижна й противоречна в порівнанні до другої й до всіх!.. Сотворитель і сотворіння, душа й безсмертність совість і позитивне право так оброблені в руках цих поодиноких людей, що не вгадаєш у чім вони годяться, а в чім від себе відбігають. Словом — анархія.

„Сумно, — пише фаховець у цих речах [2]), — що так поважний предмет, від якого залежить усе добро людства сучасне й вічне, береться очевидячки тільки за предмет жарту або й зухвальства". В особливший спосіб злощасною стає ця духова, реліґійна анархія для жінки. Реліґійний культ і віра, це її ратунок, без того, вона без дороговказу на духовій области, а у своїй скрайности і радикалізмі перевищає чоловіка. Тож коли постепенний реліґійний заколот висував деякі жінчині мнимі чи й правдиві упідлення, коли світлянними красками малював її роль, покликуючись в обох разах на волю Творця, ця нова проповідь припала їй до серця, хочби й те серце було рівнодушне для реліґійних святощів. Своє дотеперішне звання й становиско називає від тепер назадницьким, або пережитим і старомодним і з цілим зусиллям кидається до боротьби, творить рух, домагається його розвязки.

Як видно зі сказаного, жіноче питання не є виключно питанням заробкування, ні теж виключно питанням научно-освітним, але в ве-

---

[1]) Гл. Fr. Paulsen, Die deutschen Universitäten u. das Universitätsstudium, Berlin 1902.

[2]) A. M. Weiss. Die religiöse Gefahr. 1904. 179.

ликій мірі є воно питанням релігійним і обичаєвим. Значить, що воно не лише входить в духову область релігії і моралі, але в тійже є його основи й тому повну і властиву його розвязку може дати ясний і певний релігійно-фільософійний світогляд.

(Дальше буде).

Др. Й. Маркевич.

Студентські орґанізації в середніх школах.

(Кінець).

Щоби однак орґанізації принесли для студентства наведені добра, мусять виповнити деякі умовини. Важніші з них наведу на цім місці; за подробиці годі розводитись.

1. Молода орґанізація мусить мати старші особи до помочі. Чи тії старші, себто дорослі особи грають роль дорадників, чи провідників, чи врешті „ветеранів“ [1]) то всьо одно, якщо лише щиро відносяться до молоді. Ніяка орґанізація зі самої молоді зложена не може розвинутись гаразд, нидіє скоро й розвязується або що найбільше гарненько животіє. Й не дивниця. В молодецькій орґанізації безустанна флюктуація, справдішне *πάντα ῥεῖ*; заєдно зміняються думки, почування, тенденції, приливає новий матеріял, уступає старший. На те повинні тямити з одніеї сторони „старші“, що від них залежить доля й недоля орґанізації, а з нею теж велика частина долі й недолі молоді. З другої сторони, коли ініціятива до сотворення орґанізації виходить зі сторони молоді, то вона повинна оглянутися за совісними й зичливими „старшими“, щоби їй служили радою, поміччу і щоби свою вироблену постійність переляли на орґанізацію. Самостійність молоді нічого на тім не стратить; а без виповнення тієї умовини — марні зусилля. Про це навчив досвід великих і напрямом ідеальних орґанізацій університетського студентства на заході.

2. Кожна орґанізація мусить мати статут. Чим він коротший та ясніший, тим лучше. Статут зображує в теорії ідеального члена орґанізації. Стремлячи до точного захована статута, стремить студент чи студентка до ідеалу — взагалі, або бодай в одній-другій справі (якщо орґанізація не має загальних цілей). Статут повинен кожен член кружка добре зрозуміти, а в сій ціли потрібно час від часу якусь важнішу його точку пояснити й розвинути її вартість та вагу для членів кружка. Як твориться зовсім нова орґанізація, якої ще ніде не було, то є вказаним начеркнути пробний, тимчасовий статут і щойно по його випробуванні протягом хоч одного року дати до печатання. Ясно, що так управа, старшина, як і увесь „народ“, що належить до орґанізації повинні домагатись од усіх членів точного зберігання статута. Це великої ваги — для вироблення карности й суспільного ладу так на час молодости як і на будуче.

3. Кожна орґанізація повинна старанно обдумувати план праці на цілий рік, а по крайній мірі хоч на півроку. Ся праця залежить від цілі, яку має орґанізація. Звичайно ввійдуть у цей план відчити, виклади, дискусії, прогульки, яка добродійна чи просвітна акція

[1]) Бувші члени орґанізації. (Ред.)

для суспільности поза організацією і т. д. При обдуманні пляну належить узяти під розвагу тії чинники й орудники, що є можливі і що найскорше й найпевніше ведуть до осягнення цілі, чи цілей, які має організація. При тім не забувати на якусь ріжнородність і взагалі на веселість, яка додає охоти до праці. Також заздалегідь треба попросити прелєґентів і т і., якщо на них рефлектується, щоби мали час добре приготовити свій виклад. „Für die Jugend ist nur das Beste gut genug"; цей висказ практичних Німців повинен тут бути нормою всіх праць, яких піднимаються старші для молоді.

Обдумання пляну праці аж до подробиць не є легке й вимагає чимало досвіду. Всьо тут треба взяти під увагу. Кромі згаданих моментів (ціль організації, ріжнородність, прелєґент) важну ролю грають також духові й матеріяльні потреби нашої молоді, льокальні відносини серед яких жиє молодь, наукові орудники, якими організація може розпоряжати, вік молоді, степень заінтересования, який дотична праця може осягнути в молоді; дальше час який позістає молоді поза обовязковою працею і т. і.

При відчитах і викладах повинно датись по змозі все нагоду до дискусії, запитів, то що. В початках буде добре приготовити дискусію, ц. є. порозумітись із одним-другим членом, котрий опісля поставить питання, сумніви, то що. Це осмілить і заохотить інших. Дискусії приносять ріжнородні користи, заострюється увага, вияснюється дотична тема всесторонно, є нагода для молоді виступити прилюдно зі „словом", а кромі цього висказувати коротко і звязко свої погляди. Ця сміліть, а при тім легкість слова ще більшу роль грає сьогодня в демократичних суспільностях, чим давніше й тим більше потрібна, тому що з пляній ґімназійних наук і взагалі зі середних шкіл усунено науку вимови, що давніше була увінчанням гуманістичного образування. Те все, що тепер поволи вводиться до середних шкіл вивчення вимови зовсім не вистане, щоби виробити бесідників.

Що до научних тем то ясна річ, що перше місце повинні займати ці, які для життя сучасного інтеліґента є більшої ваги, а яких або не подається в середних школах, або подається по мачошиному. Тут належать відповідні квестії права, соціольоґії, фільософії, реліґії. Це тим більше, що дотичні области наук найбільше впливають на вироблення світогляду, який із укінченням сер. школи повинен бути в молоді усталений і заокруглений, якщо не має, як звичайно, входити в життя без ясних провідних зір. Цілі фоліянти подробиць з ріжних природних наук, які ми потрафимо вложити в память нашої молоді не заступлять своєю вартістю ясних і певних принціпів, що відносяться до світогляду, а також що до політики, суспільної економії й т. і. Це доволі ясне. А саме в цих областях вельми недомагають нещі середні школи. Намагаються дати доволі много подробиць, а й те не вдається, а як навіть в одиниць вдасться, то по укінченні сер. школи таки зістає менший чи більший хаос в душі й на найважніші питання людського розуму й серця не має молода людина заспокоюючої, ясної й певної відповіди. Та над цим не слід нам довше розводитись. Усякий це добре знає.

Подібно як плян научних праць, належить обдумати в організації плян інших праць: для вироблення волі й характеру (як це організація має спеціяльно на цілі), акції просвітної, добродійної чи іншої. І тут узгляднюється тії самі норми, а головно ціль, успішність та придатність орудників і потреба молоді. До праць в орга-

нізації належать также сходини кружка. Тії не повинні відбуватись за рідко. Раз у місяць, це minimum для молоді. Як норму треба поставити: чим частіше, тим ліпше.

4. Щоби організація приносила бажані успіхи доконче потрібно, щоби кожний член щось д і л а в для організації, або в її імени, для її провідної ідеї. Як члени є лише „статистами", отже пасивними видцями, то вони не много хісна винесуть із приналежности до кружка. Це ділання не може бути точно однакове у всіх; на те не позваляють фізичні і духові сили, а также матеріяльні засоби, скількість свобідного часу, домашні відносини й т. і. Кожному одначе можливі якісь діла: то зложення вкладки або добровільні жертви, то якийсь реферат із перечитаної книжки, то дискусія, то добродійне гуманне діло і т. д. [1]) Чим більше хто для організації д і л а є, тим більше її любить, тим більші його власні користи з приналежности до неї; і противно — коли нема діл, то за цим йде байдужість а то навіть і неохота до організації. Неодні організації (в нас Л.У.С.) ведуть списи своїх добрих діл і задля перегляду і задля заохоти членів.

5. Врешті як студентська організація, або взагалі організація молоді хоче молодь приєднати й задержати в своїх руках, мусить її щось потягаючого д а т и. Таку потягаючу силу мають м. і.: відповідна бібліотека, інтересні виклади, уладжування час до часу товариських забав, чи прогульок, гарний льокадь на сходини і. т. і. Зокрема потягаючу силу має ідеальна ціль організації й принціп „еліти" [2]) принятою у декотрих товариствах. Приєднують також молодь деякі більше чи менше матеріяльні користи: грошеві допомоги, безплатні лекції і і. м., які може дати організація побіч духових ідейних дібр. Коли організація обіцює лише матеріяльні користи, то вона ідейної молоді ні трохи не потягне за собою й противно, що благородніші відвернуться від неї. Така вже вдача студентської душі; ідеалістичне тай годі.

Бажаю ще по цих кількох рефлексіях, що відносяться рівно до нас „старших", як і до молоді, подати одну-другу зичливу раду для самої молоді, для наших молодших братчиків та сестричок, яким потреба ще довгі літа сидіти на шкільних лавках.

1. Кожний студент і студентка най приступить хоч до одної організації.

2. Не вступайте ніколи до організації, до якої вступити не позваляє голос совісти.

3. Не приступайте до організації, якої ініціяторами або членами є жиди. Історія, що тягнеться аж до останніх днів учить, що дивним дивом жиди майже все ширять ріжнородне зіпсуття й моральну гниль межи не-жидами.

4. Поводися в організації так, як колиб уся її слава та її доля від тебе залежала.

5. Всі, панство студенти і студентки сотворіть о д н у в е л и к у о р г а н і з а ц і ю, [3]) як її мають інші верстви нашого народа й як її має студентство інших культурних народів. Тоді з гарних молодих літ винесете інші спомини, як Ваші попередники й інакше як вони вступатимете „в життя".

[1]) В імя цеї норми „ділання" завела в себе Л. У. С. бльочки зі списом діл. Спис обіймає доволі вичерпуючо всі области ділання інтеліґентної людини. Цих бльочків можна вживати в кожній орґанізації. (Ред.)

[2]) На основі цього принціпу декотрі організації приймають у свої ряди лише найлучші поведенням та успіхами в науці учнів і учениць. (Ред.)

[3]) Про це надійшли до редакції дописи, які оголосимо. (Ред.)

В. Лімниченко.

МОЛОДИЙ ГЕРОЙ.

Зоріло. На обрію займались огні. Над полями хвилювала імла й лягала на пусті, почорнілі лани. По долині й попід сонним віттям смерік тулилися тіни ночі й помалу конали під сяйвом поранньої зорі. Дрімливе гилля дерев, що стояли одинцем при дорозі, поклонилось заграві білого світу й затремтіло від вольного вітру, що ніся в далекі простори з убогих, зруйнованих сіл львівського повіта.

Над селом М. нависли чорні хмари диму. По його садах та городах блукали борці України, вдягнуті у сірі шинелі. А на кінці села, де тліли останки мужицьких хат, що ніччу погоріли, лежали в безладді покрівавлені тіла людей, а коло кожного з них холодний, тихий кріс. На битій стежці чорніла калюжа запеклої крови, а в ній лежало дволітне, столочене диття. На згарищах над якими гомонів німий гимн скарги та болю і клубами диму ніся в далекі блакиті, чорніли обгорілі тіла невинного люду, загріті теплом грані, червоної гей кров.

На дворі царювала гроза тишини.

З останніх мужицьких хат дихнуло пусткою. Лишп о городах та садах тихо снувалися люде у довгих, сірих шинглях... Інколи вирівався з грудей одного з них придавлений звук, гей останній стогін умираючого й тоді клалися вони всі на землю, гей тіни.

Чутно було слабе ридання жінок, що в ямах голосили над недолею рідного села.

А коло церкви, на цминтарищі, квилів, ранений у груди, молодий студент... Свіже обличчя потемніло, помарніло! Засвягли спрагнені уста, засохлі молодою кровю, примеркли чорні очі. Буйні кучері пилом запорошились... Ослабли білі скрані, заникла міць у жилах, безсилля огорнуло його цілу істоту. А в тій клітці, де бється живчик людського життя, у нього рвались життеві струни, мов слабе павутиння... Лиш інколи в кервавому тілі будилася ще молодая сила до борні з чорним духом смерти, до лету в країну безсмертя й на блідому обличчі сідала птахою надії..

І в той мент росли в його душі спомини з недавних днів, проведених між гуртом товаришів на шкільній лавці, під стріхою рідної хати, під теплим крилом материньої любови... Линув до нього теплий спогад недавних днів ранньої юности, коли то в темних казаматах студентського горя цвіло товариське життя й леліяло його молоду душу до райських снів щастя, снувало в ній надії, загрівало до прямування по шляху Правди й Добра. Ставали перед очима його душі ті всі товариші, з якими ділив долю й недолю студентства. І благословив він ту хвилину, в якій довелося йому стрінути тих, що були підпорою його молодих стремлінь та поривів...

Небо кервавилось луною. Бліді соняшні проміння силою вдиралися на Божий світ і тремтіли над стрільнами поритою, могилами покритою, трупами засітною, ложжу повитою землею...

Незбагнута сила поранньої пісні пірвала душу вмираючого студента-героя ще раз до надійного лебедіння... Потомлені очі зайшли останньою сльозою, а знеможені думи полинули під стріху мужицької хати, де його неня збиралася йти на воскресну утреню до церкви... І в останне поклонилися тій, що дала їм життя, що пустила їх буяти в широкому світі.. й потемніли, згубилися в чорних хмарах, вертаючи до свойого пана.

А вкраїнські жовнярі уступали з села, втікали з рідних осель, покидали свою землю, бо за ними гнався воріг... На розсвіті помянули вони, що в той же день припадає свято Христового Воскресення й із кількох сотень грудей пірвалась до вольного лету могутна воскресна пісня:

„Христос воскресе із мертвих"...

Громом ударила пісня в остальні мужицькі хати, грізною потугою понеслася до стін замкової гори князя Льва, могильним гомоном заговорила до поляглих борців України...

Й заридали в хатах українські селяне, застогнали здавленим стогоном туги за рідними, що кидали свою землю та йшли в світ за очі...

Ще раз, в останне, рухнулося тіло вмираючого студента-героя, ще раз заясніла його душа слабою свідомістю. Останком сил ловив кожне слово воскресної пісні, а болем сточена грудь важко відітхнула:

„Прости мені, Милостивий Боже, мої беззаконня! Прощай ідная Вкраїно! Я вже не встану, не піду за звуком цієї пісні будити

братів із мертвого сну до нового життя... Прощай рідний Краю! Чи довго чекатимуть потомлені брати на твоє воскресення? Пошли їм, Боже, Твою ласку!"

Над селом гомонів останній акорд воскресної пісні: „...і сущим во гробі живот дарував" — а на цвинтарищі, коло церкви, молодий студент-герой, осяяний соняшним промінням, попрощався з життєм...

Орізон С. Мердін

СИЛА ВОЛІ І ЩАСТЯ.

Але чим станеться хоч би й найліпша нагода для цих, що не вміють або не хочуть нею користуватись?

„Якось зустрінув я на своїй дорозі нещасливий корабель „Central America" — оповідав один моряк. Надходила ніч і море було збурене. Я подав знак питаючись, чи не потрібують помочі".

„Потопаємо" — відповів капітан Гернзон.

„Чи не ліпше булоб висадити подорожних на беріг?" — спитав я.

„Будьте ласкаві зістати при мені до ранку".

„Спрібую, але чи не ліпше булоб таки зараз відіслати подорожних?"

„Зіставьте, зістаньте, прошу вас, до ранку".

Я прибував держатись близько зі своїм кораблем. Але в ночі море так розхвилювалось, що я мусів плисти дальше.

Більше вже не побачив я нещасливого корабля. Лише пізніше довідався, що саме в тій хвилі як капітан Гернзон сказав до мене: Зіставьте, прошу вас, при мині до завтра — пішов його корабель з цілою залогою на дно моря.

Капітан Гернзом тоді щойно оцінив вартість нагоди, яка йому накидалась, коли не міг уже з неї скористати. Кілько то осіб стратило життя лише зачерез легкодушну певність себе? Подібні до того капітана: слабі, ліниві і не маючі перед собою цілі, дуже часто не розуміють цілого значіння, яке має добра нагода, аж доки на своїй власній шкурі не пізнають старої правди, що млинського колеса ніколи не оберне вода, яка вже відпливла.

Люде того рода завсіди спізнюються або занадто спішаться в усім що зачнуть. Вони мають три руки — як каже Іван Б. Ґу: праву, ліву й одну з заду. Ще хлопцями спізнюються завсіди до школи і зле вчаться. Так стається в них легковаження обовязків налогом, а коли прийде час, що затяжить на них відповідальність обовязку, то вони жаліють: ох, колиб ми були зробили це вчера, то сьогодня були-б панами положення — та будь хоч і як, вони стануть ними завтра. Біда лиш у тому, що все стає їм на перепоні те прокляте „би". — „Був би певно зробив те, як би не так було склалось" — говорять звичайно. Вони памятають дуже много нагод, коли можна було много заробити, знають як робити в будучині — лише не сьогодня. Дуже добре знають як будуть робити пізніще, або як помогати другим, але не знають як його т е п е р з р о б и т и. Вони завсіди в над купіллю, але в хвилі, коли ангел порушує воду, нема нікого, щоби вкинув їх до води. Ці люде не зуміють скористати з нагоди.

Джо Штакера, залізничого послугача, дуже любили всі його товариші, бо був чемний і завсіди готов давати всякі пояснення. Одначе не розумів одповідальности обовязку, який лежав на ньому. Все брав легко, а коли хто звернув йому де в чому увагу, то він завсіди всміхався і так лагідно відповідав, що попрікаючий думав: „Е, це я хіба переципив небезпеку". — „Дякую, я роблю своє, будьте спокійні" — відповідав звичайно Джо

Одного вечера підчас заметілі спізнився поїзд. Джо жалувався на надмір праці а при тім потягав собі трохи горівки. Невдовзі вже добре й підхмелився. А старий кондуктор та машиніст чували та непокоїлися. Нагло поїзд станув серед дороги, бо тріснув толок при машині. Тою самою дорогою о тій самій годині мав переїздити поспішний поїзд. Кондуктор пішов до посліднього воза і казав Джо'ві вивісити червоний знак як пересторогу. Джо всміхнувся і сказав: „Нема чого спішитись, зараз це зроблю, лише надіну плащ на себе". Але кондуктор таки з притиском одізвався знов: „Не зволікай ані мінути, бо поспішний поїзд уже надходить". — „Дуже добре" — відповів Джо знов усміхаючись. Кондуктор відійшов.

Джо однак не пішов зараз. Насамперед надягнув на себе плащ, потягнув іще горівки, щоб не змерз. Відтак витягнув ліхтарню і посвистуючи пішов її повісити.

Але не уйшов навіть десять кроків, як почув сопіння поспішного поїзду. Підбіг наперед, та вже було запізно. В мент наїхала льокомотива на задержані

вози — відізвались розпучливі крики подорожних помішані з сичінням пари.

Довго шукали Джо. Щойно другої днини найдено його на якомусь горищі, де він збожеволілий вимахував порожною ліхтарнею перед уявленим поїздом і заєдно кричав: „Ах щоб я був!"...

Взяли його до дому, а там оддали до заведення божевільних. Годі представити собі щось сумніщого на той безнастанний крик: „Ах колиб я був!" — крик чоловіка, що своїм недбальством спричинив смерть стільки людей.

Багато сердець роздирає такий крик, а неодин дуже радо посвятив би й життя своє, щоб лише направити свій давний проступок.

Є в життю хвилі більшої ваги, чим цілі літа — говорив Дін Альфорд. На те не можемо нічого порадити. Вартість обсягів часу немає нічого спільного з їх розлогістю. Похибка одної секунди відбивається нераз в цілому житті. А хто-ж годен одгадати, коли надійде та могуча хвиля, від якої все залежить?

Те, що називаємо звороною точкою, є звичайно наслідком нашого попереднього ділання. Догідні обставини мають вартість лише для цих, що приготовились відповідно на їх приняття. Нагода, до якої ми неприготовані, виставить нас лише на глум.

Найгірше є те, що постійно вичікуємо нагоди, щоби збогатитись або осягнути славу та значіння. Хочемо стати майстрами, не будучи передтим челядниками; хочемо набути знання не вчившися; хочемо забагатіти кредитом.

Бувають нагоди до підкупства або ошуки — цих треба стерегтись як зарази. Здаються тобі, вони спочивають на кріпкій основі, а однак ведуть до неслави, до злочину, до кривди суспільности а навіть до самогубства.

Пословиця каже, що „кращий лут щастя, ніж хунт розуму". Але є це засновок грача, девіз божевільного.

Молодіже! Чому так марнуєш свої дні на безділлі? Чи-ж не було вже місця на землі, як ви прийшли на світ? Чи може земля стала неплідна? Чи всі становища вже заняті? Чи країна не потребує вже ніяких сил? Чи всі тайни природи вже прослідженo? Чи не можна-б тих хвилин, що їх марнуємо, вжити з користю для себе або для хісна других? Чи боротьба о буття тепер така безглядна, що треба вже радіти з чесно здобутого заняття? Чи на те обдарено вас життям у теперішнім віці поступу, коли досвіди минулих поколінь дають змогу до дальшої праці, щоб ви жили як звірята, які живуть лише з ласки природи?

Все старе уступає місця новому. Машини зперед десяти літ треба продати на перетоплення, а на їх місце поставити нові — ліпші. Методи наших батьків мусять уступити місця новим методам. Ті, що ціле своє життя посвячують ділам поступу та праці, гинуть — на їх місці мусять станути нові борці і дальше вести непереможну боротьбу за правду, добро та красу.

Чи ви, що вродились у тім віці, де знання й догідні обставини зустрічається скрізь, чи ви можете сидіти з заложеними руками, вичікуючи Божого змилування? Ви, яким Бог дав потр бну силу й талан?

Коли український нарід задержався був над Червоним морем і Мойсей благав у Бога помочі для народа, Господь Бог відповів йому:

„Чому простуєш до мене свій голос? Скажи синам ізраїлевим, нехай ідуть вперед!"

Світ повний праці, жде лише на її виконання. Нераз одно ввічливе слово може врятувати ближнього або втворити йому дорогу до щастя. Наш організм є так уладжений, що витревала, мужня та безнастанна праця дає нам найвище вдоволення. Безліч примірів заохочує нас до діла і кожда хвилина обдаровує нас новою нагодою. Ніколи не чекай на пригідну хвилину! Сотвори собі її сам! Сотвори собі її так, як сотворив пастушок Ферґусон, що зі шнурком скляних кораликів у руці обчислив віддаль поміж звіздами[1]). Сотвори собі її так, як Юрко Стефензон, що на стінах зчорнілих возів переводив крейдою математичні докази. Сотвори так, як Наполеон, що зі соток „неможливих положень" виходив завсіди побідником. Сотвори так, як творили собі завсіди проводирі людства підчас війни чи в часи мира. Сотвори так, як творить кождий чоловік, що хоче чогось доконати.

Найліпша навіть нагода не принесе хісна ледарству. Але пильність перемінює навіть звичайні події на жерела щастя й успіху.

(Кінець глави I.)

---

[1]) Ферґусон Якив, англійский механік і астроном, уродився 1710 року в Кейт. З початку був пастухом, а відтак маляром. Пізніще віддався науці й від 1743 р. жив у Льондоні, де занимався природознавством. Умер 1776 р. Написав багато астрономічних творів.

БІБЛІОҐРАФІЯ.

Чому я навернувся до християнської католицької віри, або як я віднайшов Бога й душу, Христа й Церкву. — Прилюдна сповідь д-ра Володимира Охримовича. Львів 1921. Стр. 48. Ціна 20 Мп.

Автор цеї „прилюдної сповіди“ оден із видніших наших діячів на народно-політичній арені. Виступав у політичних партіях, які ворожо ставлялись до християнської релігії. Ще як студент втратив віру і перебував у тім безрелігійнім (духовім) хаосі через довгих 30 літ. Кажу в „хаосі“, бо до сього автор сам признається.

„І так я, по тридцятьлітній душевній боротьбі з атеїста став віруючим християнином-католиком“. І не лиш повернув шановний автор до Христа, але й набрав стільки духової сили, що не завагався явно висповідатись перед цілою суспільністю. А це велике діло як для нього самого, так для всіх нас, вірних Христові. Автор про це так висказується: „Перш усього бажав я хоч у части направити мій ґріх давнішої безбожности та переблагати за нього милосерного Бога й подякувати Йому за дану мені ласку навернення. Також бажав я дати сим свідоцтво правді та допомогти тим моїм товаришам ґріховної неволі, що зійшовши на манівці невірства не можуть віднайти дороги правдивої віри, — бо думаю, що той, хто сам блудив по тих манівцях, лекше може перед ними остерегти других тай і повинен се зробити“. Ось нове свідоцтво живе а поважне, що без Христа нема правди, ні душевного спокою.

Сказав я, що атеїзм се „хаос“; автор висловлюється, що атеїзм безустанна „душевна боротьба“. Воно дійсно так. Душа в атеїзмі не в на своєму природному місці, вона завдно чогось нового шукає, що раз змінює свої погляди — як той муляр, що завдно будує, та знова розбирає що збудував — бо бачить, що воно якось не клеїться. Ось так то воно: неправдою можна довго воювати, та не можна нічого сотворити. Коли душа, що стратила віру, вже з природи зрівноважена так, що любить правду та чесноту й готова для правди понести всякі жертви, то вона скорше чи пізніше навернеться до Христа. Ось тому й авторові лекше було повернути до Христа, як иншим „його товаришам“ (про котрих він сам і згадує). Він завсіди відзначався природною любовю чесноти та правди. Відпавши від віри, став зразу матеріялістом соціялістичною покрою. Одначе як думаюча людина та щирий любитель правди, небавом відкрив, що в тім світогляді не все клеїться. „Щире, завзяте стремління до пізнання правди, — студіювання поважних наукових творів з обсягу фільософії, фізики, біольоґії, економії й права, — критичне оцінювання й порівнювання всіляких наук і поглядів, всіляких системів і теорій довело до того, що в одноцільній будівлі мойого атеїстично - матеріялістичного світогляду появилися виломи, а відтак захиталася підвалина, аж нарешті з часом ціла будівля розпалася й завалилася“. Так автор переходив від одного світогляду до другого — від матеріялізму до моністичного пантеїзму, відтак до деїзму, відтак до позитивної обявленої релігії християнізму, від модернізму до католицизму, від котрого первісно відпав. А це все діялось в його душі під тим напором, що „дух упімнувся за права духа“ (стр. 17) й усі духові будівлі (світогляди), в яких права духа не були належито пошановані, западалися.

Автор, син священика, відпав від Христа не зза того, що не був виховуваний у Христовій вірі й не зза ґріховних пристрастей (гордости, то що) але зза через льоґічні трудности, які тут і там являються непознакомленим у християнському світогляді; які трудности тодішня „поступова“ атмосфера (Драгоманів, Павлик, Франко), котра так притягала нашу молодь, вишукувала, натягала, осмішувала, (так як колиб в инших світоглядах не було сто разів більше подібних трудностей!) Отже атеїзм захитав не так серце автора, як його розум. Ось тому він у своїй „прилюдній сповіди“ голосно снує льоґічну нитку християнсько-католицької віри (а не наводить своїх унутрішних переживань у часах тої своєї 30 літної душевної боротьби).

Спершу се було дивне для автора, що на всі свої трудности він уже знайшов готову відповідь у книжках християнських учених. Нині се вже для автора певно не новина, як воно не в новиною для всіх тих, котрі хочби лиш трохи близче пізнали католицьку літературу. Адже католицький світогляд зі всіх світоглядів найбільше одноцільний (його внутрішня льоґіка найконсеквентніше розвинена) й науково найкраще опрацьований. Се не лиш тому, що він давний, але головно тому, що він не позволяє на ріжні виломи в ньому, й тому тисячі й тисячі вчених розвивають його як оден муж. А кожний инший світогляд накручує кожний приклонник на „своє копито“; — тут панує тілки вічна сварка, а не суцільне будування. Ясна річ: Правда є тільки одна і хто хоче остатись при ній, мусить сповняти її вимоги; а ложей є, скільки хто хоче...

В дійсности нема так закукурічених людей, нема таких невільників упередження, як загал атеїстів. Они з великим криком і безнастанно причіпають ці епітети нам, віруючим, — однак лише з таким правом, як н. пр большевики кричать, що вони приносять волю, добробут, — спасення. Алеж їхні діла щось иншого говорять. Загал атеїстів ніврукине візьме католицької наукової книжки, він із гори уявляє собі „це дурне!“ І так судить, чого належито не провірив. Ось саме в тому найбільша сила атеїзму — в тій диктатурі в области правди. Однак— в области правди не може бути диктатури. Ми віруючі, читаємо всьо, про що пишуть атеїсти. І відповідаємо на всьо. Наколи отже якийсь атеїст дійсно цінить вільну думку, хай бере в руки книжки католицьких учених — а там знайде, що знайшов вже не один, як от і д-р В. Охримович.

* *
*

Брошура д-ра Охримовича невелика (48 стр.), однак на кожній її сторінці видно, що автор (хоч він не є заводовий учений — д-р В. Охримович із заводу адвокат) своєю довголітною, невсипущою працею опанував великий науковий матеріял і легко та вміло ним оперує. Ціле представлення предмету складне, інтересне, легко зрозуміле навіть для студента з вищих кляс середніх шкіл. Це особливо цінне для такої брошури, бо в той спосіб знайде вона більше читачів.

Тяжко видвигнути щось нового в таких речах, бо — як сказано — католицький світогляд з усіх світоглядів найкраще опрацьований. Переважно ходить у таких нових творах лиш о краще зіставлення, висловлення звісних уже правд. Брошура автора під тим оглядом без сумніву визначається. Але стрічаємо в ній навіт декотрі нові речі (докази). Таким уважаю доказ про неможливість загальної „природної релігії“, виведений з того, що навіть „система природного права“ показалася „нездійснимою утопією“ (стр. 31).

Ми можемо бути глибоко вдячні шановному авторові, що він опублікував ці свої визнання. Великий це й могучий доказ для католицької віри, коли за її правдою свідчать не лиш ті, що ніколи не відступали від неї, але й ті, що були відступили й навіть проводили в рядах безбожників, а відтак по совісним розважанні речі знова повернули до Правди, до Христа.

(*Реф. Д-р Гавриїл Костельник*).

Книжки для дітей.

Вільгельм Буш: „Максим і Марко“ або яка кара постигла двох збиточників. На українську мову перелицював Я. Вільшенко. Ціна 40 Мп.

Книжочка славного німецького гумориста Буша в гарному перелицюванні д. Вільшенка — це справді великий вклад у нашу діточу літературу. Гарна мова, пресмішні образки числом 95, й моральна тенденція — все те повинно причинитися до скорого поширення цієї книжки серед української молоді. Книжку прочитає з вдоволенням навіть старший читач, стільки в ній веселих і ріврочасно цікавих сценок. Молодий читач найде в ній і деяких своїх знакомих зі „Світа Дитини“.

Схожа на вище згадану книжочку є друга її товаришка п. з.: *В. Буш:* „Нечемне Вороня“. Переклав на укр. мову Ю. Шкрумеляк. З образками. Ціна 60 Мп. Росказує про псоти нечемного вороняти і кару, яка його за це зустріла. Хто візьметься до читання котрої небудь зі згаданих книжочок, цей уже певно не встане від стола не прочитавши її до кінця.

Білоусенко: „Пригоди вовка неситого“ з образками Олени Кульчицької. Ціна 60 Мп.

Маленька епопея про вовче життя, до сього чисто на лад українських байок. Вовчик неситий, його родина, молоді літа, наука, проступки та смерть — усе те зображене справді по діточому, гарною мовою, прикрашене відповідними образками. Автор зібрав, наче пчілка мід, найкращі байки про вовка й із усіх їх збудував зовсім нове, цікаве.

Уайльд Оскар: „Зоряний хлопчина“ оповідання для молоді з ілюстраціями Олени Кульчицької. Ціна 20 Мп.

Прегарне оповідання про хлопчика-самолюба, його гріхи й навернення на добро, на канві прецікавої казки вишите. З усіх видань тут наведених (всі вони належать до видавництва „Діточа бібліотека“) найкращою буде, бодай для мене, „Зоряний хлопчина“. Гарний стиль, розуміння діточої душі, а головно моральна вартість самого змісту ставлять її на першому місці серед інших творів нашої діточої літератури. До книжочки гарне придане — образки Олени Кульчицької.

Всі наведені книжки можна сміло поручити нашим молодим читачам. Дістанете їх у накладні проф. Михайла Таранька, Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ [1]).

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

В. Я.

ВЕСНА НА ЧУЖИНІ.

Як радо Тебе я,
Весно, все вітаю,
Весно благодійна,
Ти земський мій раю!...

Бувало, весною,
Маленьким хлопятем
Піду я з батеньком
У зелень гулять.

А сонечко сяє,
Теплесенько гріє,
Цвітонька пишаєсь,
Трава зеленіє.

Щебечуть пташата
В зеленому гаю,
Рибонька іграєсь
В хрустальнім ручаю.

Пчола між цвітками
Жвавенько працює,
Метелик — пустунчик
У сонці гарцює.

А синє, блакитне
Те небо, голубе
Всміхається світу,
Привітне та любе.

Проснулась землиця
Зі сну зимового,
Розкулась з оковів
Снігу холодного.

Воскресла із мертвих!
Життя побідало!
Завмерле природи
Серденько ожило! . . . .

Вітай-же і нині
Мені в чужім краю
Весно благодійна;
Зі серця вітаю!

Хай подих Твій збудить
Зі сну зимового
Мою бідну Неньку,
Зі сну вікового!

Овіяна духом,
Що всьо оживляє,
Життям буйнесеньким
Вона хай засяє!

З неволі хай стане,
Кайдани розкує
І у сяєві слави
Хай нам запанує!

Хай винищить, здавить
Погану гадь, люту,
Що лагодить скрито
Смертельну отруту.

І вольна хай стане
Між вольні народи
Під ясним прапором
Братерства і згоди.

---

[1]) Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студентству й молоді виділових шкіл. Рік І. Ч. 5.

о. Он. Гадзевич.

На могилі Тараса!

(Сценічний образець в одній дії.)

[Декорація: Вільний вид — оподалік видко могилу в Каневі над Дніпром.]

Особи: 1) Оксана
2) Орися
3) Мотря
4) Марійка
5) Козак
6) Кобзар
7) Дитина
8) Дівчата — козаки.

Заки піднесеться куртина, чути за сценою спів:

Засвистали козаченьки — хлопці о півночі,
Заплакала Марусенька свої чорні очі.
Не плач, не плач Марусенько,
Не плач, не журися,
Лиш за свого миленького
Богу помолися.

Козак: Пращайте дівчата! йдемо за Вкраїну боротись — а ви не забудьте на нас!

Оксана: Помагай вам Боже їй волі добути — пращайте — пращайте, козацькі сини.

Дівчата: Ми не забудем на вас. Щаслива вам дорога, а ми йдемо на могилу Тараса!

Співають: Ой гук мати гук,
Де козаченьки йдуть.
Щасливая тая доріженька,
Куда вони йдуть.

(при повторенню послідної стрічки виходять дівчата на сцену а куртина відслонюється.)

Оксана: Ось пішли наші соколи у кріавий бій. Не оден з них покладе там свою буйну голову, не оден осиротить батька матір, не оден задасть рану... Ах чому це люде такі недобрі. Чиж не краще булоб, колиб усі жили мирно, в згоді між собою і кождому віддали, що його а тоді не булоб тої різні, бо усі жилиб побіч себе як добрі сусіди-приятелі.

Мотря: Певно, що тоді булоб найкраще на світі — та щож робить, коли люде ненаситні і чужого бажають, на чуже добро чигають і з того виходить кріавава драча — бо кождий боронить свого.

Орися: Колиж так, то треба в тяжку годину станути кождому до оборони загального добра! А то одні йдуть і на полі гинуть, а другі лиш ждуть, щоб опісля чужими руками винимать печені каштани з розжареного вогню; крикться воза плечі героїв, а опісля чваняться чужою славою.

Мотря: Чи знаєте дівчата, яб вам щось сказала!

Дівчата: Ану, ану, кажи!

Мотря: Коли хто не хоче станутй в обороні своєї батьківщини, то такого треба пятнувати!

Дівчата: А як се зробити?

Мотря: Козак, котрий відтягається від оборони загального добра, хай буде нам чужий! Ні одна з нас хай слова до нього не промовить і оминає його з далека неначе заразу. А тоді, кажу вам, побачилиб ви, як би кожда жінка так зробила, то мущина став би иншим.

А то біда — що чар очей, усміх уст, буйне волосся потягне не одну і за бісурманом а не то за страхолудом. За волю народа всім нам треба жертвуватись. Від того не вільні і дівчата!

Марійка: Та вжеж годі нам брати саблю і кріс і йти в кривавий бій.

Мотря: Борони Боже, я сама тому противна. За те в нас є друга робота, не менче важна як сабля і кріс.

Марійка: А яка?

Мотря: Яка? Нам би викресати у дітей любов до України, а тоді воніб у тяжку годину не відтягались від оборони загального добра. Нам би приготовляти в запіллю все, чого треба борцям у полі. Ей дівчата, чи можна вечерниці з хлопцями справлять — як другі у полі за волю народа гинуть? Чиж можна серце чужому віддать — як серця своїх за Україну горять? Чиж можна тоді закон свій за чужий мінять? Ні! ніколи! так не повинно бути! краще в самоті жить, увесь вік дівувать як з чужим жить і розкошувать! Ні! ніколи!

Оксана: Твоя правда Мотре, їй Богу, твоя! Вже то не дармо панотець говорять, що Мотря щира патріотка. Вона серцем і на ділі відчуває і розуміє любов до України. Справді, дівчата, святі її слова.

Мотря: Годі, дівчата, годі: нам треба гартуватись і над собою працювати, до боротьби в життю готовитись. Не бути нам цяцями, але щирими робітницями, бо лиш тоді Україна стане на волі.

Оксана: Знаєш Мотре! як стану вчителькою то займусь щиро нашою дітворою, бо це на мою думку найкраще діло. Від них треба зачати роботу.

Мотря: Це дуже гарно, але чи аж тоді, як станеш учителькою, будеш працювати для народа? І тепер можнаб богато зробити.

Оксана: А як?

Мотря: Як? Чиж не знаєш, кілько то нашої молодіжі не вміє по українськи писати, читати, ба навіть говорити. А хто з поміж неї знає про рідний край, про дідів, прадідів, котрі боролись за волю України. Ось збери її, та посвяти для неї хоч одну годину в тижні — а це буде велике патріотичне діло.

Орися: Подруги, а ми забуваємо на наші дівчата у наймах. Ось і тих би нам до себе пригорнути! Воніж тиняються в наймах у чужих і густо часто пропадають для народа. Забувають свою мову, свій закон. Їх би згорнути коло себе. Навчитиб їх читати, писати, пісню українську з ними заспівати, розказати про рідний край, до церкви стягнути, а тоді булиб ми як одна українська родина, де кожде має свою роботу, а любов до України лучилаб нас усіх в одну семю.

Одарка: Гарні, дівчата, ваші слова, треба лиш їх виконать. А тепер нумо до діла, миж прийшли на могилу Тараса. Ось глядіть, яка гарна ніч, слухайте, як Дніпро шумить, а он там могила. Ходім віночки на неї зложить, бо він оспівував серце й очі дівочі.

Оксана: О! великий це був дух, що обнімав серцем цілу Україну, а слово його розірвало кайдани неволі. За те він терпів і в неволі сидів. Під тягарем поляг і тут його поховали. Того він собі бажав: Як умру — то поховайте мене на могилі
Серед степу широкого на Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі і Дніпро і кручі
Було видно, було чути, як реве ревучий...

Він тут спочиває і надслухує, коли весь народ зірветься, коли Вкраїна встане!

Одарка: Так! так, сестрички, найстарші люде розказують, що він був характерник. При світлі місяця могила рознімається і він з неї встає. Сяде на березі Дніпра й на кобзі грає. Тоді русалочки з води виходять, раду з ним радять, пісні співають, а голос тої пісні такий могучий, що від неї всі мерці на Вкраїні оживають та між людей розходяться.

Марійка: Та деж вони є, хто їх бачив?

Одарка: Їх бачить не можна Вони живуть у людях і ждуть на цю хвилю, коли нарід підніметься, а тоді й вони з ним підуть до боротьби за волю Вкраїни.

Маруся: Сестрички, я боюсь, мені чогось лячно! Може він де тепер вийде з могили?

Одарка: Не бійся, сестричко, не бійсь, а хоч би й вийшов? Він не страшний, його дух живе між нами Ходім, сестрички, ходім на могилу помолитись і зложить на ній віночки.

(Дівчата зближаються до могили, клякають і співають на арію: „Гей на Івана — гей на Купала“)

Та серед ночі — в самій півночі гей, гей, гей!

(Кидають віночки)

Кладуть віночки Україночки гей, гей, гей!
Тобі Тарасе на могилоньку гей, гей, гей!
Вставай Тарасе, співають пісоньку гей, гей, гей!
Голосом своїм наш соловейку гей, гей, гей!
До України загрій серденько гей, гей, гей!

(Підчас того дитина впроваджує кобзаря на сцену.)

Дитина: Ось тут його могила!

Кобзар: А це ви, дівчаточка, на могилу прийшли!

(Дівчата перелякані встають.)

Маруся: Може це він?

Кобзар: Ось дочекавсь одної сльози з карих очей — і пан над панами. Вовиж прийшли в темну ніч за душу його помолитись і віночки на могилу зложить! Гарно, дівчата, гарно!

Оксана: Дідусю! Ми все раз у рік тут приходимо відвідать його могилу — віночки йому зложить, бо він за нами заставлявся.

Кобзар: Так, дівчата, так! Ось сяду, бо стояти не здужаю.

Дівчата: Сідайте дідусю, сідайте, а розкажіть нам дещо про нього.

Кобзар (сідає, а хлопчина коло нього): Розкажу, розкажу! Часто я тут у ночі приходжу на цю могилу, щоби з ним порозмавляти. Він усе про вас ізгадує та питає, чи держаться вкраїнські дівчата свойого закона, чи не цураються Вкраїни.

Оксана: О! скажи йому дідусю, що ми вірно держимось його заповіту.

Кобзар: Він каже, що від вас залежить, коли Вкраїна встане. Коли май зацвіте — діброва в цвіти прибереться, а дівчина побідну пісню заспіває — тоді й він до вас прийде.

Одарка: А коли се буде?

Кобзар: Не людське це діло, знати. Та незабаром тота весна прийде, чарівні цвіти принесе. Ви лиш пісню його в народ несіть, щоб був готовий на його прихід. А тепер заспівайте мені його пісню „Як реве ревучий“, щоб душу скріпить, бо не хотів би я замкнуть очей, доки не побачу вільної України, в семї вольних народів.

Дівчата: Добре дідусю, добре, заспіваємо.

Співають: Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердито вітер завіва,
До долу верби гне високі,
Горами хвилі підійма.
Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Січі в гаю перекликались
А ясень раз у раз скрипів.

(За сценою чути гук армат і бряскіт сабель)

Дівчата: Що це таке?

Кобзар (встає): Успокійтесь, це гартується залізо в кровавім огні. Ось воля встає! Вже сонічко сяє. На Вкраїні дзвони голосять побідну пісню! Україна воскресла!

(Світло паде на сцену і серед того вбігає козак зі саблею в руках.)

Козак: Дівчата, й ви тут коло його могили? Чи ви його тут не бачили?

Дівчата: Кого? кого?

Козак: Тараса.

Дівчата: А що такого, — що сталось?

Козак: Україна наша! Ворог подався. Полягло правда чимало й наших, та правда побідила!

Дівчата: Слава! слава борцям і вам козакам!

Одарка: І ви дали раду переможним тиранам?

Козак: А вжеж ніяка темна сила не переможе живого духа народа!

Оксана: А якже це сталось?

Козак: Ах! досить вже було неволі та наруги над народом! Кождий сміявся над нами, що ми не народ, що ми Чінгісхана та Тамерляна сини, що слово наше гидке, просте к' нічому не придатне, як лише для пастуха і жебрака. Ніде не було нашої правди. Ми чулись чужими на своїй землі, а чужі були над нами панами. Не видержав довше народній дух — повстав і розірвав вікові кайдани й ми всі пішли до бою!

Всі: Слава, слава, слава, вкраїнським борцям!

Козак: Від Сяну до Дону піднявся народ! Та ворожа навала натиснула з усіх сторін! Спершу ми подались і аж над Дніпро прийшли. Вже приходило всім нам в ньому потонуть, бо сили й духа не стало! Аж тут із Канева могила розпімається, а з неї великий дух Кобзаря встає і могутнім голосом до нас гремить: Українські вірлята! Чого завагались! Держітесь кріпко! Ми несем вам поміч. І нараз велика хмара духів з усіх сторін стала і наші ряди збільшила. І було чути, що це народня сила, народній дух! А її Кобзар вів!

Кобзар: Так, так, це був він, Тарас!

Козак: В одну мить вступив у нас непоборимий дух! І знов забрящали саблі — розгорілась боротьба! Ворог подався — розсипався, за ним гнались наші соколи! А горою летіли духи й побідний стяг несли і громом шуміли. Наша побіда! Ворог не верне, — Україна воскресла!

Всі: Слава, слава, хай буде йому!
Слава, слава, козацькі сини! } Козак підняв саблю в гору.

Кобзар: Так! так дочекавсь я тої хвилі — спокійно очі можу замкнуть! Нумо лиш до праці всі — а скоро загояться рани! Праці лиш, праці — а зацвітуть наші поля, покриються пшеницею лани! Праці лиш, праці — а Бог допоможе! Господи слава Тобі! Україна воскресла!

(Усі співають народній гимн, а опісля заслона паде.)

Марійка Я. канд. уч. сем.

ВЕСНА ЙДЕ!...

Весна йде. — Леди і сніги всі розливаються в бистрі, шумлячі ручаї. Від їх шуму будяться з просоння луги та гаї. Весна йде... в яснім сонця промінні, неначе гарна богиня-діва знимає з голови віночок з цвітів, розплітає його та розсіває з нього насіння куди тільки рукою сягне... І покриваються левади цвітом, ліси прибираються в листя, вся земленька набирає принади, весняного чару й краси. Богиня цим ділом радіє... На крилах вітру летить, щоби всю країну розбудити до життя.. А слідами за нею, як за ненькою, тягнуть птиці з вірою до рідних гніздочок-хат. Понад широкії моря, високії гори, бистрії ріки вертають з далекої чужини, ведені невтишною тугою за рідною країною... Кілько їх загинуло на чужині й кілько їх впало знеможених у довгій, тяжкій дорозі?...

Прилітають. — Витають рідний край радісним щебетанням. І бузьок прилетів. Знайшов рідну стріху, клекотом витає її, питає як жилось, як велось, оповідає всі свої пригоди, нещастя й долі. А висока тополя біля хати шумом відповідає йому... — Ластівки звиваються попід стріхи, ліплять собі гніздечка і цвірканням розвеселяють світ. Як любо, як мило на цьому світі!

А сонічко сяє й гріє, будить природу до життя.

В полі зачинається праця.

Весна йде! — Яка-ж радість і надія! —

Кілько-ж то дітей ждало на сонце!

Діждалися! — Гуляють і радіють. Воскресла природа й утомлене серце людини неначе воскресає. І нова радість, нова надія вступає в серце: Весна йде!

І. Парханський.

Добрі діти родичам вінець.

Я переїздив біля міського цвинтаря. Гострий вітер нетерпеливо тряс деревами й віттям, бився об тверді камяні, деревляні, а то ще й останкові залізні хрести. Час від часу свистав він у воздусі, наче заводив над мерлими.

Нечайно впав мені з цвинтаря в очі такий образок: На гробі, біля дороги, клячала дівчинка. Зложила свої рученятка, очі впялила в Розпятого, а вустами шептала якісь слова. Молиться, біднятко — подумав я.

Коні станули. Я зліз на землю, підійшов до малої, а вона ні порушилася. Клячить і молиться. — „За кого так щиренько молишся?“ — питаю по хвилі. — „За маму, за мою добру маму“ — відказало мені тужливим голосом дівчатко. — „Видно любила ти їх дуже“ — докинув я. — „Бо й добрі були й доброго мене навчали. Якжеж не відплатитися за це добре, що його мені передали“. — І очі зайшли сльозою, — вона заплакала тихесенько...

Я не надіявся почути таких слів із уст малощо не дитини. — У мене пішли думки, одна за другою... А всі вони казали, що справді добрі діти своїм родичам вінець...

Франко Романюк, хімн.

ПОВОРОТ СТРІЛЬЦЯ.

Ішов стрілець із України,
На тілі знищений і на душі,
Забутий може і своїми,
Бо довго вже скитавсь по чужині.

Гарячими сльозами умивався.
Зі стужі лютої увесь тремтів;
Однак щасливим він домів вертався:
За України діло він терпів!

Здоровля він для Неї стратив,
Грудь в обороні Її наставляв,
Життя за Неї був готов віддать,
Лиш щоб Її Бог доленьку послав!

В—ко.

У сумерку осінної ночі.

Опустілими, широкими полями скрадався сумерк осінної ночі. Під його сірою опоною розпливалась, никла мов у тумані довга смуга окопів, обвитих рудою, хижі, сталеві кіхті шкірячою, гадюкою засіків.

На сірому овиді затиралися зариси самітньої, лагідним стіжком чорних хмар сягаючої гори і лячно пригорненого до її стін го́рода[1]).

Важка сутінь грізної, бурливої ночі залягла й поля й го́род і укритий на його краю, — там, де горда остриця ґотицької святині високо, високо стріляла в небо, — віковими тополями, та густими смереками зарослий, старий, забутий двинтар.

Сумно і лячно шелестіло послідне листя високих тополь, а їх верхи, колисані вітром, здавалось, тремтіли з ляку перед огненними зміями, що до недавна ще зі страшним свистом і шумом перелітали над ними, отрясали їх буйне листя, ломили віти та сипали довкруги вогнем і залізом.

Смереки-жалібниці маяли безпомічно широкими вітами, наче благально простягненими руками, зітхали з болю, а з їх поранених грудий сливала каплями живиця-кров на мохом поросліі, в землю позападані плити гробниць.

А сумерк повзав поміж ними та огортав у що раз то густішу, темнішу поволоку тьми й їх і затоптані, старі могили і похилені та поломані хрести.

Усе потонуло у тьмі. Лиш довго видніло ще між смереками невеличке ясне пятно свіжої, без усякого старання висипаної могилки, яка стояла без хрестика, сумна, мов злою мачухою опущена дитина.

І її покрила тьма...

Вітер змагався.

„Смерррть!“ — скриніла найвища тополя жорстоко надломаною галузею...

„Пробили грудь!“ — зітхала ледви чутно над свіжою могилою ранена смерека...

„Гууу!“ — несамовитим реготом вив вихор...

„Смерть!...“

„Гууу!...“

„Смерть!...“

[1]) Цей го́род, то Львів. (Ред.)

„За що? За що?“ — жалісно лебеділо послідне листя...

„За що? За що його поклали тут в могилу в весні життя?...“

„Пробили грудь!“

„За що? За що терпів пекольні муки, живим в огни горів, а у хвилині свойого конання — наругу та сміх терпів?...“

„Пробили грудь!“

„За що? За що пробили грудь, в ній серце щире, чисте, палаюче Великою Любовю до рідної країни?...“

Він так її любив! Як вістоньку почув, в орла крилець добув, соколом линув із далекої чужини, щоб Долю вибороть для Неї!

Боровсь як лев! Львине гніздо — добував...

І перший вдерся крізь огненне море і перший впав на самому його порозі. За нього буйну голову поклав...“

. . . . . .

Сумно лебеділо послідне листя, жалісно зітхали смереки-жалібниці.

А похилений на старих могилах хрест, у тьмі здавалось, ще більше нахилився, наче хотів широкими раменами пригорнути до себе опущену могилку героя-мученика...

В. Я.

Моїй Неньці!

Поклалось братство спочивать,
Мене сон не береться.
Як цвіт із цвітом у вінець,
З думою дума вється.

Забув я горе днів моїх;
Як любо серцю моєму
Снувать, пестити думи ці,
Мабуть й не знать нікому!

До Тебе, Нене, лину я
В тих думах безконечних!
Сія, радіє вся душа
У споминах сердечних.

Живі стають мені в очах
Минулих днів картини,
Що врились в душу аж на дно,
Маленької дитини.

Як милий, любий, тихий сон
Вертаються до мене
Прожиті в щастю тихім дні,
На Твоїм лоні, Нене!

Як милий, любий, тихий сон!
Минулося. Не верне!
. . . . . .
. . . . . .

Кожний ідейний студент і студентка повинні передплачувати свій студентський часопис „Поступ“.

Видає: **Редакційний Комітет.** За редакцію відповідає: **Д-р Ол. Надрага.**

Печатня Ставропигійського Інституту під управою Ю. Сидорака.

ТРИ ПРЕМІЇ:

1000, 500, 250 Мп.

Жертвувала тутешня Ліґа У. С. редакції „Поступу“ за три найліпші змістом і формою дописи на слідуючу тему: Як ідейний студент (-ка) найкраще переведе ферії.

Подаючи це до відома Товаришів і Товаришок, додаємо від себе деякі пояснення і умовини. Найкраще перевести ферії не значить лише найприємніше, але також і дещо інчого. Речинець присилання дописей: 25/5 ц. р. — Величина дописей = приблизно 8—15 сторінок IV-ки (зошита), хоч не хочемо впрочім вязати дописувачів. — Дописувати можуть учени и (-ці ґімн.; кандидати (-тки) вчит. сем.; студенти (-тки) унів. й техн., що не записані на . . . . унів. Дописуючі підписують працї криптонімом, а в окремій ковертї запечатаній подають своє імя etc.; також заведення й адресу; студ. унів. подають виділ і число індексу. — Про вартість праць рішатиме комісія, запрошена редакцією. Найгарнїші працї (преміовані й непрем.) помістимо в „Поступі“. *Редакція.*

Переписка Редакції.

Декотрим наймолодшим Товаришам і Товаришкам із низших кляс). Що „Наш прапор“ менший, чим „Поступ“ то вічо дивного нема. Таж і Ви менші. Правда? А хоч „Поступ“ призначений для старших і більших, то таки много Ви в ньому розумієте: й оповідання і поезії й іншого досить. А якщо не розумієте, то запитайте добрих Товаришів чи Товаришок старших або пп. Професорів. А впрочім за рік-два вже всьо потраните розуміти й радо читатимете річники „Поступу“. Лише складайте старанно число за числом, щоб усі були разом з окладинкою в добрім стані. Працайте, а пишіть нам іще, чого бажаєте. — Хто дописує до „Поступу“? Найбільша часть дописувачів, то студенти (-ки). Так приміром на 2—3 ч. склалися працї 23-ох осіб. З того є лиш кілька осіб старших; прочі студенти. Для 4. числа працювало 12 осіб. Із цього числа половина студенти. Найбільше дописей (покищо) прислало студентство зі Станиславова. — „Молода Муза“, Перемишль. Щирий привіт од нас усіх і бажання як найкращого розвитку! Радимо щиро не ждати а приступити до спільної праці. В єдности сила. Гаразд! — Цікавий, Станиславів. На жаль відповідь іще не наспіла. Сподіємося, що за се буде ще солідніша. — П. Іс (ibid.) Видно в Вас не малий талан і ідеальне стремління. Лиш так дальше вперед. — Наталка М. Перемишль. Ми вельми вдячні за Ваші теплі слова й благородні діла. Помістимо що кращі працї. — Марійка К, Львів. Дякуємо щиренько за так зичливий лист. Годимось на Ваше бажання. Ваша поміч буде вельми цінною. Більше в окремім листі у свойому часі. — І. Р., Коломия. Ви цікаві, скільки коштує видавання часопису. Дуже много. 3 випуски (чч. 1—4) коштують у круглій сумі 60,000 (шістдесять тисяч) марок польських, а видання 4. числа (за цвітень) коштувало на 1 примірник біля 19 марок. Як бачите, ціле видавання не обчислене на зиск Ціни постійно, мов автоматично йдуть до гори, це є вартість гроша спадає. І так од 15. січня ц. р. ціна печатання вже тричі підходила в гору. Тому дальше потрібні жертви на пресовий фонд. а в кожному разі правильна плата за надіслані числа. Ходить о ідейну й ідеальну справу. Здоровлю щаро. — Ґімназійний Інститут, Крехів, монастир. Дайте, Товариші, молоді Василіяне, дещо про себе знати. Ви колись поруч нас до праці для народа. Й ми й загал студентства цікавий довідатись, який плян і розклад Ваших студій, яка метода, іспити і т. и. Працайте! — І. Т. Сокаль. Книжечку „Голос Ісуса“ (Львів, 1921, ціна 10 м. п) видало тутешнє „Марійське Тов. молоді“. Треба признати, що враження, яке вона робить на читача, остане незагладним спомином у душі. Хто інтересується, може набути книжечку у Книгарні Шевченка (Львів, ринок 10), а також, як бажає, через нашу адміністрацію. — Укр. Секція „Domagoj“, Загреб. Посилку враз з листом і жертву на пресовий фонд „Поступу“ отримали. Велике Спасибі! Дещо використаємо в найблизшому часі. Очікуємо подрібних відомостей і евентуально дописей. — Ю. Сабат, Станиславів. Загадки при нагоді надрукуємо. Дякуємо за ласкаву память і прохаємо спробувати відповісти на нашу анкету. (Гл. „Поступ“ І. 16). — Виділ Кружка „Самообразування“, Перемишль. Зробили Ви нам велику прислугу своїм листом з 22. цвітня ц. р. Пишіть більше на такі теми, — а памятайте прислати нам теж звіт із діяльности кружків Наперед дякуємо Вам за поширення нашого органу й приєднування нових передплатників, як також жертводавців на пресовий фонд. Ми віримо, що Ви багато можете нам помочи. „Сичьно, весело, вірно!“ наперед, хочаб прийшлось перебоєм ломати труднощі. Великого бажайте! а заволодіете над всіми... — О. М. Львів. Цим разом не могли ми помістити звіту зі „святочних сходин пластових полків львів пл. Коша“. Помістимо в 6. числі.

За цю часть Редакція не відповідає.

ВИДАВНИЦТВО „ДОБРА КНИЖКА“

поручає такі новини:

1.	Сміх, дотепи й жарти . .	20 Мп
2.	Другий Міх Сміху	20 „
3.	З. Ляґерлєф: Різдвяна ніч	10 „
4.	К. Май: Проклятий . . .	30 „
5.	В. Лимиченко: З війни . .	20 „
6.	Правила нового правопису	3 „
7.	Полянський: Дядько Тарас	15 „

Ладиться до друку:

В. Лимиченко: Хуртовина
К. Май: Воскресення й інші твори.

Замовлення просимо слати на адресу:

М. МОХ. Львів, ул. Содова 4.

На посилку від книжки 4 мп.

Подані ціни можуть бути змінені.

„Світ Дитини“

ІЛЮСТРОВАНИЙ ЧАСОПИС

ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІЖІ

ВИХОДИТЬ

у Львові 1. і 15. кождого місяця.

Місячна передплата . . 40 Мп.

Поодиноке число . . . 20 Мп.

Для Америки й Канади 1 доляр на рік.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ“

Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Краєвий Союз Торговельний

„Народна Торговля“

у Львові, Ринок ч. 36 (власний дім)

Орґанізує споживчі спілки. — Переводить фахові ревізії в них. — Доставляє товари для Спілок і Крамниць через свій відділ „Посередничення“.

Удержує у своїх складах у ЛЬВОВІ, СТАНИСЛАВОВІ, ПЕРЕМИШЛІ, ТЕРНОПОЛІ (вл. дім), ДРОГОБИЧІ, КОЛОМИЇ, СТРИЮ (вл. дім), СНЯТИНІ (вл. дім), САМБОРІ (вл. дім), РОГАТИНІ, БРОДАХ, СЯНОЦІ (вл. дім), ГОРОДЕНЦІ, БОРЩЕВІ, ЗОЛОЧЕВІ, ЗБАРАЖІ, КОСОВІ, МОСТИСКАХ (вл. дім) і СОКАЛІ (вл. дім)

товари колоніяльні і споживчі.

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“ принимає також гроші на вкладкові книжочки.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!
Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як найкраще розвивався.

Рік І. Львів, за червень і липень 1921. Ч. 6—7.

МЕҐАЛЯ АЙТЕЙТЕ! ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	стор.
М. Мох: У 5-ті роковини смерти Ів. Франка	113
З. Лишкевичівна: На весну	115
Д-р Р. Ковшевич: Juris ignorantia nocet	116
В. Л.: По дворі ходить сон	125
Й. Шляф — І. Л-о: Дощ	125
Н. de Régnier: З модерних франц. поетів	125
* * * Наші недомагання (Анкета)	126
Д-р Т. Г.: З фільософійних проблемів	129
Л. Верховинка: Сонце	137
П. С. Мол: Як ідейний студент найкраще переведе ферії	138
І. М.: Роздума	142
Д-р Г. Костельник: Пісня Богові	143
М. Вільшина: О. Новаківський	144
* * * Думки сімох мудрців	145
І. Стефанів: Гетьмани Б. Хмельницький і І. Мазепа	146
Г. Костельник: Де рожі цвітуть	148
В. Я: Ферії	149
Г. К-о: Знайшов себе	150
В-о: Спомин	151
Зі студентського життя	152
Додаток: „Наш Прапор“	
Й. С.: Читайте	163
Ко. О.: Думка	164
М. Ю Лєрмонтов: Ашик-Керіб	164
О. Маковей: Тайна у фляшці	168
І. Шевчик-Лукав: Грай, бандуро	171
Й. Заячківський: Смолоскипи Назорея	172
Г. Костельник: Три серця	176
І. Шевчик-Лукав.: Скажи! чи бачиш	176
І. Л-о: Під цвіт вишень	176

Ціна: 60 Мк.

ПЕРЕДПЛАТА

на 8 і 9 ч.

в Галичині оголоситься в журналах.

Придніпр. Укр. . .	800 грив.	Нім. Австрія . . .	60 кор.
Чехо-Словаччина . .	25 с. k.	Німеччина . . .	20 м. н.
Югославія . . .	25 к.	Швайцарія . . .	10 фр.

Америка річно . . 2 дол.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, ул. Содова ч. 4, партер.

Від Редакції.

Товариші й Товаришки! Після перебутих у шкільному році трудів, зачинаєте заслужений відпочинок. Хай він вийде Вам на скріплення фізичних і духових сил, щоби з новим роком зі збільшеною різкістю й запалом продовжати освіту й діждатися хвилі, в котрій через Вас освічених, самостійних та характерних одиниць увесь Український Народ стане скорим ходом зближатися до вершин культурного поступу та всесторонного добробуту.

Тому, що шкільний рік кінчається загально в місяці червні, до цього числа долучаємо й 7-е, за липень. Подаємо теж до відома, що з причини ферій чергове число 8-е „Поступу“ появиться з початком шкільного року. — Ласкаві звідомлення, запити й дописи приймаємо й підчас ферій.

*

Заки розпрощаємося з Вами на час ферій, бажаємо ще звернути Вашу увагу на підпольну роботу наших противників. Бачучи, що наша молодь туртуючись довкруг сильного орґану, скоро піднесеться до вищої культури та характеру, як це діється в инших народів, бажають ослабити його вплив і зменшити, як удасться число передплатників і покупців. І в сій ціли нерозумні одиниці (відай не gratis, бо nemo gratis mendax) розвивають у деяких містах аґітацію проти нашого часопису, розсіваючи, не лише брехливі, а то й противречні поговірки. О скільки самі з ними стрінетеся, вискажіть свою погорду для їхньої нечесної роботи; як ні, то старайтеся довідатись точно, від кого виходить аґітація й подайте назвиська. Долучимо їх до деяких назвиськ, уже нам знаних і прилюдно оголосимо. Най заслужене пятно, якемуть носити, буде осторогою для инших.

А на їх визов відповіджте протиакцією. Хай кожний з Вас, Товариші і Товаришки, отворить очі тим, що вже може впали жертвою обману, а кромі цього приєднайте нових передплатників як із поміж молоді, так із поміж старших громадян. Одно й друге найде легку нагоду підчас ферій. Покажіть свою самостійність і силу в обороні власних студентських інтересів. Най Ваша акція знівечить безкритичну й злобну роботу! Того самого сподіємося й від цих старших Громадян, що є справжніми „приятелями молоді“. Число передплатників повинно у відповідь зрости в трое-четверо! — Ще раз, Товариші й Товаришки бажаємо Вам як найкращих ферій. Пращайте!

Від Адміністрації.

2 й 3 число „Поступу“ прохаємо не замовляти окремо. Натомісць можна поодиноко замовляти всі инші числа. Комплєт (1—7 вкл.) коштує з почтою 165 Мп. — Грошеві посилки прохаємо адресувати: М. Мох, додаючи під сподом:

Микола Мох, студ. фільос.

У 5-ті роковини смерти Ів. Франка*).

Минає пять літ од часу, як сумно заграли дзвони й понісся жалібний спів над могилою заснулого борця. Минає пять літ, а які вони багаті змістом воплочення Франкових ідеалів, перетворення його слів у діло. Не стало поета, заснув струджений борнею, спочив далеко від нас, так далеко...

І хоч ділять нас нічим не пробуті простори, хоч горами стали між нами й ним величні події 1917-20 року—що творять із тих трьох літ три століття — то ні той світ, ні цей час не зірвали між нами звязи, не остудили сердець: ми не забули про нього!

Ми знаємо, що він один із перших кинув у нашу суспільвість життя, що він був її мотором через довгі роки. І хоч нераз ставав у розріз із нею, то й це йому проститься, як проститься багато всякому, хто багато полюбив.

А він так полюбив свій нарід! Україна була для нього всім у сьому житті:

„Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава!"

— каже він устами Мойсея. А хоч бачив красу й велич страждання закутого „наймита", то проте не могла його палка душа німо на це дивитись. Знав, що цьому „наймитові" судилась інша доля: запанувати над своїм вольним ланом од Кавказу аж до Сяну. Він вірив у це, але й знав, що

„воля, слава, сила
Відмірюються мірою борби;
Лиш в кого праця потом скрань зросила,
На верх той вибється із темної юрби".

Розумів Іван Франко це, але й бачив як мало тих робітників у нас, які їх труди...

Та в цейже мент вагання почув він Голос, що кликав його на поле народньої праці. Й молодий Іван послухав.

„Я ниць упав. „О чую, Пане, чую!"
І серп я кинув і пшеничний стіг
І батьків дім, невісту молодую" —

---

*) Поміщуючи на сторінках нашого часопису вдячний спомин Поетові, знаємо, що в неодніх читачів викличемо невдоволення. Покійний Ів. Франко, як за життя, так і тепер має противників. Причина: відмінний напрям політичний і ще більше, відмінний релігійний світогляд. Хотячи вірно з програмою нашого часопису служити лиш обективній, дійсній правді, свобідній од усяких односторонностей у якомубудь напрямі, прохаємо наших П. Т. літературних критиків подати в нашому органі для загалу молоді вірну картину діяльности І. Франка, відповідаючу по змозі вповні вимогам строгої критики. — *Редакція.*

щоб піти за Голосом, і щоб стати голосом зовучого до праці та борні.

Ціле життя тужив він „до світла", знання, правди. Бачив, що перш усього треба було народові освіти, треба було поставити укр. літературну мову на міцний ґрунт, розширити обрій української науки. Робітників було мало, а як і були, то рутенське ледарство не давало їм змоги якслід розвинутися. Та Франко не глядів на суспільність (не хтож інший, а вона сама навчила його тієї, гордої самопевности); держався клича сильних духом:

„Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт!"

„Лиш у праці варто жити" було його боєвим гаслом. І принявши раз на себе обовязок працювати для міліонів, Франко достояв при ньому „usque ad finem et ultra".

Коли вглянемо в діяльність Франка, то передусім здивує нас многосторонність цієї праці. Зазрів лише, що денебудь у будові української культури недостає звязкости, так зараз старався закинути цю щілину цементом свойого знання. Збогатив нашу поезію силою гарних творів, з яких декотрі (Панські жарти, Мойсей) стали перлинами вічної вартости. Виробленість поетичної форми віршів Франка та його розвідки про поетичну творчість, як також велике число критик літературних творів послужать цінним матеріялом для будучих укр. поетів. Не забував також і про молодіж, якій дав такі непроминаючі в часі речі, як „Лис Микита", „Дон Кіхот", „Коли ще звірі говорили" т. і.

Велике число добірних оповідань і повістей (а кожний із тих творів служить якійсь вищій ідеї) та драматичних творів Франка — це знов його вклад у скарбницю нашої культури. А вартість їх тим більша, що всі вони писані гарною всеукраїнською мовою. Франко, один із перших Галичан, зрозумів, що осміюваний „діялект", це тільки неошліфований діямант. Узяв його у свої руки і зумів надихать „міццю духа й огнем любови" й записати його нестертий слід у культурі людства.

В научних своїх творах по історії літератури, літературної критики, етноґрафії, чи в перекладах із чужих мов (Ґете, Шеллі, Данте, Пушкін, Гоголь, Міцкевіч т. і.) показав він усю ґнучкість і придатність цього „діялекту", виказав культуру духа народу, з якого вийшов, дав — поруч праці в організуванню Наукового Тов. ім. Шевченка — тривкі основи укр. новочасної науки.

Чуткий публіцист познакомив нас із важними питаннями часу, познакомив інші нації Европи з нами.

Один із перших рушив стерно нашого політичного життя, вніс у нього рух, боротьбу. Не помилюсь навіть, коли скажу, що реліґійна обнова, якої обяви зачинають тепер у нас проявлятися, що й вона почасти ділом Франка. Він воював із християнством, отже й мусів викликати до боротьби, внести рухливість, запалити смолоскип борні й у християн!

Один із перших поширив Шевченковий ідеал самостійности України, приноровивши його до даного моменту. Його це вина, коли Галичанам іще

„і досі сниться,
І досі маниться,

Влакитнього того Дону
Шоломом напиться".

Франко, це одним словом, чоловік праці й руху, любови до народа й великих амбіцій. Вінже сам закляв себе у свої твори і з них живий для нас нині зпоза гробу. І хоч життя не дало йому щастя, ні лаврів, хоч скінчив він, як і родився, матеріяльно вбогим, то духові вартости, що їх нам оставив, нині й по довгі віки сіятимуть блеском жемчужним, просвічуючим путь народові. Хоч християнський загал української нації позабуде ті твори Франка, в яких він ставився ворожо до цього, що християнам дороге, бо „не слід усякове любити без розбору", — то мимо цього ніхто не буде недоцінювати його значіння посеред нас.

Пять разів цвила вже калина від часу, як зашуміло її листя над його могилою. Здавалось час, щоб хитке людське серце позабуло цю могилу, щоб доріжка до неї терном заросла.

А проте й нині йде український нарід зі словом щирого привіту на Франкову могилу. Йде зложити вдячну память сплячому, втомленому.

Й вертає домів не сумний, не пригноблений, не ридаючий серцем. Ні! Іде боротись з ворогом правди й волі, сильний! І тямить слова борця:

„У славнім поході своїм
Не питайте за мною.
Наперед хай іде ваш похід
Наче бистрії ріки!"

Є. Лишкевичівна.

НА ВЕСНУ.

Весняну пісню тьохкають пташки,
Зеленим ковром стелиться травиця,
Розтулюються тужні берізки,
Дзюрчить зі стоків гір водиця.

Скрізь на горбах ліси вже зеленіють,
На нивах же пишається озимина,
Далеко сині горы маячіють —
Усе-ж співа', радіє все: Весна!

Д-р Роман Ковшевич

Juris ignorantia nocet[1])

(Від Редакції). Для неправників і ширшого загалу читачів позволяємо собі подати короткий хід думок у цій научній статті.

Впов. автор звертає увагу на велике значіння правознавства для суспільностей та держав і заявляється рішуче за цим, щоб уже в середній школі дати загальні відомости юриспруденції, щоб цим чином лиш такі цьому званню посвячувалися, що до нього справді надаються.

Хід гадок є такий:

Новітнє уставодавство стоїть на основах середньовічного законодавства. Не будь славних правників середновіччя, то не булоб і нових, — а так не булоб і новітнього державного ладу й через те — не булоб умовин новітної цивілізації.

В новітніх часах не розвивається дальше законодавства подібно як у давніх — натомість плекається природописні науки і техніку. А хоч їхня вартість незаперечна, то однак наслідком односторонного заняття ними умів приймов матеріялізм, а з матеріялізмом обниження етичної культури широких мас.

На етичну[2]) культуру народів і держав мають безперечний вплив правники. „Які закони, така держава".

Не можна одначе сподіватися корисного впливу від правників, що а) низько стоять етично — (якимже старшиною буде в армії такий, що є з переконання антимілітаристом); — б) від правників без замилування.

Щоби отже могла молодь переконатись, чи надається до юриспруденції й чи матиме замилування, треба їй уже перед університетом запізнатися загально з юриспруденцією.

Це тим більше: що по всесвітнім катаклізмі треба надіятись (як і в минувшині) більшого розвою і більшої потреби правознавства;

що загальне знання законів усім, а найбільше інтеліґентам є необхідне;

що нема що боятися перетяження молоді при приміненні відповідної методи;

що така „пропедевтика права" вельми інтересуватиме молодь, як повчив досвід зі спорідненими предметами (фільос.);

— А як так, то дати молоді загальне знання прав — „et luceat lux in tenebris".

*

Зазначуємо також, що відсилачі в тексті статті й завваги під текстом походять од нас. Однак із множества наведених імен вибрали ми що цікавіші.

* * *

Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;
Якаж спільність світла з темрявою?
(II. Кор. VI. 14).

В середніх віках, коли кладено підвалини під будову новітніх суспільностей, юриспруденція належала до цих галузей людського знання, які найбільше культивовано. Коли славні середньовічні юристи поклали тревалі підвалини, на яких оперто відтак цілу конструкцію новітніх законодавств і суспільних уладжень, — вже легко було на теренах, давніше безпросвітних Кельтів, Ґерман та Леттославянських племен збудувати велитню будівлю новітньої цивілізації.

---

[1]) Незнання законів (і прав) шкодить". Старинний правничий аксіом.

[2]) „Етичним" — або „моральним" є це, що є гідним розумної людської природи.

Не будь у своїм часі Ірнерія[1]), Аза, Дуракта[2]), Іоанна Андреє[3]), небудь Сікуля Панормітана[4]), Бартоля[5]), Бальда — не моглиб розвинути своїх систем ні Гуґо Гроцій[6]), ні Лейбніц ні Montesquieu.

А тоді не тільки ні Savigny'х[7]), ні Ґрінґ'ів, — але не моглоб бути й мови про „Moderner Rechtsstaat“[8]) — та взагалі умовин для здвигнення будівлі модерної цивілізації. Але характеристикою новітніх часів — це як раз не якийсь дальший імпозантний розвій почування права і справедливости, не дальший розвиток юриспруденції. Вже від т. зв. доби „просвічення“ доби Вольтера, Руссо, та французьких енцикльопедистів, зачався переважаючий вплив наук природних, а протягом XIX го та на переломі XX-го ст. великанський розвиток техніки.

Ніхто з культурних людей не перечить ваги ні вартости цих здобутків людського духа. Але як ніодна людська річ не може бути досконалою, як кожна мусить мати свою відємну сторону, так і тут треба завважити деякі наслідки, що некорисно вплинули на загальну ціль людської культури, якою є та мусить бути щастя людства.

Нема сумніву, що найкращі продукти людського духа носять пятно недосконалости, бо ідеал на землі не є в цілій повні достижимий. Тому вільно нам сказати, що звернення майже найвизначніших, найдіяльніших людських умів у сторону природознавства й техніки кромі пожаданих і цінних наслідків, принесло зі собою також і неодні лиха.

Не тут місце, в тій статті широко розводитись на тему, чи тези Molleschotta[9]), Büchnera[10]), Häckel'a[11]) піднесли етичну уровень

---

[1]) Правник Італієць, що жив на прикінці XI. і з початком XII. в. Основник систематичної правничої школи. Його Summa Codicis це перший середновічний підручник римського права.

[2]) Каноніст XIII. в., що займає видне місце в історії розвою науки про процеси.

[3]) * 1272 † 1348. Професор церковного права; ізза своїх надзвичайних успіхів, названий „жерелом і трубою права“.

[4]) * 1386 † 1445. Каноніст, що вславився своїми поясненнями папських декреталіїв.

[5]) * 1314 † 1357. Професор права. Його пояснення Юстиніянових законів одержали правну санкцію й стали обовязуючими в Еспанії та Португалії.

[6]) * 1583 † 1645. Первісно гаґський адвокат, бистроумний юрист, властивий основник державного й міжнародного права, творець фільософії.

[7]) * 1779 † 1861. Визначний і вельми впливовий професор права, котрий один із перших провірив німецькі і французькі бібліотеки та архіви й видобув із них неоцінений матеріял до історії права. Писав много, а його правничі моноґрафії майже не мають собі рівних.

[8]) Лише на справедливих законах вибудувана держава дає змогу розвинутися цивілізації. Несправедливі закони приводять руїну цивілізації й тим самим руїну держави. Доказів подостатком дає історія аж до останнів днів.

[9]) * 1822 † 1893. Фізіольоґ, що стоїть мало що не в першім ряді найбільше безоглядних представників крайного матеріялізму.

[10]) * 1824 † 1899. Дослідник природи, знаний научному світові тільки як популяризатор-нефільософ новітнього матеріялізму. Мимо своєї частенької нельоґіки, а навіть безглуздя, находить неабиякий попит у кругах мрійної, та непризвичаєної до думання, молоді.

[11]) * 1834 † 1919. Природник, фанатичний приклонник т. зв. теорії еволюціонізму, переведеної до крайности (м. и. принимає й боронить звіряче походження чоловіка). Як ворог усякої метафізики, старається на основі дослідів природи узасаднити моністичну фільософію природи, причім поповняє такі противоречности, що й власні його старонники стають його ворогами. У своїх научних працях не лякається навіть брехні — фалшування фактів, щоби тільки дішняти свойого. За це й дісталася йому сумної слави назва „наукового дурисвіта“, „фальшівника“, „соромітника новітньої науки“.

широких мас. І не місце в загалі на наведення всіх рефлексій на зазначену в горі тему. Але місце зазначити загальними чертами бодай такі гадки:

Якщо вже Hobbes[1]) звернув людські душі в тім напрямі, що все право це виключно твір людської психе, що неначеб не було ніяких абсолютних норм права й слушности, а це тільки є правом, що силою законних чинників може бути в людській суспільности внекзеквуване — та до чого дальше завели научні здобутки Чарльза Дарвіна? Подані ним закони природи про struggle for life, „боротьбу за єствування“ довели по їх спопуляризуванні в широких масах без сумніву до погляду, що мов то по правам природи: „Macht geht vor Recht“[2]).

А популяризація Спенсера[3]) довела до того, що серед широких сфер розлюзнились вязи, які накладала позитивна етика позитивних релігій. Люди, котрих зір за слабкий, щоб додивитись дійсної вартости научних дослідів, добачили тільки саму зверхню окладинку. А з тої окладинки вичитали, що всяка релігія це твір, що є тільки більш або менш благородною еволюцією мітів, персоніфікуючих природні сили. Коли ж усяка релігія та її догми — се міт-казочка для малих та великих дітей, то яку основу має оперта на догмах — етика? Пощо взагалі шукати слушности; справедливість — це річ субєктивна. Най живе.... утилітаризм! Такі то висновки зробив загал із теорії Спенсера.

Та скажімо ще кілька слів на тему розвитку техніки. Її здобутки в значній мірі влекшили світовий оборот („Weltverkehr“). Він став прямо горячковий. Люде, що в ньому беруть участь, увесь вік не мають часу. Вони спішаться! „The time is money“. Не мають часу навіть оглянутись поза себе, бо їхні очі звернені все вперед, як у божевільній їзді самоходом. Не мають часу застановитись над собою; активність не допускає рефлексії. Не мають часу й подумати, чи оборот та багатіння є ціль сама в собі, чи тільки орудник до осягнення цілі — та якої?

* * *

Але що для нас, юристів, найважніше: Звання юриста, це звання того рода, що в ньому ні самі запаси знання та його унятя — юриспруденція як така — ні рутина й пізнання способу вихіснувати знання — правнича техніка — ще самі не вистарчають. Яким чоловіком є інжинір, що збудував прим. добру парову машину, або що виставив прим. добрий міст, се може бути й рівнодушне, коли ходить о оцінку твору.

Але яким чоловіком є священик, яким чоловіком є вчитель, яким чоловіком є офіцер, ба яким чоловіком є артист, се не може

---

[1]) * 1588 † 1679. Анґлійський фільософ, матеріялістичної закраски. У своїй фільософії державного устрою (De cive, Leviathan і и.) оправдує й боронить безмежний деспотизм. Тільки самолюбство провадить людей, воля пануючого-деспота є одиноким джерелом права й моральности, а державний закон — це совість громадянина виявлена в речах світських або релігійних.

[2]) Так кожда ложна або ложно людьми понята теорія приносить послідовно лихі наслідки.

[3]) * 1820 † 1903. Фільософ-Анґлієць, що належить до дарвінської школи. У фільософії самовільний і дилетант, за це більше річевий у біольогії й соціольогії. Але й тут слідують фатальні висновки, тому що ціле соціяльне життя, на йому думку, це тільки ненастанне приспособлювання людини до свойого окруження.

бути віколи рівнодушне, коли ходить о оцінку вартости плодів їх особистої діяльности для суспільности[1]).

Так само не є рівнодушне, яким є етично юрист. Його звання то без сумніву також „Persönlichkeitsberuf“, це є: звання юриста вимагає етично доброї особи.

Кромі цього, щоби бути добрим юристом, треба побіч високої етичної культури мати ще предиспозицію, треба ще мати уподобання й охоту до юридичної праці. Яким малярем, яким музиком мігби бути цей, хто не почувавби замилування до малярства, або хто не мавби слуху та відчуття для гармонії? Яким офіциром мігби бути той, хто з переконання є антимілітаристом?[2])

Добрий юрист — це неначе віртуоз у своїм фаху. Це той, у кого теоретичне знання юриспруденції лучиться з предиспозицією, з уподобанням, замилуванням — із набутою наче технікою юристичної праці; технікою, яка розвивається гаразд саме наслідком вищого замилування. Добрий юрист — це артист, артист „з Божої ласки“.

* * *

Та чи в нашій добі є такі артисти? Є, та не так багато, кілько требаб? А розмірно менче їх у нас, аніж колись було в давнині. — Подумаймо лише, якими шляхами йде сучасне законодавство. Чи воно сповняє якслід свою задачу?

Може як раз у світі тільки песимізму, тільки плутаних проблемів, тільки невдоволення серед широких верств і культурально вищих і культурально визчих тому, що законодатні чинники не стоять оддавна вже на висоті свойого завдання.

Придивімся дальше, якими способами ділають законодатні чинники[3]) та яке є завдання й яка місія правничої доктрини.

Склад законодатних тіл — це можнаб сказати — вислід припадкових відносин[4]).

На дневний порядок приходять одначе справи, які вже давно обговорює доктрина „de lege ferenda“[5]).

Так було однак і в часах розвитку римського права, так було перед віками, так є й тепер. І кожний юрист може мати, подекуди навіть вельми значний, хоч тільки посередний вплив на леґіслятиву дорогою теоретичної праці.

А тепер приходить знова дальша фаза. Справа, яка станула на дневному порядку, набирає конкретних форм законопроекту. І знова поле до попису для юристів. Усіх юристів, — бо нетільки тих, що засідають у кодифікаційних комісіях та укладають проект літери нового, проектованого закона, а й тих, що беруть, зглядно хочуть брати участь у критиці, в прилюдному обговоренні поставленого законопроекту.

Пригляньмося тепер плодам юридичної праці за останнє XIX. століття. Поставмо паралєлю між, прим., Code Napoleon[6]), або зна-

---

[1]) Це значить: чим вища етична вартість особи священика, вчителя, артиста, правника-юриста, тим ліпша, вища, успішніша й цінніша іхня діяльність.

[2]) Подібно, чи може бути добрим юристом цей, хто не має замилования до справедливости, слушности й загалом до інших вимог етики, хто є противником етики?

[3]) Прим.: сойми, парляменти.

[4]) Так на жаль є; а прецінь, як великої ваги для долі, або недолі народів є той склад законодатних тіл.

[5]) Про творення законів.

[6]) Наполєонова книга законів.

менитою австрійською „книгою законів цивільних“ із початкових літ XIX. століття, а юридичними творами fin de siècle [1]) та найновіщими законами, повними неясностей, неконсеквенцій, невичерпучої й заплутаної казуїстики.

Це порівнання мусить випасти доволі некорисно для новіщого покоління юристів (із останніх десятків літ XIX. ст.).

А знов у дальшій ретроспективі гляньмо на муравлину працю середньовічних ґльосаторів, про яких ми згадали на вступі. Кілько там прецизії. Кілько інвенції, які конструкції, що збуджують подив. А все те в „темній добі середньовічній“ [2]).

А коли поглянемо на цілий леґіон правничих письменників XVI. та XVII. століття, ось хочби теоретиків формального права як Paolo Lancelotti [3]), Menochius, Rebuffus [4]), Scaccia, Maranta, Rudolphini, або каноністів [5]) як Reiffenstuhl, Schmalzgruber, Pirhing, Pichler та на їх муравлину працю — якеж узнання збудиться в грудях безсторонного критика!

Не даром італійське правительство, що в часах найбільшого заострення відносин межи Ватиканом і Квіриналом збудувало монументальний „Palazzo di Giustizia [6])“ поставило поміж коштовними памятниками фронтону — поміж Ульпіяном [7]), Папініяном [8]), Ґаіом [9]) також статую кардинала De Lucca. Ці величезні фоліяли, сі кольосальні томи Райфенштуля або De Lucca мусів чейже хтось тоді читати, бо інакше й друк (тоді ще дорощий, аніж навіть сьогодня) не виплатився б.

І дійсно є премного свідоцтв, що голосом минулих віків кличуть до новітних юристів наших днів гірке та грізне memento: — „Інакше!“

„Інакше ми працювали, інакше ми трудилися. Пора вам інакше поставитись до юриспруденції!“

„Бо як ні.. як ні, то впаде юриспруденція, впаде наука про умовини симбіози [10]), впадуть умовини цивілізації, та впаде цивілізація, плід праці цілих століть!“

* * *

„Und wer zu spät einsieht, dass er zum Juristen nicht tauge, hat seine besten Jahre schlimmer verloren als jemand anderer“. [Dr Theodor Sternberg: Einführung in die Rechtswissenschaft, Leipzig, 1912, I. p. 189]. Так каже — і то ще в передвоєнному часі вчений син нації великої та багатої.

А щож скажено ми? Що скажемо в це время люте, коли кожна одиниця, тим більше одиниця інтеліґентна полишає по собі близну болючу, що тяжко заростає, коли страчений час, побільшає дійма-

---

[1]) З кінцем XIX. ст.

[2]) Панувало до недавна досить широко розповсюднене розуміння, буцім то т. зв. середні віки, то доба темряви. Тепер по критичних історичних розслідах це поняття майже зникло з овиду й остало лиш у мало освічених людей.

[3]) * 1522 † 1590. Проф. прав, що вславився своїми Jnst. iur. can. писаними на подобу Юстініянових Jnst.

[4]) * 1487 † 1557 Проф. права на французьких університетах.

[5]) Що писали про церковні закони.

[6]) „Палата справедливости“.

[7]) Славний римський юрист. † 228 р. п. Хр.

[8]) Римський юрист, визначний казуїст. † 212 р. п. Хр.

[9]) Римський правознавець. * 117 † 180 р. п. Хр.

[10]) Співжиття (в суспільности).

юче всі наші дефіцити, коли кипить так тяжка боротьба за наше єствування!

„Dass er nicht stumpf ins Rechtsstudium hineingleitet“ — „weil man ja nebenher alles mögliche tun kann“ — so viel Ehre sollte jeder der Rechtswissenschaft und... sich selbst erzeigen“. Чи не потрібно нам інжинірів, промисловців, аґрономів, гірників, технольоґів, лікарів і взагалі так богато вишколених сил у ріжних галузях, — щоб ми мали ще збільшувати баляст через те, що посвячувалисяб у нас студіям права одиниці, які на правників зовсім не кваліфікуються? На це, як хто, та ми собі позваляти не можемо.

* * *

Які держава має закони — такою сама є; яких має юристів — таких має взагалі людей.

* * *

Кромі цього треба вказати, що більший розцвіт юриспруденції виринав в історії все по катаклізмах, які стрясали суспільностями до самих основ і по яких розвиток кермувався на зовсім нові шляхи. Коли клясична культура старинного світа лягля повалена під ногами варвар, у добу мандрівок народів, тоді вирастає як фінікс із попелу новий центр культури — Візантія. І під конець сеї доби доконується величаве діло: юстиніянська кодифікація. Тоді ясніє стать Трибоніяна [1]).

По хрестоносних походях під кінець сеї доби, що знов значно переобразувала відносини народів, наступає величавий культурний розцвіт італійських міст, а з ним на віки славна праця правників Больонії, Падуї, Сієни.

По крівавих розправах з кінцем середніх віків, коли починається новітня доба історії, наступає славне прийняття римського права цивілізованими народами. Тоді виступає Hugo Grotius з вічнославним твором, що поклав підвалини міжнароднього права.

По трицятьлітній війні, вестфальськім мирі й анґлійській революції являються Leibnitz, Herman Konring, Samuel Puffendorf, Christian Wolff, Justus Hennig, Böhmer, які дають свідоцтво нового розбудження інтересу культурних націй для юридичних студій.

Це доба в якій писали Justel і Baluze, Pierre Coustant і Bossuet, та рівночасно снував свої фільософійні теорії Malebranche. В цій добі пише De Luca і Prospero Fagnani, а на піринейськім півострові Barbosa і Gonzalez Tellez.

В Голяндії пише каноністичні праці Van Espen — а Spinoza свій „Tractatus theologico-politicus“.

В Анґлії рівночасно з ними появляються твори Thomas'a Hobbes'a, — Benthoma — та ділає голосний John Locke („on government“).

По переображеннях, що їх за собою принесла довголітна війна за еспанську сукцесію, по Давиді Hume й George Berkeley, коли щораз більше зясовуються нові гадки, находячі вислів у творі енцикльопедистів, виступають: Jaques Rousseau — а відтак у звязи з ним праці Іммануеля Канта, з яких для юристів найбільше інте-

[1]) Славний римський юрист, член і провідник комісії для кодифікації рим. права.

ресу представляють „Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre“. Дальше йде ціла плеяда ріжної ясности й... вартости звізд, як Herder, Schelling, Feuerbach, Hegel, Bergbohm.

А які переображення принесла доба великої французької революції та який умовий рух викликала пореволюційна доба у світі юридичнім, про це й згадувать окремо не треба.

Цим чином, як історія, так і актуальні теми дня переконують нас, що стоїмо безпосередно на початку нового переображіння деяких понять у початку нового устрою умовин співжиття, та що по перебутих катаклізмах наступить безумовно нове виладування енергії духа у творчих працях, до яких юристи є покликані в першій лінії.

Чи наш народ, а спеціяльно наші юристи до цього приготовані? — Час подумати вельми інтензивно над проблемами нової доби. „Вдыте“, — бо не знаємо дня, ні години... Час покласти вже край легенді про звісну „improductivité slave“[1]) й берегтись, щоб зайвий раз не здійснилася алегорія про „пізного Івана“. Бо пора це справді велика!

* * *

„Vor allem muss man sich gegenwärtig halten, dass Rechtswissenschaft nichts anderes ist als das Studium der sittlichen Kultur der Menschheit und sich die Frage vorlegen, ob man sich zu diesem Studium ernstlich hingezogen fühle“. З вище наведених уваг про се, що юристи найновіщих часів не видержують порівнання з юристами минулих століть, виказується наглядно потреба реформи й то основної — як колись перед Tridentinum оказувалась у церкві потреба реформи „in capite et membris“. Реформу зачинати найлучше від самих основ, отже від молоді — а іменно молоді ще перед студіями на факультеті права, отже такої, що ще не покінчила середніх шкіл.

Змістом правничого образування є кромі набуття так сказатиби, правно технічних відомостей — це, що згаданий автор називає „Studium der sittlichen Kultur der Menschheit“. Заінтересування кожної одиниці цим предметом зростає в геометричній прогресії в міру його пізнавання. А з чимже запізнається загалом молодь у середних школах, як не з проблемом етичної культури людства? Бракує тільки як раз цих моментів, які творять — що так скажу — зверхню форму правознавства. Отже попри квестії, які згаданий автор називає влучно „Manipulationen der subalternen Rechtstechnik“ цікавитись мусить спеціяльно юрист проблемами етичної культури людства. Треба отже признати, що така правнича пропедевтика не тільки не виходилаб поза рами науки шкіл середних, але навпаки, позіставалаб із цілим прочим науковим матеріялом в орґанічній лучности. Таком належить тямити зміст справді слушної французької пословиці: „L'apetit vient en mangeant“[2]).

* * *

Коли хто по пробі переконається, що находить у тім інтерес, що становить основну суть знання юриспруденції — а при тім: „wenn ihn die Verhältnisse der Menschen zueinander

[1]) „Славянська непродуктивність“ — цеб то: бездійність і лінивство, за якими вона йде.

[2]) Смак приходить серед їдження.

mehr interessieren als die Dinge — der ist der geborene Jurist". Є отже бесіда — про „уроджених юристів".

„Wer keine Geschäftstätigkeit besitzt, kann nie ein tüchtiger Jurist werden. Ästhetisch-traümerische — oder zur reinen Forschung (як у науках природничих) geneigte Naturen müssen davonbleiben". Це говорить Німець, для тамошнього загалу. На наші відносини додатиби треба ще таке: відступити від наміру віддатися правничому званню повинні ті, що не здають собі справи, як високу й важку місію мають перед собою юристи серед нашого народа в грядуче время, як важкою наукою є юриспруденція та як всеціло сій науці треба посвятитися, щоб бути дійсно хосенним членом суспільности, а не балястом і галапасом. Із традиційним уже — на жаль, легким трактуванням цеї дисципліни треба в нас зірвати раз на завсіди!

* * *

„Die Grundlagen für die Frage ob er sich zum Juristen eignen werde, muss bereits der Mittelschüler sich beschaffen". Отже приходимо врешті до головної для цеї статті квестії: чи введення в науковий плян середних шкіл „пропедевтики правничої" — або „енцикльопедії[1]) права є конечне? Відповідь є ясна — вже в горі, з тим, що повинна бути введена енцикльопедія права й суспільних наук.

Перш усього вже виказано, яку шкоду приносить факт, що студіям права посвячуються люде, що не мають уздібнення, ні покликання до них студій. А якжеж буде міг зорієнтуватися вже учень середньої школи „ob er sich zum Juristen eignen werde"? В середній школі при науках природничих, особливо соматольогії орієнтується безсумнівно цей, хто сотворений на медика. Години математики, вичеркової ґеометрії вказують майбутніх інжинірів. Пізнають себе та пізнають другі люде будучих літератів, учених, публіцистів, професорів на годинах клясичної та новітньої фільольогії, або філософійної пропедевтики. На годинах релігії мож уже перечувати майбутніх священиків.

Майбутнього юриста ледви іноді пізнати можна на годинах історії.

Але щоби сам ученик зорієнтувався подібно, як будучий медик, літерат або теольоґ, про це нема й мови. Бо з чогож він довідаєть про те все, що до орієнтації потрібне?

* * *

Говорили ми до тепер тільки про обєктивну сторону квестії.

Обєктивною називаємо її тому, що обєктивно константуємо: в як великій мірі на загал і для загалу потрібно добрих юристів; що до цього потреба, щоби це були юристи з покликанням і щоб уже заздалегідь відпали ті, що до цього не надаються. І це по нашій думці найважнійша сторона справи!

Але до того приходить іще й друга сторона справи, яку можемо назвати субєктивною. Іменно мігби запитатися кожний, хто правом і юриспруденцією не інтересується: до чого мені цей пред-

[1]) Розріжнюємо двояку енцикльопедію: матеріяльну, цеб то: зіставлення ріжних предметів побіч себе, як у словарі, хоч сі предмети зі собою льогічно не лучаться — й енцикльопедію формальну, яка обіймає льогічно ціліть одної науки (прим. права, фільософії і т. д.) Така енцикльопедія представляє коротко: поняття дотичної дисципліни, її поділ, історік, джерела, методу і т. и. Автор говорить у статті про енцикльопедію формальну.

мет придасться? Я й так ніколи юристом не буду, а буду священиком, інжиніром, професором, отже пощо мене таким предметок обтяжати?

На те вже вельми легка відповідь. Як суспільности потрібні юристи а юристам знання юриспруденції, так знову цілій суспільности, а що найменче інтеліґентним людям конче потрібне знання права, хочби найзагальніших чертах. Такого, хочби дуже загального знання права немає в нашій інтеліґенції й немає навіть відповідного твору, звідки такого знання можнаб набрати. Дещо лише давав „Правотар“ Д-ра Ф. Евина.

Чому бодай для інтеліґенції є необхідним хоч загальне знання права, не будемо над тим довше розводитись. Знають це гаразд юристи. Пригадаємо лише, що на те проголошуються закони, щоби вони були знаними та щоби були нормою поступування. Коли закон проголошений, то загально кажучи, він уже всім знаний і при його переступстві не можна виправдуватися, буцім то його не знались. І тому теорія права ще в часах старинного Риму поставила загальну максиму: „ignorantia iuris nocet“.

Натомість можна толкуватись незнанням фактів і тому дає вислід принцип: „ignorantia facti non nocet“.

І тому, хто не запізнається з законами, сам собі мусить приписати всі відемні наслідки свойого незнання. Кожній отже одиниці в суспільности є ціннім знання приписів закона, а принайменше знання, де дотичної, потрібної постанови закона треба в данім разі пошукати.

Не згадую вже за те, що таке знання потрібне інтеліґентній одиниці також із огляду на гармонійне заокруглення загальної своєї освіти. Тож вложений на це труд і час оплатяться сторично.

Впрочім молодь середних шкіл і так на загал із великим заінтересуванням, більшим як до інших наук відноситься до фільософійної пропедевтики. А коли вже наука льоґіки служить для т. зв. ґімнастики ума, то чи в подібній мірі не послужить до тої самої ціли також наука „приміненої льоґіки“, якою є право?

Для будучих юристів матимуть такі енцикльопедичні відомости неоцінену вартість. Предмет у головних чертах буде їм уже звісний перед переступленням порогів факультету.

А там — там уже будуть по словам Ульпіяна образуватися на правдивих „жреїв“ своєї науки: „nos autem quasi sacerdotes sumus aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes“ (Digesta L. I. Tit. I. De jure et iurisprudentia). А відтак можуть статись дійсними лікарями суспільних недуг, фільософами суспільної гадки; там виобразуються на інжинірів, механіків, що кермують велитенськими, хоч невидимими колесами машини суспільного ладу, та піонірів нових доріг поступу; конструкторами мостів понад пропасні глибини світових пересилень.

Покінчена середна школа дає досить широкі права одиниці, якій дано дотичний патент.

Цим правам відповідають однак по засадам слушности, це в засадам загальної рівноваги, відповідні обовязки. Цілковита ігноранція права в особи, що скінчила середну школу, може не тільки відбитися вельми шкідливо на долі самої дотичної одиниці, але й других осіб, які входять із нею в яку стичність, прим. просять її о пораду.

А що до науки цього предмету (очевидно в найвищих клясах) можна вжити форми чисто акроаматичної, та лиш декуди (при по-

даванні примірів) послужитись формою гевретичною — то перетяження молоді нема що боятись. Противно це буде для неї радше милим відпочинком і розривкою по інчих, більше напружаючих годинах науки.

Дайтеж отже чим скорше цю нитку Аріядни, щоби майбутні інтеліґенти не блудили в лябіринті державних і суспільних обовязків — et luceat lux in tenebris.

В. Л.

* * *

По дворі ходить сон... До мойого вікна
Зазирає страхіття понурої ночі.
В моїй хаті панує сумна тишина,
Що рве душу мою, що засльозує очі.

А я сам одинокий, самотний — мов тінь
Похилився на стіл... і нікому
Запитати мене, що у мене болить,
Чом вдирається туга до мойого дому!

З модерних німецьких поетів.

Й. Шляф.

ДОЩ.

Крізь ліс, крізь тихий ліс
іде людина, сірий дід,
і сіру пісню плаче світ,
і никнуть птахи в лоні гнізд.

У сні німім та парнім,
важкі верхівям, пні стоять сосон.
Далеко, небом хмарним
клекоче громів смертний тон.

Переклав *І. Л — о.*

З модерних французьких поетів.

H. de Régnier.

На мотив з „Les Odelettes".

Про це, що люблю я,
ніхто не знає...
Лиш річенька одна,
що тихим гаєм рине,
шовковим мохом устеляє
камінчики круглаві ріни,
зелені, з краю дна —
вона одна
те знає.

Про це, що люблю я,
ніхто не знає...
Одна вітрів
бурливих рать,
як буря в ніч кругом гуляє,
таємно дерева шумлять
казочний ночі спів,
їх рать —
вона одна
те знає.

Переклав *І. Л — о.*

Наші недомагання.

(Анкета „Поступу“).

(3) (Продовження).

У нас так водиться, що ученик по VIII. клясі стає в ряді народньої інтеліґенції, народніх робітників. Так було в части перед війною, а в часі війни, в часі змагань до утворення самостійної держави, цей звичай став майже загальним, бо з конечности много людей з недокінченими студіями стає в ряди народніх борців. — Супроти цього незаперечного факту є річчю конечною, щоб ученик, лишаючи ґімназійну лавку, входив у суспільність якщо вже не з досконалим характером, то бодай з горсткою засад, принціпів, що в короткому часі змоглиб утворити з нього величний, досконаний, гарний характер.

Якщо бесіда про характер, то про нього можна тільки там говорити, де є сила, рішучість, відвага, стійність, непохитність. Люди, — що поводяться раз так, другий раз інакше, що наче очерет за кожним подувом вітру, під впливом кожної бесіди, грізьби, моди, чи струї часу хиляться то на цю, то на інчу сторону, — такі люде не мають тої сили, певности, та постійности, що належить до сути характеру. Характер мати — це те саме, що не знати страху перед людьми, не уступати ніколи перед пустою наругою чи насмішкою. Характер мати значить панувати над собою в повнім значінню цього слова, це значить панувати над своїми думками, бажаннями, словами, це значить: не бути дитиною ані хирляком, тільки мущиною.

Що до утворення гарного характеру конечні фільософійні принціпи, засади — про це розводитись не буду, а тільки хотівби я сказати кілька слів на тему беспринціпіяльности, себ то недостачі засад посеред дозріваючої молоді.

Чому брак великих характерів? — На це складається кілька причин, але одною з найважніщих — це недостача засад, беспринціпіяльність, що родиться з поверховности в думанні, з недостачі льоґіки та критики. Тому, маючи на увазі перш усього Товаришів VII. та VIII. кляси ґімн., дуже поручаю виучування льоґіки. Предмет льоґіки так важним, а мимо цього чимало учеників його легковажить, на останньому місці ставить. Де брак льоґіки, там нема бесіди про засади і за цим й про характер.

На святині Аполльона в Дельфах були написані слова: *Γνῶθι σεαυτόν*; яких зміст дається виразити цею українською приповідкою: „Пізнай себе, буде з тебе“. Таку засаду виписали собі старинні Греки на тій святині, до якої річ-річно сходились путники з цілої Гелляди на прощу. Видко, як велике значіння привязували до цих слів, яку вагу клали на їх зміст.

---

[1]) Це є: Не можна так заключати: Щось може бути, отже є. (Ред.)

Про людське „я“ повстали ріжні науки, але між ними либонь найважніша психольоґія. Чому? — Бо вона найбільше має приноровлення в практичнім житті всіх людей, усіх станів. Новітня культура покинула культуру д у х а, а розвинула свою діяльність на тлі матерії й видимого світа. Живемо в часі машин та експанзії. Тому й теперішня культура заслугує радше на назву культури матеріяльної, як духової. В науці психольоґії ва велику скалю розвинулася психофізика, психольоґія емпірична, а впала психольоґія раціональна, що була улюбленим предметом роздуми посеред ученого світа в давну давнину. — Нинішний світ покинув раціональну психольоґію, спекався її. Тому й не дивно, що оден медик по докінченні самої тільки психольоґії емпіричної в начерку, зібрався шукати душі при помочі хірурґічного ножа. Річ ясна, що при такім стані неможливі тривкі засади, сильний характер. Тут конечна психольоґія раціональна, що є частиною фільософії емпірійно-ідейної.

Пробою на якість характеру — це терпіння.

Наш час стоїть безрадний супроти проблему терпіння, тому що йому брак терпеливости, а брак йому терпеливости, бо нема в нього моральної величі та досконалости, нема знова моральної величі, бо недостає йому сильних характерів та образування волі.

В як сумнім положенню модерна мораль, якщо ходить о проблем терпіння! Як великі ридання, голосіння, що за трівожна, боязлива уступчивість, яка непорадна зневіра й безнадійність посунена аж до самовбийства, яка труслявість та відречення в етично-реліґійних переконаннях навіть там, де ще з далека грозить утиск, пригніт, нехтування...

Чому це так?! — Бо модерна мораль, етика спекалась, відцуралась реліґії, а етика без реліґії не є правдивою етикою. Як реліґія без етики не має змислу, так на виворіт: етика без реліґії не має ані підстави, ані ціли, ані загрози (санкції). Декотрі з новіших фільософів повидумували багато всіляких системів т. зв. „незалежної етики“, себ то етики без реліґії: одні з тих системів є релятивні, другі абсолютні, одні автономні, другі гетерономні, алеж усі ті системи суперечать один одному і збивають себе взаїмно. Кожний із тих системів має сповидно дещо за собою, та ні оден з них не дає вдоволяючої відповіди на питання: ч о м у й д л я ч о г о ми повинні боротися зі злом, стреміти до чесноти, берегтися злочину, сповняти обовязки. Ні оден систем „незалежної етики“ не спромігся дати на це питання такої відповіди, яка моглаб вдоволнти наш розум, наше серце, нашу совість. Оттим то ні реліґія без етики, ні етика без реліґії, одна без другої не може обійтися. (Взаємини між реліґією й етикою подібні, як між розумом чистим або теоретичним і розумом приспособленим або практичним). Реліґія отже конечна для етики [1]).

Розум мимовільно ставляє собі питання: який змисл нашого життя? Звідки цей світ, та в якій ціли єствує? Що нас чекає в будучности? Яка ціль нашого життя? Як її осягнути? Порішити ці питання можна ріжно, але якось порішати їх м у с и м о, бо конче потребуємо директиви для практичного життя. Ось тому всякий чоловік мусить обчислитися з Абсолютом, мусить знаходитись у пізнаній залежности від нього. А це значить, що всякий

[1]) Пор. Д-р В. О х р и м о в и ч: Чому я навернувся? Нива 1920, ч. 5—6, стр. 119.

чоловік мусить посідати якусь релігію. — Якщо так річ мається, то кожен при образуванні свойого духа мусить конечно на це звернути увагу, мусить релігійно виобразуватись, щоб стати людиною засад в цім напрямі. А чи воно так справді діється? Знаю на певно, що річ зовсім противно мається. Много учеників вищої ґімназії трактує релігію як предмет останній, на годині не то книжки, але навіть уваги не має, перед катехитом удає побожного, щоби двійки не дав, а коли прийде який сумнів, то неоден з них з а л і н и в и й його собі розвязати не тільки солідною та доброю книжкою в цій матерії, але навіть розпитанням катехита: бояться „підозріння“ та „злої опінії“. — І так релігійний світогляд у них не розвивається в тій мірі, що світський світогляд. Нема тут гармонії й тому світський світогляд, як субєктивно в них сильніший, поневолює релігійні поняття та й сам релігійний змисл. У новітніх інтеліґентів світський світогляд виспеціялізований довголітними фаховими студіями, читанням ґазет, наукових та белетристичних книжок, — а релігійний світогляд позістає на тій висоті, що був у школах нормальних або середніх, без розвинення, б е з н а у к о в о с т и, бо в середніх школах наука релігії лише сумаричьа. Кромі цього до книжок, які розвивають або боронять релігійний світогляд, нинішний молодий інтеліґент не дуже охочо заглядає. Така вже нині мода. І що з того всього виходить? Інтеліґента в о д н о с т о р о н н і м и, с к р и в л е н и м и щодо загального світогляду. В їхніх душах релігійний світогляд зачинає нидіти, а на його місце приходить у душу атеїзм. Не опанувавши льоґіки релігійного світогляду, як належить, нинішний інтеліґент многі речі приписує християнській релігії зовсім фалшиво; релігію понимає так, як її собі представляв, коли ходив до нормальної або ще до середньої школи. Й тому, буває, сміється з релігії та церкви, бо приписує їй це, чого вона не вчить і не вчила ніколи[1]).

Якщо в душі запанує атеїзм, тоді приходить до неї також і „незалежна етика“, як невідлучна його товаришка. А хто руководиться „незалежною етикою“, в того не можуть розвинутися тривкі засади, як основи сильного, великого, гарного характеру.

По цім розважанні ставлю наступаючі заключення, як резолюції на проблєм недостачі засад у витворенні характеру:

1) Основне виучування фільософії емпірійно-ідейної, головно: а) льоґіки, б) психольоґії емпірійної а ще більше раціональної.

2) Щоби це осягнути в теперішних обставинах по змозі легко і скоро, є майже необхідним приступити до „Ліґи українських студентів“, бо лише ця орґанізація ставляє поміж найважнішими орудниками запізнання себе й дальших кругів із емпірійно-ідейною фільософією.

3) Для студентів-християн, а ними є загал нашого студентства, конечним є поглиблення етики, апольоґетики, доґматики та історії вселенської Церкви.

* * *

Ми, вкраїнська молодь, це ціла надія, ціла будучність Неньки-Вкраїни. Якими в гарних та ціннних літах молодости будемо ми, т а к о ю буде Вкраїна!

М. Лютак.

---

[1]) Пор. пр. Г. Костельник, Границі демократизму, Львів, 1920. ст. 198—201.

Др. Т. Г.

З фільософійних проблємів.

Що це правда; — ідеалізм чи реалізм.

(Дальше).

Про цей першорядний проблєм, ідеалізму та реалізму послухаймо розмови двох молодих фільософів із „фільософського кружка“ при однім академічнім товаристві.

І (деаліст) до Р (еаліста): Дивуюся, що так завзято воюєш проти таких фільософів, як Кант, Фіхте, Геґель та інші.

Р (еаліст): Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica Veritas [1]). Воюю за правду і світло проти ложі та темряви.

І. Я думаю, що ідеалізм, то одинока фільософія, гідна ідейної людини. Ось що найважніще, вбиває раз на все бездушний матеріялізм та й високо підносить прапор духа. Чиж цього не добачуєш?

Р. Вбиває — признаю — матеріялізм (робить це бодай не одна відміна ідеалізму), та при тім убиває правду, а сáме правда є добром розумної людини й правди людина шукає незагладною тенденцією свойого єства.

І. Безперечно, що до правди безустанно стремимо; але чиж дійсно думаєш, що ідеалізм є зовсім ложний?

Р. Думаю? Ніхто зі здоровим іще розумом та з якоюсь льоґікою не може інакше думати. Ідеалізм у всіх одмінах є ложним.

І. Ти дуже смілий напроти Кантів та інших світил фільософії. Хотівби я знати, чому то так ідеалістичне понимання світа й буття взагалі мав бути ложним?

Р. Ходить нам о ідеалістичне понимання правди, або інакше кажучи: чи наша думка, наше пізнавання, наш розум творить дійсність, чи противно не творить, але до неї примінюється. Ти кажеш, що тій розум витворює дійсність, я кажу що ні, але що він до дійсности примінюється.

І. Ну, вжеж що о це ходить.

Р. Отже памятай це добре, — а тепер подумай трохи, славетний ідеалісте. Дам тобі деякі докази, що зможуть тебе вилічити раз на все з твойого ідеалізму.

І. Я дуже цікавий.

Р. Тож слухай. Перший доказ такий. Не може бути правдивою фільософія, котра приписує природі нечувану жорстокість. Чи так?

І. Тут нема сумніву, бо природа, або кажучи по „клєрикальному“ — її Творець, усе намагається викінчити й довести до досконалости. Але...

Р. Знаю, що хочеш сказати своїм „але“. Зажди однак трошки й лишімося при тім, що признаєш. Природа, кажеш, все викінчує так, що каліцтво є виїмком. Дійсно так. І тому прим. не лиш у світі ростин і звірят, але й у цілім людстві загал є видючий, а сліпими лиш одиниці; загал простий, а одиниці горбаті, загал людства здоровий, а одиниці хворі, загал має вживання розуму, а лише маленьке число в порівнанні до цілого людства є божевільне. Навіть пошести та зарази, хоч велику скількість людей навіщають, належать до вельми скоро проминаючих виїмків. І ті всі виїмки так дрібні —

[1]) Люблю Платона, люблю й Аристотеля, та більше люблю правду.

помимо цього, що людскість сама їх на себе приводить через свою злобу та глупоту, через всякі надужиття, невміренність, через лихі суспільні відносини, які сама спричинює.

І. До речі балакаєш покищо.

Р. Добре. Колн однак природа в усім каліцтва бережеться, то ще більше повинна берегтись його в найблагороднішій та найвищій людській силі, себ то в розумі і в його діланні, іменно в пізнаванні.

І. Певно що так, так щож із того?

Р. Що з того? З того слідує, що твій ідеалізм є безглузний.

І. Ого! Щось за скоро.

Р. Не за скоро. Твій ідеалізм заявляє, що розум не пізнає дійсности. А що це значить? Це значить, що приписує природі, або як хочеш, її Творцеві найбільше, загальне, невідкличне й невлічиме каліцтво. А як так, то насупереч універсальному досвідові й універверзальному діланню правди — обвинює її о страшну жорстокість.

І. Деж ця жорстокість, бо її не добачую.

Р. Не добачуєш? То отвори ширше свої вічі.

Чиж людський дух не стремить безустанно до пізнання дійсности? Ціла людскість, усі народи, всі освічені й неосвічені верстви, всі науки й усі научні експедиції, всі наукові подорожі та наукові товариства прямують до цього, щоби пізнати як є в дійсности; як є у світі матерії, як є в дійсности зі світом духа, як загалом є дійсно з цим, що студіюють та роздумують.

Тимчасом в теорії ідеалізму ніхто, й то безоглядно ніхто не пізнає дійсности, це не пізнає, як оно є в дійсности. Отже: сліпою є вся людскість, сліпою й окалічілою в найблагороднішій своїй силі, в розумі, сліпою через усі століття й на всі часи. А це булаби безперечно більша сліпота, як сліпота зору й страшнійша жорстокість зі сторони природи, як колиб усе людство через усі віки було позбавленим очей. Чиж не так?

І. Признаюся, що я ніколи про це не подумав.

Р. Мені здається, що ти взагалі не много думав. От „імпонують“ тобі деякі імена й упередження, для цих імен корисні, а забуваєш, що у фільософії не звучні імена, але докази рішають.

І. Твій доказ маю силу, нема що казати. Навіть читав я раз і затямив висказ J. G. Fichte'я [1]) що тут належить. Він каже: „Wenn es zum Handeln kommt, drängt sich der Realismus uns allen, und selbst den entschiedensten Idealisten auf“. Цей висказ давав мені дещо до думання, тим більше, що у щоденному житті ніколи не беру, наприклад осіб, предметів, та загалом зверхнього світа за твір моєї думки.

Р. Цей висказ однак наводить мене на інший доказ, якого не наміряв я наводити, та натякну його коротко, лиш скажи, чи перший доказ тобі вистарчає.

І. Годі мені щось проти нього закинути. Що природа всюди з дивною старанністю уникає каліцтва й хирляцтва, то видно також і з цього, що навіть малі зранення намагається сейчас загоїти; але радо послухаю дальшого доказу.

Р. Заки наведу тобі другий доказ, то міжтим верну до наведених слів Фіхте'я. Справді, не буде правдивою фільосо-

[1]) Philos. Journal V. 4, 322.

фія, яка для людства є неможливою. А саме ідеалізм є неможливий.

І. Щось цей доказ не заповідає особливої сили. Як ідеалізм є неможливий, коли були та є ідеалісти? А що було та є, то є можливе.

Р. Не так скоро, друже. Були та є хвилеві ідеалістичні химери й тії у хвилях думання, доки не достережеться противречностей і не розважиться противних доказів, досі є можливі. Але подумай трохи:

Чиж можливо сказати, що твоє тіло, то твір твоєї думки, що його в дійсности нема, а є тоді, коли ти про нього думаєш? Певно що ні. — А як це ні, то яким правом можна сказати, що нема в дійсности інших тіл та інших зверхніх предметів. Таж їх пізнаємо з такою самою ясністю, конечністю як і своє власне тіло. Отже пізнаємо дійсність поза думкою.

Дальше: чиж можливо сказати: що 1 + 1 не є в дійсности 2; що цілість не є більша від частей, що щось під тим самим оглядом є й не є і т. і. Ніхто не в силі заявити, що ці закони буття його думка творить. Кожний наглядно бачить, що тут лише пізнає, що воно так є, а дальше що так було та буде дійсно, хочби ніякий людський розум цього не пізнавав.

Що з того виходить? З того виходить, що розум у тих та інших численних випадках не в силі бути ідеалістичним — але є реалістичним і признає дійсність. А як так, то ідеалізм є розумному єству неможливим — а як є для розумного єства неможливим, то є також неправдивим.

І. Воно трохи так виходить. Це що є противним, ба й неможливим для настроєного для правди розуму, то ніяково назвати правдивим.

Р. Та й самі ідеалісти те бачать. Говорять що треба виречися для правди своєї природи й т. і. А інші щиріші кплять собі з других ідеалістів, наприклад Hegel із Schelling'a. А Schoppenhauer раз говорить, що таку фільософію можна найти „allein im Tollhause", [1]) отже виключно в домі для божевільних. Та забувають ці панове, що вони в тім самім блуднім крузі.

І. Як бачу, то ти також ідеалістів читав.

Р. Менш о те. За неможливість ідеалізму натякнув я лиш мимохідь. Наведу тобі другий доказ, що ідеалізм, то бредня.

І. Добре, буду терпеливо слухати.

Р. Отжеж кажу: не може бути правдою фільософський систем, що в собі заключає противречности.

І. Це бувби дуже сильний доказ.

Р. Так. А якраз ідеалізм заключає противречности.

І. Які?

Р. Всілякі. В 1-шу контрадикцію зараз сам впадеш. Ти, як строгий ідеаліст заявляєш, що нема дійсности. Питаю тебе отже: чи так є дійсно, як говориш?

І. Певно, що так є дійсно, інакше я не говоривби цього.

Р. Добре кажеш і це вистане. Коли кажеш, що дійсно так є, як говориш ти (та ідеалісти), то вже маємо контрадикцію. Не бачиш?

І. Ні.

Р. Щойно сказав ти, що нема дійсности.

---

[1]) Die Welt als Wille u. Vorstellung I 2, 124.

Тепер кажеш, що так є в дійсности.

Говориш отже що нема дійсности й рівночасно кажучи, що так є, заявляєш, що є дійсність. І так в однім реченні те саме заявляєш і те саме перечиш — а це глупота само в собі.

І. Справді; ніколи мені це не прийшло на думку. Але як так, то не треба дальших доказів. Таж теорія, котра те саме рівночасно твердить і перечить є наглядно абсурдом.

Р. Ясно, що є абсурдом і тому є абсурдом ідеалізм а ще до того строгий ідеалізм, званий solipsism'ом. Та я тобі покажу одну-другу дальшу противречність.

2-о. Ідеаліст заявляє, що дійсно що іншого правда — а що іншого лож. Чи так?

І. Таж так.

Р. Отже знова признає дійсну ріжницю між правдою а неправдою, — а тим самим признає дійсність, яку рівночасно заперечує.

3 о. Ідеалісти майже всі признають і мусять признати, що коли думають, то вони є думаючими, а як вони є думаючими то вони є(ствують) у дійсности. Отже знова є дійсність, яку заперечують своєю теорією, — дійсність кромі акту думки.

4-о. Тії ідеалісти, котрі правдою уважають схожість думок зі собою, — хоч воно якось звучне для вуха — впадають у іншу контрадикцію, та таки контрадикцію.

І. Яку?

Р. Який ти недогадливий. Своїм поглядом признають найперше, що правда (бодай по їхньому понята) є можливою. Рівночасно однак своєю дефініцією роблять усяку правду неможливою, себ то всяку думку неправдивою.

І. Чому?

Р. Подумай. Коли правдою має бути схожість думок людини зі собою, то перша думка людини, будучи хоча хвилину одинокою, самітною, не буде правдивою. А як перша не буде правдивою, то й друга схожа з нею, теж не буде правдивою на основі несумнівної математичної й метафізичної аксіоми: a = z; b = a, отже b = z. А як так, то й третя й четверта й усяка дальша, отже ніяка не буде правдивою. Як a = z; b = a; d = a, то й d = z. Отже неможлива ніяка правдива думка, або іншими словами: неможливе пізнання правди. А проти цього, проти загального скептицізму [1]) всі твої ідеалісти протестують, видячи його абсурдність. Отже, — повторяю: правдиве думання є можливе для людини; — правдиве думання не є можливе для людини. Це льоґічний висновок наведеної вище дефініції. Гарна теорія, нема що й казати!

І. (зі злістю): Деж до ч... вони поділи свою льоґіку!?

Р. (сміючися): Ти хочеш найти льоґіку в нельоґічній, абсурдній системі? — Та йдім дальше. 5-а контрадикція...

І. Досить мені цих контрадикцій.

Р. Я однак мавби охоту показати тобі контрадикції інших одмін ідеалізму, особливо контрадикції позитивістів, цеб то аґностиків.

І. Що під тим розумієш?

Р. Розумію цих ідеалістів, що не приймають дійсности, себ то реальности правд метафізичних та загалом усіх надзмислових.

---

[1]) Загальний скептицізм є теорією, яка всьо уважає непевним. (Ред.).

І. Не маю приємности слухати контрадикцій. Коли основне заложення й речення ідеалізму є противречне й абсурдне, то такими мусять бути всі його відміни. Коли розум не творить ніякої дійсности, то не творить також метафізичної. На стільки льоґіки маю.

Р. То правда: я уважаю однак, що це тобі придасться.

І. Не хочу слухати; я бачу, що можеш мені навести цілу літанію контрадикцій, бож они пливуть з одної ложної основи. Їх більше число не робить ідеалізму більше абсурдним.

Р. Може; але більша скількість контрадикцій більше, цеб то ясніше виказує його абсурдність. А до цього маю охоту.

І. То скажеш мені колись інде.

Р. Чиж так тобі дорогий ідеалізм, що боїшся його більшої компромітації?

І. Ні, але мушу йти, а хочу почути ще новий доказ.

Р. Добре. Заключаю цей доказ у сильоґізм ad perpetuam rei memoriam. [1])

Не може бути правдивою теорія чи фільософія, що собі противречить.

А що критичний ідеалізм у всім собі противречить, тож не може бути правдивим.

І. Щось це пахне середновіччам.

Р. Ні, друже, то так щоб ти не забував цього, що раз признав.

І. Нуте, давай уже раз дальший доказ.

Р. Спокійно, буде дальший. Ти клерикал?

І Що цим хочеш сказати?

Р. А ти що під тим розумієш?

І. (трохи нетерпеливо): На що того твойого питання? Як хочеш знати, чи я християнин, то очевидно, що так і християнство ціню як правду й як могутню культурну силу.

Р. „Як правду". Гарна це правда — ідеалістична — а ще культурна сила й гарний із тебе християнин.

І. Говори к речі, бо піду геть.

Р. Зажди хвилю. З твойого наголосу слів „по клерикальному" на початку нашої розмови я зрозумів, що тобі християнство не байдуже. Й тому тепер, ось так для intermezz'a хотів тобі натякнути, що ти в суперечности зі самим собою. Ось ніби свідомий християнин, отже приймаєш християнство за дійсність. З другої сторони ти ідеаліст, а для такого нема дійсности. Всьо а всьо є витвором думки, що їй ніяка дійсність не відповідає. Деж ту місце для християнства, де льоґіка, де консеквенція ґідна інтеліґентної людини?

І. Сховай собі проповідь. Як схочу почути проповідь, то піду до церкви.

Р. Не хочу проповідати й не хочу также давати лекції апольоґетики. Але не люблю ніякої неконсеквенції, а на жаль такої неконсеквенції стрічаю подостатком у нас. Одні, ніби свідомі християни, отже свідомі божеської правди християнства, а рівночасно чіпаються теорій, що льоґічно зівсім християнство виключають. Інші, ліберали, чи як їх хто хоче назвати, не увірять ні Томі, ні Альбертові, ні Pasteur'ові ні Leibnitz-ові, що християнство боронять, зате в і р я т ь безкритично найдурнішій брошурі, найдурнішим фразам à la Wipper'івським, коли лишень ті брошури чи фрази стають супереч із християнством. Що вартна така льоґіка!

---

[1]) Для постійної памяти.

І. Нема ні льогіки, ні критики, ні фільософії, ні здорового розсудку; ось причина. Колиж зачнеш раз свій доказ!

Р. Най буде доказ, уже лишу твоє христіянство на боці, бо я ні богослов, ні апольоґет.

Мій третій доказ на це, що ідеалізм є ложним, то такий: Не може бути правдивою теорія й фільософія, що веде до занепаду цивілізації й послідовно до варварства. Так, чи ні?

І. Ясно, що так. Всякий знає, що цивілізація, то досконалість гідна розумного, людського єства. А досконалість гідна розумного єства, то досконалість за поміччу правди й у правді. Що отже усуває, чи зносить цивілізацію, зносить правду. А що правду зносить лише ложж [1]), тож і теорія, котра зносилаб цивілізацію, булаб ложжу, отже неправдою.

Р. Най буде й так, хоч я волівби сказати інакше. Отже як раз ідеалізм у всіх одмінах веде наконечно до варварства.

І. По тім, що ти щойно про моє христіянство натякнув, то вже сам те бачу.

Р. Що бачиш?

І. Що ідеалізм веде до варварства, а як так то не є він правдою, бо ця велаби до цивілізації, або була хоч її частиною.

Р. Ну, ну, чомуж ідеалізм веде до варварства, я цікавий.

І. Чому? З ріжних причин. Наперед усуває, ц. є. робить неможливою реліґію, або реліґійну правду. А усуваючи реліґію, усуває найсильніїші чинники цивілізації. Усуває справедливість, ощадність, працьовитість, поздержність, милосерде, безкорисну приязнь і згоду, а в їх місце очивидно приходить, несправедливість, лінивство, розпуста, захланність, рабунки, війна всіх проти всіх; — а затим занепад і культури й цивілізації. Десь читав я висказ Emerson'a, що не може впасти на нарід більше нещастя як утрата реліґії, що тоді слідує руїна духової культури, отже цивілізації.

Р. Туди зміряєш? Таж реліґія, то річ серця й Paulsen так каже й інші. А як річ серця, ц. є почувань, то на щож реліґійної правди. Ідеалізм усуває лише правду, але не усуває чуття серця, отже не усуває й реліґійних почувань.

І. Такий арґумент сховай собі для ґімназистів і ґімназисток з V. і VI. кляси, але не виїзджай з ним перед мене.

Р. Для ґімназисток ніяких арґументів не потрібую а для наших пятаків і шестаків вистане за арґумент найбільша дурниця, кимнебудь, або й ніким не сказана, коби лише була заправлена неклерикальним сосом [2]). Реліґія, кажу, річ серця й баста; а зі серцем критичний ідеалізм нічого спільного не має.

І. Хиба ти кпиш собі з мене. Як реліґія річ серця, то тим самим річ фантазії. Може ні?

Р. Ну, так, та що з того?

І. А як річ фантазії, то в людини розважної та статочної, що ніколи, або лиш деколи хвилево йде за фантазією, у такої людини ніколи або ледви коли буде реліґія, а це значить, що її властиво не буде. Це й сліпий бачить і тут нівчім твій Paulsen, Schleiermacher чи Kant.

---

[1]) Здається нам, sit venia, неточно. Правду усуває, чи її не допускає також незнання. Та це не шкодить арґументові, бо хиба ще гірша для розумного єства лож, чим незнання (Ред.).

[2]) Може трохи за загально. Думаємо, що так зле не є. (Ред.).

Р. (Киваючи головою): Яка сміліть; Paulsen, Kant, Schleiermacher! Ну, признаюся, що мене твій аргумент переконує. Релігія серця й фантазії булаби справді лише для дітей вповні можливою, деколи для молодих дівчат і збабілих хлопців, а для розумного людства ні.

Тимчасом — ніде правди діти — до релігії признаються й її переконанням і ділом показують першорядні ґенії в історії, не виключаючи корифеїв[1]) у всяких природописних і подібних науках, як це виказали твої клерикали й особливо Kneller[2]).

Отже мушу льоґічно признати, що релігія не є річ серця, але бодай головно річ розуму. А як так, то ідеалізм усуваючи дійсність, нищить також релігію. Але ти хотів ще щось сказати, бо сказав „наперед".

І. Я хотів сказати й у части сказав, що ідеалізм, зносячи в людини релігію, нищить також і етику, це є поступування, обичаї, життя гідне розумної людини.

Р. (іронічно): Що за праведник! Таж цілий культурний світ знає, що є свобідна мораль, не вязана релігійними пересудами й цю мораль голосить і у школах научає. Таж у цивілізованих державах антанти вже давно усунено релігію зі шкіл і заступлено світською мораллю. Таж і ми, хоч пізні Івани, піднеслись уже на цей ступінь поступу і за нашої влади у Станиславові Др Б...[3]) вніс законопроєкт за усуненням релігії, як непотрібного балясту, а за введенням світської етики. Таж це все всім знане. Деж ти, хвільософе, обертаєшся? Хиба в етеричних імлах свойого, чи кантівського ідеалізму!

І. (з видимим обуренням): Світска мораль! Заїхала Франція й антанта з твоєю мораллю аж над беріг пропасти! Заведено у школах світську мораль, і рік за роком веде Франція десятки тисяч цвіту молоді з безрелігійних шкіл у тюремні мури! Чи ти знаєш, які цифри подає урядова статистика шкільних злочинців?

Р. Ну, які?

І. На 100 дітей, дітей-злочинців, що ставали перед судом, 89(!) було вихованих твоєю світською мораллю, а 11 походило з католицьких, релігійних шкіл. Нечувані впередше й найпоганіші проступки, тепер на дневному порядку, а оден із суддів, Бонжу, заявляє, що Франція йде до ґибелі й що цьому здичінню й цій деґенерації очевидячки винна безрелігійна, світська етика! А як хочеш, то тобі позичу дальших, ще драстичніших статистик професора ун. Garofalo на Італію й „Laacher Stimmen" на Пруси чи інчі краї. Будеш мати з такої молоді цивілізацію індіян, розбишак та людоїдів!

Р. Ну, ну, як я бачу, то ти справді клерикал.

І. Говорім поважно. Не клерикал, але релігію та християнство трохи старався пізнати, бо не люблю поверховности.

Р. В релігії, може, — але з фільософією відай слабше йде.

І. Або жартуємо, або говоримо поважно!

Р. (трохи іронічно): Алеж розуміється, поважно. Якжеж іще, по твоїй думці веде ідеалізм до варварства.

І. Чекай. Я ще не скінчив. Місто многих статистик можна тесаме осягнути простим помічанням: Чим більше релігії, це є релігійного знання й релігійної практики, себ то життя релігією — тим краща етика. Мало релігії — мало етики. Зеро релігії — то майже зеро етики. Доказом села і міста, а кромі цього монаші новіціяти.

---

[1]) Проводирів, найвизначніших учених. (Ред.).
[2]) Christentum u. die Vertreter d. neueren Naturwiss. Herder. (Ред.).
[3]) Позволяємо собі скоротити імення, бо ми тої думки, що nomina odiosa. (Ред.)

Василіянський новик більше має етики, характеру, внутрішньої сили й внутрішнього вдовілля по 7-ох місяцях реліґійного життя, чим наші а-реліґійні, хоч не антиреліґійні пластуни й відроженці по 7-ох роках пластових праць чи іграшок. Ось маєш реалістичний та експериментальний доказ.

Р. Агаа! То відай ти у василіянськім новіціяті такого клерикалізму набрався. Ти ех-новик?

І. Знова комедіянство. Чи говоримо поважно, чи ні?

Р. (поважніючи): Отже, висновок: ідеалізм забиває та нівечить етику, отже нівечить умовини цивілізації, чи там саму цивілізацію. Так?

І. Іще не бачиш?

Р. Маєш іще що сказати?

І. Лише натякну. Як усувається реліґію, то усувається характери. А чи можлива цивілізація в якій суспільности, коли в ній не має характерів, коли виростає кодло низьких, підлих, рабів своїх забаганок і пристрастей, еґоїстів, які не кланяючись Богові, стеляться у стіп ідолові свойого самолюбства, якнебудь його назвеш.

Ні-вчім тут категоричні імперативи й з ними я ніколи не міг погодитися. Як Бог не є дійсністю, то не Бог розказує, отже я сам. А я сам те собі розказую, що мені подобається й тоді, коли мені подобається, або ясніще кажучи, роблю те, що мені хочеться, без ніякого розказу. А так слідує неможливість п о с т і й н и х норм етики і звідси постійности, цього невідкличного елементу в характері й взагалі: також і звідси неможливість етики. Але досить того. Слушно каже світославний історик Macauley: „Хто щонебудь робить, щоби понизити християнство, той поповнює злочин головної зради (Hochverratsverbrechen) проти цивілізації людства". Коли я отже раз зрефлектував, що ідеалізм руйнує реліґію, то мушу оскаржити його о злочин проти цивілізації. А що правда не може бути злочином проти цивілізації, то ідеалізм не є правдою й тому признаю твою низшу премісу.

Р. Славно! Маємо фільософічного конвертита! Хай жиє реалізм! Ганьба ідеалізмові, далой!

І. Вже сказав я тобі, що над висновками ідеалізму я не думав, аж ти мене на це навів.

Р. Гаразд! — Лише, що не я дав тобі третій доказ проти ідеалізму, а ти мені.

І. Най буде й так. А чи ти хотів дати інший?

Р. Трохи інший, або стисліше кажучи: інакше я хотів перевести своє заложення.

І. Або мій доказ лихий?

Р. На твій доказ пишуться навіть неклерикали й некатолики. Льоґіка в ньому є, — й факти теж евідентні є. Нема що закинути.

І. Як так, то треба гарні здєлки записати між заслуги ідеалізму:

закидає природі жорстокість,
є для розумної людини неможливий,
собі самому противречить,
християнство й усяку реліґію зносить,
гибіль цивілізації й варварство,
на людскість наводить.

А що така фільософія не може бути п р а в д о ю, отже пек ідеалістичній критиці.

Р. Я те з гори казав. А мігби я те доказати також з історії.

І. Не маю часу. Послухаю іншим разом.

Р. Добре. Останній висновок: Як не ідеалістична дефініція, то реалістична; отже правда, то схожість думки й пізнавання з дійсністю.

І. Ет, ти влізливий. Гаразд!

Р. Гаразд! (Дальше буде).

„Або смерть або побіда —
Се наш оклик боєвий.
До відважних світ належить
Киньмо боязнь навісну,
Тільки к р о в і т р у д здвигне нам
Нову, кращу вітчину".

„Непобіджена злими ворогами
Україна встане.
Встане славна мати Україна
Щаслива і вільна —
Від Кубані аж до Сяну
Одна нероздільна".

І. Франко.

Леся Верховинка.

СОНЦЕ.

На небозводі сходить сонце,
Цікаво дивиться на світ —
У кожне загляда, віконце,
Що саме робить людський рід.

Ох, сонічко моє прекрасне,
На нас вже краще й не гляди!
Померкне твоє личко красне
Від тої людської біди.

Вразить тебе тут кривда люта,
Почуєш зойки та жалі,
Бо правда світом позабута,
Бо гріх панує на землі.

А сонічко на небі сяє —
Та сумно дивиться на світ
І очі свої відвертає:
Який страшний цей людський рід!

Петро С. Молодший.

Як ідейний студент найкраще переведе ферії.

(Лист до ідейних студентів — у відповідь на поставлене Л. У. С. питання).

Відповідь пряма. Ідейний студент переведе найкраще ферії тоді, коли якнайбільше зробить для своєї ідеї, коли найбільше викаже праці для добра загалу, яку ми називаємо ідейною працею.

Це коротко й звичайно.

А подробиці?! — Вони такі:

Найперше й то передусім кожний ідейний студент мусить здати собі справу з цього, мусить звернуть увагу на це, на кілько він є вивінуваний у якомусь напрямку талантом. По друге чималої ваги є ту річ, як почуває себе даний студент на здоровлю. Бо якщо якийсь студент є хорий, то безперечно він тоді переведе ферії найкраще, коли буде старатися знайтись у такому положенні, щоби міг прийти за час ферій о кілько можна до здоровля. Зрештою це як може перевести хорий студент найкраще ферії, це полишимо на кінець нашого писання.

А перейдемо тепер одразу до обговорення, які можуть бути способи найкращого переведення ферій. Представмо собі насамперед час тих ферій. Це липень і серпень. Пекуче сонце..., — чарівне, добродійне літо.

Поділім собі тепер для лекшого думання нашу відповідь на дві частини: 1) ферії в місті, 2) ферії поза містом — на селі.

При самомуж обговоренні питання, будемо брати під увагу всякі життєві обставини, ріжні степеві духового розвою студентства, ріжні вроджені й набуті здібности.

Візьмемо в першу чергу ферії на селі, а це тому, що відповідь на наведене в наголовку питання, в приміненні до „ферій на селі", вийде більше зложена та ширша, як у приміненню до „ферій у місті". В місті нема таких змін у щоденному життю, як на селі. В місті життя більш одноманітне, на селі ріжноманітне.

Коли вимовляємо слова: ферії й село, то відразу стають нам перед очима всі події сільського життя. Вони наступають по собі по черзі, правильно кожного року. Приїзджаємо на село з початком липня. А воно, разом зі своїми колосистими полями та хвилястими левадами та луками вітає нас чарівним усміхом зелені. — Зелень, зелень і зелень перетикана ріжноманітними квітками, а від неї бє чистий, здоровий воздух повною струєю: та зелень і приковує, причаровує нас на декілька днів. Ми приїхали з міста і вдихаємо з роскішшу сільський воздух, переповнений сільським ароматом, бренячий живим життям. Так день..., два...; — а потім?

Скучно стає за працею.

До якоїж праці братися?! — До такої, що цікавить, що несе розривку й розраду, а заразом користь і нам і другим, користь і людському загалові. Треба користати з кожної нагоди, щоби збільшити своє знання, бо всьо нам у житті придасться, нам і другим. Братись до такої праці, що відповідає і скріплює сили в нас і в других.

Спитаєте в який спосіб. Способів є безліч.

Коли ви, побувши день-два на селі, відпочили вже трохи по трудах, коли ви вже надихалися роскішним свіжим воздухом, — підіть у село, підіть у поле.

Там і стрінете людей, ваших найблищих ближніх — Українців, що в кервавім поті чола працюють для нас усіх; і для міських і для сільських. А при нагоді завяжіть з ними розмову. Побачите, яку приємність зробите їм струдженим фізичною працею а бажаючим також і духового корму!

Роспитуйте одних і других про всьо, що є в селі. А повернувши до хати, роздумайте, чи не можете ви зарадити злому, чи не маєте ви змоги й нагоди внести чого доброго?

В будні дні ви не подасте тим умученим людям більше духового корму поза такою доброю розмовою-балачкою, бо вони не мають на це часу. Виж за той час обдумайте як їм у неділю чи в свято подати такий корм. І так зайдіть у неділю в читальню, коли є, а коли нема, то так і підійдіть до більшого гуртка людей. Селяне незвичайно люблять, коли з ними побалакати про всьо, що торкається їхнього буденного, а злиденного життя. А поговоривши про це, розкажіть їм, що діється в світі. А до того, що діється тепер, наведіть дещо з нашої історії. Заповіжте їм на другу неділю чи свято відчит з історії, чи який инший повчаючий, та не читайте, але таки розповіжте, а коли читаєте, то ніби яке оповідання, чи що иншого для розривки, або щось таки дуже поважного. Так і через усі вільні дні старайтесь подати селянам цей духовий корм, старайтесь подати їм приступно всьо, що лише доброго знаєте, або попробуйте влаштувати аматорську виставу, а колись і побачите, як багато тим зробите й для тих людей і для цілого народу, бо ті люде цеж одиниці, що складають оден великий нарід, бо всі вони складають одно людство, одну Вкраїну, вашу влюблену мрію, ваш ідеал!

Є знов у деяких селах звичай, що люде сходяться працювати до когось толокою; от коло кукурудзи чи що иншого. Так ви й там якось зайдіть. Почуєте анекдоти, пословиці, леґенди, чи перекази з того села — спишіть це всьо. Навіть і спеціяльні слова та звороти списуйте. Воно придасться навіть вам, а коли не вам то другим певно. Тим збогатите не одну галузь науки на полі українознавства, тим ви влекшите його розвиток, бо подасте письменникам і дослідникам багато потрібного матеріялу. Зробивши це ви причиняєтесь до поступу й зросту культури, ви працюєте для ідеї, для загалу, хоч і безкорисно може!

Або знов підіть оглянути яке стародавне місце, таємну могилу, розвалений замок, чи підземний перехід. І всьо, що бачили — спишіть. Міркуйте при цьому, по теперішних признаках, як воно могло виглядати колись і також — на папір свої завваги!

А коли ви вже на стільки умово розвинені, коли вже маєте на стільки знання, що й самі пишете оріґінальні твори, то студіюйте це, що найбільше любите. Можете, пр. на основі ріжних матеріялів зібраних по околиці, або про околицю, де ви будете перебувати, написати неодно. А з того користь, хосен великий для вас і для других, прибуток для Неньки-України!

Та розсліджуйте не лише звичаї народу, його історію, село й тим подібне.

Студіюйте також, особливо коли ви старші, душу народа, душу того простолюдина, що на його плечах спочиває будучність народа й будова нашої держави!

Вгляньте в усьо, що він любить, а чого не любить, чого хотівби, а чого не хотівби або боїться.

Як завважите в кого щось злого, старайтесь по змозі поправити. А передусім вишукайте між народом дорогоцінні перли. Не ті перли, що нас притягають, що очі в себе беруть, не ті що чарують змисл зору! А ті, що криються нераз під курною селянською стріхою, що валяються під сільським тином!

Колиб ми знали нераз, що криється під убогою свиткою малого хлопяти або дівчати, що блукає без опіки й приюту під тином!

Пригадайте лише, як малий обдертий Шевченко рисував раз у парку, а маляр Сошенко підглянув його й потім заопікувався ним. Хібаж Сошенко подумав тоді, що в тім малім задріпанку криється пізніший чоловік світової слави, будучий ґеній нашої любої України, чоловік, перед яким тепер увесь культурний світ клонить свою голову! Таких дітей по наших селах безліч, лише ніхто не звертає на них уваги, лиш нема тепер у нас добросердних Сошенків.

В инших народів воно йнакше й тому в них тільки вчених, так високо піднеслася культура, розцвітають усякі галузі наук!

Тож як побачите коли в такої дитини вдаряючі здібности, зверніть на це увагу їхніх родичів, або кого иншого з поважаних ідейних інтеліґентів. Ручу вам, що коли хоч одного направите, або коли хоч одній такій обдертій дитині отворите світ, „пустите на добрі руки“, до шкіл, будете мати більше вдоволення, як колиби ви ціле життя бавились по кінах, театрах, карнавалах!

Оттакі ріжнородні способи гарного переведення ферій на селі. Та тих способів, — як сказано, — є без ліку! А тих кілька моїх думок, якими ділюся з вами, други-студенти, це лише вказівки, яких мета спрямувати ідейного духа вашого високого людського єства, друга сторона бодай одної з тих вказівок.

А перейдім тепер коротко, — як можна найкраще перевести ферії в місті? Ту треба зазначити, що є два рода студентів. Одні не люблять міста, а другі його люблять. А все таки можуть одні й другі перевести ферії навіть у місті, справді гарно!

Лише подумайте!

Наука покінчена. Ви дістали свідоцтво, що вповажнює вас учащати на науку до вищої кляси, або й іспит, який дехто з вас зложив. Щож робити дальше? Хібаж місто не має змоги відсвіжити та скріпити в час ферій ваші фізичні та духові сили?! Через цілий рік ви мусіли вчитись десять або й більше предметів. Та ви мусіли. Тепер не мусите. Тепер можете лише якийсь предмет виучувати, а саме той, у якому ви почували себе найслабше. Або коли чуєте особливше замилування, коли почуваєте в собі незвичайні здібности до якогось предмету, чи якоїсь галузи знання — так віддайтесь уповні в той свобідний од примусового заняття час ферій студіюванню тої своєї спеціяльности. Старші можуть частенько заглядати до ріжних научних бібліотек, можуть викінчувати початі твори, приготовлювати реферати, записи до преси, а вкінці викінчувати та вигладжувати твори до печатання.

Скажете: досить уже тої книжки було через десять місяців. Хочеться розрывки, свіжого воздуха.

А все таки в усьому тому, про що була бесіда, нема таких труднощів. Можна час так поділити, щоб можна було й розважитись і щонебудь хосенного зробити.

Коли вже не хочете йти до бібліотек, так ідіть з книжкою за місто, в поле, в міські городи. Там і розірветесь і знання набудете.

Або хочете самої розривки, так улаштуйте разом зі своїми найближчими прогульку або фестин, драматичну виставу в якійсь читальні чи руханкову забаву на свіжому воздусі.

Та при цьому стережіться видавати надмірно тай непотрібно гроші. Не так, як це в зимі було, що деякі „добродії та добродійки“ видавали десятки тисячів (sic!) підчас забав на добродійні... сукні та декорації, а бідному стрільцеві, що мучився за це, щоби тим „добродіям та добродійкам“ було добре, що зрошував своєю мученичою кровю розлогі землі України — або сиротам по впавшому в бою борцеві за волю України перепало... двацять (20!) мп., або й то навіть ні!

Або не хочете собі завдавати фізичного труду, який конечний при влаштуванні фестинів чи ріжних инших розривок, так потрудіться для добрих товариств. Посвятіть декілька хвилин на навязання переписки чи зносин з ріжними людьми, які могливби прийти якому доброму товариству чи видавництву з матеріяльною чи моральною поміччу.

Або знову вчіться чужих мов. Були люде, що за протяг двох місяців добре виучували мову, а тепер воно так придалось би! А вкінці самі роздумайте над тим, як можете найбільше зробити й для себе й для рідні, для України, для цілого людства, бо ту на тих кількох сторінках годі вичерпати всі засоби.

Тепер іще поділюся кількома думками з тими товаришами, що не почувають себе на тілько на здоровлю, щоби могли інтензивніще працювати.

Такі товариші не потрібують нарікати, що їм по неволі приходиться ніби „гвилою колодою“ лежати. Вони також мають чимало способів зробити за час ферій не одно ідейне діло.

Візьмім пр., що не можна комусь нічого робити, хіба ходити по проходах. Таж ті проходи можна преріжно використати для ідеї! На селі чи в місті, в горах чи на рівнині. У таких саме товаришів память сильніща, бо відпочиває, уява буйніє, одним словом усі духові сили дущають. Йдучи на селі полем чи лісом, або знов у місті по городі, або й поза містом, вони мають змогу ліпше затямити все, що спостережуть. Ріжні прояви суспільного, громадського, народнього, вкінці й господарського життя вони повинні тим лекше „закарбувати“ собі в памяти, щоби як прийде час їхнього подужання, використати їх у письмі, в слові чи в ділі.

Або знов таки нехай постановлять собі через цілі ферії причинятися до збогачення наших українських, убогих на всякі засоби, фізичних, зоольоґічних та ботанічних кабінетів.

А то знов нехай збирають усякі документи теперішньої хвилі: часописи, затрачені, а рідкі документи, то що; часом попадеться під руки яка памятка старини, забутої бувальщини. Можуть і не впорядковувати того всього, а так лише складати, а колись подужають то й упорядкують.

Навіть хочби й такі товариші були, що мусілиби лише в хаті сидіти то й тоді час там переведений, можна використати. Розуміється, що передусім вони мусять уважати, щоби їм що не пошкодило. Але серед звичайних дозволених їм занять, або роздумуючи на самоті можуть зробити багато влучних та корисних спостережень про світ і життя, що їм і придасться. З власного досвіду знаю, що на самоті уява буяє, память набирає сили й одзискує свою свободу. От тоді то можуть такі товариші уложити ріжні пляни будучої праці, ба, можуть навіть збудувати плян неодного письменницького

твору й передвидіти, розумуючи, розміри і вклад, потрібної до викінчення цього твору, праці.

Тоді з тими товаришами, коли вже подужають, буде подібно як з багаттєм, яке скидаємо до купи, а коли його підпалимо, то воно вибухне відразу великим полумям, що нищить усе противне.

Так то буде і з ними, коли по видужанні їхні фізичні та духові сили відзискають усю свою меткість, живучість та свободу. Вони відразу по видужанні виллють повну струю ідейної праці, заливаючи по дорозі всяке зло, а пориваючи та забираючи всьо добре.

Тоді й ті хорі поки що товариші будуть почувати, що вони не лежали „гнилою колодою", не стратили часу, не спроневірились ідеї, а внесли в людство, в Україну, в свою душу велику кількість праці й поступу!

І. М. студ. ун.

РОЗДУМА.

Чогось так сумно...? самотина
Сповила душу, а сльоза
Тремтить на віях, як перлина,
А я так гнуся, як лоза,
Куди похилить доля.

Не знав мене ніхто ніколи,
І друга в мене не було.
Минали дні, літа, поволи,
І плуг журби з'орав чоло
І борозда осталась.

Ніхто в житті не правив мною —
Шляхами ріжними я йшов,
Шукав я щастя все з тугою,
Шукав його та не найшов —
Його нема на світі.

Нераз мене недоля била,
Та злові я не спротивлявсь,
Надія все мене пестила,
І так дітвак розвеселявсь
Чимбудь, коли попало.

Не вчився жити я на світі,
Шукав перел я на сміттю
І тратив час... і на приміті
Не мав я цілі у житті —
Її й не думав мати.

Минали так літа поволи,
Весна минула... літо йде
Нічим не сіяв своє поле...
А якже в осени буде?
Зима на це що скаже??!

Покинув я самообману,
Гляджу в життя... оден пустар
Як був де цвіт який, — зівянув,
І зник весь життєвий той чар,
Що так манить все очі.

І так на серці стало сумно,
Сумний життя мойого зміст,
І сам собі говорю глумно:
Модерний з мене песиміст...
Нікчемне я ледащо.

Др Г. Костельник.

Пісня Богові.[1]

В тім наша сила й у тому наше знамя, що ми з Тобою боремося, о Таємний! Отче життя й сили! Від Тебе хочемо видерти Твою славу й силу. Тому й шукаємо за Тобою! Ти наш Господь — Ти й слуга наш, бо Ти наш учитель і скарб наш! Тим ми й подібні до Тебе. Твоя вічність — а ми, ми боремося, щоб у ній мати участь! Твоя безсмертність — вона й нам потрібна! Хочемо Тобі дорівнати, богами стати!.. Чиж од нині слова: „сотворив Бог чоловіка на свій образ і подобу?“ Отворив Ти нам безконечний шлях, щоб ми росли в безконечність. Вістка про Тебе, це ключ, що відчиняє браму життя, дорогу-путь у безконечність. Без цього ключа — ми замкнені в темниці нашої звірячої скіри, на віки вічні. Ми не журилисяб далекими зорями, лиш голосом нашого черева, що кормиться землею, а не світилами на небозводі. Початок і кінець, прохожість і вічність, передсвітне й позагробове — ось це той безконечний шлях, що його Ти нам отворив, що ним нам пускатись. Все те дорога до Тебе — початок і кінець, прохожість і вічність, — тим ми журимося, бо журимося Тобою, Отче життя!

Відчинив очі перший чоловік, чоловік без сміття в душі, без більма на оці, чоловік чистий і непопсутий, як вийшов з Твоїх рук, відкрив він свої очі без сказки і кликати став: „Він! Він! Він живе! Він володіє! Він Господь і Творець! Він сотворив зорі на небі, рибу в воді, цвіти на землі! Він дав мені очі, щоби бачити, ухо, щоби чути, язик, щоб говорити, зуби, щоб їсти — хтож це зложив? Він Господь і Творець! Деж Він пробуває? Яке Його ймення?...“

І дрожала душа чистого, непопсутого чоловіка, як він відкрив сліди тайн буття, дрожала наче потручена струна на музичному приладі — душа „богоборця“. І був цей крик душі сильніщий над усі крики...

О Таємний! Як іно чоловік довідався про Тебе, так уже не сходиш йому ні з душі, ні з серця. Пісня богоборця, пісня чоловіка, відвічна пісня в людському родові:

О зорі на небозводі, скажіть мені про Творця!
Скажіть, скажіть, бо Його шукає моя душа!
Яснеє сонце, око небесне — чи ти Його бачиш?
Де Він живе? Яке Його імя? Яка Його воля?
О, зрозумій мою журбу!
Я загубив перлу вселенної, і шукаю її!
О місяцю — князю ночі, чи ти Його не бачиш?
Який Його двір? Яке Його Царство?
Зелений гаю! Темна печеро!
Чи Господь туда не ходив? Чи тут не спочивав?..
Відвічне джерело! Бурливеє море!
Чи ви не чули Його голосу?
Чи не перекажете мені ого слів?
Прохожий вітре! Понеси мене на своїх крилах до Нього!
Дрібненька порошинко! Тебе Він создав!
Тебе Він дотикався — ти знаєш про Нього!
Ти знаєш тайну мойого життя!
Скажи мені слово — скажи хоч слово!
Бо тужить за Господом моя душа...
О, вічности, де ти? Прохожости, що ти?
О, передсвітне! О, позагробове — які ви?
О, обізвіться, я вас заклинаю,
Хай вашу й свою тайну знаю!..

І всьому приглядається чоловік, богоборець, все досліджує від зір на небі до порошинки на землі — за Творцем шукає, від кожної речі радби щось довідатися про Нього.

О, Господи! всі дороги ведуть нас до Тебе — на таке місце Ти нас поставив.

---

[1]) Заспів до цеї праці автора подали ми на стор. 39 сл. нашого орґану, а тепер подаємо цілий четвертий (IV) відділ.

М. Вільшина.

Олекса Новаківський.

(З приводу виставки).

Якраз десять літ тому з'електризувала українську публику вістка, що в мурах краківської академії та в затиші підкраківського села Моґіли виріс і змогутнів серіозний малярський талан уроженця українського Поділля — Олекси Новаківського. Коротка інформативна стаття д. Нестора (Б. Лепкого) в львівській „Неділі" (1911 р.) була обявленєм в своїому роді. Мимо участи „відкритого" тоді маляра в багатьох польських а навіть українських виставках (Тов. для розвою руської штуки) імя і творча фактура О. Новаківського стояли в більш чим приличному віддаленню від круга заінтересовань нашої публики. Але з того моменту імя Новаківського заграло усіма красками таємного папоротин-цвіту. Його передавано з уст до уст таємним шепотом, перед ним поблідло не одно з тих імен, що належали до „шляґвортів" нашого культурницького лєксикону. Небаром розійшлася чутка, що Новаківський зїзджає до Львова. А коли зїхав, „Ілюстрована Україна" (1913.) поспішила з циклем статей про артиста і рядом репродукцій з його творів. Але артист приїхав і замкнувся в палаті Стики на площі св. Юра; хто не мав леґітимації „втаємниченого", мусів задоволитись тим, що час до часу, в формі статї чи принаґідної ревеляції продерлось до загального відома. Через те протягом кількох заледви літ виробився свого рода „культ Новаківського". Молоді адепти мистецтва ішли до нього з поклоном, старші, по мірі особистої культури — заздрили.

Остання виставка 1919 р. в салях Національного Музея у Львові, на якій появилося ледви кілька картин Новаківського, зродила в публики непереможне бажання — познайомитись з цілістю малярської фактури Новаківського, при чому з однодушного табору приклонників незнаної музи артиста повстало два, з яких один поставив Новаківського на чоло українського сучасного малярства без застережень, другий, більш критичний, старався найти належне йому місце дорогою порівнання з мистецькою фактурою коли вже не Европи, то бодай наших найближших сусідів.

І сталося добре, що артист, який впрочім слабо визнавався в настроях і бажаннях профанів, устроїв тепер збірну виставку картин.

В історії нашої мистецької культури стала вона зразу виїмковим явищем. Про цю виїмковість свідчать хочаб голоси цілої польської преси, яка не зважаючи на національні антаґонізми, поспішила з обєктивною оцінкою мистецького надбання нашого артиста. Справді історія останніх десятиліть не записала ще такого явища; вистане, коли з голосів у с і є ї польської преси Львова наведемо відзив найбільш в справах мистецтва авторітетного критика В. К о з і ц к о г о в крайно шовіністичному „Слові Польск-ому":

„Ніхто — думаю — не подивується, що я — польський націоналіст, на шпальтах польського націоналістичного часопису висловлююсь з подивом про мистецтво людини, яка належить до народу, що відмежувавшись від нас перед двома роками морем крови, далі стоїть на становищі бойкотування польської держави: я вважавби себе кепським брехунцем і варваром і зложивби доказ безвіри у високу вартість польського мистецтва, колиб я хотів зїґнорувати, затаїти чи обнизити дійсний талан артиста-Українця.

А таким істотним, свіжим, буйним, дійсно з Божої ласки талаком є Новаківський в цілій повні. Його картини належать якраз до категорії, супроти якої кінчиться мій індиферентизм, а зачинається глибоке переконанне, оперте на сильному і пережитому естетичному зворушенню.

Поруч Івана Труша, це перший відомий мені український маляр, який не потребує лякатися безоглядної оцінки. Одначе Новаківський має ширші крила і вищий лет". (W. Kozicki — Życie sztuki we Lwowie — „Słowo Polskie" — 17. V. 1921 ч. 218).

Справді такого тріюмфу не пережив ще ні один український маляр на галицькому ґрунті, навіть Труш ні, якому польська артистична критика ніколи не щадила компліментів.

Бо в обличчю картин Новаківського чуємо, що стоїмо віч-навіч справжнього, великого мистецтва, яке не має нічого спільного зі злобою дня і людей, виростає високо понад не тільки особисті анімозії і упередження, але й глибокі національні антаґонізми. І тому Новаківський займе колись одно з перших місць в історії українського мистецтва наших днів.

Колиб ми хотіли характеризувати його малярську фактуру, то сказали би коротко — Новаківський це кольорист. Учень Матейка (якому завдячує опанування рисунку) Станіславского (що втаємничив його в чари кольористичного богацтва вільних просторів), Вичулковського і Мегофера (які навчили його орудувати кольористичними цінностями на рівні з музичними акордами), остався Новаківський рішуче собою, протягом довгого шукання себе не пожертвував нічим для дешевого ефекту чи скороспішного тріюмфу. І в цьому великість його мистецтва.

Та крім маляря-кольориста живе в Новаківському поет і своєрідний ідеольоґ з містичною закраскою Божого післанця, що хоче не тільки радувати очі свого консумента: він хоче його вчити і переконувати, зворушувати не тільки естетичними вальорами. І в цьому, на мою думку, слаба сторона творчости Новаківського, який родився вітхненим поетом сонця і краски.

Львів 19. V. 1921.

Думки сімох мудрців.

Σοφῶν τῶν ἑπτὰ ἀποφθέγματα.

Сольон з Атен: *Γνῶτι σεαντόν.* Пізнай себе, (буде з тебе).

Хільон з Лякедаймону: *Τέλος ὁρᾶν μακροῦ βίου.* Гляди, який кінець довгого життя.

Піттак з Мітилени: *Καιρὸν γνῶθι.* Знай свою пору.

Біяс з Прієни: *Οἱ πλείονες κακοί.* Лихих усе більше бува.

Періяндер з Коринту: *Μελέτη τὸ πάν.* Зусилля все переможе.

Клеобуль з Лінду: *Ἄριστον μέτρον.* Добре все по мірі. (Номис, Укр. приказки. № 5865).

Талес з Мілету: *Ἔγγύα, πάρα δ' ἄτα.* Хто ручиться, той мучиться. (Номис 10.661).

І. Стефанів.

Гетьмани Богдан Хмельницький і Іван Мазепа.

Скорою ходою поспішилися та перейшли ці дні та часи, в котрих жили люде, що тужили за долею рідної країни. Минулися ці герої, що глибоко відчували безправство, несправедливість і неволю братів великого народу. Не чути вже ні военних зойків, ні военних страждань, що вирвались колись із грудей люблячих неньку-Україну, тому що „вона обідрана сиротою понад Дніпром плаче...“ Однак память на ці великі душі, що за весь мир горювали, не повинна ніколи вигаснути, а діти цього народа повинні клонити голову перед такою благородною душею, що всіх замикала в собі...

Двіста сімдесять кілька літ минає, як на землі, на котрій панувала „кругом неправда і неволя“, виринула стать незабутнього Б. Хмельницького і проймаючим голосом закликала всіх до всенародного повстанчого руху, Народ, як оден муж, відгукнувся. Вийшов напроти, станув при нім як при своїм „Мойсею, хранителеві, свободителю“.

Особа Хмельницького припала до вподоби цим масам, що пішли за ним. Припала до вподоби, бо зобачила в нім рухливого ініціятора й спосібного орґанізатора.

До ненастанної ініціятиви приспособила Богдана його бутна вдача. Як надто амбітний не може дарувати, що його, заслуженого козака, не пошановано. Цеж прецінь глум і сором для його особи. А ще далі спали на нього: наїзд, убийство сина, арешти, наставання на життя. Цеж знова всякого дражнить, це родить конфлікт, визиває до борні. І счинилась вона — люта, завзята. Але спершу йшла вона не за ці маси, що билися під його проводом, — йшла за Богданову кривду, за власну його особу. Аж небавком надали їй оборот ті, що з близька гляділи на гетьманські подвиги й тайком відгадували, що ним руководить бута, власна амбіція. Тож наступили на неї.

Був час торжественного вїзду й привітання. Київська старшина, з цілою товпою народа, вмілим, похвальним словом вимірила в сам центр амбіцій гетьмана. „Podniosła się tem bestya“, — каже наочний свідок і від цього часу змінилися його пляни. Боротьба ведеться тепер за вселюдову, українську справу. „Досі воював я за свою шкоду й кривду, тепер буду воювати за нашу православну віру...“ [1])— повтаряв він з унесенням. „Я ставши над Вислою, скажу дальшим Ляхам: сидіть і мовчіть, Ляхи! І дуків і князів туди загоню, а як будуть і за Вислою брикати — найду я їх там певно!..“

Кромі цьої бутної пружистости, що ненастанно кидала його у вир борні, не давала йому спочати й котра то тримала біля його зорґанізований люд, видно ще в нього неабиякі спосібности адміністратора, а навіть зручного дипльомата. Що ціла тзв. хмельниччина розвинулася й так довго поретрезала, це чейже не дасться пояснити самим одушевленням і кріпкою орґанізацією. Впрочім це ясно підчеркують історики наші й польські.

Однак ці так красні дані Богданової особи принеслиб були о много кращі успіхи, якби він був вглибився в душу широких народніх мас і добачив там їхні властиві потреби. Треба сказати,

[1]) Віра лучилась тоді, і більше як коли, з національністю.

що Хмельницький цих потреб не знав. А ще одно. Хоча прикував він до себе много людей, хоча віддались йому тисячі рук, мимо цього він не знав потреби щиро опертися на цих народних масах, та для них і з їхнього становища будувати суспільно-політичний устрій. І це також причина, що майбутність одурила його й нераз навіть остро докорила йому. Яркий вислід цього осудження находимо в наших піснях, як також у деяких письменних творах польської літератури [1]).

Неподібний до Хмельницького характером, вдачею та й цілим своїм гетьмануванням це Іван Мазепа. Ставлю їх обох поруч себе, щоби стать одного й другого ясніше стала.

Вже що до власної його особи, то ледви чи „доведеться найти в історії котрого-небудь із українських гетьманів більші контрасти світла й тіни, чим в історії особи гетьмана Івана Мазепи“ [2]). Це чоловік, що скриває свої пляни, нерадо питає поради у второпніших, наївно спирається, а в дечім то й на сліпо вірить Ф. Орликові, котрий будь що будь, із своїм образуванням, на такого дорадника не вистарчав. У народніх масах Мазепа ніколи не був популярний, як гетьман старшинський і вірний прислужник московського уряду, пильний виконавець царських приказів. За це старшини, духовенство, вищі круги цінили його й розсипали на його адресу щедрі похвали. Колиж виявилося його рішення перейти на сторону Шведів, тоді чимало з цих його дотоперішних поклонників перейшло на ворожу сторону й такими остали до смерти. Він і його ймення осталось у вирі простих, глумливих порівнань. Мазепа стає завдяки церковній анатемі проклятим, превражим, псом..., і таким остається в народній традиції.

Можна спитати, чи загал у цих своїх назвах заняв справедливе становище зглядом особи й гетьманування Мазепи? Ніде правди діти, на це запитання не годиться притакнути. „Суспільність, народ не здобулися на відповідний критицизм супроти всіх заходів для дискредитування й огидження мазепинщини“ [3]). І можна сміло сказати, як завважує Б. Барвінський [4]) що ні оден із українських гетьманів не досвідчив на собі так дуже змінливости людської природи, як гетьман І. Мазепа.

Бо й хочаб прирівнялось його до Хмельницького, у котрого значно чистіший характер, то такой до надто низшої людини від старого гетьмана не слід його зачисляти. Скажу більше! Під зглядом орієнтаційним та розумного розкладу своїх плянів, Мазепа стоїть вище Хмельницького. Впрочім у обох однакові високі думки, завдання. Оба змагають висвободити Вкраїну з під чужої, ворожої кормиги — хоч заходять до цього відмінними стежками.

Хмельницький смілою ходою прямував зірвати в Польщею, а до цього навязує зносини, де лише вдасться. Не вагається навіть подати руку венецькій републиці. Його заходи вінчаються успіхом, бо для здійснення своїх плянів дістає поміч зза границі, чого не осягнули наші козацькі проводирі. Мазепа навпаки мало має свойого. Це однак признається йому в заслугу, що чи то своїм союзом зі шведським королем, чи в инших змаганнях не відбігає від традиційної полі-

[1]) Гл. Антоновичъ и Драгомановъ. Истор. пѣсни малорусскаго народа II. 1875. і 161 сл. — Зап. Н. Т. ім. Шевч. XXIII/XXIV. 57 сл. 64 сл.; LXXIV. 133.

[2]) Зап. Н. Т. ім. Шевч. CXXIX. 123.

[3]) М. Грушевський, в Зап. Н. Т, ім. III. XCII. 10.

[4]) Зап. Н. Т. ім. Шевч. CXXIX. 123.

тики української старшини і став її вірним репрезентантом та виконавцем.

Хмельницький весь народ мав за собою. А щоби його позискати, він, по правді кажучи, не потребував робити ніяких заходів, — досить було, що усунено всякі перешкоди й селянин ненадійно звільнився від економічної та правної залежности від пана й урядника. Це однак безтрудне опанування люду, зродило в Хмельницького звихнене поняття, іменно, що народ, це орудник в руках козацтва. Мазепа супроти народніх мас стоїть з далека, бо він пан, „Ляхъ оказачившійся“, або „Козак оляшившійся“. При переведенню загальних планів назначує їм шлях, що сприяє його власним інтересам. Хоча робить деякі зміни (пр. впроваджує оренди), то однак вони стають для народа тягарем, камінєм, що кожної хвилини тисне на долину. Але й це народ дарувавби йому, якби був побачив у нього більше воєнного запалу за народну справу, якби був стрічався з особистими гетьманськими жертвами в користь загалу. Цього, на жаль, не було.

От і за це так відмінно записала історія память цих двох гетьманів на своїх сторінках. Хмельницький іще нині жие, іще нині горі підносить серця, іще нині навіть з гробу грозить, як виражується Поляк Кубаля. А Мазепа — буденний, біля котрого переходиться рівнодушно.

Гавриїл Котельник.

ДЕ РОЖІ ЦВІТУТЬ.

Де рожі цвітуть, я там хочу сісти,
Де рожі цвітуть —
Чи схочуть вони мені розповісти:
Як цвіти живуть?

Чи схочуть, чи ні, — я там хочу сісти,
Де рожі цвітуть —
О, рожі! я вам бажаю повісти:
Як люде живуть?

Весна чи зима — весь вік не зникають
Колючки — весь вік!
А цвіти лиш раз у рік виростають,
І вянуть рік в рік!

Хай буде і так — о, рожі пахучі!
Блаженний це час,
Що всього життя всі рани болючі
Сціляє нараз!

В. Я.

ФЕРІЇ.

Надходять літні ферії. Кілько чару крилось у цьому слові мені, в моїх безжурних дитячих, молодецьких студентських літах! Як любою була мені сама згадка про них, що додавала сил і заохоти до праці, до науки перед ними й як милими були мені спомини по них!

Бувало тяжко діждатися їх — а й не оглянувся — вже й проминули мов гарний сон!

Чимось невисказано любим, вимріяним, гарним, був мені все той двомісячний протяг часу, прожитий у малому, підкарпатському сільці, серед пишаючоїся буйним розцвітом природи й щирих людей!

Неописану розкіш справляло все мені, малому хлопяти, вдихати в грудь чистий, гірський воздух, бальсамний запах буйних нив, сінокосів-лугів, прислухуватись таємному шепотові потічка, сумним думам-пісням шумлячого ліса.

Діточе серце, перенате величною красою природи, линуло, ген, понад синіючі в далечі гори, рвалось у безмежний, соняшний простір і розпливалось щирою, тихою молитвою подяки до Того, що велів світити сонцю, цвісти цвіткам і розсівати пахощі полям, шептати потічкові серед нив плодючих і співати думу-пісню старому лісові...

А жнива, — кілько то радощів справляли вони мені! З якою втіхою брався я до важкої праці хліборобa й зовсім не відчував її тягару! З якима гордощами глядів я на перший мій сніп зіжатий і звязаний невправною рукою!

Сонічко ясне світило — всміхалось із синього неба, вітрець колисав під тягаром колосся похилене збіжжа, серпи шелестіли, а з грудий женців, старших і молодших, хлопців і дівчат лунала весела пісня ген, ген, широкими полями й наче гомоном відбивалась із другої ниви, третьої, десятої...

Прийшлося звозити збіжжа з поля, ось і нова радість! Не було щасливішого над мене, як вдалось випросити, чи ріжними обіцянками спонукати стрийкового старого наймита, щоб повірив моїм рукам віжки. Цей позволяв поводити кіньми мені самому ліше в порожне. Пустився мене самого з навантаженим снопами возом боявся, бо я раз, везучи фіру сіна вивернув її в глибоку калабаню при дорозі, так що аж добрі люде мусіли помогти нам обом, обліпленим болотом по вершок голови і видвигнути віз на дорогу.

Одною хвилиною, здавалось, минав день, сонічко ясне клонилось на спочинок, кінчалась праця, женці вертали до дому. Наступала коротка, зоряна, повна глибокої краси, літня нічка, якою не один раз любувався я, як із наймитом водив коні в поле на пашу. Нераз уже великий віз високо, високо підїхав на небо, а я ще вдивлявся в ясні зорі, підслухував таємну мову ночі, або розмовляв із наймитом. Він цікаво, страх як цікаво роспитував мене про що я вчусь у школах, що чувать у світі, які люде по инших краях і як живуть та як перше в нашому краю бувало. Я радо росказував усе, що знав про широкий світ і про бувальщину нашої країни. Нераз зворушувало мене це, що він, старший чоловік, бо вже й сивів, з такою пошаною й довірям прислухувався мені, молоденькому студентові, з такою вірою принимав правду моїх слів. Це спонукувало мене всі його запити вияснювати йому, по змозі, найточніше і його знання жаждучій душі подавати наїй із чистого, нескаламученого джерела.

Я розумів його важке зітхання, що нераз підчас наших розмов стрясало його грудь. Це жаль стискав тоді його серце, жаль за його, в наймах, у тьмі неуцтва страченими літами. — А він так рвався до Світла-Знання й не було кому послати його дитиною у школу, подати цього Світла його душі!...

Так працею й радощами, буденніми клопотами й роскошуванням чарівною природою плелися дні тижня.

Прийшла неділенька — й нова картина відкривалась у сільському житті. Вранці, на поклик дзвонів поспішали люди святочно прибрані, молодші причепурені до церкви, що стояла під величавим склепінням столітніх, цвітучих лип, на горбку, серед села. Гарна, деревляна церковця, дуже старенька. Таких уже немного є в нас.

З усіх сторін села сходився народ до своєї старенької церковці зложить у ній Всевишньому подяку хто за ласку-врожай, хто за своє чорне горе.

Церковця-мати вдівала всіх під своїм покровом; і щасливих і горем прибитих, і багатих і бідних.

Ясно горіли свічі, а дим кадила з мольбами панотця й вірних уносився високо. Кінчилась відправа. Народ лавою виходив із церковці; хто з благим спокоєм у душі, хто потішений, із надією в серці. Росходились. Дехто оставав ще на цвинтарі, в тіни лип, щоби погуторити зо сусідами, знакомими, порадитись, довідатися що нового чувати. І ту нераз сивоволосі старці, найповажніщі

в громаді питали мене, студентика, що чувати у світі, що пишуть часописи та питали в дечому моєї думки-поради.

Дізнавшися, що в мене дома є деякі часописи, приходили не в одну неділю пополудні до мене, щоб їм дещо перечитати. Я деколи й книжечку якусь цікавіщу привозив на ферії і тую перечитував їм; вони слухали й наслухатись не могли, а як відходили дякували так, що мені аж стидно нераз було.

Таж не моя це була заслуга, що батенько покійник посилав до школи і що я знав читати!

А труд мій невеличкий стрічався з такою вдякою щирих людей!

Це рідне, писане слово, закрите й неодному з моїх слухачів, так велику вартість мало в них!

Мимоволі насувалась думка: Як велику прислугу своєму народові може зробити кожний ученик, кожний студент, як у час ферій, у свобідну хвилю піде між нього з часописом, з пару пожиточними книжками, зі щирим, привітним словом!

Народ наш, якому доля наче мачуха поскупила і Світла-Знання, Освіти,— радо горнеться до неї, а того, хто принесе йому хочби й найменчий її промінчик — уважає за найбільшого добродія.

Нам уважати тільки, щоби народові замість ясного Сонця Правди — не викресати блудного Вогника Ложі, не подати вбійчого трійла!...

— —

Справді гарними, мабуть і найкращими були ці короткі хвилі, які провів я серед моїх слухачів, особливо молодших! Ах, ці були день і ніч слухали як став я їм снувати чудову казку нашої славної минувшини!

Здається, ніколи не забуду тих, запалом жевріючих, з напруженою увагою в мене впялених очей діточих, тих у німому подиві розхилених усточок!...

Снуючи низку цих любих сердешніх споминів, переконуюсь, що ферії не стратили й нині, по тільки літах, своєї принади, чару! І нині ще манять мене так як і перше манили! І тепер, з усмішкою виловлюю себе на цьому, що мрію про них, як колись мріяв малим хлопцем!...

Вже літ кілька не їздив на ферії. Всенна хуртовина метала мною, наче осінним листом по далекій чужині. Аж цього року, дасть Бог упоратись з іспитами, поїду на село спочить по злиднях бурі-хуртовини, віддихнути воздухом любих, рідних нив, відвідати тих, що все мене так щиро вітали між собою.

Та много з поміж них уже не застану! Не оден поляг на далекій чужині, в боротьбі за несвою справу, неоден спочив у рідній землиці, за яку життя своє віддав. А много, много померло й від недуг!...

Ох! Неодна там мати виплакує очі, надармо вижидаючи сина з війни! Не одна сиротина тинається по бурянах, обдерта й голодна й немає нікого, хто пригорнувби її до себе, теплим словом хоч на хвилину прогнав із її серця смуток-горе, поміг забути, що воно сиротина!

Одно, одніське ласкаве слово — а вчинить більше, чим найбагатший дар! Та вже й найтяще, як не почуєш його від нікого!...

А в кілько то грудях втомлених болем, зневіра серце точить?

І в кількох то душах, закаменілих із горя кривди й насильств, страшна тьма панує?...

— —

Піду поміж мій бідний, покривджений народ із теплим, щирим словом розради, надії.

І як зумію осушити хоч одну слезу горя, скресати хоч одному зневіреному серцю іскорку надії і одній нітьмою одчаю огірченій душі подати промінчик Сонця — буду щасливий!...

Львів, дня 22. квітня 1921 р.

Г. К—а.

ЗНАЙШОВ СЕБЕ.

Ліщук був на Шевченківському святі. Думав віддатись неподільно знесло му настроєві, якого надіявся серед зібраної публики. Це силувалась у нього на боротьбу пересічна, чоловіча душа з непереможним духом якоїсь парафрази, критицізму, що втручувалась нахабно в його мрії та підглядала в них дисонанси самодурення. Вона відбирала йому всяке вдоволення, всяку охоту до праці, відкривала в похвалах глум, зависть у радах. Хоч друга, понехувана гордою сестрицею, половина душі бажала за всяку ціну відкрити вартість буття, знайти мету...

Але й ту, на роковому святі, не бракло води на лотоки його скептичного думання. Перед ним держався зіритовано за крісло невдоволений добродій, що мусів піднести свій дорогоцінний корпус при словах „Заповіту“, біля нього молода жінка вкладала на кріслі загортку, відвернувшись зовсім від сцени. Сопучи та тручаючи кріслами, шукали місця якісь два панове. Ліщукові відхотілося слухати мельодії та тулити до серця могучі слова поета.

Став вже картати свое пересічне „я“, що то горнулося до всього, до чого люде прикладають вагу, коли на сцені обізвалась тремтячим голосом молода декляматорка. Білий одяг додавав непорочности її словам:

„. . . на обновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати
І будуть люде на землі“.

А що, як він перейнявсяб цією вірою? Чи вона не оживилаб його, чи не кинулаби перед ним світляного шляху, що славсяб у вершини Ідеалу. Працювати, бути борцем за „обновлення землі“ . . .

І передсмак кращого життя зродився в його душі.

— —

Ліщук почав обнову від себе...

Що не дали йому грубі томи книг, це засіяли в ньому від серця пливучі слова віри та любови. Він знайшов у собі — людину, що відсунула зперед очей понурий серпанок безвиглядности.

В—о.

СПОМИН.

Ранішне сонце виглянуло ізза рожевої хмари.

Золотом залились могутні верхи гір, пишними самоцвітами роси заблестіли їх стоки поросі травою, мохом та гірським зіллєм.

Хрустальний потічок, що бистрим водопадом спадав на біле каміння, мчався дальше вниз цвітистою долиною, тремтів живим сріблом, шумів шовковою піною, над якою уносилася в ніжній млі із розпорошених частиць чистої як сльоза води, дуга - веселка. Гарні, великі альпейські фіялки, що росли край потока, цікаво вихиляли головки зпід широких листків, до сонця, до світла.

Нічна мрака розпливалась, опадала, скривалась на дні глибоких яруг, стрімких пропастей, та відкривала вигляд на чудовий краєвид білих, снігом вкритих шпилів, під якими смараґдом свіжої зелени сіяли денеде цвітисті долинки, обняті золотом залитими скелями, а над котрими розпростирався чудовий сафір неба, яке погідне і ясне, немов всміхалося любо на вид цеї краси.

Край сірого злому скали, притуленний до неї, лежав за скарловатілим корчем смереки чоловік і пильно вдивлявся в даль.

Чудовий вид не манив його зовсім. Він впялив свої очі в одну лиш сторону, в одно місце, там де стоки протилежної гори перетинав рудий вал поплутаного пошарпаного дроту; всю свою увагу звернув він там, де всю красу природи збещестили людські руки.

Пильно водив зором по порізаних у скалі ровах, по розбитих стрільцями скалах, по видертих з корінням кущах, по білих, ясніючих у сонці плямах свіжо порозриваного каміння.

Довшу хвилю задержав він свій зір там, де під самими дротами лежали два людські трупи. Застигла кров творила темне пятно на білім камені. Один лежав зверненний лицем до неба, з отвореними очима, які виявляли невисказаний жах і страшний біль. Другий, біля нього, був зверненний лицем до землі. Здавалось в'ївся він зубами у сіру скалу, впялився в неї нігтями чорних, широко розкинених рук.

А чоловік глядів дальше, чи не заворушиться що в пошарпаних ровах, щоб у сю мить дати знак, на який сотня сніжевих пацек укритих там ген далеко за скалою, зареве громом і сотня огнених змій з страшним свистом перелетить йому над головою і впаде там, де він тепер глядить, щоб шерити смерть і загладу.

А сонце здіймалось у гору все вище та вище і своїм благодійним, золотим сяйвом заливало ці гори сніжноверхі, ці пошарпані скелі і ці дві жертви нічної стежі...

Касіно 11. І. 1920.

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ[1])

Дописи. — Звіти. — Оповіщення.

А. З життя академічної молоді.

Галичина.

Зі стану хаосу, боротьби, руху перейшли ми до сучасних днів нервозного супокою, т. зв. миру. По всюдах кидала нас лиха доля, багацько ми пережили і здається, дійшли до цеї межі, де зачинається вже апатія, а це й аґонія. Мов перекотиполе скиталося наше студентство по всіх просторах України, де йшла боротьба, де виковувалась наша краща майбутність.

А це розбита молодь знова прокидається до життя — та кволе якесь це життя, а злидні й недомагання націховують його. Мимо цього ми щиро бажаємо вести нашу працю по давним традиціям. Сучасна академічна молодь має дуже а дуже тяжке завдання гуртуватися на провідників до боротьби за культурну самостійність. Та студентство само розбите й розсіяне по краю, а й за кордоном стрічає непереможні перешкоди на шляху до цеї мети. Під пястуком ..... реакції стоптано українське життя. Сам факт, що нам зборонено університетські й технічні виклади говорить усе. Ніякі протести, ніякі меморіяли до властей не змінили „dictum acerbum“ опікунів, що так довго — як чванаться — вивоювали в нас свою культуру. Це діється нарошно, бо знають добре, чим може стати студентство в боротьбі за культурну самостійність. В тій ціли подоптано на нашій землі наші святі права, замінено утраквістичний університет на польський, наших професорів усунено. Щоби здеморалізувати й розбити спершу нечисленні ряди нашого студентства, обуслівлено прийняття українців на вищі школи клявзулями, які понижують нашу національну честь.

Накинену боротьбу прийнято. Ця боротьба о наші набуті права тревае вже три роки. Не буду вичислять всіх безуспішних заходів по ріжних центральних урядах, не буду вичислять всіх скарг перед антантою; нам важніше, як молодь сама прийме цей визов. Із приємністю слід ствердити, що молодь стала твердо й непохитно в обороні подоптаних прав. Бачучи безуспішність всяких прохань, молодь звернулася до громадянства о допомогу, а наші наукові інституції зорґанізували виклади, щось в роді свобідного університету. Власти знова неґативно поставились до прохання о позволення таких викладів. Боротьба знов тревае дальше. Ради побільшилися, студентські орґанізації одна по другій відновили свою діяльність і стали поширювати свої впливи на весь загал студентства. Відновлено „Академічну Громаду“, „Академічну Поміч“, „Студентський Союз“, що згуртував в собі всі студентські Секції на провінції. За стараннем „Студ. Союза“ відбулися в 1921 р. два студентські зїзди, перші по світовій воєнній заверюсі. Теперішні обставини, серед яких живе студентство, не могли знайти повного виразу зі зрозумілих причин. З ухвалених на цих зїздах резолюцій бачимо, що студентство непохитно стоїть при своїх правах, які йому прислугували на львівському університеті перед доконаним фактом. А супроти цього, що становище властей є непримиренне, ухвалено не вдаватись із ними в жадні переговори. — Науку на університеті рішено заступити самообразуванням, чи то приватними лекціями[1]).

З обох зїздів слідний цей корисний вплив, що студентство знає свою провідну лінію, якої має триматися, що студентство починає братися до серіозніщої праці. Зїзд виелімінував у себе некарні одиниці й проголосив їх бойкот. Коли впливи „Студентського Союза“ стали поширятися, власти завізили його діяльність. Як життя студентства уложиться на далі, не знаємо, бо й воно має свої недомагання, про що буде в дальшому дописі. (Реф.: *Nemo*).

Станиславів. Загальні збори Секції „Українського Студентського Союзу“ відбулися 10. IV. ц. р. за письменним дозволом староства в домівці т-ва „Українська Хата“. Протяглися від 5. год. з полудня до 8 ввечері,

---

[1]) Замкнені кордонами й цензурними обмеженнями, не могли ми в минулих місяцях одержати ніяких вісток зі студентського життя за ґраницею. Перша майже ластівка то короткий лист товаришів із Югославії. Допера в останніх тижнях роздобули ми жмінку вістей, які тут подаємо, просячи всіх товаришів товаришок, щоби нас, о скільки позволять відносини, інформували й у власнім інтересі й в інтересі тутешнього студентства. Наш вісник доходить до рук яких 10,000 студентства й молоді сер. шкіл (Р.)

[1]) В розмірно відрадніших обставинах найшлася частина тт—ів богословів, з яких сто й кількадесять слухає цей рік викладів у всіх трьох духовних семінаріях у Львові, Перемишлі та Станиславові. Та семінарії остають без державної дотації — а львівський досі до половини займає польське військо.

(Ред.)

хоча присутніх було всього 13 люда. В В дискусії над майбутньою діяльністю товариства, заініційованій головою зборів, тов. І. Ставничим забрали голос товариші: Іл. Семянчук, І. Фенношин, Яремич, Навроцький і др. Завзивається всьо студентство повіту до приступлення до Секції, до продуктивної роботи самоосвітньої між собою й культурної серед громадянства, до покинення епікурейського принципу: уживай світа, доки служать літа". Вибрана секційна Рада така: т. М. Загайкевич голова, тов. Ів. Яремич писар, тов. Ор. Радловський скарбник, тов. В. Заклинський контроль. тт. Феношин Ілько й Борис Осип заступники членів Ради й тт. В. Мурин й З. Вірстюк члени прозірної комісії.

(За тижн. „Укр. Життя").

— Народний університет в Ланцуті. В перших днях червня с. р. у таборі в Ланцуті відкривається для інтернованих козаків і старшин армії У. Н. Р. Народний університет. З початку буде заснований гуманістичний факультет з відділами — економічним та історико-фільольоґічним Літній семестр розраховано на 4 місяці. Лекції будуть викладатися київськими, львівськими та камянецькими професорами. Для слухачів инших таборів в Ланцуті влаштовано інтернат. Вписс слухачів буде провадитися до 1. червня с. р. Адреса університету — Ланцут, табор інтернованих Українців, Блюк А, Барак 12. — Комісія по влаштуванню вищих та середніх шкіл по таборах. З приводу того, що відкриваємий у Ланцуті Університет не має зараз, як для професури, так і для слухачів необхідної бібліотеки, комісія звертається з проханням до всіх українських Товариств і окремих осіб прийти в цій справі на допомогу. Книжки можна надсилати на всіх мовах. Назвища всіх Товариств і окремих осіб, які прийдуть на допомогу Університетові, будуть оголошені в часописах. Комісія.

(„Укр. Вік.")

— Секція України. Студ. Союза в Стрию внесла до староства Стрию в квітні ц. р. прохання о дозвіл на провадження лекцій, підготовляючих до іспитів зрілости для екстерністів. Староство одначе не дало дозволу, тільки відіслало цю просьбу до міністерства освіти у Варшаві до порішення. Тимчасом на домагання виділу секції староство казало внести другу просьбу, в котрій треба було подати назвиська прелеґентів і учасників. У відповідь на останню просьбу секції розпочала поліція дня 14. ц. м. арештування. Переведено ревізії. Описля стягнено протокол із п. Посацького і инших; Яминський Орест складав протокол цілу добу в поліції в Стрию.

Велика Вкраїна.

Радянське правительство рішило перенести камянецький університет ураз із бібліотекою та архівом до Винниці.

(„Мол. Життя").

— Університетське життя йде слабим темпом. Професорів мало, а ще менше студентства, якого число ледви сягає сотки. По авдиторіях студінь,[1]) світла не має; професори на університетському подвірю рубають дрова, замість приготовлятись до лекцій... Адміністрація в українських руках і мається враження, що живеться в українському центрі. Тут багато Галичан. Часописи галицькі не доходять.

(„Укр. Життя", з листу переданого 13. І. 1921.)

В листі 1. ІІ. ц. р. сказано м. і. таке: „Життя на Вкраїні примерло. Старий суспільний лад повалений, а новий родиться серед мук і страхіть. Матеріяльна нужда обхоплює всі верстви й можна сміло сказати, що під матеріяльним оглядом усі рівні. Страх перед контр-революцією обхоплює провідників нового ладу й через це терор ту значний. Кожної хвилини ніхто не має певности, чи не потягне його „чека" за будь який брехливий донос. Колиб не терор, новий суспільний лад та державний устрій найшовби більше прихильности. Професорів мало, та ще менше студентів. Лекції зза браку світла майже не читаються. Читальня вечері замкнена (брак світла). Галичан тут багато. Багато їх і по Вкраїні, перед усім в Одесі, Київі, Харкові, Камянці. В Умані ще начислюють загін до 6,000 люда".

(За „Укр. Життям").

Київ. Київський університет, політехніку й комерційний інститут радянське правительство закрило, а натомісць відкрило „Інститут Народнього Образування ім. Драгоманова", „Робітничо-Селянський університет" та „Робітничу Техніку". („М. Ж.")

Всіх професорів і працюючих у сфері освіти й мистецтва взято постановою раднаркому У. С. Р. на особний список, під нагляд, одним словом закріпощено. З хвилиною оголошення цієї постанови „всі належні робітники освіти й мистецтва залишаються на своїх посадах і не мають права покинути місця свойого перебування без дозволу місцевого уряду Робсили".

Для характеристики відносин приводимо два приклади: Якось на лекції, — оповідають студенти, — нам кинулася

[1]) Відомість із листів з одного університетського міста за Збручем, присланих до Галичини ще зимою.

ввічі особлива блідість професора О. Грушевського (брат М. Грушевського). Він сидів мовчки, лекції не читав. В авдиторії був страшний холод. Потім ми довідалися, що він вже три дні нічого не їв. Заразже студенти зібрали між собою невелику кількість харчових продуктів і відправили їх до помешкання професора Грушевського. Професор всю зиму ходив майже босий і в осінньому пальто. Професора Данилевича можна було щодня, коли він не лежав хорий, бачити в довжезній черзі біля совітської їдальні, де він по 3 — 4 години простоював, щоби добитися обіду.

Як і професор О. Грушевський, професор Данилевич ходить без черевиків і цілком обідраний. Більшість студентів служить у совітських установах. На лекції ходять неакуратно, бо їх майже немає. Зате реґістрація студентів переводиться майже що тиждня, а часом раз на місяць, крім того їм роздають анкети з величезною кількістю ріжноманітних питань.

(„Укр. Трибуна", ч. 16. з 24. V. 1921).

Одеса. Студент мед. одеського університету, який весною ц. р. перейшов Збруч, оповідає про тамошнє життя студентів. Студент університету одержує пайок червоноармейця, себ то фунт хліба, обід і вечерю денно й 3000 совітських рублів на місяць. За це кожний студент мусить оддати одну годину в день радянській республіці, т. є: медик мусить працювати одну годину в шпиталі, правник у канцелярії трибуналу й т. д. — Іспити існують і то навіть дуже строгі. За невидержання іспиту відправляють кандидата на літо на полеві роботи.

— Як зачувати, також „Українську Колеґію" в Римі хотіли забрати опікуни у свою непрошеву опіку. По приїзді Екс. Митрополита до Риму, св. Отець у теплім і повнім співчуття для нашого народа листі, запрошує вкр. богословів до приїзду на студії в Вічне Місто. Незабаром вибереться гурт т-шів богословів у сонячну Італію, щоб у серці християнства, в Римі на одному з тамошніх міжнародніх богословських факультетів продовжати свої студія. (Ш. Т.)

Польща.

— Рада студентських представників Великої України, що перебуває тепер на еміґрації в Ченстохові, вживає всіх способів, щоби дати змогу студентству, перебуваючому в Польщі, вибратися за кордон на студії.

— При 2-гій волинській дивізії, що знаходиться в даний мент в Каліші, утворилася Студентська громада, в склад Ради якої входять: В. Кульчицький, голова та Ів. Драбатий секретар.

Чехія.

Прага. В Празі на університеті находиться біля 1000 укр. академічн. молоді. Майже вся зорґанізована в тов. „Академічна Громада". З початком шкільного року мала Громада чимало клопотів із виєднуванням дозволу на вписи й правом побуту в Ч. С. Реп. Прохання о дозвіл на приїзд напливають дальше сотками.

Товариство складається з фахових секцій, помічних комісій і кружків.

Для несення матеріяльної помочи членам товариства утворено „Студентську Поміч У. А. Г.", яка в міру засобів уділювала грошевих підмог 165-ом найбіднішим студентам у висоті від 78 — 400 К ч. місячно. Згадана „Студентська Поміч" веде академічну мензу при допомозі південно-американського філянтропійного тов-а „Методистів", де харчується 165 студентів.

Заходом У. А. Г. видано 1 ч. „Укр. Студента" (літоґрафоване) й 1 ч. сатирично - гумористичного часопису „Вісоть".

В У. А. Г. є біля 40 Придніпрянців. Із початком шк. року повстав конфлікт між їми а Галичанами. Утворилася навіть окрема „Наддніпрянська секція У. А. Г.", яку однак постановою загальних зборів У. А. Г. 8. І. 1921. зліквідовано.

Розвоєві товариства стоїть на перешкоді недостача відповідного локалю [1]).

Товариство одержало запрошення на „Міжнародний Студентський Конґрес", який одбувся в Празі від 23. III. до 6. IV. На конґресі були представники: Англії, Бельґії, Данії, Еспанії, Франції, Фінляндії, Югославії, Люксембурґа, Норвеґії, Голяндії. Польщі, Румунії, Швайцарії, Швеції, Чехословаччини, України. Склад укр. делеґації був такий: Федів Ігор голова, Паньківський Кость міський голова, Рубін Юрій секр., Віханський Евг., Лопатинський Святослав, Слабченко Евг., члени делеґації,

На заг. зібранню, 5. IV. принято Союз Укр. студентства до міжнародної конфедерації. Зі сторони нашого студентства вислано сотки інформаційних матеріялів до студентства цілого світу.

(З Бюлетину Всеукраїнського Студентського Союзу з 15. травня 1921.)

Українськими делеґатами на Міжнародний Студентський Конґрес закладено Всеукраїнський Студентський Союз із тимчасовим осідком у Празі, завданням якого є репрезентація перед чужиною вкраїнського студентства, інформація та пропаґанда у справах українського студентства. До Союзу приєдналися

[1]) Так було ще в лютні ц. р. Чи ще нема льокалю, не знаємо. (Реф.).

УАГ. в ЧСР., „Січ“ у Відні та т-во Українців Студентів в Німеччині. До всіх инших студентських українських організацій буде надіслана разом зі статутом Союзу пропозиція вступити. В склад Виконавчого Комітету, який буде вести працю до загального зїзду вкраїнського студентства, що мав бути скликаний на прикінці літа 1921 р., входять: д-р Домбчевський як голова та Евген Слабченко як секретар. Адреса Союзу: Union Nationale des Etudiants Ukrainiens, Praha III., Serikova, 4/III.

— Дня 7. мая відбувся в Празі в Сметановій салі (Obecni dum), святочний концерт в 60 роковини смерти Тараса Шевченка, уладжтований Українською Академічною Громадою. В концерті взяли участь гром. Менцінський, співак стокгольмської опери, гром. Любка Колеса, Шакова Фільгармонія, мужеський та мішаний хор. Публика надзвичайно широ вітала гром. Менцінського, який артистично виконав „Гетьмани“, „Дума“, „Ой, Дніпре“, „Минають дні“. Велике враження зробила гра гром. Колеси „Концерт g moll“ в супроводі Шакової Фільгармонії. Хор проспівав: „Косар“, „Іван Гус“, та „Заповіт“, який випав надзвичайно величаво та вислухано його стоючи. Гостей, як Українців так і чужинців було дуже багато.

У звязку зі святом всі пражські ґазети помістили статті про Шевченка та значіння його. як для українського народу так і для всього славянства.

(„Вперед“).

— В останніх часах почало наше студентство живо інтересуватися також культурною роботою, яку там веде югослав. катол. академічне тов. „Krek“ і інші кат. чеські організації.

На католицьких [1]) принціпах уформувалася секція укр. студентів, яка числить около 20 люда. Відвідують часто „Крек“ і живо також інтересуються „Кирило-Методіївською Ліґою“ („Zora-Luc“, XXIII. 238. — Загреб).

— Кількість укр. ст-ва в Чехословаччині виносить біля 1300. Прага — 10000, Пшибрам — 28, Брно — 9. Ліберець — 126, Німецьке Яблінне — 110, Братислава — 3. В загальн. числі були (до марта ц. р.) 23 студентки. — Територіяльний розділ був (до марта) приблизно такий: Сх. Галичина — 600, Велика Вкраїна — 100. Буковина й Бесарабія 30, Кубань — 1, Америка (сини вкр. еміґрантів) — 2. Приблизно 40% із усієї кількости були техніки, 30% медики.

[1]) Для молодших читачів Придніпрянської Вкраїни подаємо до відома, що „католицький“ не значить ні „польський“ ні „латинський“, а значить „вселенський“, „всесвітний“. Так розуміє це слово цілий культурний світ, крім території давньої Росії, де в части панувало баламутство. „Католицькі принціпи“ — значить: „принціпи, яких придержується „вселенська Христова Церква“. (Ред.)

Австрія.

Відень. Заходами „Колеґії Українських Професорів“ та „Союза Журналістів і Письменників“ заложено „Вільний Український Університет“. Це, як здається, перший того рода факт в народніх еміґраціях, спричинених зверхними політичними відносинами. Цей факт має безперечно велике значіння в розвою вкраїнської культури.

На В. У. У. має студентство змогу доповнити тії недостачі, які приносять зі собою студія на німецьких університетах Відкриття ун. відбулося 17. І. ц. р. Відкрито покищо: відділ права й суспільних наук, де викладають: Д-р Дністрянський, Д-р Лозинський, Д-р Старосольський, сенатор Шелухин, Д-р Лисякі (?); — й відділ фільософічний (історико-фільольоґічний та природописно-математичний), на якому викладають: Д-р Колесса, проф. Антонович, Д-р Артемович, Д-р Рудницький, Д-р Сабат і інші. —

Президія Укр. Ак. Громади в Ч. С. Реп. віднеслася до В. У. з пропозицією перенести його до Праги. ПП. Професори приняли цю справу зичливо й тому можливо, що вона здійсниться літом.

— Більшість нашого студентства у Відні ґуртує Укр. Академічне т-во „Січ“. Перервану світовою війною діяльність обновлено з початком шкільного року 1919/20. Невеличке спершу число студентів (20 збільшується в січні 1920 р. на 50, а при кінці жовтня 1920 на 80. Головою тов-а в р. 1919/20 був т. В. Ломінський. Життя тов-а в цьому році йде пинаво; з кружків ні оден не проявляє діяльности кромі ґуртка комуністів (около 10 членів). Уладжено чайний вечір (ґрудень), спільну св. Вечерю для студентів і укр. еміґрації, концерт Т. Шевченка з укр. Жіночим Комітетом і 3-місячний курс укр. стенографії. З рамени Тов-ва відбулися 2 відчити. З часописів були в тов-і: „Вперед“, „Наша Мета“, „Укр. Голос“, „Укр. Прапор“, „Воля“, „Arbeiter-Zeitung“, „Укр. щоденні вісти“, „Робітничі вісти“, „Лікарський Вістник“ і др. — Що до політичного „credo“, то воно змінялося в міру цього з якого напрямку прибувало чи убувало товаришів. Замітніші течії були: націоналістична, комуністична, соціяльно-демократична.

В р. 1920/21. життя йде живішим темпом. Напливають тов-ші з Галичини й ріжних військових таборів. 1. II. 1921. Тов-во числить 141 членів, перебуваючих у Відні (кромі цих, що виїхали, а мають

вернути). З цього числа: 23 „експортатівців“ себто слухачів „Вищої Торговельної Школи“ (Hochschule für Welthandel), 23 фільософів, 19 правн., 17 мед., 15 ліси., 14 техн., 13 аґр., 11 торг., 6 муз. акад, 1 ветер, 1 акад. мистец., (7 рівночасно на 2 факульт.). Наддніпрянців 3, Буковинців 23, Галичан 115. Головою Тов-а т. Ігор Федів.

Основано більше кружків. Замітніші з менше, або більше рухливою діяльністю є: „Драмат. Кружок“ (20 чл.) дав кілька вистав; „Хор“ (25) а крім цього мішаний хор (ок. 40 осіб), „Музичний Кружок“ (4), „Просвітно-наукова секція“, які найважніше завдання: відчити й дискусійні вечері; „Драгоманівська Громада“ з метою: „гуртування соціялістичної молоді, обзнакомлюванняся та поглублювання соціялістичних наук, плекання та розвивання драгоманівського соціялізму“ і т. д. Членів др. гр. є 23 й діляться на дійсних і тільки симпатизуючих із духом громади; що до соціялістичних настроїв, на загал переважає елемент лівий. „Секція чужоземних“ зносин (ще молода) з метою навязати зносини зі студентством инших націй. — Студенти експортової академії згуртувалися в секції експортатівців. Метою: поглиблення та поширення фахового знання. Членів 46-ох; адреса: Vereinigung ukrainischer Horer d. Hochschule für Welthandel, Wien XIX, Hochschule f. Welhandel. 8. III. 921. зорґанізувалися наші слухачі віденської техніки, як член тов-а „Січ“ в окрему „Секцію техніків“ (14-ох). М. і. виринула в секції думка збирати матеріяли до „Української технічної термінольоґії“. В сій цілі просять усіх тов-ів техніків, які денебудь студіюють, щоби записували в якійсь мові терміни, подаючи рівночасно українські вже існуючі, або новоутворені з їх нюансами. Зібраний цим способом матеріял передасться в одні руки й так використається працю многих одиниць до технічного словаря. Секція жертвує по змозі свої услуги та інформації про відносини на віденській техніці. Адреса: Bohdan Prystaj stud. techn. Wien, IX. Nussdorferstrasse 84/13.

Хоч так товариське життя трохи в цьому році оживилось, то однак матеріяльні відносини вельми невідрадні а й „еміґраційна психіка тяжко нудна“ й „побут у Відні рожево не представляється“, так пише „Молоде Життя“, місячник, видаваний „Просвітно-науковою секцією тов-а Січ“. Цей „орґан не є провідником ідей якої небудь укр. політичної партії“. „Наш ідеал... бути конструктивним цементом при будованню Великої Української Суспільности“ (програмова стаття). Що до напряму світоглядуто орґан (о скільки можна знати з 1. 2 3 ч. які маю в руках) є: ліберальносоціялістичний і через те носить у части пятно назадництва. Місцями зневажливо виражається про християнство, що побільшує вспятництво, бож кожна освічена людина (чи їй симпатичне християнство, чи ні) добре знає, що християнство, то найбільший культурний чинник у світі. Це шкода, бо орґан не найде глибшої симпатії читачів, які майже без виїмку є християнами. Думаю однак, що тут більше винуваті дописувачі, чим товариші редактори [1]).

— За почином укр. студентства у Відні завязалося „Товариство Приятельників Освіти“ (7. III. 1919). Його ціллю: матеріяльна допомога нашому студентству. В Тов-і беруть участь старші громадяне як із Галичини так і з Вел. України. У виділі засідає більшість представників студентства (7 на 12) по нормам статута. Контролю веде Ревізійна Комісія, провіряючи що 3 місяці рахунки й подає вислід до загального відома. Товариство завдяки своїм заходам і американській щедроті придбало поважні суми. І так од 22. III. 1920 до 31. XII. 1920. сума прибутків виносила 434,593 кор., видатки в тому же часі 322,978·80 к. Підмог уділило Т-во в тім часі 450, позичок 45. Поміж жертводавцями читаємо також імя Екск. Митрополита Шептицького, дикт. Д-ра Петрушевича, о. Геннохі'я, гетьм. П. Скоропадського. Тов-о признане австр. урядом, обмежує (задля пропорціонально за малих засобів) свою діяльність на Австрію (Відень, Ґрац, Леобен) і Югославію (Загреб, Бельґрад). Адреса (для висилки жертв): Universitätsprof. Dr. Stan. Dnistrjanskyj, Wien, XVIII. Theresiengasse, 15. (Проф. Др Дн. є головою Тов-а [2]).

— Кількість Укр. на віденському університеті, яку подав ректорат на просьбу виділу „Січи“:

Богосл. 10, правн. 53 (з того 3 жінки), медиц. 65 (16 ж.), фільос. 88 (18 ж.), земель. 43, Надзвичайні слухачі: право 1 ж., фільос. 11 (6 ж.). Разом: 281 слухачів Українців а в тім: 44 ж. (стан перед 1. IV. 1921.). В цей спосіб находиться нашого студентства в Чехослов., Австрії та Югосл. більш 1500 люда, а може й значно більше, приймаючи, що не всі приступили до орґанізацій.

---

[1]) Віденська „Мол. Ж.“ трудно дістати, бо воно в Польщі й у Сх. Галичині властями заборонено.

[2]) Адміністрація „Поступу“ готова безплатно висилати до Відня жертви П. Т. жертводавців із провінції до тижня по їх одержанні, через оден з тут. банків.

(Ред.).

Німеччина.

Берлін. 22. І. ц. р. малий гурток студентів (до 8 люда) заклав „Спілку Студентів Українців у Німеччині“. Довший час число товаришів було вельми малим аж по навязанні зносин зі студентами по таборах інтернованих[1]) те число почало збільшуватися і тепер числить около 50 чоловіка і в тім 5 Галичан, прочі Придніпрянці.

Навязують зносини з „Y. M. C. A.“[2]) (Стоваришення молодих християн), яких представник Mr. Еберзоль багато поміг нашим студентам у справі принимання на вищі школи в Німеччині. Mr. Еберзоль обіцяв також помочи матеріяльно іматрикульованим студентам. Спілка має вже власне помешкання. 4. ІІІ. улаштовано концерт-баль із гарним успіхом. Берлінські товариші мають на меті заснувати книгозбірню й курс українознавства та чужих мов. При тім усім однак брак грошевих засобів. Терплять особливо незаможні члени Спілки й декотрі живуть у крайній нужді (за „Мол. Ж.“). Адреса: Verein Ukrainischer Studenten, Berlin, Pestalozzistrasse, 22.

Буковина.

Укр. академічне т-во „Запороже“ подає до відома вислід вибору старшин на літн. сем. 1921. О. Шкраба, абс пр. старший; С. Бошняк, ст. пр. заступн.; А. Алексюк ст. пр. скарбн.; І. Івончискул, ст. пр. старший юнаків.

— Рада укр. акад. тов. „Союз“. 27. ІІІ. ц. р. відбулися в салі „Нар. Дому“ загальні збори зі слід. порядком: 1. Прочитання і справдження протоколів. 2 Звіт і звільнення уступаючої ради. 3. Вибір нової ради. 4. Зміна статута і внутрішнього уставу. 5. Довільні внесення.[3]).

Румунія.

Букарешт. На загальних зборах Українців студіюючих на унів. в Букарешті, які відбулися 7. ІІ. ц. р. засновано академічне тов-о „Зоря“, яке має 14 чл (7 мед., 4 вет., 1 прав., 1 тех., 1 лісов. акад.). Вибрано виділ: т. Канюк Вас. голова, т. Волошин Давид секр. Адреса: Волошин Давид, студ. мед. Bucuresti, str. Sevenilor 39.

Америка.

New York. 6. ІІІ. відбулися в Українському Інформаційному Бюрі орґанізаційні збори укр. моводі вищих і фахових шкіл. Засновано орґанізацію, яка називається: „Товариство Української молоді“. Вибрано Тимчасову Раду для ведення інтересів тамошнього укр. зорґанізованого студентства, в якої склад увіходять: т. Юрій Андрейко гол., тов-а Ольга Кирчівна секр. Досі (в марті) належить до орґ. 29 членів. 29. ІІІ. має уладитись концерт, із якого весь дохід призначений на поміч укр. студентам на еміґрації. Адреса:

American Ukrainian Exchange, Inc. (для „Тов-а Укр. Молоді“)
30 E. 7 th str. N. York City
U. S. A.

Оповістки.

„Січовик“ із Відня у відповідь на листи т-шів з Галичини пише, що „центр колишньої наддунайської держави дуже змінився. Життя до неможливости трудне“. Нерадить до В. приїздити. Техніка, земельна вища школа й медичний факультет майже замикають нам дорогу. На дуже скромне удержання треба місячно що найменше 3000 до 4000 к. Мешкання дуже трудно найти й нижче 600 кор. майже нема. Хоч „Тов-во Прихильників Освіти“ удільює місячно підмоги (до 1000 к), то та ледви на заплачення мешкання вистачає й то не завсігди. Також позволення на приїзд дуже трудно одержати й нераз аж по місяцях це вдається. Що до пасів і віз, то це „індивідуальні справи, які треба самому поладнати“. Радить дальше не до Відня вибиратися, радше до Праги й то аж на найближчий зимовий семестер, а поки що вчитися приватно м. і. чужих мов, головно анґлійської та французької.

(За „Мол. Ж.“).

— Виділ „Академ. Гром.“ в Празі подає до відома тов. правникам, що всякі інформації дотично правничих студій на пражських університетах видає правнича секція Укр. Ак. Гр. Адреса: Praha II. Marianska 4.

— На потреби вкраїнського студ. у Празі зложили громадяни міста Станиславова 21,000 мп.

— Всю кореспонденцію для Української Академічної Громади в Празі треба відправляти по слідуючій адресі: Praha, hlavni posta, postovni sranka c. 411.

— З'їзд катол. студентів і інтеліґенції в Празі від 9 — 13 липня 1921.

Ціль з'їзду: Скріплення славянської солідарности. Програма:

В суботу 9. VII. в Народнім Театрі для участників зїзду представлення „Prodaná nevesta“.

---

[1]) Щож они досі робили в таборах інтернованих!? Прохаємо написати нам, бо воно інтересне. (Ред.).

[2]) За „YMCA“ напишемо ширше іншим разом. (Ред.)

[3]) Прохаємо оба шан. товариства подати нам свою адресу. (Ред.).

В неділю 10. VII. Відправа торжественної старо-славянської літургії в церкві „Na Slovanech".

Опісля сейчас отворення з'їзду. По полудні слідують реферати. Вечером на честь участників академія на Жофіне: її програму уложать чес. студенти.

В понеділок 11. VII. дальші реферати.

В вівторок 12. VII. Славянські сходини. Реф. Др Дворник із Парижа, Др Вайс проф. чес. унів. Реферати поодиноких народів славянських. Збори славянських студентів і загальне засідання Кир.-Мет. Ліги студентів.

В середу 13. VII. прогулька до Каролевого Тина, славного своїми памятниками з часів Кароля IV-й до інчих історичних місцевостей Чеської Реп.

Підчас з'їзду уладиться виставу, яка покаже розвій Кир.-Мет. ідеї до обєднання всіх славянських народів.

Участь у з'їзді заповіли вже студенти з Югослав. і з Лужич. Всім учасникам дається знижку на „візум" у всіх чеських конзулятах.

— „Земля", секція тов. „Січ" (Відень) звертається з проханням до товшів агрономів на чужих університетах увійти в зносини з нею. Адреса: Wien, XVIII. Theresiengasse 15. (секція „Земля").

— „Спілка Студентів Українців" у Берліні звертається до шан. панів авторів, до видавництв і до всього громадянства з просьбою допомогти їхній книгозбірні. Підписано: Лоський Ігор, гол. Золотарів Іван, секр. (Адреса вище).

Б. Середні школи.

Свойого рода монотонію в середніх школах перервали в цьому півроці святочні концерти, вечірки, академії і т. д. в 60 роковини смерти Тараса. Вони розвіяли на хвилину буденщину й відай у неодній молодій душі розбудили волю життя й діла. Кромі цього молодь обходила роковини разом із цілим старшим громадянством по всіх містах та містечках нашого краю.

О скільки можна завважати, ожився також орґанізаційний рух по вкраїнських заведеннях. Ріжні кружки, що наслідком воєнного лихоліття перервали свою діяльність, підняли її в цьому році наново. Завязалися також нові кружки.[1]) Загалом молодь сер. шкіл у щасливішім положенню, як студентство університету, бо має змогу помимо тревалючого воєнного стану на нашій землі, побирати в заведеннях розмірно правильну науку.

Зате її ряди не осягнули у Львові, а може й деінде цього числа, яке було перед великою світовою війною в 1914 р.[2])

Львів. Святочні Сходини Пластових полків Львівського Пластового Коша в память 60-их роковин смерти Т. Шевченка займають визначне місце між усіми святочними обходами, які уладжувала молодь сер. шкіл на честь Генія. Програма така:

Святочна часть.

1. Виступ частин львівського Коша при звуках пластового маршу Яр. Ярославенка. 2. Відспівання пластового гимну. 3. Слово Кошового Отамана. 4. Відчитання „Золотої Книги", присяга нових учасників (ць) і іменування перших „Гетьманських Пластунів Скобів". 5. П. Ніщинський: Виїмки з „Вечерниць", смичковий квартет із фортепяном, пластунки полку кн. Ярославни. 5. Т. Шевченко: „Свято в Чигирині", деклямація — тов-а Ел. Сениківна, пл. — учасниця полку кн. Ярославни. 7. Шевченко-Стеценко: „Заповіт", мішаний хор сполучених співаків львівського Коша.

Пластуни при праці й оглядання вистави.

Пописова часть.

1. Танець українських пластунів, пластуни полку П. К. Сагайдачного. 2. На сходинах гуртка „Сопілки", пластунки полку кн. Ярославни. 3. Знакування: семафорне, пластуни (-нки) полків П. К. С. і М. Б. — Телеґрафом Морзе, пластуни (-нки) полків Богдана Хмельницького і кн. Ярославни. 4. Пожарництво, пластуни (-пки) полків Б. Хм. і кн. Яросл. 5. Ритмічні танці, пластунки полку Марти Борецької 6. А. Вахнянин: Марш Норманів, мужеський хор сполучених співаків.

Як пластова старшина, так теж і пластуни (-нки) вложили наглядно много праці та заходів, щоби сходини випали як найвеличавіше. Цій праці відповів також успіх, який помимо розмірно недовгого приготування був справді гарний. Замітнішими точками багатої про-

[1]) Те можна сказати про Львів, Перемишль, Золочів та Станиславів. За Самбір, Стрий, Долину, Сокаль, Дрогобич і т. д. не знати. Булоби к речі, як товариші й товаришки з цих міст подалиб хоч короткі вістки зі свойого орґанізаційного життя. Інакше загал думатиме, що там спить усе без ініціятиви. (Ред.).

[2]) Прохали ми о подання числа товаришів та товаришок зі сер. шкіл у нашім краю. На стільки тисяч читачів досі того не зроблено. Думаємо, що це нездарність. Вже всі зналіб, кілько вас. (Ред.)

грами були: присяга, цебто обітниця, зложена пластунами (-ками) цілій суспільности, що вірно повнитимуть пластові обовязки; дальше вельми ріжноманітна й багата вистава праць пл - нів (-нок), з яких неодні ціхувала не лише пильність, а то й не малий талант; врешті ціла пописова часть. Найвище пластове відзначення одержали: Богдан Макарушка, VIII кл. акад. ґімн. й Р. Зубик. Сходини протягнулися від 7-ої год. вечером поза 10-у в ніч. Еліта львівської вкр. суспільности (вступ лише за запрошенням) мала нагоду блище запізнатися з пластом, що є безперечно одною з найздоровіших орґанізацій по наших середних школах.

Загалові нашого громадянства послужить до сеї ціли нова книжка Д-ра О. Тисовського „Життя в пласті. Основи пластового знання для укр. молодежі", яка має невдовзі появитися.

(Реф. П. Ток, не-пластун).

— Кружок Л. У. С. (ґрупа сер. шк) у Львові, звертається до всіх Товаришів і Товаришок сер. шкіл в краю й за кордоном і прохає помістити цей

Заклик.

Товариші й Товаришки! Нові часи настали для всіх народів Европи й зокрема для вкраїнського народа. Всюди найідейніші одиниці зпосеред християнської молоді гуртуються під ясний Прапор Христа до боротьби з ложжу, темрявою, лінивством, безхарактерністю та всякою підлотою. Це поклик новітнього часу, який найшов відгомін і в нашому студентському світі. Його вислідом, то наша Українська Студентська Ліґа.

Товариші і Товаришки! Подібні Ліґи найблагороднішої молоді повстали останніми літами у Франції, Еспанії, Голяндії, Німеччині, Югославії, Чехії, Австрії, Італії й у інчих культурних народів. А крім них заснувалася одна, всесвітна студентська Ліґа. Станьмо поруч ідейної молоді культурного світа! Ліґа не вкладає окремих тягарів і обовязків, яких не мавби й так ідейний студент-християнин, чи студентка. Ліґа не перешкаджає приступити до ніякої орґанізації, що має благородні ціли й не перешкоджає піднятися ніякої культурної праці.

Ліґа лише хоче зібрати все, що найблагородніше в українському народі до спільної, зорґанізованої, карної праці над своїм виробленням і над добром цілого народа. Ліґа хоче поглибити й поширити нашу освіту, розяснити наші сумніви, скріпити ідейні змагання, витворити гарні, гармонійні, діяльні й рішучі характери, дати, як каже Франко про християнство: „вищу мету життя, вказати новий світ ідей, влити в душу зовсім іншу силу й іншу волю, ніж дає матеріялістичний світогляд; утворити фалянґу людей смілих, безоглядних, готових на жертви й терпіння, відданих одній високій ціли, а при тім солідарних супроти інозірців і характерних".[1])

Товариші і Товаришки! Загальний статут Ліґи у Ваших руках. Піднесімо в гору ясний прапор Правди і ставаймо в ряди. Де ще нема частини Ліґи, хай усюди повстане — по всіх містах та місточках, по всіх школах, ґімназіях, семинаріях, ліцеях! Хай усюди потворяться кружки найліпших з Вас. Не о число ходить, а о внутрішню, ідейну, непобідну силу! Лишаймо, хоча з жалем, легкодухів, поверховних, безідейних, лінивих і трусів на боці. Вибирайте, що найкраще й найсильніще духом!

По примірові молоді цілого культурного світа сотворім одну велику орґанізацію. Не лякайтеся противної аґітації ні безкритичних або й злобних упереджень. Самостійність у благороднім, це знамя сильного характеру. Всюди виберіть собі й попрохайте на консулянтів совісних, зичливих приятелів молоді, яких без боязни та з довірям прохатимете о раду.

Мусимо мати свої відзнаки, свої домівки, свої бібліотеки, свої збори та їзди, свій орган, свої фонди! Вільно іншим гуртуватись під прапором Драгоманова чи Маркса, Енґельса чи Гекеля — то вільно нам, християнській молоді, гуртуватись під прапором Христа! Досить уже байдужости та інерції, дволичности та неконсеквенції.

Хай до кінця цього року не буде ні однієї закутини, де не булоби хоч одного свідомого ліґіста чи ліґістки, хоч одного консулента. Покажім нашу свідомість, ідейність, культурність та самостійність, як годиться дітям великого, культурного народа.

Подробиці й цілу будову орґанізації лишімо на дальший час по феріях.

Отже до діла, Товариші, Товаришки! До діла, до праці, до боротьби! Кличе нас славна, хоч поневолена Вкраїна, кличуть наші благородні серця, кличуть найкращі товариші й товаришки цілого культурного світа!

Від ґімн. кружка „Л. У. С.", „Хлопячої Громади", „Спортового Кружка", „Евхаристійної Дружини" на загальних зборах у Львові 25. V. 1921.

(Наступає 357 підписів).

* * *

[1]) Ів. Франко. „Данте Аліґієрі", 7 — 8.

Перемишль. (Лист).

Хвальна Редакціе!

В першому числі студентського вісника „Поступ“ натякнули Ви на безідейність та лінивість духа нашої ґімназійної молодіжі*). Сумний цей закид та глибоко вразив наші молоді серця — однак на жаль дещо правдивий. Взірцеве товариське життя, солідарність спільна праця над поширенням світогляду серед товаришів, одним словом це все, що так гарно розвивалось і цвіло перед воєнною завірюхою в нашій ґімназії, тепер... окрилось тихим туманом легкого сну. Годилосяб тепер вказати на причини сеї сумовитої буденщини в нашому студентському життю. Причини ці ріжні. Одною з найважніших — це недавна війна, котра немилосерно пожерла багато ідейних одиниць із нашої ґімназії. Одні з них зложили своє буйне життя в обороні ідеї, а другі коротають свій вік по тюрмах. А ці, що остались і держали дотепер провід у нашій ґімназії — це горстка байдужих одиниць, котрі більше дбали про свої вигоди ніж про спільну працю. Отже заходом деяких із вище згаданих відновлено для традиції з початком ц. р. спортовий кружок „Сянова Чайка“, дальше „Драматичний кружок“ і „Пласт“. На тім і осталось. Відновлені кружки не проявили дотепер жадної діяльности, бо „Драм. кружок“ невдовзі на жадання Дирекції розвязано, а „Сянова Чайка“ й „Пласт“ обмежились на фізичних вправах, котрі відбувалися що тиждня. Аж в останнім часі за ініціятивою деяких бувших членів „Драм. кружка“ устроєно концерт у честь Т. Шевченка.

Всеж таки — хоч пізно — наступило відродження в нашій ґімназії. Зпосеред туману цілковитого забуття виступили одиниці, котрі стараються збудити товаришів до нового життя, стараються з'організувати молодіж та заохочують до спільної, солідної праці. За їх ініціятивою засновано в цвітні ц. р. на місце давнього „Драм. кружка“ кружок „Самообразування“, котрого напрям культурно-просвітно-національний. Відновлено рівнож кружок „Сянова Чайка“. Принайменше раз на тиждень відбуваються відчити та дискусії на ріжні теми. Одним словом товариське життя починає щораз більше розвиватись. Точний звіт із діяльности кружків подамо при кінці цього року.

Просимо рівнож прислати для нашого кружка 1, 2 і 3 число „Поступу“, а рівнож посилаємо гроші на 5 число. Займемось також поширенням цього одинокого студентського вісника.

З правдивим поважанням

Виділ кружка „Самообразування“

ґімн. мол. в Перемишлі.

Перемишль, дня 22. IV. 1921.

*) Так тут дехто думав, та ми, з редакції, лишили загадку нерозвязаною.

Перемишль. (Звіт). Дня 25. I. 1919 р. відбулися по раз перший загальні збори в цілі отворення читальні для учениць укр. держ. семін. курсів у Перемишлі.

Засідання розпочалося вступним словом Вп. Дир. Матвіяса та поученням членів, які мають обовязки супроти новозаснованої читальні і також про її ціль. Опісля відбувся вибір виділу. Від цього дня збори в читальні відбувалися кожної суботи. Відчити були на ріжні теми.

8. XI. тов. Ол. Темник „Земля“ Кобилянської.

15. XI. Вп. проф. Котисової „Сон української ночі“.

22. XI. тов. Бр. Древно „Козаччина“.

29. XI. тов. Осипи Годик „Про околиці Перемишля“.

12. XII. тов. Михайлович „Життя і твори Т. Шевченка“.

Тому, що з браку вугля не було науки, замкнено й читальню до цвітня. Від 26. IV. 1920 р. IV. рік зістав звільнений з усяких обовязків для читальні з причини зближаючогося іспиту зрілости, а ведення читальні переняв на себе III. рік. Відтак вибрано слідуючий виділ: тов-а Олена Гадзевич голова; тов-а Древно заст. голови; Евг. Малик секретарка; Городецька Ольга заст. секрет.; Евген. Лучковська касієр.; Патронік Ольга заст. касієр.; Осипа Годик бібліот.; Волод. Глембоцька заст. бібліот. Делеґатки III рік.: Марія Пеленська, II. рік: Лебедович Марія, I рік: Гадзевич Наталія.

Дня 6. V. на зборах виділу ухвалено кілька відчитів з історії та ґеоґрафії України тому, що прибуло багато учениць із польських шкіл, де дуже мало познакомились з історією та ґеоґрафією рідної землі. На слідуючий раз був відчит тов-и Пеленської М. „Панські жарти“ Ів. Франка. По кожнім відчиті тов-а Гадзевич мала виклади про положення України. Кожний член був обовязаний платити місячно 50 сот. Всі доходи були призначені на закупно книжок і часописів. З часописів передплачувано „Український Голос“, „Вперед“, „Нашу Мету“ та закуплено книжки для бібліотеки.

На рік 1920/21 вибрано слідуючий виділ: Ол. Гадзевич голова; Анна Кинаш заст. гол.; Ольга Слонська касієрка; Іванна Менчак заст. касієр.; Шульган бібліот.

Перший відчит був того самого дня —

3. X. тов-а М. Ґінка „Соняшний промінь“ Б. Грінченка.

10. X. тов-а Ольга Патронік „Осаул Підкови“ Будзиновського.

12. X. Вп. проф. Тишинська „Росмерсгольм“ Ібзена та інчі його твори.

16. X. тов-а Ол. Вислоцька „Хмари“ Нечуя-Левицького.

7. XI. тов-а Ольга Городецька „Захар Беркут“ Ів. Франка.

15. XI. Вп. проф. Тишинська „Середники образування“.

28. XI. тов. Трухан „Козачка“ М. Вовчка.

По кожнім відчиті розвивалася дискусія на його тему, а відтак тов-а Годик Ол. здавала звіт із політики цілого тижня на підставі часопису „Укр. Дзвін“.

Члени читальні були обовязлні платити по 2 мк. місячної вкладки. Провід читальні обняла Вп. проф. Тишинська. За її енергічним старанням розвинулась наша орґанізація далеко більше чим попереднього року.

Слідуючі збори відбулися 19. II. 1921 р. Провід читальні переняв III. рік, до виділу вибрано: Олена Вислоцька голова; Гадзевич Наталія заст. голови; Степанія Дорожовець секрет.; Катря Глушко заст. секр.; Ольга Патронік касієрка; Іванна Менчак заст. касієр.; Павлина Фуґлевич бібліотекарка; Наталія Малик заст. бібліот.; Делеґатка IV. рік Олена Гадзевич, III. рік Андрушко Марія, II. рік Федонович Іванна, I. рік Підґарбій.

Відтак вибрано ревізийну комісію, якої членами стали Ольга Бородецька Олена Гатала і Марія Гуміняк. Ревізійна комісія перевела шконтрум каси. Рівнож переведено інвентар книжок. Збори установлено раз на тиждень. Запренумеровано часопис „Українській Голос“, а на руки Вп. п. Яцишин „Поступ“.

В році 1921 відбулися слідуючі відчити:

26. II. Вп. проф. Ціпановська „Леся Українка“.

5. III. тов-а Ів. Менчак „Як розвивалась українська держава“ та про її відносини до Польщі.

13. III. тов-а Пушкар „Значіння води в природі“.

19. III. тов-а К. Глушко „Біольоґія ростин“.

2. IV. Вп. учит. Савицька „Михайло Драгоманів“.

9. IV. тов-а Евг. Малик „Маніпулянтка“ Ів. Франка.

18. IV. тов-а Ол. Гадзевич „Торговля жемчугів“ Цеглинського.

По кожнім відчиті наступає дискусія, а відтак голова О. Вислоцька здає звіт із політичної діяльности з цілого тижня, на підставі українських і польських часописів, по чім ідуть пояснення Вп. Директора.

Веденням читальні занявся дуже щиро Вп. Директор Матвіяс, за його старанням і трудом розвій читальні з кожним тижнем поступає значно вперед.

Збори в читальні відбуваються кожної суботи під проводом Вп. Директора й учительських сил. 10. II. відсвяткували члени читальні память Тараса Шевченка величавим поранком.

Крім вище наведених відчитів вже виготовлені на будуче слідуючі: Вп. проф. Ціпановської і Тишинської виклади педаґоґічні і психольоґічні. Підґарбій уч. I р. „Про чоловіка яко твір орґанічний“. Гадзевич Нат. „Вплив чувств естетичних на виховання“; Стиранець: „Найважніші відомости з астрономії“. Малик Н. „Спомини з України“.

Крім Вп. Дир. великі заслуги коло піднесення нашої орґанізації положили в минулім році Вп. проф. Погорецька яко коляторка; в сім році Вп. проф. Ціпановська і Тишинська, які своїми кріпкими словами загрівають молодь до життєвої боротьби.

Перемишль 27. IV. 1921.

Олена Вислоцька
голова чит.

(печать). Анастасія Дорожовець
секретарка

— Іститут ОО. Василіян в Бучачі. Надіслано нам отсе оповіщення з проханням помістити його в „Поступі“: „Бучацький монастир ОО. Василіян знаний в нашій суспільности вже від давна. Там містилася колись славнозвісна середня школа, котра видала чимале число діяльних громадян, з поміж яких деякі ще нині працюють на народній і церковній роботі, там ествував взірцевий тип новітнього конвікту, що через цілі літа збирав українську молодь околиці й провінції і виховував її своєю добірною методою слова й діла, там приміщувався широкозвісний нашому людові „Місійний Інститут ім. св. Йосафата“, котрий під величним кличем „Бог сього хоче“ образував і заправляв молодих охотників до великого апослування в Европі й Америці, там основується тепер „Інститут ОО. Василіян“, про котрий думаємо говорити.

Незначний в собі початок Інституту припадає на 1917 рік. З першу тільки незначне число вихованків найшло приміщення в монастирі, але не минув рік як загальне число учеників дійшло до 47. Їх всіх, відповідно до кляс, записано до публичних шкіл в Бучачі. Не радо йшли діти до міських шкіл, бо викладова мова була їм чужою. На щастя не довго тревав цей стан, Бо вже 2. XI. 1918 р. прийшла Українська Влада й діти почули в школі свою рідну мову. Кромі цього Укр. Уряд спомагав захист грошевими датками, одягами й мав іще причинитися до віднови дому, у якому містився захист. Прийшов однак страшний воєний фронт і не було навіть мови приступати до віднови. 4. VI. 1918 Поляки зайняли місто. І хоча не довго їхні фронтові війська попасали біля монастиря й захисту, всеж таки своїм господарюванням нанесли чимало неладу й розходів. На шкільний рік 1919/20 приняв Інститут 60 учеників. Обставини, що

їх сотворили недавно минулі дні, не дозволили посилати дітей до публичних шкіл. Отворено отже в монастирі домашну школу. І тепер не обійшлось без клопотів. То шкільний державний інспектор, то передусім польське військо переривали правильну науку. Що більше! дійшло навіть до цього, що сила польських жовнірів заволоділа Інститутом, а дітям лишився — стрих. Можеб прийшов був кінець Інститутові, якби не сильна витреваліть монахів-виховавців. Замість кинути все, розпустити домів дітвору, монахи стали шукати инчого виходу. Випорожнили монастирську спіжарню й в ній відбувалась наука. — Прийшли памятні ферії 1920 року. Дітям, що з таким вкладом праці й мукою покінчили рік належався відпочинок. Але й тепер инче лихо спало на голову. Прийшла большевія й забрала все, що пригосподарилося на монастирському фільваркові. Школі грозила, що забере її в свої руки, монастирську й інститутську бібліотеку виписала, що „займається“ Скінчилось однак на погрозах і виписках.

В хвилі, як недалеко шаліла ще боротьба, як на бучацькому ринку громадились „мітінги“, монастир отвирав 1920/21 шкільний рік. Отвирав його не заосмотрений ні в харчі, ні в опал, ні одежу, а що найважніще без грошей в касі. Отвирав його однак зі сильною вірою в краще завтра, отвирав зі святим завзяттям, що за Божою поміччю побідить і голод і холод і вбогість. Так сталось. Найшлись великодушні серця далеко поза океаном, найшлись жертволюбиві люде таки в краю, що поспішили на поміч, щоби не дати впасти цьому, що Бог двигнув на ратунок безпомічних, на світло безпросвітних. І Інститут не тільки вствує, не тільки мізерненько животіє, ні, він кріпшає, поширюється. Сорок учнів, з котрих більшість і мріяти не могла про школу й науку, користає тепер з научно-виховавчої праці безпретенсійних монахів. — Три ґімназійні кляси, що складаються тепер на цілість Інституту, будуть з почином нового шкільного року (1921/22) доповнені четвертою клясою, так що Інститут ОО. Василіян в Бучачі обійматиме цілу нашу ґімназію. План науки в головних чертах той сам, що й инчих клясичних ґімназій. Латини вчиться від І. кл., німецької мови від ІІ. кл., а грецької від ІІІ. кл. — Ціллю Інститута — це дати всесторонну освіту — вишколення розумові й волі й тим робом виховати нашому громадянству людей вчених, характерних, повних ініціятиви й діла, людей, що не шукалиб себе, що все й всюди малиб постояти за Найвищу Правду й Добро...

„...розкуватись, одностайне
односердне стати
за Євангеліє Правди
за темнії люди“.

Ціль велична, ідейна, божеська. Тож не диво, що до такої ціли надаються тільки великі душі, тільки геройські серця. А й Інститут зі своєї сторони вибирає тільки здорових, совісних, охочих до науки, а притім що найспособіщих учнів. — На прикінці подаємо умовини приняття до Інституту ОО. Василіян в Бучачі:

До першої кляси ґімн. приймається 10—12 літних молодців, що скінчили четверту нар. клясу й кромі цього здали в Інституті вступний іспит. Ці, що старатимуться о приняття до ІІ., ІІІ. і IV. кляси ґімн. мають виказатися похвальним свідоцтвом з відповідної кляси й мають бути готові піддатись вступним іспитам, якщо Інститут цього зажадає. На шкільний рік 1921/22 можна зголошуватись, або 1) перед вакаціями до 20 червня ц. р. включно; або 2) підчас вакацій до 15. серпня включно. Вступні іспити згляднo приняття цих, що подадуться до 20. червня ц. р. відбудуться 1. липня ц. р., а тих, що подадуться до 15. серпня ц. р. іспити, а радше приняття відбудеться 30. серпня ц. р., так щоби на випадок не приняття до Інституту кожен мав змогу вписатись до державних шкіл. До іспиту можуть явитися тільки ці, що викажуться призволом Інституту. Призвіл або відмову на приїзд одержать одні сейчас по 20. червня, а другі сейчас по 15. серпня. Проситься отже при поданні долучити почтові значки на відповідь. До подання вимагається метрика згл. її відпис і шкільні свідоцтва. Щоби ці документи не пропали на почті треба післати їх поручено. — Інститут жадає, щоби кошти удержання зобовязались оплачувати родичі чи опікуни хлопця після своєї можности й осібного порозуміння з Інститутом. Подрібні вимоги що до біля, оплати і т. и. будуть подані кожному при принятті.

Адреса:

„Інститут ОО. Василіян в Бучачі“.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!
Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як найкраще розвивався.

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ [1]).

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Й. С.

Читайте!

Таємна сила слова завсіди порушувала маси. Але либонь ніколи передтим освічені круги не улягали так сильно й ярко впливам буденного собі софізмату як сьогодня. Бо нині вистарчить благенький навіть софістичний доказ вбрати в літерацький одяг і пустити в світ на крилах часописі чи брошури, а з певністю перебіжить він земську простір і всюди найде оплески й незвичайне приняття. Так образується сьогодня всевладна публична опінія. Кожен о сім знає, кожен нарікає на її тиранію, а мимо цього рідко хто не дається заволодіти її приманами, чаруванням. Безперечно знаємо багато речей, котрих не знала минувшина, читаємо й пишемо без порівнання більше як давніше, але попри це все менше вміємо думати, менче здаємо собі справу з того, що в нас вмавляють або що самі боронимо. Причина цього недомагання лежить у великій мірі якраз у тім самім, що так много й так скоро читається й пишеться.

Якщо бажаєте вами самими не збільшати рядів цих некритичних освіченців потреба вам такой на провесні свойого молодого життя забратися до путнього читання й писання.

Молодь наша читає більше як хто, читає так, що прямо пожирає книжку. Читає в школі, читає дома, — читає за дня, читає в ночі, читає поезію, читає прозу, — читає брошуру-книжку, читає часопис. Без застанови все береться за добру монету, книжці віриться на слово... А кінцевий вислід такого читання який? Такий, що не вміється думати стисло й ядерно, що не вміється йти до глибини речі, зводити щоденні балачки до неоспоримих засад, устеретися засідок крутого доказування.

Тому возьміть собі за засаду передусім любити й читати книжки, що навчають розум і ублагороднюють серце. Тільки така лектура доповнить у вас шкільну науку, а в неодного заступить і школу. Школа витикає лише напрям, кидає конечне світло й вказує спосіб посісти й зглибити знання. Школа приготовляє лише рілю, кидає зерна науки, а кожен сам власною працею має їх виплекати.

Щоби таке читання було успішніше, читайте книжку з пером у руці. Не кожному вільно носити меч, оружжя, але кожен має право узброїтись в перо. Запишіть місця повні змісту й правдиво гідні завваги. Очивидно не відписується цілих розділів чи сторін. Однак глу-

[1]) Відділ часопису „ПОСТУП", присвячений молодшому студентству й молоді виділових шкіл. Рік І. Ч. 6—7.

бокі й незвичайні думки, клясичні місця, добірні докази, знаменні факти, прояви можна й треба записати.

Памятайте лише, що при цих записках муситься уважати на якийсь лад, уклад. Найліпше всі короткі нотатки, виписки укладати в альфабетичнім порядку після початкової букви тзв. маркантного слова. Довші місця вінотовується звичайно в зошиті, означуючи їх порядочними числами. Опісля й до них треба спорядити альфабетичний показчик після початкової букви заголовкового слова, подаючи притім дотичне число зі сшитка. Цей спосіб дає змогу легко й скоро віднайти все потрібне.

Солідна лектура, лектура з пером у руці не легке діло. Гнучкість нашої волі раз-у-раз уміє ухиляти увагу розуму, щоби тим робом підтримувати молодечу нехіть до книжки. Тож треба знати, що тільки силою нашої волі ламається початкову нехіть, і тільки терпеливість та горда впертість у цім згляді родить людей науки, родить фаховців у свойому роді.

Ко. О.

ДУМКА.

Чому літа молодії
Так скоро ідете?
Де ви мої дорогії
Хвилини несете?

Ні, не хочем їх топити!
Ні край світ замчати,
Але хочем ми їх, брате,
Вічности віддати!

Чи у морю їх втопити
Бажаєте, літа?
Чи за гори їх замчати,
На край сього світа?

Хай вона хоч приголубить
Сі невинні цвіти;
Їх вона сердешних любить
Мов рідні діти.

М. Ю. Лєрмонтоф.

АШИК-КЕРІБ.[1])

(Кавказьке оповідання.)

Переклав: *Ю. Редько, Гімн.*

Давно тому назад, у городі Тифлісі, жив оден багатий Турок. Аллах дав йому багато золота, але дорожча від золота була для нього його одинока дочка, Магуль-Меґері. Гарні є звізди на небі, але за звіздами живуть ангели, а вони ще гарніші; так і Магуль-Меґері була гарніша за всіх тифліських дівчат. Був також у Тифлісі бідний Ашик-Керіб. Пророк не дав йому нічого кромі благородного серця й дару пісень. Граючи на саазі (= балалайці) й виславлюючи старинних героїв Туркестану, ходив він по весіллях звеселяти багатих і щасливих людей. На одному весіллі побачив він Магуль-Меґері й вони взаїмно полюбилися. Малу надію мав Ашик-Керіб дістати її руку й посумнів, як зимове небо.

Одного разу лежачи в саді під виноградником, він здрімався й заснув. В цій хвилі йшла попри нього Магуль-Меґері зі своїми товаришками й одна з них, побачивши сплячого Ашика (= музику), підійшла до нього й заспівала: „Чому ти спиш під виноградником? Вставай, бо йде твоя люба". Він прокинувся; а дівчина втікла. Магуль-Меґері вчула її пісню й почала на неї сварити. „Якщо ти зналаб, відповіла ця, кому я співала, то дякувалаб мені: цеж твій Ашик-Керіб".

— „Веди мене до нього!" сказала Магуль-Меґері й вони пішли. Побачивши його сумне лице, вона почала його випитувати й потішати.

---

[1]) Полное собраніе сочиненій М. Ю. Лермонтова. Т. III., ст. 232 сл. Петербургъ, изданіе Павленкова. Рік вид. не зазначений. (Завв. перекл.)

— „Я не можу бути веселим“, — відповів Ашик-Керіб, — я тебе люблю а ти ніколи не будеш моєю!“

— „Проси моєї руки в батька, — казала вона — а він справить весілля за свої гроші, а мене вивінує так, що вистане нам на життя“.

— „Добре, — відповів він, — скажім, що Ляк-Аґа нічого не пожалує для своєї дочки; але хто зна, чи ти опісля не будеш мені докоряти, що я нічого не мав і тобі все завдячую? Ні, люба Магуль-Меґері, я постановив протягом сімох літ подорожувати по світі і здобути собі багатство, або згинути в далеких пустинях. Як-що ти годишся, то за сім літ будеш моєю“.

Вона згодилася та сказала, що як-що він в означений день не верне, то вона стане жінкою Куршуд-бека, що вже від давна просить о її руку.

Прийшов Ашик-Керіб до своєї матері, попросив її благословення на дорогу, поцілував маленьку сестру, повісив на плечі торбину й опираючися на подорожну палицю вийшов із Тифлісу. Невдовзі догоняє його їздець; він дивиться, а це Куршуд-бек. „Щасливої дороги! — крикнув бек. — Куди лиш підеш' я буду тобі товаришем“.

Не радів цим Ашик, але пішли разом. Довго йшли вони вкупі, а наприкінці побачили перед собою ріку. Ані моста, ні броду. „Пливи перший! — сказав Куршуд-бек — я поплину за тобою“. Ашик скинув верхню одіж і поплив. Переплинувши, поглянув назад — о горе! о всемогучий Аллаху! — Куршуд-бек, взявши його одіж, поїхав назад до Тифлісу; лиш порох знісився хмарою знід копит його коня.

В Тифлісі віддав бек одіж Ашика-Керіба його старій матері. „Твій син утопився у глибокій ріці, отсе його одіж“. Мати в розпуці впала на одіж любого сина й почала обливати її гарячими сльозами; потім узяла її й понесла до майбутньої невістки, Магуль-Меґері. „Мій син утопився, — сказала до неї. — Куршуд-бек привіз його одіж; ти вільна“. Магуль-Меґері всміхнулася й відповіла: „Не вір; те все лиш вигадки Куршуд-бека. Перед семи літами ніхто не буде моїм чоловіком“. Вона взяла зі стіни свій сааз і спокійно почала співати найлюбішу пісню бідного Ашик-Керіба.

Міжтим подорожний прийшов голий і босий до одного села. Добрі люде оділи його й накормили; він за те співав їм чудові пісні. Так переходив він зі села до села, з міста до міста, а його слава гомоніла по всіх усюдах. Прибув наприкінці до Халафу. Як звичайно ввійшов до каварні, взяв сааз і почав грати. В тому часі жив у Халафі баша, що вельми любив співаків. Чимало їх приводили до нього, але ніден не припав йому до вподоби. Його давші ніг не чули, бігаючи по місті. Нараз, переходячи мимо каварні, почули пречудний голос. Пішли туди. „Ходи з нами до великого баші, — крикнули вони, — або пращайся з життем“. — „Я вільний чоловік, подорожний із міста Тифлісу, — каже Ашик-Керіб, — схочу — то піду, не схочу — не піду, а ваш баша мені не начальник“. Однак, не дивлячись на це, вони вхопили його й привели до баші. „Співай!“ — сказав баша й Ашик заспівав. У своїму співі вихваляв дорогу Магуль-Меґері й цей спів так сподобався гордому баші, що цей лишив у себе бідного Ашик-Керіба. Посипалося йому золото й срібло, щасливо й весело зажив Ашик-Керіб і став вельми богатим. Не знаю, чи забув він за свою Магуль-Меґері, чи ні, але час минав скоро. Останній рік уже добігав до кінця, а він і не думав про відїзд. Магуль-Меґері почала впадати в розпуку.

В цьому часі оден купець їхав караваною з Тифлісу з 40 верблюдами й 80 невільниками. Магуль-Меґері прикликує купця, дає йому золотий таріль і каже: „Возьми цей таріль, і в котрій лиш город приїдеш, виставляй його у своїому склепі й оголоси, що хто признається його власником і це докаже, дістане таріль і золота, кілько він заважить“.

Купець поїхав; усюди сповняв припоручення Магуль-Меґері, але ніхто не зголошувався по золотий таріль. Вже продав майже всі товари, а з рештою приїхав до Халафу. Оголосив усюди поручення Магуль-Меґері. Почувши це Ашик-Керіб прибіг до склепу й побачив у склепі тифліського купця золотий таріль. „Це мій!“ — крикнув і вхопив його рукою. — „Так, це твоє, — сказав купець — я пізнав тебе, Ашик-Керібе. Йдиж чим скоріше до Тифлісу: твоя Магуль-Меґері веліла сказати тобі, що час минає, а коли не прибудеш в назначений день, то вона віддасться за иншого“.

В розпуці Ашик-Керіб схопився за голову: лишилося тільки три дні до назначеного часу. Однак він сів на коня, взяв зі собою торбину з червінцями й пігнав, не жалуючи звіряти. Вкінці обезсилений кінь впав мертвий на Арзинян-горі, між Арзиняном і Арзерумом. Що йому було робити? З Арзиняну до Тифлісу два місяці їзди, а лишилося всього два дні. „Аллаху всемогучий! — крикнув він, — коли Ти мені не поможеш, то не жити мені на світі!“ Нараз побачив він у долині чоловіка на білому коні й почув сильний голос:

„Облац (= молодче) що ти хочеш робити?“

„Хочу вмерти!“ — відповів Ашик.

„Якщо так, злази в долину, а я тебе вбю“.

Ашик зліз зі стрімкої гори.

„Ходи за мною“, — сказав грізно їздець.

„Як я можу йти за тобою, — відповів Ашик — твій кінь летить як вітер, а я обтяжений торбиною“.

„Правда. Повісь отже торбу на моє сідло та йди за мною!“ Ашик старався бігти, але скоро останув позаду коня. „Чомуж ти остався?“ — спитав їздець.

„Якже я можу йти за тобою: твій кінь швидший від гадки, а я вже втомлений“.

„Правда. Сідай ззаду на мойого коня й кажи правду: де тобі треба їхати?“

„Щоби хоч до Арзеруму цьогодня доїхати“ — відповів Ашик.

„Замкниж очі“. Він замкнув. „Тепер отвори“. Глядить Ашик: перед ним біліють стіни й мінарети Арзеруму.

„Вибач, аґа, — сказав Ашик — я помилився; я хотів сказати, що менї треба до Карсу“.

„Таж я говорив тобі, щоби ти говорив правду, — відповів їздець. — Замкниж знов очі. Тепер отвори!“

Ашик своїм очам не повірив, що це Карс. Він упав на коліна й казав: „Вибач, аґа, тричі завинив твій слуга Ашик-Керіб; але ти сам знаєш, що коли чоловік ранком почав брехати, то буде брехати й до кінця дня. Мені зараз треба до Тифлісу“.

„Який жеж ти неправдомовний! — сказав суворо їздець — але щож робити, прощаю тобі й тепер. Замкниж очі. Тепер отвори!“ — додав він по хвилині.

Ашик крикнув із радости: вони стояли коло брами Тифлісу. Щиро подякувавши та знявши зі сідла свою торбину, Ашик-Керіб сказав до їздця:

„Аґа, твоє добродійство велике, але зроби ще більше. Коли я оповідатиму, що за один день приїхав із Арзиняну до Тифлісу, то ніхто менї не йме віри; дай отже менї щонебудь на доказ!“

„Зігнися, — сказав цей всміхнувшися — візьми зпід копита мойого коня грудку землі і сховай за пазуху! Якщо не віритимуть у правду твоїх слів, то кажи привести сліпу від сімох літ, намасти їй очі, а вона побачить світло дня“.

Ашик узяв грудку землі зпід копита білого коня; але як лише підійняв голову — їздець і кінь щезли йому з очей. Щойно тоді впевнився він у душі, що його добродієм був ніхто инший, хіба Хадеріляз (= св. Юрій).

Пізним вечером Ашик-Керіб віднайшов свою хату. Тремтячою рукою застукав у двері, говорячи:

„Ана, ана (= мамо), відчини! я божий гість, я голодний. Ради подорожного твойого сина, пусти мене!“

Слабий голос старушки відповів: „На нічліг є доми багатих та сильних; є тепер у городі весілля, там можеш переночувати“.

„Ана, — відповів він — я ту знакомих не маю й тому повторяю мою просьбу: ради подорожного твойого сина, пусти мене!“

Тоді сестра сказала до матері: „Мамо, я встану та відчиню йому двері“.

„Негідна дочко! — відповіла стара — ти радо приймаєш молодих людей, бо я вже сім літ, як втратила від сліз зір“.

Та дочка, не зважаючи на її говорення, встала, відчинила двері й пустила Ашик-Керіба. Сказавши звичайне поздоровлення, він сів і зі зворушенням почав оглядати свою хату. И бачить він, що на стіні висить запорошений милозвучний сааз і питає в матері: „Що це висить у тебе на стіні?“

„Цікавий ти гість, — сказала вона — буде з тебе й того, що дадуть тобі кусник хліба, а завтра підеш із Богом“.

„Та я вже сказав тобі, що я твій син, ти моя рідна мати, а це моя сестра. Тому прошу сказати менї, що це висить на стіні?“

„Це сааз“, — відповіла стара, не даючи йому віри.

„А що це воно таке сааз?“

„Сааз, це те, що на ньому грають і співають пісні“.

Ашик попросив, щоби вона позволила сестрі здійняти сааз і показати йому.

„Не можна, — сказала стара — це сааз мойого нещасного сина. Вже сім літ висить на стіні й нічия жива рука його від тоді ще не діткнула“. Але сестра його встала, здійняла зі стіни сааз і подала йому. Тоді підніс він очі на небо й сказав таку молитву: „Всемогучий Аллаху! Якщо маю осягнути бажану ціль, то мій семиструнний сааз буде так голосний, як у той день, в якому я в останнє на ньому грав“. Він вдарив по мідяних струнах — вони голосно заговорили; він почав співати: „Я бідний керіб (= подорожний) тому і слова мої бідні; але великий Хадеріляз поміг менї сюди дістатись. Хоч я бідний і слова мої бідні, пізнай, мамо, мене, свойого путника!“

По цих словах його мати заплакала й запитала: „Як ти звешся?“

„Рашід“ (= простодушний) — відповів він.

„Раз говори, другий же раз слухай, Рашіде, — сказала вона — своїми словами ти шматуєш моє серце. Цеї ночі мені снилося, що вже мабуть побіліло волосся на моїй голові. Вже сім літ минуло, як я осліпла від сліз. Скажиж мені ти, що маєш його голос, коли він прийде?“

Двічі зі слізми повторяла вона свою просьбу. Він надармо називав себе її сином, вона не вірила йому. По якімось часі він попросив: „Позвольте, мамо, взяти сааз і йти; я чув, що ту близько є весілля: я буду співати й грати, а все, що дістану, принесу сюди“.

„Не вільно, — відповіла — від того часу, як пропав мій син, його сааз не виходив із хати“.

Він почав заклинатися, що не ушкодить ані одної струни. „Колиб хоч одна струна пірвалася, то відповідає ціле моє майно“. Стара обмацала його торбину, а переєвідчившися, що вона наповнена грішми, пустила його. Відпровадивши його до дверей багатого дому, сестра лишилася коло дверей послухати, що буде.

В тім домі мешкала Магуль-Меґері що цеї ночі мала стати жінкою Куршуд-бека. Куршуд-бек пирував із рідними й приятелями, а Магуль-Меґері, сидячи за багатою чадрою (= завісою) зі своїми товаришками, тримала в одній руці чарку з отруєю, а в другій кинжал. Вона присягла, що вмре скоріше, ніж стане жінкою Куршуд-бека. І чує вона, що прийшов путник і відізвався словами: „Селям алєйкум! ви ту забавляєтеся й пируєте, тож дозвольте мені, бідному путникові, сісти з вами, аж за те співатиму вам пісні“.

„Чому ні? — сказав Куршуд-бек. — Сюди пускаємо співаків, бо ту весілля. Заспівайже щонебудь, ашику (= співаче), а я тобі дам повну жменю золота. А якжеж ти звешся?“

„Шінді-ґерурсез“ (= скоро дізнаєтеся).

„Що це за ймення? — кликнув сей зі сміхом — я перший раз це чую!“

„Коли я був народився, — відповів Ашик — то сусіди приходили й питали: сина, чи дочку Бог дав? Їм відповідали: шінде-ґерурсез (= скоро дізнаєтеся). І коли я народився, мене так назвали“. Потім узяв він сааз і почав співати:

„В городі Халафі я пив місірське вино, а Бог дав мені крила й я за три дні прилетів сюди“.

Брат Куршуд-бека вхопив кинжал у руки й крикнув: „Ти брешеш! як можна за три дні приїхати сюди з Халафу?“

„Защо ти хочеш мене вбити? — сказав Ашик. — Співаки звичайно зі всіх чотирьох сторін збираються в одно місце. Можете мені вірити, або й ні“.

„Нехай співає дальше“ — сказав жених. Ашик-Керіб заспівав знову:

„Ранком я молився в Арзиняні, вполудне в городі Арзерумі, перед заходом сонця в Карсі, а вечером у Тифлісі. Аллах дав мені крила й я прилетів сюди, бо став жертвою білого коня; він летів швидко як птиця, з гори в пропасть, з пропасти на гору. Мевлян (= Господь) дав Ашикові крила й він прилетів на весілля Магуль-Меґері“.

Тоді Магуль-Меґері, пізнавши його голос, кивула їдь в одну сторону, а кинжал у другу. „Так отже ти додержала присяги? — сказала товаришка — тож іще цеї ночі ставеш жінкою Куршуд-бека“.

„Ви не пізнали, а я пізнала любий голос“ — одповіла Магуль-Меґері й узявши вожиді розтяла чадру. А коли глянула і справді пізнала свойого Ашик-Керіба, крикнула й обоє зімліли. Брат Куршуд-бека кинувся з кинжалом, щоб обоїх убити, але Куршуд-бек затримав його, говорячи: „Знай, що чоловіка не мине те, що йому призначено при його вродженні“.

„Отямившись, Магуль-Меґері зачервонілася зі стиду, закрила лице рукою й сховалася за занавісу.

„Тепер вже видіжу, що ти справді Ашик-Керіб, — сказав жених — але скажи, як ти міг за так короткий час переїхати так великий простір?“

„На доказ правди моя шабля перерубає зелізо; а коли говорю неправду, то хай моя шия буде тонша від волоска. Але найліпше приведіть до мене сліпу, що вже сім літ не видить, а я їй верну зір“.

Сестра Ашик-Керіба, що стояла в сінях, почувши це, побігла до матері. „Мамо! — крикнула вона — це справді мій брат і твій син, Ашик-Керіб!“ Узявши стару під руку привела її на весільний пир. Тоді Ашик узяв грудку землі зза пазухи, розмочив її водою, помазав очі мами і сказав: „Знайте всі люди, як могучий і великий Хадеріліяз!“ і мати його прозріла. Тоді вже ніхто не міг сумніватися, а Куршуд-бек відступив йому прегарну Магуль-Меґері.

Ашик-Керіб урадований сказав до нього: „Слухай Куршуд-беку, я тебе потішу. Моя сестра не гірша від твоєї давнішої нареченої. Я багатий, то й у неї буде не менше золота й срібла. Оженися з нею й будьте так щасливі, як я з моєю Магуль-Меґері!“

Осип Маковей.

Тайна у фляшці.

(Жарт).

Се було в літі року 1970-ого.

Пан Кароль Мірскі, властитель кількох великих домів у Львові, відновлював свою віллю, у котрій сам мешкав. Робота йшла спокійно й без пригоди. Тільки як вибивали замуроване вікно в одній кімнаті, трапилось маленьке диво: між цеглами була закоркована фляшка з карткою в середині. Муляр віддав фляшку Мірскому. Той виняв картку, подивився і тільки здвигнув плечима. На картці були самі числа, все ґрупами по чотири, котрі нічого не казали. Числа були такі:

4831	7265	0808	4242	2433	8856
3320	0977	1463	0915	3377	0924
2456	9388	1515	1008	0413	6303
1963	1501	6824	1512	1415	0803
1527	3308	2993	8842	0110	9115
4202	0805	1215	2256	5605	9333
0108	0533	2405	5677	0856	0111
9388	1515				

Мірскі придивлявся сим числам довго й стільки всього вигадав, що вони повинні щось значити, бо не даром же їх заховано у фляшці і замуровано. Писав сю картку батько Мірского, Тадеуш, — се пізнав син по почерку письма, а що батька вже при кінці року 1920-ого не було між живими, то картка мала пятьдесять літ. Пан Кароль був ще малим хлопцем, як його батько помер — і то помер якось так несподівано, не відомо, з якої причини, і навіть не дома, тільки на чужині. Пізнійше, по літах, Кароль довідався дещо більше про батька, але то були самі неприємні відомости, ширені чужими людьми; тимчасом родина все згадувала покійного Тадеуша добрим словом, бо він підчас світової війни здобув великий маєток і обезпечив добробутом діти і внуків на довгі літа. Як він се зробив, се його діло — нехай його Бог судить, коли поступав нечесно. Зрештою се вже світ давно забув і наслідники Тадеуша жили собі спокійно й вигідно.

Пан Кароль не показав нікому карточки і мулярови з осторожности сказав, що вона без значіння. Однак сам про себе здогадувався чимраз більше. Він памятав ще з молодих літ чутку, що батько лишив не тільки закуплені доми, але й міліони готівки. Тимчасом справді лишились тільки доми — і то два з них забрав суд — а крім домів лише кількасот тисячів марок; міліонів готівки ніхто не бачив і не найшов. Однак звідки взялася та чутка? На якій основі ширили її? Куди ділася міліони?.. Отже пан Кароль здогадувався, що ся картка з числами може виявнити йому таємницю — тому був осторожний, навіть родині не показав її. Врешті, що з того прийшлоб рідні, колиб і побачила картку? Ніхто не був би в силі відчитати її слозами.

Кілька днів носив Мірскі картку при собі, у вільний час придивлявся їй годинами, купив собі навіть книжку з шифрами, читав її, в ночи не спав і думав, однак нічого з того не виходило. Числа мовчали як закляті. Тоді прийшло йому на думку, дати оповістку

до віденських часописів і обіцяти нагороду тому, хто поможе відчитати шифри з часів світової війни. Він так і зробив і сей спосіб показався добрим. Подав свою видуману адресу на почту і дістав небавом лист від урядника віденського воєнного архіву. Той казав собі прислати шифри. Мірскі надумувався два дні, але вкінці післав. До тижня прийшла відповідь, що шифри можна упорядкувати і їх відчитанне не буде тяжке, однак за труд треба наперед заплатити пятьсот долярів. Міскому здавалась та нагорода за велика і він знову думав скілька днів, чи післати її чи ні, бо не знав, за що платить, але не находив иншої ради і післав. За сю заплату дістав таку відповідь, писану по німецьки:

„Прислані шифри є росийські, з часів світової війни. Перед читанием треба їх зовсім инакше уставити. Останні дві ґрупи счеркніть; вони лише кажуть, що в середині письма є такі самі дві ґрупи, а за ними числа 1008 і 0413. Отсі числа є важні; вони показують, яку рамку треба зробити на шифри. Рамка має мати десять рядків з гори в низ, а вісім у ширш. Числа 04 з другої ґрупи кажуть, що 10-й рядок у рамці має мати лише 4 місця, а 13 означає азбуку, мені невідому. Отже рамка має мати $9 \times 8 + 4$ квадратики, разом 76. Тепер можете сі ґрупи 1008 і 0413 також счеркчути; їх не читається. Приступаємо до двох перших ґруп: 4831 і 7265. Коли придивитеся їм, побачите, що се є головні числа 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, лише розкинені. Отже так, як вони є розкинені, напишіть собі їх у верху над рамкою над вісьмома квадратиками. Тепер там, де стоїть 1, зачинаєте виписувати з гори в низ шифри, ділячи кожну ґрупу на половину, отже 08, низше 08, в третім квадраті 42, потім 42 і т. д. Коли вже не стане місць у рядку під 1, переносите числа у рядок під 2, потім під 3 і т. д. аж до восьмого рядка. Буде се виглядати так:

4	8	3	1	7	2	6	5
63	05	24	08	15	09	01	03
15	33	24	08	22	77	10	15
01	24	56	42	56	14	91	27
68	05	93	42	56	63	15	33
24	56	88	24	05	09	42	08
15	77	15	33	93	15	02	29
12	08	15	88	33	33	08	93
14	56	63	56	01	77	05	88
15	91	03	33	08	09	12	42
08	11	19	20				

Тут маєте числа вже упорядковані. Тепер треба їх читати не з гори в низ, тільки як звичайно, з лівої сторони в праву. Числа в квадратиках від 01 до 99 означають букви, цифри й інтерпункції. Я не можу їх відчитати, бо не знаю, якою мовою се писане, і не знаю, хто се міг писати. Вам буде лекше се відгадати. На кінци письма є, здається, рік 1920".

Коли Мірскі дістав сю рамку з числами і придивився їй, всердився дуже і кинув її на стіл. „Було за що платити пятьсот долярів! Проклятий Німець-дурисвіт! Замість одної загадки прислав другу! Якже я її відчитаю?!" Два дні Мірскі ані не дивився на лист Німця; думав, що той піддурив його — та й годі. Третього дня хотів покликати свойого сина-студента на поміч, але побоявся, щоби не зрадив тайни і дав спокій. Вечером того дня ще раз виняв рамку з числами, закурив пиґаро, затесав олівець і з більшою вірою в себе й у Німця сказав собі: „Може й не здурив? Хто шукає, той найде!" Зачав з кінця. Рік 1920 уважав певним. Потім навгад, на пробу, підставив під 08 *i* і слово *Mirski*, в котрім ся буква два рази приходить. Перед *Mirski* поклав *Tadeusz*. І тепер далі навгад під кожде число 77 в рамці підписував *t*, під 05 — *a*, під 88 — *d*, під 15 — *e*, під 91 — *u*, під 03 — *sz*, 33 — *m*, 08 — *i*, 09 — *r*, 12 — *s*, 42 — *k*. Підставивши сі букви, спробував читати, чи вийде що з того: — *a ier-szem* (може то *na pierwszem?*), далі незрозуміле, потім — *arkietem* (може то *parkietem?*) — *siedm mi* — (Боже мій! може то *siedm milionów?!*)

Пан Кароль аж затрясся зі зворушення. Здається, найшов спосіб відчитати шифри! І нервово почав підписувати букви так, як здогадувався: під 63 — *n*, а під 24 — *p*. Чудо! Вже можна читати: *na pieruszem*, отже 01 — *w*, 22 — *ą*, 10 — *rz* (*piątrze*), 56 — цілком певно є *o*, се видко зі слів *p* 56 *d parkietem*, отже всюди замість 56 дати *o*, — чудесно все складається — *pod parkietem siedm mi·· onów* — очевидно *siedm miljonów* — гурра! сім міліонів! 93 се *l*, 14 — *j*, отже висше треба читати *w pokoju · · alkonem* ніщо инше, тільки *balkonem*, 27 — *z*, 68 *b*, — і вже вся таємниця відгадана! Ще дещо лишається, але се пусте...

Пан Кароль не міг усидіти на кріслі. Схопився і почав майже бігати по кімнаті та сміятись: „Ха-ха-ха! сім міліонів! Як гладко я то відчитав!" Затер руки, знову сів коло бюра й переписав собі ціле тайне письмо на чисто словами: „*Na pierwszem piątrze w pokoju z balkonem pod parkietem leży siedm miljonów. Tadeusz Mirski. 1920*". Золотий батечко! Як чудово він се уладив! Що за мудра голова! Адже сього ніхто в світі не відгадав би!

По сій розвязці хитрої загадки Мірскі майже цілу ніч не спав. Все думав, які то мілїони, чи в золоті чи в сріблі чи в банкових нотах чужих держав. Потім журився, як добути їх з під паркету. Треба паркет зривати, а під ним ще й дошки. Дома родина і слуги; сказати всім, на що се робиться, зле, — не сказати і почати роботу, ві сі будуть чудуватися. Комната вже готова, все направлене, ще тільки тапетів нема, — що тут казати при такій руїні помоста? До того й сама робота не легка, сам не зірве паркету і дощок. Паркет старий, сухий, дубовий, дощинки заходять одна в другу, годі де будь починати, треба з краю. Дошки під паркетом можна би і в середині зривати, але не знати де.

Напитав собі Мірскі журби — і немалої, однак над сею журбою, мов над хмарами, світило ясне сонце — сім міліонів! Оплатиться і подумати і попрацювати і зірвати паркет, щоби їх добути. Тільки все тихо, спокійно, незамітно, щоб ніхто не знав. Яка радість! Стільки

років ходити по мільонах, просто топтати їх ногами, — а вони тобі несподівано вискакують на руки, як котики, і просяться: погладь нас! дивись, які ми гарні!

Мірскі порадив собі дуже розумно. Пождав ще два тижні, поки робітники покінчили свої роботи у віллі, потім вислав цілу родину і слуги на вакації в гори, а сам лишився з сином дома. Коли вже не було нікого, сказав синови, чому його задержав. Ще того самого дня, по виїзді родини, батько з сином позамикали всі двері і почали зривати паркет. Працювали так тяжко, як се їм ніколи не доводилось. Паркет був мов зрослий до купи і сухі дощинки при витяганню кололися на тріски. В ночи не хотіли батько з сином робити галасу, щоби не накликати поліції на свою голову. За те на другий день працювали оба уже досвіта завзято, аж піт з них лявся.

Під вечер добулись до скарбу. Між стелею партеру і помостом першого поверха був вільний простір, у котрім лежало сім бляшаних скринок. Батько і син кинулись на скринки, як тигри на добичу, зірвали дротяні обвязки і паперові обгортки — та стали придивлятись. У скринках було дійсно сім мільонів, сім тисячів тисячок, нових, неушкоджених, але паперових марок з року 1920-ого, котрі вже давно втратили свою вартість.

Батько і син подивилися один на одного наче з докором і жалем, але не відзивалися. Тільки по добрій хвилині старий Мірскі закляв сердито: „Нехай то чорт побере! Дав пятьсот долярів, зірвав майже цілий поміст, сам наробився, як віл — і все за пусто, за дурно!..“

Син мовчав, копнув ногою одну скринку з мільоном і по добрій хвилині відізвався:

— Я би татови щось порадив.

— Що?

— Тато журилися, які тапети дати в сій комнаті. А ми кажім обліпити сі стіни мільонами. Се буде моя комната!

— А справді! — сказав батько. — Се буде дуже оригінально!

На тім і стало. Коли родина Мірского вернулася з вакацій, застала комнату вже готову, з новим паркетом і з сімома мільонами на стінах. Се було дійсно дуже оригінально. Ніхто в місті не мав такої дорогої комнати... А молодий пан Мірскі писав з того часу шифрами діда до своєї судженої...

І. Шевчик-Лукавиченко. „М. М.“

ГРАЙ, БАНДУРО!

Грай бандуро! Грайте струни!
Пісні нам про чар любви!
Хай хоч раз я потанцюю,
Як дівчата в час весни!

Грай бандуро! Грайте струни!
Хай пропаде серця жаль,
Хай пливе від нього мрія,
Чиста, світла, мов хрусталь.

Грай бандуро! Грайте струни!
А ти, горе, тихо будь!
Щоб душа моя зраділа,
Звеселилася вся грудь!

Грай бандуро! Грайте струни!
А ви, очі, гляньте в даль,
Чи вже раз коли скінчиться
Мого народу печаль?!

Й. Заячківський.

СМОЛОСКИПИ НАЗОРЕЯ.

Скінчився бенкет. Останні лектики опустили золоту палату Нерона. Цісар сперся ліниво на поручча з жовтого сирійського мрамору, що окружало балькон. Тимчасом оден з невільників обтирав шовковою хустиною грубі каплі поту з його чола й товстого карку; другий махав звільна позад його головою віялом з павиних пер. Нерон сьогодня випив таки вже за богато, а через це було йому дуже душно. Кипрійське вино заморочило добре голову. Він сердився, що не може спокійно віддихнути, ні в холодних критих коритарях, ані біля коштовних водограїв, ані в тіни своїх роскішних садів.

Чому сьогоднішня забава не дала йому роскоші? Кухар прецінь поставився, як тільки міг; незвичайна страва з сицилійських мозочків не могла вже краще смакувати. Кумедні штуки індийського чарівника наповняли подивом усіх гостей, а веселі пісні звеселяли їхні душі. Тільки оден Нерон був невдоволений, сумний! Місце, де звичайно підчас торжественного пиру лежав його давний друг Сезон, було цим разом пусте.

Прижмуривши очі глядів лютий Нерон на місто ясно осяяне сонцем. Ген онтам на долі стояла на мармornім посадищі його власна статуя, що золотом блищала під золотистими промінями літного сонця.

„Справді чудова!“ — закликав з одушевленням.

Префект Тіґеллін, що поруч нього сидів на низкій мармуровій лавчині, притакнув тільки німим кивненням голови.

Це образило Нерона. Він бажав собі, щоби префект звеличав його статую високопарними словами, а тут коб тобі хоч одно слово.

„Чи не бачиш, яка вона гарна“ — засичав люто Нерон.

„Божеський Володарю! Рим кращої над неї не має“ — відповів покірно наляканий префект і став попід небеса вихвалювати статую й її творця.

Сердитий Нерон, оперши голову на поручча, говорив сам до себе півголосом так, що Тіґеллін та невільники могли його чути:

„Такий сам підлизник, як і всі! Тільки оден однісенький Сезон таким ніколи не був“.

„Божеський Володарю! Сезон звав Тебе дураком, дітваком, блазном, соромітником, нікчемним душегубом. Дійсно, він не був облесним! „Добре, що вже нині буде спалений. Його язик колов страшніще, чим острий ніж“.

Префект говорив правду. Сезон, колишній друг Нерона, не похваляв тепер поведення імператора. Погордив приязню цезаря, покинув його, а прилучився до чималої вже тоді громади ісповідників Ісуса з Назарету. Враз із другими християнами мали його нині спалити. Так велів сам ображений і загнівзаний Нерон.

„Лектика!“ — закликав Нерон на невільників.

Етіопські раби поставили перед ним золочену лектику. Була вибита багровим шовком, вистругана з кедрового дерева й викладана слоновою кістю.

„Знаєш, мій друже Тіґелліне, що я задумав сьогодня вчинити? Вершком штуки життя — в самого себе поконати, — казав Сезон. — Хочу нині себе побідати. Хочу бути приявним на спаленню Сезона. Мене перед цим остерігали. Вчера вечером, як я казав Єгиптянинові, щоби мені виворожив зі звізд, явилась у мене стара жидівка, Веспазіянова ворожка. Прилізла близенько до мене й шепнула мені до вуха: „Стережися, Цезаре! Ти запалюєш живі смолоскипи для Назорея! Їх полумінь збудить Єгову зі сну!“ „Ті жидівські ворожки — казав дальше імператор — давно, неясно говорять. Але я стару гаразд зрозумів. Однак ти, Тіґелліне, про це мовчи! Ніхто більше не сміє знати, що вона мені говорила. Я таки хочу запалити живі смолоскипи. Хочу дуже бачити, чи той чужий Бог збудиться зі сну. Гарно воно булоб винайти нового Бога. Наші вже постарілись. Проч з ними! Народ уже й так кпить собі з пристаркуватих богів; він бажає нових. Проголоси завтра, любий Тіґелліне, цілому місту, що я є для нього новим богом! Я сам завтра жертвувати-му перед моєю статуєю. Сенатори мають вистелити своїми баграми місце перед жертвеником, щоби мої ноги не валялися порохом, який вони дотчуть!“

Префект покірно скінчився; кивнув на невільників. Нерон казав іще раз обтерти собі піт з чола. Відтак розперся на подушці, що вкривала сидження в лектиці і приказав нести себе до цирку.

Тіґеллін ішов за лектикою. Рівномірно били етіопські раби босими ногами по мармурових плитках; мязи їх жилавих рук напружувались чим раз більше під тягарем, а смаглява скіра їх напів нагих членів, намащених пахучою оливою, блищала до сонця мов бронза облита водою.

Вони несли імператора коритарями, хідниками, огородами та широкими сходами. Нерон глядів побіжно на свої достатки.

В тіни одного з обелісків сидів чепурненько одітий, гарний, молоденький хлопець. Обняв руками коліна і мріяв. Почувши стукіт, глянув і побачив біля себе цісарську золоту лектику.

Імператор змірив його від сліп до голови. Постава, гарні черти молодика вельми йому сподобалися. Вони пригадували йому статую Адонія, яку вирізьбив славний Фідій. Нерон повелів рабам задержатися.

„Цей хлопець мені подобається — промовив до Тіґелліна. — Хочу, щоби він мені в палаті услугував".

Префект взяв хлопця за руку й попровадив його з собою до палати імператора.

Невільники тимчасом понесли Нерона до цирку. Спершу хотіли занести його на цісарське місце, але він велів нести себе на арену.

Величезний гурт народа виповняв цирк аж по самі береги. Ріжнобарвні убрання видців, серед яких відбивали багрові плащі сенаторів, нагадували просторий луг, вкритий - засіяний ріжнородними цвітами. В цілім цирку панував страшний гамір. Голосні розмови, регіт гуділи неначе яка туча. Дикі звірюки в підземних клітках, почувши над собою такий страшний гамір шаліли. Кидались мов скажені до кратів; рвались пристрасно на знаний собі пир.

По обох сторонах входу на арену поставлено по три стовпи. До кожного з них був привязаний якийсь християнин. Їх тіла обвито гороховянкою замоченою в смолі.

Так мали ісповідники Розпятого Ісуса з Назарету стати живим паливом, смолоскипами.

Нерон казав показати собі стовп, до якого був привязаний Сезон. Став перед ним і промовив:

„Чи пізнаєш мене, Сезоне!?"

Солома тихо заворушилась і добувся з неї напів придушений голос.

— „Так, Цезаре, пізнаю".

— „Скажи, Сезоне, що я більший від твого Бога, а будеш ще жити!"

— „Ні! Ти не більший над мойого Бога! Можеш мене замучити! Я християнин! Я люблю горячо свойого Бога! Я хочу для Нього вмерти!" — відповів з тріюмфом Сезон.

Очі імператора заблищали вогнем. Закляв страшно і подався назад до своєї льожі. Видці цікаво поглядали по собі.

„Запалити живі посвітні!" — вийшов гнівний, жорстокий приказ з уст Нерона.

На ці слова метнулося кількох циркових послугачів й стали підпалювати довгими жердками з запаленою на кінці смолою гороховянку, якою були обвиті тіла святих Мучеників. Ясна полумінь бухнула сейчас і обняла цілі стовпи. З грудей Мучеників понеслись горячі слова: „Аллилуя! Псалом новий Господеві і новую славу воспоєм чесним собором, серцем нелукавим. Христе змилосердись... допоможи... рятуй..."

Безперервний тріскіт смоли, радісні сміхи й дикі вівкання видців заглушили щиру молитву Мучеників. Горіючі тіла корчились та частинами відпадали на землю й купались у власній змішаній з кипячою смолою крові.

Це було щось жорстоке дике й страшне! Світ не видів іще такого пекольного видовища.

Римляне пристрасно любили цього рода забави! Не було ні стриму, ні милосердя для невинних жертв, ані крику протесту проти такої жорстокости. Серця й уми Римлян роззвірилися. В них не стало ні крихітки якогось людського почування.

Лютий тиран тішився непомірно. Пяний з радости казав собі подати гарфу та став одушевлено грати й співати пісню, яку сам собі уложив на честь божка сонця. Співав тепер погано й хрипливо, бо хоч за молоду мав гарний та милий голос, то тепер зіпсував собі його зовсім через піянство. Як скінчив третю строфку своєї пісні глянув заіскреними очима довкруги себе, щоб переконатися, чи сподобалася його музика та спів. Однак лише дехто з видців плескав у долоні. Розлючений віддав арфу невільникові, а сам аж заскреготав зі злости зубами й кивнув на префекта.

Тіґеллін прийшов скоренько, склонився покірно й спитав: „Чого бажаєш, божеський імператоре?"

„Чому ті нужденні раби не плещуть у долоні!? Чиж не чули мойого співу?" — засичав скажено Нерон.

Але заледви сказав ці слова, аж ту під землею заревіли знова дикі звірюки. Розшаліла товпа стала домагатися нового видовища — боротьби ґлядіяторів.

У цій хвилині повіяло від стовпів густим, сірим туманом диму. Він окружив жорстокого тирана й його дружину. Нерон заслонив собі очі. Колиж відслонився і глянув, побачив біля себе погану, стару жидівку, знану ворожку. Вона витягнула до нього свої костисті руки й потихоньки промовила: „Живі смолоскипи Назорея!"

„Викиньте цю бабу з цирку!" — приказав гнівно, але заледви невільники оглянулися, жидівки-ворожки вже не було — десь щезла.

Сердитий Нерон всів до лектики й казав невільникам нести себе назад до палати, бо забава йому вже остогидла.

Як відходив зі свойого місця ніхто навіть не встав. Преторіяне, що звичайно засипали його віватами, тепер нахмурені мовчали. Сенатори ґляділи в зовсім противний бік і немов не бачили, що несуть імператора. Всі приятелі, що звичайно товпилися коло Нерона, повідверталися до нього плечима. Всім їм завадто вже він надоїв і тому його так дуже зненавиділи.

Невільники принесли цезаря до пишної палати. Вийшов з лектики. Бли-

зенько в критім коритарі була мармурова лавочка. Нерон підійшов до ньої й розложився вигідно. Щоби загасити спрагу, казав принести собі заправленого пахучими корінцями вина. Гарний, молоденький хлопець приніс на срібній підставці золоту чашу наповнену дорогим вином. Приклякнув, склонився низенько й подав імператорові.

Нерон витягнув товсту руку по чашу, але боячись отруї, приказав найперше напитися Тіґеллінові. Префект надпив трошки і дав тиранови. Цей випив усьо до дна.

„Слухай, малий! Чи то тебе зустрів я нині по дорозі, як мене несли до цирку?“ — промовив цезар до хлопця.

Малий притакнув німим рухом голови.

Нерон зняв собі з пальця цінний перстень, кинув його на землю й сказав:

„Возьми, хлопче, будеш багатим щасливим“.

Малий почувши слова „будеш щасливим“ дрожачим голосом промовив:

„Божеський Володарю! Я не можу принятн цього дарунку. Він мені не принесе щастя! Скажи випустити мого дорогого батька, якого Ти велів всадити в тюрму. Він невинний!“

Не знав, сердега, що Нерон приказав зробити ще щось страшнішого чим тюрма. Не знав, що його батенька немає вже між живими!

Тиран хотів щось сказати, але нечайно рознісся на подвірю крик. В одну мить зявився перед ним якийсь чужинець на простім коні. Зіскочив, приклякнув і звістив, що Ґальба й другі зворохоблені вожди в порозумінню з сенатом ідуть на Рим та що вони вже недалеко.

Тепер аж стало ясно Неронові, чому нині з ним так холодно обійшлися в цирку.

Вістка, яку приніс йому чужинець смертельно його налякала. Одного ворога не був би так боявся, але тут чує, що майже цілий народ повстає проти нього. Закрив очі руками; голову опер на позолочене поруччя мармурової лавочки й сидів так непорушно мов ражений громом. З цього стану вивів його щойно Тіґеллін, спитавши, чи не видати яких приказів.

Нерон покрутив головою, на знак, що ні. Обтер спітніле чоло, розчепив собі одіж на грудях і спитав: „А деж є цариця?“

„Цариця, божеський імператоре, вже в Кампанії“ — відповів Тіґеллін і мерщій побіг до палати. За ним незамітно пішли також невільники, що несли лектику.

З далека загудів глухий голос грому. Нерон поглянув на небо й побачив, що воно чимраз більше закриваєть-ся чорними хмарами. Йшла буря.

Тимчасом на форум панував страшенний гамір. Від часу до часу стихав, а тоді виразно було чути, як хтось говорив до народу палку бесіду. Гамір зростав і змагався що раз то більше. Розярення народу росло з кожною хвилею. Куди лиш оком було глянути, з усіх сторін напливали товпи людей і горнулися на форум. Між ясними тоґами горожан та чорними одягами жінок ярко відбивали шеломи і зброя вояків. Цілий ринок гудів наче рій пчіл.

Стало смеркатись. Нерон усе таки сидів на тому самому місці. В тім ясна лискавка прорізала чорну хмару і вслід за цим розлягся страшний удар грому. Тиран задрожав на цілому тілі, став наче стіна блідий.

„Ця лискавка була подібна до величезного меча“ — промовив наближаючись до імператора Тіґеллін.

„Ні! Це була посвітня Назорея!“

Гамір на форум ставав щораз більший, а за хвилю наче яка буря загреміло: „Геть з тираном!“

Тіґеллін подався поспішно до палати.

Малий хлопець стояв тихонько о кілька кроків поза імператором.

Оба ґляділи німо на бурю. Нараз огниста стріла лискавки роздерла чорні хмари. Її світло пробігло по мармуровій долівці, начеб покотилась филя пливучого живого срібла.

Нерона обняла смертельна трівога. Закликав на невільників, але ні одна жива душа не відізвалася Лютий подався до своєї палати. Ввійшов до гарно прибраної кімнати. Звичайно ждало тут богато урядників, сенаторів, патриціїв, чужих послів, а тепер? Ні живої душі! Все неначе вимерло. Палату налягла мертвецька тишина.

Нерон не йшов уже дальше, а просто біг і безнастанно кликав префекта. Але надармо — префект не відзивався. Тоді Нерон вирвав кусень залізної штаби і став нею бити в бронзову бляху, щоб почув котрий з невільників. Ніхто не обзивався. Сильний брязкіт бляхи лунав переразливо по пустих кімнатах.

Молодий Сезон приступив до стрівоженого тирана і спитав ніжно:

„Божеський Володарю! Чого бажаш?“

Нерон стрепенувся. „То ти хлопче! Де префект? Де мої невільники? Приклич їх! Я їм не позволив відходити!“ — кричав мов божевільний.

„Вони повтікали!“ — відповів малий і хотів уже відійти, аж тут загремів грім так сильно, що ціла палата задрожала в своїх основах. Нероном начеб щось кинуло. Він захитався і немов зранений тигр заревів на ціле горло: „Смолоскипи Назорея!“

Минуло кілька хвиль.

„Скажи, хлопче, — простогнав болюче кровопийця — чи той Бог, котрого ви християне почитаєте в катакомбах, чи

той Розпятий Бог є великий? Чи Він є всюди присутний?"

Малий хотів відповісти, але Нерон заткав йому вуста, та в тій самій хвилі, залунало щось нового, страшного по коритарях палати. Крик, вівкання, прокляття, вереск, брязкіт вояцької зброї росли з кождою хвилиною.

Нерон зблід, а піт котився горохом по вистраженім його лиці. З виразом розпучливої молитви підніс руки до гори. Очі вперлив у небо і благав свойого божка Юпітера о рятунок.

Нараз зпосеред дикого крику залунав грімко голос Тігелліна. „Ось тут є цей, за котрим шукаєте. Убийте жорстокого тирана, як скажену собаку!"

Іще раз крикнув Нерон „Смолоскипи Назорея" і напів мертвий повалився на землю.

За хвилину отворив очі і простогнав:

„Візьми меч, малий Сезоне, і пробий мене! Я спалив твого батька, убий мене!"

„Не убий!" — наказує Божа заповідь" — вийшло з уст малого.

Нерон вхопив ніж, приложив собі до горла. Однак рука йому здеревіла й не міг нею рушити.

„Пробий мене, Бруте!" — закликав, побачивши між збунтованими колишнього свойого друга.

Брут вхопив меч і встромив його в саме серце тирана. Тепла, червона кров бухнула з широкої рани.

Потовчіть наших немічних богів! Бог християн сильніший!

„Смо-ло-ски-пи На-зо-ре-я!" — простогнав і купаючись у своїй власній крові сконав у страшних муках...

І горіюча посвітня, що лежала біля замордованого Нерона, спалахкотіла сильніше та освітила своїм ясним світлом на другому кінці коритаря гарного, малого Сезона.

Микола Байрак. „*М. М.*" [1])

ПРИ СПОМИНАХ.

Передостанні свята перевів я, як борець за волю. Я не забуду ніколи цих щасливих хвиль. Ясне сонечко вітало нас на чистім полі край ліса, в землянках. З нашої і ворожої сторони ніся спів „Христос воскрес". Ми зняли шапки й також співали з тиха... У наших грудях відживала надія, більшала любов і будилися почування. Ми взаїмно складали собі бажання й просили Бога:

„Господи Боже, Покровителю наш, хай приймуться наші труди й прикрасять нашу ниву!" — Молитви полетіли в блакитні простори і впали у стіп Всевишнього...

Останні свята перевів я в селі на згарищах рідної хатини, як змарнований бідолаха.

Я сидів на зеленім березі Сяну й пускав за водою думки про волю, а вони десь далеко полетіли тай блукають... чогось шукають.

Тоді живіше заворушились у мене високі почуття ідеї.

Ці свята приходиться святкувати також на своїй, а не вольній землі, далеко від родини А традиція так тягне мене в мої гори, розцвилі долини й темні ліси

„Великодні свята!" Воскрес Христос — всесторонній Ідеал. Цей, що зле переборов. Я тішусь, бо ми борці за правду святу йдемо під стягом нашого Покровителя. Під Його кермою певно дійдемо до цілі!

Не скажемо „Єгово, Ти нас одурив". Віримо свято, а віра твердо піддержить нас.

Буду святкувати й Господа молити. Пішлю думки по всій Україні, а вони полетять і пошепочуть кожному в ухо;... понесуть поклін козацьким могилам, хай і вони сіромахи потішаться!

Будуймо храм на тій скалі, яку лишив нам наш Покровитель, не даймо ніколи видерти собі його!

Прийміть мої любі Земляки, мої щирі гарячі бажання:

Хай сповняться наші ідеї, бажання, наша правда хай повстане, щоб ми з Воскресенням могли заспівати гимн вольній Україні!

Працюймо, а поки що працюймо щиро всі для сповнення наших ідей!

---

[1]) „М. М." означає, що автор належить до кружка „Молода Муза" в Перемишлі.

Гавриїл Костельник.

ТРИ СЕРЦЯ.

Одна стара так казка каже:
Що в кождої людини
Є три життя — три ріжні серця —
Що перше серце з глини.

А друге серце з мяса, з крови —
Воно лиш їсти знає;
А третє серце херувимське,
Що з Богом розмовляє.

І так ще каже казка тая:
Лиш тії люде жили,
Що херувимське серце чисте
У собі розбудили.

Бо тільки тая деревина
К своїй меті доходить,
Яка цвіте затишна й красна,
І у свій час зародить.

Бо хто сліпим прожив, цей стратив
Що у житті найкраще —
Й кінчить ця казка: Знайтеж, люде,
Котре з сердець тих — ваше!

І. Шевчик - Лукавиченко. „М. М.“.

Скажи! чи бачиш ти у тьмі
Брилянтів блески чарівні?
Скажи! чи чуєш у тюрмі
Птичок співання на весні?
Ох ні! Ох ні! Бо ми в тюрмі,
Мов на самому моря дні!

Скажи! чи тішишся життям,
Коли несуть мерця у храм?
Скажи! чи милий тобі лет,
Коли почуєм в серді гнет?
Ох ні! Ох ні! Бо ми сумні,
Бо в горю нам минають дні!

Скажи! Чи веселйшся ти,
Коли скоїться що в сімї?
Скажи! чи любий чар весіль,
Як в серці в тебе горе, біль?
Ох ні! Ох ні! Бо ми дурні
І вянем як квітки тужні!

— — — — — — — —

Лиш Україну як згадать
Нам у журбі, щоб як важкій,
Любови жар всю грудь пройме,
Надія в серці зацвіте!
Тоді весело на душі,
Не чуєм горя, ні грижі!

І. Л—о.

ПІД ЦВІТ ВИШЕНЬ...

Садки в снігу. Скупались в ньому вишні,
На яблунях цвірінькають пташки —
І бренькіт пчіл, мов спомини колишні,
І зелень піль, і гори в далині.

Окутані в шовкове павутиння
Мов піря линуть сніжинки-квітки.
Далеко десь співають гагілки —
Хвала Творцеві всього сотворіння!

Мурашки тихі сунуть між травою:
Робучий люд зірвався до життя,
Не жить йому на весну без пуття!

І гомін йде хмаринами горою:
Христос воскрес, з мертвих воскрес! —
Воскреснеш Нене! Вольна заживеш!

Кожний ідейний студент і студентка повинні передплачувати свій студентський часопис „Поступ“.

Видає: Редакційний Комітет. За редакцію відповідає: **Д-р Ол. Надрага.**
Печатня Ставропиґійського Інституту під управою Ю. Сидорака.

(для Адміністр. „Поступу“). До 30. червня прохаємо вирівнати свої евент. залеглости. Рівнож П. Т. Добродіїв (-йок) що беруть часопис у комісі, прохаємо чемно, до 30. VI. післати належитість за розпродані (до цеї дати) прим. й подати ласкаво, скільки примірників посилати їм од нового шк. року.

Переписка Редакції.

Нашим П. Т. дописувачам. Уже при перших випусках завважали ми, що замалий обем нашого часопису, щоби помістити всі надіслані праці. Зза того деякі печатано щойно по 3-х а то й 4-х місяцях, або й досі не печатано. Щоби цьому зарадити, редакція має намір у недалекій будуччині видавати „Поступ“ і „Наш Прапор“ окремо, оден 1-го, а другий 15-го в місяці. Цим чином оба побільшаться, а ціна Н. П. може стане низшою. Лише пильнуйте нових передплатників, а також памятайте й на „прес. ф.“ — Ірена й Олена Собчуки, Дрогобич Лист і те, що було в ньому, одержали. Не радимо однак нічого в листі посилати. Шлемо Вам і братчикові привіт і бажання веселих вакацій. — І. Б. Інсбрук. На Ваше питання, чому Ліґа не відізвалася прилюдно на нотатку, поміщену в „Укр. В.“ 2. II. ц. р. інформують нас так: Ліґа, як тов-о зорґанізоване з рамени вселенської Церкви має инший характер і инший спосіб розвою, як подібні чисто світські товариства. Коли повстає нове світське тов-о, то ініціятори викінчують статут, оголошують і запрошують загал приступити до орґанізації. Противно тов-о з рамени Церкви з давнім уже статутом не роблять розголосу, лиш поволи добирають відповідні одиниці й так діло розростається і поширює на міліони, як це є саме з Ліґою. Мимо цього Ліґа не була й не є, ні тайним, ні анонімним тов-ом. До 2. II. читало її статут яких 20–25.000 української інтеліґенції, студентства й молоді сер. шкіл. Именно статтю оголошено у студентському календарці „Ідея“ ще з кінцем вересня 1920; в 2 вид. „Ідеї“, в грудні 1920 і в календарці „для Вкраїнців-інтеліґентів“. Що декотрі товариші, перебуваючи на селах, або за кордоном його не читали, нічого в тім дивного й відай ними редаґована дотична нотатка. Чи Ліґа є секцією „Акад. Гром.“ або инших тов.? Покищо ні. Вона, не маючи ще „цивільних“ прав, не є рівнорядною. Щойно тоді, як Ліґа постарається й о цивільні права, може думати о приступленні до згаданих товариств „як секція“. Очивидно поодинокі члени можуть належати й фактично належать до ріжних світських, студентських і нестудентських орґанізацій, як це впрочім водиться по цілому культурному світі.

І. Г. Коломия. „Молоде Життя“. Є два орґани цьої назви. Оден виходить у Відні й цього не мож легко дістати. Другий у Львові, так сказатиб, „орґан Пласту“, виданий „Укр. Кр. Тов. охорони дітей і опіки над молодіжю“. Досі вийшли 2 випуски: за лютень і за квітень, (ціна 12 + 15 м. + 2 м. поштове). Можна набути через книгарні, а також через нашу адміністрацію. Містить праці самих пластунів та пластунок.

Р. С. Перемишль. „Тодішня поступова“ й „теперішня поступова“. „Поступовий“ (в опінії некритичного загалу), має ріжне. а навіть противречне значіння в ріжних часах. І так у перших десятках XIX. ст. „поступовий“ уважався поверховними людьми матеріялїст; около половини XIX. ст. був ідеаліст, а назадником матеріялїст зі всім, що до матеріялізму належить. В цій хвилі не є поступовий ні оден, ні другий, бо критика розслідила ложність і противречність обох напрямів. Так само було та є на соціяльному полі. Хтож отже в дійсности поступовий? Безперечно й безсумнівно цей, котрий іде у всіх областях по лінії дійсної правди, а не по лінії пустих, хочби й нових і голосних фраз. Це ясне. Та мимо цього в нас деякі ґімназіясти й академіки й навіть „старі“ цього в практиці не признають, живучи в р. 1921 ідеями та поглядами з перед 30, 40, 60 літ і уважаючи їх поступовими, хоча строга критика вже давно їх закинула Це доказом несамостійности в суді і свідоцтвом недоостатку вищої культури. Колись може більше на цю тему.

Декотрим ґімназистам в Самборі. Кажете, що „Поступ“ видається „для поширення целібату“ (!?). Чи було в ньому досі хоч одно слово про целібат? А як ні, то звідки таке оречення? Видно, що у Вас немає ні крихітки критичного самостійного суду, а лиш сліпа й пуста віра; й ця Ваша віра сильніша, як у неодних „клерикалів“. Женіться всі, редакція нічого немає проти цього. Та ручимо Вам, що товаришки життя найдете відай між такими премудрими ґімназистками, що не читавши „Поступу“, проти нього виступають.

Ліґістам (-кам) Н. Санч. При печатанні в 5 ч. сценічної картини: „На могилі Тараса“ пропущено завважу (під текстом), що картину відограли Ви в 60 рок. Т. Шевченка. Простіть! Цю й инші деякі печатні ошибки завдячуємо воєнним коректорам і воєнним відносинам, яким ми помимо зусиль зарадити не годні.

Гела, П. кл. (ibid.) Вислови лемківські збирай і списуй, додаючи літературне значіння. „Поступ“ має 8—10.000 читачів. Іде також за кордон і м. і. до Канади й цілої Америки. На прочі твої питання не можемо на разі відповісти. Прощай.

Р. Т. Снятин. Тії добродії терплять на недугу... но, голови, чи мізку, котру можна назвати „клерофобією“. Запитайте їх, чи досі наш часопис заступався де за інтересами клира? Ні. Чи бодай проповідував читачам християнство? І то ні. Отже!? Хиба в тім клерикалізм, що не зневажав християнства й не воював проти нього. Але, як так, як у тім має бути клерикалізм, то ще більше клерикальними є учебники математики, ґеометрії, фізики й т. і. А чому? Бо часописові остає змога виступати проти християнства, а згадані учебники, писані хочби як завзятущими антиклерикалами, того зробити хиба не в силі. Ось бачите, яка несамостійність у думанні, який брак усякої критики. Пишіть знова дещо.

Станиславів. „Цікавий“. Одержали ми отсю відповідь: Справу, про котру Ви запитуєте, обговорює основно на підставі історичних жерел у своїх наукових і популярно-наукових розвідках д-р Богдан Барвінський: 1) Історичний розвій імени українсько-руського народу. Львів 1909; 2) Звідки пішло імя „Україна“? (Відб. з „Вістника Союза визв України“). Відень 1916 і Винниця 1917; 3) Наше народне імя (Україна, Українці, Український), в „Просвітних Листках“ 1916 р. ч. 39 (відб. з Календаря „Просвіти“ 1916); 4) Історичні права українського народу до його народного імени. Відень—Київ 1918. Усі розвідки, на жаль, вичерпані. Невдовзі появиться нове видання п. з. „Український народ, його історичне імя та національна окремішність“.

Б. И. Станиславів. Ще Вам не ясно, який наш напрям? Відповідаємо: Правда й Добро значить: хочемо обговорюванням ріжних научних тем ширити освіту, й благородною ініціятивою облагороднювати волю й серце. За політичний напрям нема що питати. Раз тому, що в цілім нашім народі є лиш один напрям, а не ріжні; а по друге тому, що наш часопис є аполітичний, бо лише на такий одержали ми дозвіл, що всякий добре розуміє.

Ю. К. (ibid.) Дякуємо за статтю. Покищо не можемо Вас упевнити, що надрукуємо, бо не було змоги належно її перечитати. Будемо однак старатися сповнити Вашї бажання. Може на феріях напишете ще. Гаразд!

Ф. Романюк (ibid.). Прийде час, справимо неточність. Сподіваємося по Вас, що приєднаєте нових передплатників, бож Ви один із перших, що заохотили нас до вид. „Поступу“.

Стрий, Терешк. Ант. „Клерикальний“, неклерикальний“, є лихо утворена форма від грецького слова κλῆρος (по укр. духовенство, клир). З уживанням цього слова є блахманство. „Клерикальний“ (прим. -на партія) малоб означати тих людей, що стремлять до влади духовенства в політиці. В цьому значінню тепер навіть духовеньство не є „клерикальне“ й цілий світ це знає. Інше значіння цього слова то: християнський, але в тому значінню знова кожний християнин (свідомий) є клерикальний, будучи християнським. А як так, то нема сенсу уживати нової назви, а сказати просто: християнин. Одним словом некультурне баламутство.

Б. Р. Чортків. „Воскресення“ це ніяка „клерикальна книжка“, а гарне оповідення з подорожі по південній Америці з 5 образками. (Ц. 40 Мп.) Можете замовити й через нашу адміністрацію.

New-York. „Тов. Укр. Молоді“. Шлемо теплий привіт. Присилайте й до нас відомости та звіти з тов-а, бо загал галицького студентства на иншій дорозі про Вас не довідається. Студентські органи, видавані поза Галичиною до нас не доходять.

Canada, Edmonton Напишіть Товариші за Ваші школи, предмети, ферії й т. и. Те все для многих із нас незнане й цікаве.

Brasil, Curityba. Р. Ф. і М. Т. Ми читаємо про Бразилію в оповіданнях К. Мая й цікавий для нас цей далекий світ. Яку прислугу зробилиб Ви нашим наймолодшим, пишучи найзвичайніші для Вас, а так цікаві для нас речі про тамошні звичаї та обичаї, про підсоння, про цікавіще з фавни й фльори і т. и. Сподіємося, що пристанете на нашу просьбу. Гаразд!

Усіх читачів „Поступу“, прихильників і противників щиро прохаємо написати нам на феріях, що говорили та говорять про цей часопис, чи воно йому корисне, чи ні. Всі тії: голоси про „Поступ“, яких збірку вже маємо, бажаємо оголосити по феріях або з кінцем року 1921. Думаємо, що воно так для прихильників, як і противників буде вельми інтересне — а Вам списати такі „голоси“ дуже легко. Лиш, як найвірніше.